

KALLELSE

Kommunstyrelsen kallas till sammanträde

Dag	Måndagen den 20 juni 2016
Tid	Kl. 15.00
Plats	Nacka stadshus, sammanträdesrummet Orminge
Ordförande	Mats Gerdau
Nämndsekreterare	Liselotte Lexén
Gruppmöte	Kl. 14.00 Orminge M, L, C, KD
Gruppmöte	Kl. 14.00 Eknäs S, MP, V
Gruppmöte	Kl. 14.00 Hasseludden NL

Föredragningslista

Nr	Ärende	Noteringar
1.	Val av justeringsman	
2.	Anmälningar	
3.	Delegationsbeslut, anmälan	
Förslag till kommunfullmäktige		
4.	Detaljplan för Vikingshill och Sommarbo (Område C), i Boo <i>Antagande</i> KFKS 2010/64-214, KSSU § 79, MSN § 132 Omedelbar justering	
5.	Senarelagda skoldagar i högstadiet <i>Motion den 1 februari 2016 av Magnus Söderström (MP)</i> KFKS 2016/87-611, KSVU § 33	
6.	Begränsat antal elever i kommunala skolor <i>Motion den 14 mars 2016 av Camilla Carlberg, Barbro Sörman och Rolf Wasteson (V)</i> KFKS 2016/193, KSVU § 34	
Egna beslutsärenden		
7.	Utgångspunkter för nämndernas förslag till mål och budget 2017-2019 – ”ramärendet” KFKS 2016/118-041, KSAU § 110	

Nr	Ärende	Noteringar
8.	Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2050, samrådsförslag <i>Del 1: Nackas syn på RUFS övergripande mål och strategier i förhållande till utvecklingen av västra Sicklaön och Stockholmsöverenskommelsen</i> KFKS 2016/297-1 Direkt till KS, omedelbar justering	
9.	Detaljplan för bussterminal Slussen <i>Yttrande till Stockholms stad</i> KFKS 2016/485 Direkt till KS, handlingar senare	
10.	Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner med flera, Fi2016/01859/K <i>Yttrande till regeringen</i> KFKS 2016/393, KSAU § 113	
11.	Överenskommelse angående omhändertagande av avlidna KFKS 2016/154-739, KSAU § 114, ÄLN 15/6-16 Direkt till KS	
12.	Reviderat avtal för Gymnasieantagningen Stockholms län KFKS 2016/157-619, UBN 15/6-16 Direkt till KS, omedelbar justering	
13.	Yttrande över promemorian Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd <i>Yttrande till regeringen</i> KFKS 2016/470, AFN 15/6-16 Direkt till KS	
14.	Metoder för engagemang genom inflytande och innovation KFKS 2015/174-001, KSAU § 112	
15.	Tilldelningsbeslut IT-drift och telekommunikationstjänster KFKS 2015/781-055, KSAU § 111 Omedelbar justering	
16.	Övriga frågor	

Kommunstyrelsen

Detaljplan för Vikingshill och Sommarbo, del av Velamsund (område C), i Boo

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen tillstyrker planförslaget och föreslår att kommunfullmäktige antar planförslaget.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Planområdet är beläget i norra Boo vid slutet av Vikingshillsvägen. Syftet med planförslaget är bland annat att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållandena i området, genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Enskilt huvudmannaskap för allmän plats bibehålls i området.

Kommunfullmäktige antog detaljplanen den 24 november 2014. Beslutet överklagades och länsstyrelsen upphävde kommunens beslut att anta detaljplanen den 30 september 2015.

Det reviderade planförslaget som nu är framtaget för antagande innebär att Fagernäsvägens södra del läggs inom detaljplanen och föreslås bli allmän plats, gångväg med enskilt huvudmannaskap. Förslaget till detaljplan togs upp som informationsärende i KSSU den 24 maj 2016. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden tillstyrkte detaljplanen den 8 juni 2016, med tillägget att utlåtandet ska kompletteras avseende fastigheten Velamsund 15:3 och dess servitut på båtuppläggning och brygga på Velamsund 15:1.

Ärendet

Planområdet är beläget i norra Boo vid slutet av Vikingshillsvägen och omfattar Rörsundaön och Sommarbo. Det omfattar ungefär 130 fastigheter. Idag gäller områdesbestämmelser för området som begränsar byggnadsarean för fritidshus. Syftet med planförslaget är att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållandena, genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Områdets karaktär och rådande bebyggelsemönster ska bevaras och befintlig fastighetsindelning ska behållas. Kvalitéerna i områdets landskapsbild och bebyggelsemiljö ska så långt som möjligt tillvaratas när tomter för fritidshus omvandlas till

tomter för permanent bebyggelse. Den tillkommande bebyggelsen ska anpassas till terrängförutsättningarna på fastigheten, till befintlig vegetation och till landskapsbild och kulturmiljö. Husens placering på tomterna, det slingrande vägnätet, terrängformationerna och vegetationen är viktiga beståndsdelar i områdets karaktär. Husen är ofta indragna på tomterna och på de flesta tomter domineras vegetationen över bebyggelsen.

Planarbetet syftar även till att införa skydds- och hänsynsbestämmelser för de delar av planområdet som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården.

Kommunfullmäktige antog detaljplanen den 24 november 2014. Beslutet överklagades till länsstyrelsen. Länsstyrelsen upphävde kommunens beslut att anta detaljplanen den 30 september 2015. Länsstyrelsen ansåg att kommunen inte borde ha avgränsat planområdet på så sätt att gångvägen i områdets södra del (Fagernäsvägen) undantogs från planläggning. Det reviderade planförslaget som nu är framtaget innebär att Fagernäsvägens södra del läggs inom detaljplanen och föreslås bli allmän plats, gångväg med enskilt huvudmannaskap. Utställning 2 pågick från 19 december 2015 till 31 januari 2016. Detaljplanen togs upp som informationsärende i kommunstyrelsens stadsutvecklingsutskott den 24 maj 2016. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden tillstyrkte detaljplanen den 8 juni 2016, med tillägget att utlåtandet ska kompletteras avseende fastigheten Velamsund 15:3 och dess servitut på båtuppläggning och brygga på Velamsund 15:1..

Inkomna synpunkter

Under utställningstiden inkom fem yttranden från remissinstanser och sex lokala föreningar med samma innehåll som vid tidigare utställning.

Synpunkter har även inkommit från ägare till cirka 30 av fastigheterna i planområdet. De flesta har samma synpunkter som under tidigare utställning, vilka har bemötts tidigare och nu återigen bedömts på likartat sätt i de flesta fall. Endast ett mindre antal revideringar har genomförts efter utställningen.

Ändringar efter utställningen

Efter utställningen har följande revidering gjorts av planförslaget:

Området som ska vara tillgängliga för servitut/gemensamhetsanläggning för dagvattenledningar har fått ändrat läge på Velamsund 1:224.

Berörda fastighetsägare har getts möjlighet att lämna synpunkter på den revidering som gjorts av planförslaget under en så kallad underrättelsetid som pågick mellan 2 maj och 16 maj 2016. Övriga förändringar som gjorts efter utställningen är endast mindre justeringar utifrån inkomna synpunkter eller förtydligande av redaktionell karaktär som syftar till att anpassa detaljplanen till befintliga förhållanden i planområdet.

Ekonomiska konsekvenser

Projektets totala kostnad för den kommunala VS-utbyggnaden, LTA-system, har beräknats till cirka 27,9 miljoner. Av denna summa utgör utbyggnaden av vatten och spillovatten omkring 24,2 miljoner kr; inklusive inlösen av enskilda VA-lösningar och installationsbidrag

med LTA pumpar. Resterande 3,7 miljoner kr är fördelade på bland annat planläggning, resurser och förrätningar av Lantmäteriet. Intäkterna är beräknade till drygt 0,6 miljoner kr via planavgifter och cirka 13,8 miljoner kr via anläggningsavgifter för vatten och spillovatten enligt va-taxa år 2015. Projektet förväntas därmed gå med ett underskott om cirka 13,5 miljoner kr. Osäkerheter i kostnadsuppskattningarna bedöms uppgå till +/- 15 %.

Handlingar i ärendet

- Denna tjänsteskrivelse
- Utlåtande från utställning 2
- Utlåtande från första utställningen (med komplettering till samrådsredogörelsen)
- Planbeskrivning
- Detaljplanekartor med planbestämmelser (5 blad)
- Genomförandebeskrivning
- Miljöredovisning
- Kulturhistorisk beskrivning

Till tjänsteskrivelse fogas karta över området samt översikt över kommunala beslut. Tryck på följande länk eller gå in på Nacka kommunens hemsida, där handlingar som hör till ärendets tidigare skeden finns:

http://www.nacka.se/web/bo_bygga/projekt/boo_karta/vikingshill_sommarbo/Sidor/default.aspx

Tidplan

Antagande

Kvartal 2 2016

Planenheten

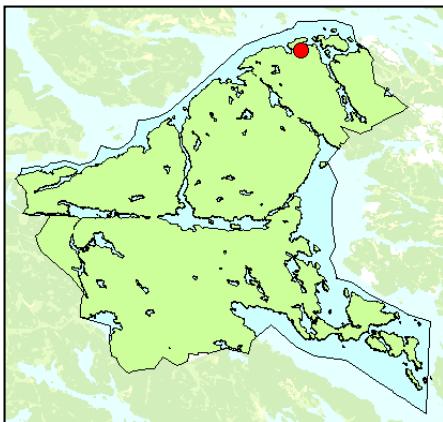
Angela Jonasson
Biträdande planchef

Birgitta Strömbäck
Planarkitekt

Översikt Vikingshill och Sommarbo (område C), kommunala beslut och detaljplanområdets avgränsning

	Beslut	Datum	Styrelse/ nämnd	Kommentar
✓	Start-PM stadsbyggnadsprojekt, tillstyrkan	2010-02-17	MSN	§ 57
✓	Start-PM stadsbyggnadsprojekt	2010-03-29	KS	§ 52
✓	Detaljplan, samråd	2010-10-13	Planchef	Delegationsbeslut
✓	Detaljplan, yttrande, samråd	2010-12-07	KSAU	§ 240, ingen erinran
✓	Detaljplan, granskning	2011-04-27	MSN	§ 138
✓	Detaljplan, yttrande, granskning	2011-06-21	KSAU	§ 135
✓	Detaljplan, tillstyrkan	2014-09-17	MSN	§ 234
✓	Genomförandeavtal, godkännande	2014-09-23	TN	§ 158
✓	Detaljplan, antagande	2014-11-24	KF	§ 218
✓	Detaljplan utställning 2	2015-12-09	MSN	§ 250
	Detaljplan tillstyrkan	2016-06-08	MSN	
	Genomförandeavtal, godkännande	2016-06-14	NTN	
	Detaljplan antagande	2016-06-20	KF	
✓	Utbyggnads-PM, tillstyrkan		TN	
✓	Utbyggnads-PM		KSSU	
✓	Upphandling av entreprenör		Expl.chef	Delegationsbeslut
✓	Projektavslut, tillstyrkan		TN	
✓	Projektavslut, tillstyrkan		MSN	
✓	Projektavslut		KS	

Kartor, planområdets läge i norra Boo, respektive planområdets avgränsning

8 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden

§ 132

KFKS 2010/64-214

Projekt 9415
Normalt planförfarande

Detaljplan för Vikingshill och Sommarbo, del av Velamsund (område C), i Boo

Beslut

1. Miljö- och stadsbyggnadsnämnden tillstyrker planförslaget och föreslår att kommunfullmäktige antar planförslaget med en komplettering av utlåtandet avseende fastigheten Velamsund 15:3 och dess servitut på båtuppläggning och brygga på Velamsund 15:1.

2. Beslutet justeras omedelbart.

Ärendet

Planområdet är beläget i norra Boo vid slutet av Vikingshillsvägen och omfattar Rörsundaön och Sommarbo. Det omfattar ungefär 130 fastigheter. Idag gäller områdesbestämmelser för området som begränsar byggnadsarean för fritidshus. Syftet med planförslaget är att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållandena, genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Områdets karaktär och rådande bebyggelsemönster ska bevaras och befintlig fastighetsindelning ska behållas. Kvalitéerna i områdets landskapsbild och bebyggelsemiljö ska så långt som möjligt tillvaratas när tomter för fritidshus omvandlas till tomter för en permanent bebyggelse. Den tillkommande bebyggelsen ska anpassas till terrängförutsättningarna på fastigheten, till befintlig vegetation och till landskapsbild och kulturmiljö. Husens placering på tomterna, det slingrande vägnätet, terrängformationerna och vegetationen är viktiga beståndsdelar i områdets karaktär. Husen är ofta indragna på tomterna och på de flesta tomter domineras vegetationen över bebyggelsen.

Syftet med planförslaget är bland annat att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållandena i området, genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Enskilt huvudmannaskap för allmän plats bibehålls i området.

Kommunfullmäktige antog detaljplanen den 24 november 2014. Beslutet överklagades och länsstyrelsen upphävde kommunens beslut att anta detaljplanen den 30 september 2015. Det reviderade planförslaget som nu är framtaget för antagande innebär att Fagernäsvägens södra del läggs inom detaljplanen och föreslås bli allmän plats, gångväg med enskilt huvudmannaskap.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Ekonomiska konsekvenser

Projektets totala kostnad för den kommunala VS-utbyggnaden, LTA-system, har beräknats till cirka 27,9 miljoner. Av denna summa utgör utbyggnaden av vatten och spillvatten omkring 24,2 miljoner kr; inklusive inlösen av enskilda VA lösningar och installationsbidrag med LTA pumpar. Resterande 3,7 miljoner kr är fördelade på bland annat planläggning, resurser och förrättningar av Lantmäteriet. Intäkterna är beräknade till drygt 0,6 miljoner kr via planavgifter och cirka 13,8 miljoner kr via anläggningsavgifter för vatten och spillvatten enligt va-taxa år 2015. Projektet förväntas därmed gå med ett underskott om cirka 13,5 miljoner kr. Osäkerheter i kostnadsuppskattningarna bedöms uppgå till +/- 15 %.

Tidplan

Antagande

Kvartal 2 2016

Handlingar i ärendet

1. Tjänsteskrivelse 2016-05-31
2. Utlåtande från utställning 2
3. Utlåtande från första utställningen (med komplettering till samrådsredogörelsen)
4. Planbeskrivning
5. Detaljplanekartor med planbestämmelser (5 blad)
6. Genomförandebeskrivning
7. Miljöredovisning
8. Kulturhistorisk beskrivning

Yrkanden

Cathrin Bergenstråhle (M) yrkar på bifall till förslaget till beslut med en komplettering av utlåtandet avseende fastigheten Velamsund 15:3 och dess servitut på båtuppläggning och brygga på Velamsund 15:1.

Beslutsgång

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden beslutade i enlighet med tilläggsyrkandet.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden beslutade att justera beslutet omedelbart.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

UTLÄTANDE (2)
2016-06-10
KFKS 2010/64-214
Projekt 9415

UTLÄTANDE (2)

Detaljplan för Vikingshill och Sommarbo, del av Velamsund (område C), Nacka kommun

Sammanfattning

Syftet med planförslaget är att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållanden i området genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillovatten samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Områdets karaktär och rådande bebyggelsemönster ska bevaras och befintlig fastighetsindelning ska behållas. Kvaliteterna i områdets landskapsbild och bebyggelsemiljö ska så långt som möjligt tillvaratas när tomter för fritidshus omvandlas till tomter för bostadsbebyggelse för året runt bruk. Den tillkommande bebyggelsen ska anpassas till terrängförutsättningarna på fastigheten, till befintlig vegetation och till landskapsbild och kulturmiljö. Husens placering på tomterna, det slingrande vägnätet, terrängformationerna och vegetationen är viktiga beståndsdelar i områdets karaktär. Husen ligger ofta indragna på tomterna och på de flesta tomter domineras vegetationen över bebyggelsen.

Planarbetet syftar även till att införa skydds- och hänsynsbestämmelser för de delar av planområdet som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården.

Planförslaget var utställt mellan den 13 maj och den 21 juni 2011, då drygt ett 40-tal synpunkter kom in. Genomförandeavtalet undertecknades av vägföreningarna i maj 2014. Mindre förändringar av detaljplanen gjordes efter det och underrättelser om förändringarna sändes till berörda fastighetsägare under juni/juli 2014. Fastighetsägarna hade då möjlighet att lämna synpunkter på revideringarna. Åtta synpunkter inkom. Tekniska nämnden fattade beslut om avtalet den 23 september 2014. Kommunfullmäktige antog planen den 24 november 2014. Beslutet överklagades till länsstyrelsen som upphävde kommunens beslut om antagande den 30 september 2015 med motiveringen att kommunen inte borde ha avgränsat planen på det sätt som gjordes i och med att gångvägen (södra delen av Fagernäsvägen) plockades ur planen efter samrådet.

Därefter har detaljplanen omarbetats så att Fagernäsvägens södra del nu ingår i planområdet. Planen var utställd för andra gången den 19 december 2015 till den 31 januari 2016. Cirka 40 synpunkter inkom. En mindre förändring har gjorts avseende ett g-område för dagvattenledning.

Berörda fastighetsägare och vägföreningen (Sommarbo-Tegelö) underrättades. Underrättelsetiden pågick mellan 2 och 16 maj 2016. Ägaren till berörd fastighet godkänner ändringen. Länsstyrelsen har ingen erinran och inte heller vägföreningen.

Länsstyrelsen beslutade den 18 augusti 2014 att upphäva det förordnande enligt 113 § byggnadslagen (1947:385) som gällt inom delar av planområdet. Beslutet vann laga kraft 2014-10-14.

Inkomna synpunkter

Yttranden har inkommit från 11 remissinstanser, myndigheter, kommunala nämnder, ledningshavare, SL samt lokala föreningar under utställningstiden. Länsstyrelsen skriver att de inte har några synpunkter över gjorda förändringar på plankartan, som innebär att den södra delen av Fagernäsvägen nu ingår i planområdet och blir en gång- och cykelväg som sköts av vägföreningen.

Synpunkter har även inkommit från ägarna till cirka 30 av fastigheterna i planområdet. Synpunkterna från fastighetsägare inom området avser främst synpunkter på att den allmänna gångvägen mellan Almdalsvägen och den före detta ångbåtsbryggan har tagits bort, önskemål om avstyckningar samt andra frågor rörande den egna fastigheten, till exempel omfattningen av prickmark.

Efter utställningen har följande revideringar gjorts av planförslaget:

- Området som ska vara tillgängligt för servitut/gemensamhetsanläggning för dagvattenledningar på Velamsund 1:224 har ändrat läge

Berörda fastighetsägare har getts möjlighet att lämna synpunkter på de revideringar som gjorts efter utställningen, under en så kallad underrättelsetid som pågick mellan den 2 maj och 16 maj 2016. Övriga förändringar som gjorts efter utställningen är endast mindre justeringar utifrån inkomna synpunkter eller förtydliganden av redaktionell karaktär, som syftar till att anpassa detaljplanen till befintliga förhållanden i planområdet.

Utlåtandets upplägg

Sammanfattningen av inkomna synpunkter har delats in i tre delar. Inledningsvis redovisas inkomna synpunkter som kom in i samband med att detaljplanen var utställd för granskning december 2015 till januari 2016. Dessutom finns som bilaga utlåtandet från 2014 som fanns med vid antagandet av detaljplanen. Det innehåller bland annat utförliga motiveringar till varför styckningar av tomter inte har tillåtits.

Inkomna synpunkter från kommunala nämnder/myndigheter:

Antal: 5

1. **Länsstyrelsen** skriver att de inte har några synpunkter över gjorda förändringar på plankartan, som innebär att den södra delen av Fagernäsvägen nu ingår i planområdet och blir en gång- och cykelväg som sköts av vägföreningen.

2. **Lantmäterimyndigheten** har ingen erinran mot förslaget.
3. **Trafikförvaltningen** har inga ytterligare synpunkter utöver de som yttrades under utställningen 2011.
4. **Natur- och trafiknämnden** (tidigare tekniska nämnden) lämnar samma synpunkter som under den första utställningen men påpekar även att vändmöjlighet saknas på Brynjevägen och att uppsamlingsplats för sopkärl saknas på plankartan.

Planenhetens kommentar. Planbeskrivningen har uppdaterats med att det är möjligt att ordna en uppsamlingsplats vid Brynjevägens 90-graderskurva, på lokalgata mellan fastigheterna Velamsund 1:81 och 1:289.

Yttranden inkomna från övriga remissinstanser:

Antal: 1

5. **Sjöfartsverket** har inget övrigt att tillägga än vad som framförts i tidigare yttrande och som framgår av handlingarna i samrådsredogörelsen.

Inkomna synpunkter från föreningar:

Antal: 6

6. **Boo Hembygdsförening** skriver i sitt yttrande att de vidhåller de synpunkter som lämnats tidigare, men tillför att ägande och de gravationer i lagfarter som finns på planområdet är ägande av AB Tusculum fram till 1963 och 1967. Velamsund 1:1 är inte ägare till några stamfastigheter i planområdet och ska inte åberopas. Föreningen skriver vidare att de vill ånyo poängtala att Nacka kommun är ägare av största delen av Sommarbovägen. Vägarna som idag trafikeras av buss ska inte betraktas som lokalgata utan ska ha samma standard.

Planenhetens kommentar. Synpunkterna angående ägande och gravationer i lagfarter har bemötts i utlåtande inför det första antagandet samt även i svar till Velamsund 1:35 i detta utlåtande. Sommarbovägen är enligt planförslaget lokalgata men har högre standard än de lokalgator som inte är trafikerade av SLs bussar för att säkra framkomligheten för lokaltrafiken.

7. **Sommarbo tomtägarförening** skriver i sitt yttrande att planförslaget inte tar hänsyn till ägandet, rättigheter och skyldigheter med inskrivna avtalsservitut som finns belastade i gravationsbevis på de sju stamfastigheternas lagfarter som planområdet ursprungligen består av. Vidare redogör föreningen över ägarförhållanden i ett långt stycke. Föreningen ifrågasätter att Nacka kommun, som äger stora delen av Sommarbovägen fram till Vikingshills ångbåtsbrygga har enligt planförslaget avytrat delar av AB Tusculums gåva från 1963, eftersom vägen fram till bryggan tagits bort. Vidare skriver man att Nacka kommun inte heller hävdat sin och allmänhetens rätt till bro på Velamsund 1:15 över Rörsundadammens inlopp där servitut för brofäste och väg belastar den enskilda fastigheten. Vad gäller gångstigen till Velamsunds fritidsområde kan inte tomtägarföreningen se nödvändigheten i skapandet av allmän platsmark vilket detaljplanen föreslår, och som sedan enligt detaljplanen skall bekostas av de boende i området.

Föreningen menar på att de som bor inom planområde C, ska leva med det beslut som

godkänd detaljplan ger, och därfor ska enskilda fastighetsägare och allmänhetens tillgång till områden respekteras och beaktas. Vidare ifrågasätter tomtägarföreningen den ekonomiska konsekvensanalys som redovisas och beskriver projektet som ett underskottsprojekt. Föreningen menar att med 2015 års Va-taxa är intäktsdelen felnämnad.

Planenhetens kommentar. Eventuella giltiga servitut eller andra giltiga avtal som ger rätt att gå på tomtmark påverkas inte av att marken är utlagd som kvartersmark i detaljplanen. Det är endast allmänheten som inte ges möjlighet att till exempel promenera rakt ner från Almdalsvägen till Vikingshills ångbåtsbrygga. Finns osäkerhet om servitut eller gränser kan beröra fastighetsägare eller föreningar ansöka till lantmäterimyndigheten om gränsbestämning eller servitutsutredning. *Angående ägandet av Sommarborvägen, nu Almdalsvägens norra del närmast Vikingshills ångbåtsbrygga, se svar till Velamsund 1:35.*

Angående bro vid Rörsundadammens inlopp, planförslaget innebär att strandskyddet ligger kvar inom vattenområdet vid Rörsundadammens/Marens inlopp. Kommunen är inte huvudman inom området och kan därmed inte lösa mark från enskilda fastighetsägare för att till exempel åstadkomma en allmän väg till en bro även om detaljplanen skulle markera området som allmän plats. Detta ansvar hamnar i sådant fall på den förening i området som är huvudman för den allmänna platsen. Ingen av föreningarna i området har visat intresse för att ta på sig ansvaret för en bro och planenheten bedömer inte att det är rimligt att lägga ut en bro i detaljplanen mot kommande huvudmäns vilja då genomförandet skulle bli komplicerat och det inte är säkert att anläggningens krav på att nyttan ska överstiga kostnaderna skulle uppfyllas. Om en bro skulle bli aktuell trots att den delvis ligger på privatägd mark/vatten krävs att en ansökan om strandskyddsdispens lämnas in till kommunens miljöenhet samt tillstånd från ägarna till berörda mark- och vattenområden. Kommunen föreslås inte bli huvudman för allmän plats i detta område. Kommunen kan därmed inte lösa in mark eller på annat sätt verka för att för att återuppföra en bro.

Angående Fagernäsvägens södra del, kommunen anser att den är mycket viktig för tillgängligheten till Velamsunds naturreservat. Därfor har marken avsatts som allmän plats, gångväg. Så såg detaljplanen ut även vid samrådet.

Angående den ekonomiska konsekvensanalysen, Kommunen arbetar utifrån en långsiktigt hållbar standard och arbetar ständigt för att hålla kostnaderna så låga som möjligt. Preliminärt beräknade kostnader kan komma att förändras fram till tilldelningsbeslut av entreprenör. Intäkter är beräknade på 2015 år taxa och kommer att förändras över tiden.

8. **Sommarbo Tegelö vägsäffällighet** föreslår att läget för redovisat g-område på fastighet Velamsund 1:224 justeras och läggs parallellt med fastighetsgränsen mot Velamsund 1:223. Vidare skriver vägsäffälligheten att gränsbeteckningen längs Wahlbergsvägen vid fastigheten Velamsund 1:228 och vid Linnévägens vändplan intill fastigheten 1:249 under rubriken Gränsbeteckningar. De hänvisar även till ett möte daterat 2016-01-21 med handläggare och projektledaren.

Planenhetens kommentar. Synpunkterna har tillgodosetts. Läget för g-området har justerats och en underrättelse skickades ut till berörda fastighetsägare. Ägare till berörd fastighet har

godkänt ändringen, länsstyrelsen och Sommarbo Tegelö vägsamfällighet har ingen erinran. En redaktionell ändring av plankartan har gjorts avseende den administrativa gränsen.

- 9. Boo Miljö- och Naturvänner** har inga invändningar mot den utställda detaljplanen. Föreningen vill ändå framhålla att det som tas upp i den övergripande planbeskrivningen av området konsekvent och fortlöpande ska följas upp och bevakas av ansvariga myndigheter inom kommunen.

Planenhetens kommentar. Ansvaret för att genomföra planens intentioner vilar till stor del på fastighetsägarna och vägföringenarna i området. Myndigheter som till exempel lantmäterienheten, bygglovenheten och miljöenheten har att följa planen då ansökningar eller anmälningar inom respektive lagstiftning avgörs.

- 10. Vikingshills vägsamfällighetsförening** skriver att de står bakom de yttranden de skickade in till första utställningen. De vill dock förtydliga vikten av att det som blir allmän platsmark både är/görs tillgänglig samt även upplevs tillgänglig och inbjudande. Föreningen önskar bygga en brygga mellan de idag befintliga badhusen som finns vid Höggarnsfjärden. Föreningen menar på att bryggan skulle komma alla till gagn då både naturtrappan och bryggan blir allmän. Marken som föreningen pratar om är idag inte privatmark och kommer att vara allmän platsmark. Föreningen tänker sig en likadan konstruktion på bryggan som grannfastigheten, det vill säga två landfasta balkar och sedan brädor på dem, och med den nya detaljplanen bygga och sköta underhåll. De önskar därför att det ritas in en brygga på kartan på föreskriven plats.

Planenhetens kommentar. Synpunkten kom in i sent skede och är en ändring som påverkar närliggande fastigheter och har intresse för allmänheten. Planenheten bedömer att det inte är möjligt att tillgodose synpunkten i detta skede av planprocessen.

- 11. Nacka Miljövårdsråd** anser att södra delen av Fagernäsvägen bör ingå i detaljplanen och utgöra allmän gångväg.

Planenhetens kommentar. Detaljplanen är från utställning 2 ändrad så att södra delen av Fagernäsvägen ingår i planområdet och betecknas som allmän platsmark gångväg.

Inkomna synpunkter från fastighetsägare inom planområdet (sakägare):

Antal: 30

- 12. Ägare till Velamsund 1:4** lämnar synpunkt på den kryssmarkerade marken på höger (öster?) sida i allén. I första hand har ägaren synpunkt på kryssmarkerade marken där det idag inte finns någon ekonomibyggnad. I andra hand hälften av den kryssmarkerade marken som gränsar mot Velamsund 1:309. Ägaren har bifogat en bilaga på karta. Ett upphävande av kryssmarken skulle enligt fastighetsägaren inte inskränka på kulturvärdet

för allén då en eventuell byggnation skulle förläggas långt in emot tomtgränsen till Velamsund 1:309.

Planenhetens kommentar. De öppna ängarna på ömse sidor av lindallén är viktiga då de vittnar om områdets tidigare användning. Den befintliga maskinhallen har endast ett tillfälligt bygglov och det bedöms inte vara skäl för att tillåta en permanent bostadsbyggnad på platsen, då avsikten med maskinhallen endast varit att den skulle finnas på platsen under en begränsad tid. I avvägningen mellan det enskilda intresset av att bebygga fastigheten med ytterligare en bostadsbyggnad och det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär, tillgodose riksintressena inom området och möjliggöra att områdets historia även i fortsättningen är avläsbar i landskapet bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre.

13. Ägaren till Velamsund 1:35 skriver i ett flertal skrivelser som inkom under utställningstiden och efter utställningen om ägarförhållanden och servitut.

Fastighetsägaren menar på att vägen till Vikingshills ångbåtsbrygga felaktigt lagts ut som tomtmark och tillförts Velamsund 1:4. Fastighetsägaren menar vidare att kommunens kartor är felritade och att kommunen har gynnat vissa fastighetsägare genom att överföra mark till dessa. Fastighetsägaren menar också att kommunen har lätit gångvägar i området förfalla och bör återställa dom i ursprungligt skick. Ägaren framför även klagomål på att en parkerad bil och ett staket hindrar tillträde till Almdalsvägen. Krav har också framförts om att kommunen ska låta rita om kartorna för Rörsundaön.

Planenhetens kommentar, en del av synpunkterna är bemötta i utlåtandet inför det första antagandet.

Angående Almdalsvägen från södra delen av Velamsund 1:35 till ångbåtsbryggan, som är tomtmark och ligger inom fastigheten Velamsund 1:4. Planenheten har tagit del av köpekontraktet från 1881 med tillhörande karta som avser Almedalen, d.v.s. Velamsund 1:4. På kartan finns avgränsat ytor betecknade med siffror, till kartan finns en tabell som beskriver markens egenskaper och ytornas storlek. Siffran 32 avser Almdalsvägen från Vikingshillsvägen till ångbåtsbryggan samt den västra delen av det som nu är Björkuddsvägen. Det verkar uppenbart att Almdalsvägen ingick i köpet av lägenheten/fastigheten Almdalen.

Det finns servitut för många fastigheter i området på att använda vägen för att nå ångbåtsbryggan. Planenheten konstaterar att dessa servitut fortsätter att gälla på den aktuella kvartersmarken även efter laga kraftvunnen detaljplan. Det går även att nå ångbåtsbryggan via Tomtebacken och strandpromenaden på norrsidan av Rörsundaön. Kommunen finner inte att det är ett så stort allmänt intresse att nå ångbåtsbryggan via den gamla Almdalsvägen att den ska bli allmän platsmark. Detta kunde vara aktuellt om man önskade tillgängliggöra ångbåtsbryggan mer än i dag, men i så fall krävs iordningställande av p-platser i närområdet och det motverkar den bevarandeinriktning som detaljplanen har. Det är enskilt huvudmannaskap för vägarna i området dag och det ska kvarstå enligt denna detaljplan. Vägföreningen har inte önskat ta över skötsel och underhåll för denna väg.

Angående gångvägarna i området så konstaterar planenheten att det nu är enskilt huvudmannaskap för vägarna i området, men att kommunen är enskild markägare av vissa områden. Då

detaljplanen vinner laga kraft ska vägföreningen genom en lantmäteriförrättning ta över allmänplatsmarken och har ansvaret för att genomföra detaljplanen.

Angående klagomål på att en parkerad bil och ett staket hindrar tillträde. Klagomål avseende detta har även framförts i brevform efter utställningstiden. Dessa klagomål handläggs inte i arbetet med detaljplanen. De har bemötts i brev och anvisning har lämnats om att ta kontakt miljöenheten.

Angående omritning av kartor; planenheten konstaterar att lantmäterimyndigheten har ansvar för att göra och ajourhålla kartor. Om en fastighetsägare eller exempelvis en vägförening är osäker på om gränserna är korrekt redovisade finns möjlighet att ansöka om en fastighetsbestämning.

14. Ägaren till Velamsund 1:45 skriver att felaktiga servitut- och ägarförhållanden behöver utredas samt tillrättaläggas innan planarbetet kan fortsätta. Vidare skriver ägarna att de önskar få ytterligare byggrätt på fastigheten. Ägarna skriver att kommunen gett felaktig information om att fastigheten fick styckas i 4000 kvm lotter vid styckningen av fastigheten för 20 år sedan. Ägarna menar på att det var ett felaktigt beslut eftersom Nacka Tingsrätt meddelat att fastigheten då och fortfarande är permanentklassad.

Planenhetens kommentar. Avseende servitut- och ägandeförhållanden läs planenhetens svar på synpunkter från Velamsund 1:35. Avseende tidigare besked om avstyckningar så har kommunen gjort bedömningen att det inte är lämpligt att avstycka mindre fastigheter än 4000 kvm i området med hänsyn till kulturmiljövärden, landskapsbild och möjligheter att försörja med vatten- och avlopp. Fastigheten ligger inom ett område som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. I kommunens kulturmiljöprogram, antaget 2011, är området även utpekat som ett område av lokalt intresse för kulturmiljövården. Detaljplanen syftar till att bevara områdets karaktär samtidigt som befintliga bostadsfastigheter ges en byggrätt. Även om fastigheten idag består av två tomtdelar är den bildad som enbart en bostadsfastighet. Den södra tomtdelen innehåller många karaktärsskapande träd och är idag endast bebyggd med mindre komplementbyggnader. Även om en avstyckning av fastigheten inte innebär några egentliga nya tomtgränser skulle en avstyckning medföra uppförande av en ny huvudbyggnad och fler komplementbyggnader. Detta kommer att påverka områdets karaktär genom att en tidigare obebyggd plats blir bebyggd, vilket medför att vegetation tas bort och bebyggelsen blir tätare än idag. I avvägningen mellan det enskilda intresset av att stycka av fastigheten och det allmänna intresset att bevara områdets karaktär och tillgodose riksintressena i området bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre.

15. Ägarna till Velamsund 1:58 anser att det är oklart vad planförslaget säger om area för den korsprickade marken på Velamsund 1:58. Ägarnas synpunkt är att det bör korsmarkeras ett område motsvarande det uthus som hade varit möjligt att bygga enligt områdesbestämmelserna, det vill säga ett område motsvarande 20-30 kvm. Förslagsvis skriver ägarna att området dras ut framåt längs grannens sjöhus, vilket redan är i anspråk tagen mark, det samlar bebyggelsen och tar ej mer strandlinje i anspråk. Vidare skriver ägarna att de bedömer att områdesbestämmelserna med godkänd strandskyddsdispens skulle ha gett dem denna rättighet. De anser att planförslaget inte bör försämra deras möjligheter. Avslutningsvis skriver fastighetsägarna att de stödjer planförslaget och hoppas på en snabb handläggning.

Planenhetens kommentar. Enligt Miljöbalkens regler om strandskydd krävs särskilda skäl för att upphäva strandskyddet. Det särskilda skälet för att upphäva strandskyddet för området med uthuset är att det redan är ianspråktaget. Planenheten bedömer dock inte att det är möjligt att lägga ut en större yta med byggrätt för uthus vid stranden. Det finns dock möjlighet att bygga uthus högre upp på tomten. Byggrätten för uthus avser inte endast korsmarkerad mark.

16. Ägaren till Velamsund 1:61 har använt sig av ombud. Fastighetsägaren finner det stötande att förstöra en befintlig småbåtshamnanläggning som utgör ett värdefullt inslag i den befintliga kulturmiljön inom området i stort men naturligtvis också för den befintliga fastigheten vars bebyggelse är kulturskyddad. Fastigheten Velamsund 1:61 är den enda fastigheten inom planområdet som belastas med allmän plats utmed vattnet samt en gångväg över fastigheten. Några önskemål om naturområde och gångväg från fastighetsägarna inom området har inte framförts. Denna förändring innebär ett stort intrång för de boende i fastigheten. Ägaren hemställer att planförslaget ändras på så sätt att naturområde och gångväg utmed vattnet utgår och att nuvarande fastighetsgränser behålls. Ombudet har bifogat det överlagande från 2014 och det som fastighetsägaren framförde då gäller fortfarande.

Planenhetens kommentar. Fastigheten omfattas nu av en detaljplan som vann laga kraft 1994-04-28. Enligt gällande detaljplan har marken från vattenlinjen och ca 15 meter in mot land betecknats med x, med bestämmelsen ”Marken ska vara tillgänglig för allmän gångtrafik”. Enligt planbeskrivningen har kommunen eller den kommunen sätter i sitt ställe rätt att anlägga en gångväg, allmänheten har rätt att fritt ströva inom med x markerat område. I nuvarande planförslag har utrymmet för allmänheten avgränsats tydligare och omfattar mindre yta. Gångvägen har förlagts så att den inte påverkar hamnanläggningen. Planenheten bedömer att den nya detaljplanen inte innebär någon försämring för fastighetsägaren.

17. Ägarna till Velamsund 1:62 begär att detaljplanens karta kompletteras med deras badhus som fallit bort från den nya planen. I skrivelsen bifogades servitut, detaljplan från 1994, foto, köpekontrakt och karta. Ägarna skriver att de har för avsikt att återställa det kulturhistoriskt värdefulla badhuset i sitt ursprungliga skick på befintlig grundläggning.

Planenhetens kommentar. Denna synpunkt finns inte med från samrådet eller den första utställningen. Även om det finns servitut för badhus så gäller strandskyddsbestämmelser. För att få dispens från strandskyddet, vare sig det är genom en separat ansökan om strandskyddsdispens eller i samband med upprättandet av en ny detaljplan, krävs särskilda skäl enligt Miljöbalken. Att det finns ett servitut för ett badhus är enligt Miljöbalken inte ett särskilt skäl för att få uppföra ett nytt badhus på platsen om det inte nyligen, d.v.s. inom det senaste året har funnits badhus där. Badhuset har inte kunnat återfinnas på flygfoton från 2003 och framåt och troligen inte heller ett antal år innan dess. Planenheten bedömer därför att det inte är möjligt att ge en byggrätt för badhus på den aktuella platsen.

18. Ägaren till Velamsund 1:63 påtalar att hela deras brygga inte är markerad på kartan över området och vill att den ska ritas in igen.

Planenhetens kommentar. WB-området för brygga motsvarar vad som är tillåtet i Nacka kommunens riktlinjer för bryggor. Om det finns behov, t.ex. om bryggan förstörs och behöver återuppföras, kan överskjutande del tillståndsprövas i en vanlig ansökan om dispens från strandskyddsbestämmelser.

19. Ägarna till Velamsund 1:69, 1:70 och 22:1 föreslår att man ska göra om deras tre fastigheter till två fungerande fastigheter genom fastighetsreglering och sammanslagning istället för en fastighet som förslaget anger. Detta på grund av att om planen vinner laga kraft i sin nuvarande utformning kommer det att innebära att fastigheterna får ett planstridigt utgångsläge. Vilket innebär att kommunen omöjliggjort alla åtgärder som kräver bygglov anser ägarna. Ägarna vill att detaljplanen ändras så att ”största antal tillåtna fastigheter” ändras från en till två. Ägarna anser också att de har blivit utsatta för negativ särbehandling av kommunen genom att säga att ägarnas fastigheter inte kan fungera som tre självständiga fastigheter. Vidare jämför ägarna storleken på sina fastigheter med närliggande fastigheter. De har svårt att förstå varför deras tre fastigheter bara är en bostadstomt, medan fastigheterna Velamsund 1:73 och 1:81 i planen betraktas som två fastigheter fastän de i dag används som en bostadstomt. De anser att det är orimligt att planenheten kommit fram till att deras fastigheter inte rymmer två eller tre bostadsfastigheter medan Velamsund 1:81 och 1:65 bedöms ha förutsättningar att vara bostadsfastigheter fastän de har mindre eller likvärdig byggbar yta. Avslutningsvis skriver ägarna att de anser det är orimligt att deras fastigheter skulle ha större påverkan på det allmänna intresset jämfört med andra fastigheter i planområdet som ännu inte är bebyggda med bostadshus, till exempel Velamsund 1:81 och 1:65.

Planenhetens kommentar. Fastigheten ligger inom ett område som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. I kommunens kulturmiljöprogram, antaget 2011, är området även utpekat som ett område av lokalt intresse för kulturmiljövården. Detaljplanen syftar till att bevara områdets karaktär samtidigt som befintliga bostadsfastigheter ges en byggrätt. Enligt detaljplaneförslaget finns en gemensam byggrätt för Velamsund 1:69, 1:70 och 22:1. Orsaken till detta är att dessa tre fastigheter tillsammans har bedömts utgöra en bostadstomt. Bedömningen grundar sig på att vid bildandet av dessa fastigheter var inte avsikten att de skulle fungera som självständiga bostadsfastigheter utan att de gemensamt skulle utgöra en bostadstomt. De avsöndrades från olika fastigheter under loppet av ett år på 1920-talet. Vid den tiden fanns inte möjlighet att lägga ihop dom till en fastighet. Fastigheterna används även idag som en bostadstomt.

Huvudbyggnaden som är avsedd för permanentboende är byggd på 2000-talet och centralt placerad på tomten. Planenheten bedömer att de tre olika fastigheterna inte rymmer tre eller två enskilt fungerande bostadstomter med hänsyn till detaljplanens bestämmelser om byggnadens avstånd till tomtgräns och områden som inte får bebyggas. De tre fastigheterna har därför fått en gemensam byggrätt. Fastigheten Velamsund 1:65 har getts en egen byggrätt eftersom den är bildad som en självständig bostadsfastighet även om den idag har samma ägare som Velamsund 1:306. Velamsund 1:73 och 1:81 är bildade som två självständiga bostadsfastigheter och det fanns inget hinder i gällande områdesbestämmelser att ändra gränsen mellan fastigheterna.

Om detaljplanen skulle ge en byggrätt till respektive fastighet, eller två byggrätter på de tre fastigheterna skulle detta medföra en tätare bebyggelse än vad som i övrigt kommer att vara tillåtet i området. Planenheten bedömer att en styckning som medför ett förändrat bebyggelsemönster med minskad vegetation mellan bebyggelsen påverkar riksintresset och

kulturmiljön negativt. I avvägningen mellan fastighetsägarens enskilda intresse av att få en byggrätt för varje fastighet eller två byggrätter på de tre fastigheterna och det allmänna intresset av att bevara områdets kulturmiljö och karaktär så menar planenheten att det allmänna intresset överväger.

20. Ägarna till Velamsund 1:82 skriver att det är anmärkningsvärt att kommunen i detta läge väljer att ändra planen utifrån länsstyrelsens synpunkter. När den tidigare planen upphävdes borde kommunen ha övervägt att planlägga med kommunalt huvudmannaskap eller delat huvudmannaskap, vilket är möjligt enligt nya PBL. Varken vägföreningar eller fastighetsägare harbett om att få ansvar för diverse gångvägar, brygga, trappa, allé och andra platser för allmänheten. Vidare skriver ägarna att en ytterligare belastning som tillkommit under hösten 2015 är att ansvaret och kostnaderna för vägbelysningen kommer ålliga vägföreningarna i framtiden. Att vägföreningarna ska kompenseras fullt ut för detta och hur bör klargöras innan planen antas. Avslutningsvis undrar ägarna varför deras fastighet och fastigheterna väster därom har prickmarkerats där strandskyddet kvarstår, medan fastigheterna till öster om dem inte prickmarkerats på samma sätt.

Planenhetens kommentar. Att planlägga för kommunalt huvudmannaskap skulle innebära att planarbetet startar helt från början med nya förutsättningar. Det är olämpligt eftersom det innebär en födröjning för arbetet med att dra ut kommunalt vatten och avlopp i området.

Vägföreningarna, två stycken i området, har skrivit på genomförandeavtal eller ska skriva på genomförandeavtal. I övrigt hänvisas till planenhetens svar i utlåtandet inför antagandet 2014 där skälen för enskilt huvudmannaskap redovisades. Kommunens beslut att driften och ansvaret för vägbelysning ska ligga på huvudmannen för vägarna gäller oavsett när detaljplanen antas. Nyansskillnaden i prickmarkeringen har ingen betydelse för plantolkningen, men kartan är korrigerad inför antagandet av detaljplanen.

21. Ägarna till Velamsund 1:97 skriver att de inte kan finna att ett nytt planförslag kan tillvarata deras fastighets avtalsservitut. Vidare anser ägarna att fastighetens storlek och belägenhet utan att menligt påverka områdets karaktär ska medges avsöndring. De anser att avsöndring, i skenet av kommande byggrätter medger lägenheter i bostadsrätt, på bättre sätt medverkar till bevarandet av området. Fastigheten är inte bevarandemärkt, prickmarkerad eller inom strandskydd. Avslutningsvis skriver ägarna att de inte har något att erinra mot enskilt huvudmannaskap.

Planenhetens kommentar. De avtalsservitut som finns fortsätter gälla. Fastigheten ligger relativt högt, på + 35 m över havet och exponerat ut mot farleden. En ny fastighet med full byggrätt skulle påverka områdets karaktär och riksintresset genom att en tidigare obebyggd plats blir bebyggd, vilket medför mer vegetation tas bort och bebyggelsen blir tätare än idag. I avvägningen mellan det enskilda intresset av att stycka av fastigheten och det allmänna intresset att bevara områdets karaktär bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre.

22. Ägaren till Velamsund 1:107 motsätter sig den båtuppläggningsplats som planeras framför ägarens tomt. Den föreslagna båtuppläggningsplatsen skulle på ett mycket påtagligt sätt påverka det ekonomiska värdet av fastigheten. Vidare ifrågasätter ägaren förslaget om att deras gräsmatta ska bli prickmarkerad och undrar varför. Ägaren skriver vidare att deras trädgård är i förslaget markerad som a2, vilket skulle betyda att de behöver tillstånd för att ta ner träd och större buskar, vilket de motsätter sig. Avslutningsvis skriver ägaren kommunen att ser över möjligheterna till att stycka av fastigheten i två delar.

Planenhetens kommentar. Möjligheten till föreningsbrygga fanns med även under samrådet kring detaljplanen. Avsikten med bryggområdet är att det ska vara båtplatser för de boende i området. Detta då behovet av föreningsbryggor inom området bedöms öka när andelen åretruntboende ökar. Planenheten bedömer inte att en brygga i detta läge väsentligt påverkar fastigheterna på andra sidan Fagernäsvägen. I avvägning mellan påverkan på närliggande fastigheter och behovet av fler båtplatser bedöms behovet av fler båtplatser vara större. Planenheten bedömer därför att bryggområdet bör finnas kvar. Planenheten bedömer att det inte är lämpligt att bebygga marken närmast Fagernäsvägen med hänsyn till landskapsbild och kulturvärden. Planbestämmelsen till beteckningen a2 innebär att marklov behöver sökas för fällning av större träd, med stamdiameter över 25 cm mätt 1,3 meter över mark, men inte för röjning av t. ex. buskar. Bestämmelsen är satt för att skydda stora träd som är värdefulla för landskapsbilden. Om planförslaget skulle tillåta en avstyckning av fastigheten skulle ytterligare en huvudbyggnad med tillhörande komplementbyggnader kunna uppföras. Detaljplanen syftar till att bevara områdets karaktär samtidigt som befintliga bostadsfastigheter ges byggrätter. Viktiga delar av områdets karaktär är t. ex. att vegetationen på tomterna domineras över bebyggelsen. Planenheten bedömer att det inte är lämpligt att dela fastigheten och ge ytterligare en byggrätt för enbostadshus med komplementbyggnader och att i avvägningen mellan det enskilda intresset att stycka fastigheten och det allmänna intresset att behålla landskapsbild och kulturmiljö så överväger det allmänna intresset.

23. Ägaren till Velamsund 1:225 förordar att prickmarken begränsas på fastigheten på lika sätt som närliggande fastigheter som exempelvis 1:248, 1:249, 1:105 och 12:1 då dessa liknar ägarens fastighet i topografin. Ägaren vill ha en förklaring till detta. Vidare anser ägaren att det är anmärkningsvärt att det runt fastigheter som angränsar till platsmark är prickat ca 5 m och kräver en förklaring till det. Ägaren föreslår vidare att prickmarken som gränsar mot allmän platsmark tas bort helt, alternativt att den kryssmarkeras.

Planenhetens kommentar. Prickmarkeringen har funnits med på plankartan sedan samrådet 2010. Den syftar framför allt till att skydda den värdefulla vegetation med stora träd som finns på fastighetens nedre del samt till terrängförhållandena. Prickmarkeringen längs med naturområdet innebär att det inte är tillåtet att uppföra anläggningar som kräver bygglov inom detta område. Prickmarkeringen har till syfte att byggnader inte ska placeras allt för nära gränsen mot naturmarken för att den inte ska privatiseras. Måttet, 4,5 meter, överensstämmer även med de så kallade friggebodreglerna som reglerar att bygglovfria komplementbyggnader inte får placeras närmare än 4,5 m från gräns mot allmän plats.

24. Ägarna till Velamsund 1:245 skriver att deras fastighets servitut inte är betraktade i planförslaget. Ägarna vill ha möjlighet till att stycka av sin fastighet på grund av att områdets karaktär har ändrats genom flertalet bygglov som getts till närliggande fastigheter där man har avverkat massor av träd och sprängt bort berg. Vidare skriver de att tjänstemän från kommunen borde göra ett studiebesök på Dahlavägen.

Planenhetens kommentar. Det är oklart vilket servitut synpunkten gäller. Generellt gäller de servitut som nu finns avseende till exempel väg eller gångpassage även efter att den nya detaljplanen vinner laga kraft. Eventuella giltiga servitut eller andra giltiga avtal som ger rätt att gå över fastigheter påverkas inte av att marken är utlagd som kvartersmark i detaljplanen. Syftet med att inte tillåta delning av fastigheter i detta planområde är att i möjligaste mån behålla områdets karaktär och de trädklädda sluttningarna mot farleden.

25. Ägaren till Velamsund 1:246 ifrågasätter varför närliggande grannar får bygga 2 våningar och inte fastighetsägaren har rätt till det. Ägaren ställer frågor om anledningen är riksintresset för kuststräckan eller om anledningen är risken att störa grannar söder om Dahlavägen.

Planenhetens kommentar. Bestämmelserna har utformats och anpassats till befintlig bebyggelse samt för att landskapsbild och kulturmiljö inte ska påverkas negativt av nyttillkomna byggrätter. För nyttillkommande bebyggelse har nockhöjd och antal våningar reglerats så att höjden hålls nere i lägen som är exponerade från farleden.

26. Ägaren till Velamsund 1:254 (fastighetsbeteckning ändrad enligt e-post från fastighetsägaren 2016-05-16) påpekar att Velamsund 1:1 var ägare, men att AB Tusculum var ägare till alla stamfastigheter i planen. Ägaren skriver vidare att när planförslaget inte utgår från rätta ägarförhållanden undandras ägarens och andras fastigheter inom planområdet givna avtalsservitut som är belastade på stamfastigheterna. Även allmänheten undandras rättigheter att röra sig fritt inom stamfastigheternas område. Ägaren skriver att denna synpunkt uppmanar planförslaget att iaktta det rätta ägarförhållandet och de belastningar med gränsbestämmelser som fanns när stamfastigheterna bildades. Ägaren hänvisar till lantmäteriet att de gynnande servitut som fastigheten har ska kvarstå efter servitutsrevidering. Avslutningsvis skriver ägaren att synpunkten på fastighetens prickade mark kvarstår då den saknar relevans.

Planenhetens kommentar. De servitut som finns avseende till exempel väg eller gångpassage gäller även efter den nya detaljplanen vinner laga kraft. Eventuella giltiga servitut eller andra giltiga avtal som ger rätt att gå över fastigheter påverkas inte av att marken är utlagd som kvartersmark i detaljplanen. Om oklarheter råder kring vilka rättigheter ett servitut ger kan berörda parter ansöka om en servitutsutredning hos lantmäterimyndigheten i Nacka. Berörd fastighetsägare eller vägförening kan begära fastighetsbestämning om det finns oklarhet om var gränser går. Vägföreningarna har lämnat in synpunkter som påverkat plankartans utformning när det gäller vägarna.

27. Ägaren till Velamsund 1:264 och 1:265 vill att kommunen undviker prickning helt och hållet. Omfattningen av prickningen har omfattande konsekvenser som inte utretts och är

i dagsläget onödig. Vidare skriver ägarna att utökningen av marinan och båtuppläggningsplatser strider mot det resultat som den geologiska expertisen tagit fram åt kommunen, där det sägs att ”här får ingen ökad belastning eller några markåtgärder förekomma”. Ägarna vill att kommunen tar bort utökningen av marinan och båtuppläggningsplatserna från planen.

Planenhetens kommentar. *Angående prickningen*, de två fastigheterna utgjorde ursprungligen en, Villa Sommarbo. Vegetationen på fastigheterna har en parkliknande karaktär och är genom sitt exponerade läge karaktärsskapande för inloppet till Velamsundsviken. Det finns stora ädellövträd, äldre stenmurar, med mera. Dessa är ester av en av den inre skärgårdens allra ståligaste trädgårdsanläggningar. Planenheten bedömer att det lämnats ytor för eventuellt tillkommande byggnation på fastigheterna och att det allmänna intresset av att bevara denna anläggning överstiger det enskilda intresset att fritt disponera marken. *Angående marina och båtuppläggningsmöjligheten till föreningsbrygga* fanns med även under samrådet kring detaljplanen. Avsikten med bryggområdet är att det ska vara båtplatser för de boende i området. Detta då behovet av föreningsbryggor inom området bedöms öka när andelen åretruntboende ökar. Planenheten bedömer inte att en brygga i detta läge väsentligt påverkar växt- och djurlivet. I avvägning mellan påverkan på växt- och djurlivet och behovet av fler båtplatser bedöms behovet av fler båtplatser vara större. Planenheten bedömer därför att bryggområdet bör finnas kvar.

28. Ägarna till Velamsund 1:267 lämnar följande synpunkter. Ägarna anser att strandskyddszonerna ska gå efter Fagernäsvägen vilket skyddet gör efter och före ägarnas fastigheter. De anser även att prickmarkeringen av tomtens är felaktig. Fastighetens form gör den lämplig att avsöndra till ytterligare en fastighet. Den avsöndrade delen kan i första hand erbjudas fastigheten Velamsund 1:113 som har sin huvudbyggnad på ägarnas fastighetsgräns. I andra hand vill ägarna bygga radhus för lägenheter på befintlig fastighet i akt av att på adekvat sätt utnyttja fastighetens form och storlek.

Planenhetens kommentar. Strandskydds linjen med den röda streckmarkeringen går 100 meter in på land. Då detaljplanen vinner laga kraft upphävs strandskyddet inom det rödstreckade området och då gäller alltså inte längre strandskyddsbestämmelser på fastigheten. Det prickmarkerade området motsvarar ungefär vad andra fastigheter får tåla, d.v.s. 6 meter mot gata och 4,5 meter mot allmän plats natur. Dessutom har ett mindre område i norr bedömts värdefullt för landskapsbilden. Detaljplanen reglerar inte var gränsen mellan Velamsund 1:267 och 1:113 dras. Den reglerar endast att det skall vara två fastigheter. Det är alltså möjligt att göra en ändring av läget för gränsen mellan de två fastigheterna. En redaktionell ändring av kartan har gjorts så att det förtydligas.

29. Ägarna till Velamsund 1:269 och 1:316 har lämnat sina synpunkter via ombud.

Ombudet har bifogat synpunkter, fullmakter och ett tidigare överklagande. Fastighetsägaren önskar att man omarbetar föreslagen detaljplan så att möjlighet ges till ägaren att dels stycka sina fastigheter och dels att bebygga dessa. Fastighetsägarna motsätter sig att större delar av fastigheten beläggs med byggnadsförbud, så kallad prickmark därtill att befintliga byggnader ges markering prickmark. Ägarna önskar att prickmarken tas bort helt alternativt begränsas avsevärt samt att befintliga byggnader undantas från prickmarkering. Vidare motsätter sig ägarna att strandskyddet på

fastigheterna inte upphävs i sin helhet då allmänsrätten sedan fastigheterna ianspråktogs på 1900-talets början släcktes ut. Fortsättningsvis skriver ombudet att på fastigheterna idag finns befintliga anläggningar vilka inte bekräftas med planbestämmelsen WB alternativt försunnit från tidigare kartmaterial. Det avser en trappa från bostadshuset på Velamsund 1:316 ner till vattnet som inte finns med på gällande karta trots att trappan fortfarande finns på platsen. Vad gäller den utökade lovplikten motsätter sig fastighetsägaren bestämmelsen. Eftersom fastigheterna är så stora är det olämpligt att ägarna ska söka lov för att underhålla och sköta fastighetens växtlighet. Avslutningsvis skriver ombudet om hur plankartorna sedan första samrådet har förändrats från att det har varit en småbåtshamn till att nu avse ett båtupplag. Denna åtgärd kan inte vara anpassad till de kulturhistoriska värden samt riksintressen som kommunen hänvisar till vad gäller området i övrigt. Detta kommer att få en negativ inverkan på fastigheternas marknadsvärde. Fastighetsägarna motsätter sig därför detta.

Planenhetens kommentar. Plankartan medgav endast en fastighet vid samråd och utställning 1. Efter det har plankartan ändrats och fastigheten genom lantmäteriförrättning delats i två då det kunde motiverats med att de ursprungligen var bildade som två fastigheter för bostadsändamål och det fanns två stora huvudbyggnader lämpliga för permanentboende. Fastighetsägaren får nyttja av detaljplanen. Fastigheterna Velamsund 1:269 och 1:316 ligger till stora delar inom riksintresseområde och är mycket exponerade från farleden. Huvudbyggnaden och en komplementbyggnad på 1:269 bedöms dessutom vara kulturhistoriskt värdefulla. Om fastigheterna delas i fler delar och ges nya byggrätter för huvudbyggnader och komplementbyggnader påverkas landskapsbild och kulturmiljö negativt. Strandskyddsbestämmelserna avser inte enbart allmänsrätten utan även skydd av djur- och växtliv. Därför ska strandskydd kvarstå på de strandnära delarna av fastigheterna. WB-områden på de aktuella fastigheterna har inte förändrats under planprocessen. Åtgärder inom strandskyddsområde får efter ansökan till miljöenheten prövas. Lovplikten för trädfällning avser endast större träd, med stamdiameter större än 25 cm då dessa är viktiga för landskapsbilden. Planenheten bedömer att det allmänna intresset av att bevara landskapsbild och kulturmiljö överstiger det enskilda intresset av att dela sin fastigheter. Möjligheten till föreningsbrygga fanns med även under samrådet kring detaljplanen. Avsikten med bryggområdet är att det ska vara båtplatser för de boende i området. Detta då behovet av föreningsbryggor inom området bedöms öka när andelen åretruntboende ökar. Båtuppläggning förekommer även i dag. Planenheten bedömer inte att en brygga eller båtuppläggning vid Fagernäsvägen-Tegelövägen påverkar fastigheterna vid Fagernäsvägens norra del. I avvägning mellan eventuell påverkan på dessa fastigheter och behovet av fler båtplatser bedöms behovet av fler båtplatser vara större. Planenheten bedömer därför att bryggområdet med båtuppläggning bör finnas kvar.

30. Ägarna till Velamsund 1:289 önskar minska prickmarken på fastigheten till att enbart innefatta det rödmarkerade området på den bilaga som bifogades. Ägarna önska att bygga en pool. De skulle även vilja bygga en carport för två personbilar, och ett förråd i bakkant på det någonstans inom det blåmarkerade området. Ägarna vill behålla klipphallen.

Planenhetens kommentar. En mindre justering av prickmarkerat område har gjorts vid huvudbyggnadens norra del för att möjliggöra en mindre tillbyggnad och det korsmarkerade området vid Brynjevägen är något utökat. Ändringarna bedöms inte påverka närliggande fastigheter eller landskapsbild.

31. Ägarna till Velamsund 1:309 lämnar önskemål om avstyckning av fastigheten då den är stor, Almallén delar fastigheten i två delar och trafiken på vägen är en olägenhet.

Planenhetens kommentar. Fastigheten ligger inom ett område som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Fastigheten är idag obebyggd och är en del av det öppna landskapet kring den lindallé som utgör entrén till Rörsundaön. Dessa öppna områden är en viktig del av landskapsbilden och vittnar om områdets tidigare användning. Fastigheten är bildad som en bostadsfastighet och har därför fått en byggrätt i detaljplaneförslaget. I framtiden kommer alltså fastigheten troligtvis att bebyggas med en ny huvudbyggnad med tillhörande komplementbyggnader. Om planförslaget skulle tillåta en avstyckning av fastigheten skulle ytterligare en huvudbyggnad med tillhörande komplementbyggnader kunna uppföras. Detaljplanen syftar till att bevara områdets karaktär samtidigt som befintliga bostadsfastigheter ges byggrätter. Viktiga delar av områdets karaktär är att vegetationen på tomterna domineras över bebyggelsen och att de delar av området som vittnar om områdets kulturhistoria bevaras. Planenheten bedömer att en förtätning med ytterligare en huvudbyggnad med tillhörande komplementbyggnader skulle medföra att den historiska avläsbarhet som idag finns skulle minska avsevärt och att riksintresset för kulturmiljön därmed skulle påverkas negativt samt att den dominans som idag finns av vegetationen skulle bytas mot en betydligt mer bebyggd miljö. I avvägningen mellan fastighetsägarens enskilda intresse av att stycka fastigheten och det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär med gles bebyggelse som domineras av vegetation samt värna befintlig kultmiljö och riksintresse bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre.

32. Ägaren till Velamsund 6:1 har lämnat in flera omfattande skrivelser med synpunkter.

Även äldre synpunkter från tidigare skeden har inlämnats men tas inte upp här då de har bemötts tidigare, se utlåtande 1.

Ägaren ifrågasätter den gångväg som ritats in på fastigheten utan att ha blivit tillfrågad eller informerad. Ägaren protesterar starkt mot detta förslag. Vidare ifrågasätter ägaren den föreslagna allmänplatsen på fastigheten som skulle leda till att fastigheten delas upp i tre delar, där huvudbyggnaden separeras från delarna vid vattnet och tvärt om samt att dessa kommer att genomkorsas av allmänväg. Det finns en risk att det blir svårare att utnyttja tomt. Fortsättningsvis ifrågasätter ägaren prickningen av en stor del av fastigheten. Denna prickmarkering leder till en stor värdeminskning av fastigheten menar ägaren på. Vidare skriver fastighetsägaren att på området lite längre från strandlinjen har man tagit bort strandskyddet, och i stället lagt in prickmark och därigenom försämrat möjligheterna för boende. Man behandlar fastighetsägare olika genom att alla som redan bebyggt sin tomt mycket, ges möjlighet att bygga ännu mer, medan de som inte bebyggt så mycket får större byggnadsförbud. Vidare ger fastighetsägaren förslag på åtgärder som ägaren vill genomföra och som nu omöjliggörs av den nu lagda planen; flytta upp Sjöboden – på grund av vattennivåhöjningen, utbyggnad av sjöstugan, utplacering av växthus på andra sidan om sjöstugan och slutligen önskar ägaren förse den plats där

ägaren förvarar sin båt liggande på vintern med tak. Ägaren önskar att alla prickar på fastigheten tas bort. Fastighetsägaren anser att ett totalt förbud mot styckning i området inte är acceptabelt. Ett eventuellt införande av styckningsförbud kommer att leda till en stor värdeminskning av större fastigheter. I stället för ett styckningsförbud bör planen ändras och få en regel som till exempel att en fastighetsyta efter styckning inte får understiga 1000 kvm. Vidare ifrågasätter fastighetsägaren hur detaljplaneprocessen har bedrivits från kommunen, hur kommunen lagt ut allmänna platser utan förankring på privat mark, där boende sedan ska betala för att lösa platserna sedan underhålla dem framöver. Att en massa prickar lagts ut på privatmark och som socialiseras marken, att regler har manipulerats så att fastigheter på runt 1000 kvm får bygga lika mycket som en fastighet på till exempel 40 000 kvm.

Även hanteringen av inkomna synpunkter från fastighetsägare ifrågasätter ägaren. Ägaren upplever att kommunen inte tar till sig de synpunkter som lämnats in. Att kommunen inte verkar bry sig om vad de boende i området tycker. Avslutningsvis ger fastighetsägaren förslag till det fortsatta detaljplaneprojektet; att kommunen bör starta upp VA installationen omedelbart, att kommunen bör fundera på att dra tillbaka detaljplanen, lätta upp den och ställa ut den igen. Kommunen bör lösa entréfrågor till Velamsunds naturområde på sin egen mark och inte på fastighetsägarens. Att kommunen står för alla kostnader och inte de boende i området.

Planenhetens kommentar.

- *Angående gångvägen som ritats in på fastigheten:* I det reviderade planförslaget har Fagernäsvägen avsatts som allmän plats, gångväg. Det behöver inte leda till några stora förändringar jämfört med i dag eftersom vägen även i dag är allmäntillgänglig enligt de servitut som gäller.
- *Angående kommunens förslag på mark som inte får bebyggas:* De områden som markerats med prickmark är del av en sluttning som bedöms som viktig för områdets landskapsbild och karaktär. Planenheten bedömer därför att det inte är lämpligt att bebygga sluttningen och marken har därför prickmarkerats. Fastigheten har stora områden där byggnation är tillåten. I avvägningen mellan fastighetsägarens enskilda intresse av att fritt disponera sin fastighet och det allmänna intresset av att bevara kulturmiljö och områdets karaktär med obebyggda sluttningar bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre. Enligt Plan- och bygglagen är det inte möjligt att ibland tillåta byggnationer på prickad mark. Den ventil som finns enligt lagstiftningen är att bygglov kan ges för en så kallad liten avvikelse förutsatt att avvikelsen är förenlig med detaljplanens syfte. Bedömningen om en avvikelse från detaljplanen är att betrakta som en liten avvikelse avgörs i samband med ansökan om bygglov. I stort sett hela fastigheten omfattas av strandskyddsbestämmelser i dag. Dessa bestämmelser hindrar såväl byggande som många andra åtgärder. Prickmarkeringen innebär ingen försämrings jämfört med i dag. Hänsyn har tagits till havsnivåförändringen och på längre sikt finns möjlighet ändra eller upphäva detaljplanen.
- *Angående försämrade och djupt orättvisa byggregler:* Detaljplanen syftar till att bevara områdets karaktär samtidigt som befintliga bostadsfastigheter ges byggrätter. Idag finns inga garanterade byggrätter i området. Byggrätten motsvarar en normalstor villa med tillhörande komplementbyggnader. Planförslaget innehåller dessutom en bestämmelse om att befintliga byggnader som uppförts i laga ordning innan detaljplanen vann laga kraft ska ses som planenliga. Inom området finns många stora fastigheter. Om byggrätten endast

skulle regleras med ett procenttal skulle byggrätten för många fastigheter bli oacceptabelt stor. Fastigheten Velamsund 6:1 har till exempel en landareal på 10550 kvadratmeter. En byggrätt på 8 % i två våningar skulle då ge ett tvåvåningshus med en bottenvyta på 844 kvadratmeter, vilket planenheten inte bedömer är rimligt att befästa i en detaljplan. I avvägningen mellan fastighetsägarens enskilda önskemål om att fritt disponera sin fastighet och det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär anser planenheten att det allmänna intresset väger tyngre. Planförslagets begränsning av byggrätten ska därför kvarstå.

- *Angående att ändra planen så att inte styckningsförbud införs:* Syftet med detaljplanen är att bekräfta befintliga bostadsfastigheter och bevara områdets karaktär. En viktig del av områdets karaktär är de stora tomtstorlekarna som gör att växtligheten dominerar över den bebyggda miljön. Styckning av tomter till minsta tomtstorlek 1000 kvm skulle innebära att områdets karaktär helt försvankas. Det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär och bevara riksintresset bedöms väga tyngre än det enskilda intresset att fritt disponera sin tomt

33. Ägarna till Velamsund 6:1, 15:1 och 15:3 skriver i en gemensam synpunkt att kommunen omedelbart ska återställa de sista 20 metrarna på Fagernäsvägen fram till grinden på Fagernäsvägen 22, till bilväg i detaljplanen. Ägarna menar på att eftersom planen blev upphävd finns det nu möjlighet att kommunen kan återställa bilvägen. Ägarna har bifogat en synpunkt daterad 2015-03-29.

Planenhetens kommentar. Enligt förslaget till detaljplan är Fagernäsvägen lokalgata fram till Velamsund 9:1, där finns vändmöjlighet. Därefter är ca 20 meter gångväg fram till Velamsund 6:1 och fortsätter så förbi Velamsund 15:1 och in i naturreservatet Velamsund. Fastighetsägarna önskar att Fagernäsvägen fram till 6:1 redovisas som bilväg. Planenheten bedömer att det inte finns anledning till det eftersom Fagernäsvägen från 6:1 och söderut inte är bilväg. Idag är området för Fagernäsvägen mellan grindarna på Velamsund 6:1 inhägnat av stängsel och den fria ytan mellan stängslen är knappt 1,5 meter och till stor del grästäckt. Denna del av Fagernäsvägen bedöms inte användas för genomfartstrafik i dag. Fastigheterna Velamsund 6:1, 15:1 och 15:3 har sin angöring från Sommarbovägen.

34. Ägaren till Velamsund 8:1 lämnar synpunkt på all prickad mark som ägaren fått på sin tomt. Ägaren skriver att i en framtid skulle en carport med ett förråd kunna byggas på ena längssidan till vänster om fastighetens parkering. Skulle man kunna dra om linjen lite enligt den karta som ägaren bifogat, undrar ägaren.

Planenhetens kommentar. Kartan har ändrats så att fastighetsägarens synpunkt har tillgodosetts.

35. Ägarna till Velamsund 9:1 och 10:1 skriver i sin synpunkt att de kräver att det i detaljplaneförslaget lagda g-området över deras fastigheter skall utgå. Ägarna menar också på att anslutningen av VA till fastigheterna 9:1 och 12:1 ska ske via Fagernäsvägen och därför bör servitutet utgå och inte belasta deras fastigheter i onödan. Vidare skriver ägarna i en kompletterande synpunkt om fastigheten 9:1, att den markerade egenskapsgränsen som utgör mark som ej får bebyggas är lagd tätt intill norra delen av befintlig byggnad.

Ägarna önskar därför att gränsen förskjuts 2,5 meter mot Fagernäsvägen. Den befintliga byggnaden ges då en möjlighet till utbyggnad i enlighet med vad detaljplanen föreskriver. Ägarna påpekar att det är bättre att flytta gränsen 2,5 m än att i ett senare skede begära bygglov på prickmark. På grund av terrängförhållanden är en utbyggnad mot norr lämpligast.

Planenhetens kommentar *Angående g-området* så menar planenheten att det är motiverat att behålla det då VA-projekteringen eventuellt kan ändras igen. Planenheten menar att g-området inte utgör någon större belastning. Större delen av g-området på Velamsund 10:1 är redan i dag belastat av avtalsservitut avseende väg och ledning för 9:1. Om g-området inte tas i anspråk vid genomförandet av detaljplanen, blir onyttigt, kan fastighetsägarna vända sig till lantmäterimyndigheten och få g-området upphävt. *Angående egenskapsgräns för mark som inte får bebyggas*, det område som markerats med prickmark är del av en slutning, som bedöms som viktig för områdets landskapsbild och karaktär. Planenheten bedömer därför att det inte är lämpligt att bebygga slutningen och marken har därför prickmarkerats. Fastigheten har stora områden där byggnation är tillåten. I avvägningen mellan fastighetsägarens enskilda intresse av att fritt disponera sin fastighet och det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär med obebyggda slutningar bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre.

36. Ägaren till Velamsund 15:1 anser att begränsningen av fastighetsindelningen ska förändras så att fastigheter även framöver kan styckas, men att det ska krävas en minsta tomtstorlek för att en styckning skall godkännas. Ägaren anser vidare att begränsningen av den totala byggnadsarean skall vara proportionell mot tomtarean och att prickmarkeringen skall tas bort för de områden som ändå redan är föremål för strandskyddsbestämmelser.

Planenhetens kommentar. *Styckning av fastigheten*, syftet med detaljplanen är att bekräfta befintliga bostadsfastigheter och bevara områdets karaktär. En viktig del av områdets karaktär är de stora tomtstorlekarna som gör att växtligheten domineras över den bebyggda miljön. Styckning av tomter skulle innebära att områdets karaktär helt försvanskas. Det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär och bevara riksintresset bedöms väga tyngre än det enskilda intresset att fritt disponera sin tomt.

Om byggnadsarea proportionell mot tomtstorlek, planenheten konstaterar att för aktuell fastighet skulle en byggrätt på 8 % av tomtarean för en huvudbyggnad ge en tillåten byggnadsarea på 720 kvm. Planenheten bedömer att både i det fall större delen används för en stor huvudbyggnad och det fall den används för ett flertal mindre komplementbyggnader så skulle det påverka landskapsbild och upplevelsen av området negativt.

Om prickmarkering, de områden som markerats med prickar är del av en slutning som bedöms som viktig för områdets landskapsbild och karaktär. Planenheten bedömer därför att det inte är lämpligt att bebygga slutningen och marken har därför prickmarkerats. Fastigheten har stora områden där byggnation är tillåten. I avvägningen mellan fastighetsägarens enskilda intresse av att fritt disponera sin fastighet och det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär med obebyggda slutningar bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre.

37. Ägare till Velamsund 15:3 har servitut på brygga och båtuppläggning på Velamsund 15:1. Ägaren önskar att sjövistet i plankarta 5, som nu har markerats som prickmark i

kartmaterialet, justeras till WB i vattenområdet samt ”båt” på landområdet. Ägaren antar att det bara utgör ett förbiseende från planenheten och att det snarast kan justeras.

Planenhetens kommentar.

Planenheten har gjort en bedömning att det inte är lämpligt att markera vattenområdet som WB-område, det vill säga område för brygga. För att området ska kunna betecknas som WB-område måste det finnas särskilda skäl för upphävande av strandskyddet, vilket saknas här. Ett skäl för upphävande är att vattenområdet är ianspråktaget. Eftersom någon brygga inte finns på platsen eller verkar ha funnits enligt studier av flygfoton och dispens från strandskydd inte har sökts, är det inte tillräckligt att det finns ett servitut.

På kvartersmark, tomtmark, vid bostadshus, är det tillåtet att lägga upp en eller ett par båtar säsongsvis. Fastighetsägaren kan alltså använda föreslagen plats för båtuppläggning.

Planbestämmelsen ”båt” för båtuppläggning har i detaljplanen endast använts på landområden intill föreningsbryggorna. Planenheten anser vidare att det inte är lämpligt att bebygga stranden med nya komplementbyggnader. Därför har markområdet prickmarkerats.

Fastighetsägaren har möjlighet att göra en ansökan om dispens från strandskyddsbestämmelserna till miljöenheten och få de särskilda skäl man anför för att ha en brygga prövade. Planenheten bedömer att detaljplanen inte hindrar prövningen eller ett eventuellt beslut om dispens från strandskyddsreglerna.

38. Ägaren till Velamsund 23:1 hemställer att kommunen ändrar i detaljplaneförslaget för brygganläggningen på fastigheten, till WB-område enligt beviljat bygglov. Vidare vill ägaren att kommunen tar bort stora delar av den prickmark som är utlagd på den nordvästra delen mot viken och Maren.

Planenhetens kommentar. I detaljplanen har vissa områden markerats med beteckningen WB (brygga för intilliggande fastighet). Inom dessa områden föreslås strandskyddet upphävas, vilket innebär att det inte längre krävs strandskyddsdispens för att uppföra en brygga inom dessa områden. Storleken på WB-områdena är satta i överensstämmelse med kommunens riklinjer för enskilda bryggor. Planenheten bedömer inte att det är lämpligt att utöka WB-området till att omfatta hela den befintliga bryggan då detta inte överensstämmer med kommunens riklinjer. Befintliga bryggor som tillkommit i laga ordning med strandskyddsdispens påverkas dock inte av detaljplanens bestämmelser om WB-områdena utan får ligga kvar. Om fastighetsägaren vill göra åtgärder som kräver strandskyddsdispens utanför WB-betecknat område är det möjligt att söka dispens hos kommunens miljöenhet som då prövar den specifika frågan mot gällande strandskyddslagstiftning.

På fastigheten är marken närmast stranden prickmarkerad (mark som inte får bebyggas). Befintliga komplementbyggnader har dock markerats med korsmark (mark som endast får bebyggas med uthus och garage). Planenheten anser inte att det är lämpligt med mer bebyggelse närmast vattnet, med hänsyn till gällande strandskyddslagstiftning och områdets landskapsbild. Planenheten bedömer därför att prickmarken i anslutning till befintliga byggnader ska vara kvar.

39. En gemensam skrivelse från boende i Sommarbo/Vikingshall med namnunderskrifter genom ägaren till Velamsund 6:1 har inkommit, där de protesterar

mot prickmarkering av mark på privata fastigheter. I planen har många fastigheter påförts prickmarkering av stora områden. Detta har gjorts utan riktiga utredningar. Prickmarkering synes ofta drabba fastigheternas mest attraktiva områden. Konsekvensen blir värdeminskning av fastigheten. Prickmarkeringen verkar inte heller drabba fastigheter rättvist, utan drabbar framförallt fastigheter som varit försiktiga med att använda sin mark. Fastighetsägarna vill att kommunen omedelbart tar bort prickmarkeringen i nästa version av detaljplanen. Fastighetsägarna protesterar även mot kommunens myndighetsutövning. I den nya planen har man föreslagit en båtuppläggningsplats på land utan att näroende har blivit tillfrågade eller informerade, fastighetsägarna ifrågasätter att en stor påbjuden båtuppläggningsplats införts i en känslig miljö. Vidare så leder den föreslagna bryggexpansionen till kraftiga värdeminskningar för näroende fastighetsägare. Fastighetsägarna vill att kommunen omedelbart tar bort de föreslagna bryggexpansionsmöjligheterna (WV) och det påbjudna området för båtuppläggning och istället inför en miljöhänsynsbestämmelse, som förbjuder båtuppläggning på området i fråga.

Planenhetens kommentar, prickmarkering av mark; planområdet ligger inom ett område som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. I kommunens kulturmiljöprogram, antaget 2011, är även en del av området även utpekat som ett område av lokalt intresse för kulturmiljövården. Detaljplanen syftar till att bevara områdets karaktär samtidigt som befintliga bostadsfastigheter ges större byggrätter. En viktig del av områdets karaktär är att vegetationen på tomterna domineras över bebyggelsen. I avvägningen mellan fastighetsägarnas enskilda intresse av att fritt disponera sin fastigheter och det allmänna intresset av att bevara områdets karaktär med obebyggda sluttningar bedömer planenheten att det allmänna intresset väger tyngre. **Båtuppläggningsplats;** möjligheten till föreningsbrygga fanns med även under samrådet kring detaljplanen. Avsikten med bryggområdet är att det ska vara båtplatser för de boende i området. Detta då behovet av föreningsbryggor inom området bedöms öka när andelen åretruntboende ökar. Båtuppläggning förekommer även i dag. Planenheten bedömer inte att en brygga i detta läge eller båtuppläggning, på det i dag grusade området väsentligt påverkar växt- och djurlivet. I avvägning mellan påverkan på växt- och djurlivet och behovet av fler båtplatser bedöms behovet av fler båtplatser och båtuppläggning vara större. Planenheten bedömer därför att bryggområdet med båtuppläggning bör finnas kvar.

40. Anonyma tomtägare i Vikingshill och Sommarbo skriver om sitt missnöje med kommunens hantering av planförslaget. Boende i området har själva röstat för att de ska ske en snabb och enkel detaljplaneprocess i syfte att få fram vatten och avlopp till området eftersom det finns behov av det. Man anser att kommunens agerande är nonchalant och oaktsamt eftersom det i förlängningen kommer innehärra nya tidsödande överklaganden och utredningar som medför ytterligare förskjutningar av planprocessen. Man har tappat förtroendet för kommunen och man anser att man har spenderat skatemedel på ett felaktigt sätt. För att återställa förtroendet för kommunen vill man att kommunens agerande genomlyses av en oberoende part.

Planenhetens kommentar. Planprocessen sköts enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen. Kommunen prioriterar arbetet med detaljplanen.

Synpunkter inkomna efter utställningstidens utgång

Efter utställningstiden har ägare till dessa fastigheter har inkommit med e-post med frågor och/eller synpunkter:

Velamsund 1:35

Velamsund 1:45

Velamsund 1:69, 1:70, 22:1 (samma ägare)

Velamsund 15:1

Sommarbo Tegelö vägsamfällighetsförening

PLANBESKRIVNING

Detaljplan för Vikingshill och Sommarbo, del av Velamsund (område C), Boo, Nacka kommun

Upprättad på planenheten i april 2011, reviderad i juni 2014, reviderad
november 2015 reviderad i maj 2016

HANDLINGAR

Detaljplaneförslaget omfattar:

- Detaljplanekarta med planbestämmelser
- Denna planbeskrivning
- Genomförandebeskrivning
- Miljöredovisning
- Kulturhistorisk beskrivning
- Fastighetsförteckning

PLANENS SYFTE OCH HUVUDDRAG

Syftet med planförslaget är att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållandena i området genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten¹ samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Områdets karaktär och rådande bebyggelsemönster ska bevaras och befintlig fastighetsindelning ska behållas. Kvaliteterna i områdets landskapsbild och bebyggelsemiljö ska så långt som möjligt tillvaratas när tomter för fritidshus omvandlas till tomter för en permanent bebyggelse. Den tillkommande bebyggelsen ska anpassas till terrängförutsättningarna på fastigheten, till befintlig vegetation och till landskapsbild och kulturmiljö. Husens placering på tomterna, det slingrande vägnätet, terrängformationerna och vegetationen är viktiga beståndsdelar i områdets karaktär. Husen är ofta indragna på tomterna och på de flesta tomter domineras vegetationen över bebyggelsen.

Planarbetet syftar även till att införa skydds- och hänsynsbestämmelser för de delar av planområdet som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården.

¹ Spillvatten är det avloppsvatten som kommer från hushållets toalett, dusch, tvätt och disk.

BEHOVSBEDÖMNING

Planenheten i Nacka kommun gör bedömningen att planens genomförande inte innehåller någon betydande miljöpåverkan. En miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalken behöver därför inte upprättas för planen.

PLANDATA

Läge

Planområdet är beläget i norra Boo och avgränsas i norr och öster av Höggarnsfjärden och Velamsundsviken, i väster av Rörsundsviken samt i söder av naturreservatet Velamsund. Totalt omfattar planområdet cirka 130 bostadsfastigheter.

Planområdets avgränsning

Area

Planområdets totala areal är ca 76 hektar, varav ca 18 hektar utgörs av vattenområde. Vattenområdena, dvs. en del av Höggarnsfjärden och Velamsundsviken ingår i planområdet.

Markägoförhållanden

Merparten av fastigheterna i planområdet är privatägda. Allmän plats (vägar och naturmark) ägs främst av tomtägareföreningar och Nacka kommun men även av privatpersoner.

INTRESSEN ENLIGT KAP. 12 PBL**Riksintressen enligt 3 och 4 kap Miljöbalken**

Delar av planområdet omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Höggarnsfjärden omfattas även av riksintresse för farled, det vill säga inseglingsled till Stockholm.

Enligt riksintresset för kulturmiljövården ligger värdet bland annat i de i huvudsak obebyggda bergsslutningarna, den otillgängliga karaktären och i äldre sommarvillor så kallade "grosshandlarvillor". Dessa sommarvillor har ofta en rik lövsågeridekor och är ofta belägna vid vattenbrynet nedanför ett brant berg eller högt uppe på bergskanten. Förändringar av befintlig bebyggelse ska ske med varsamhet och respekt för varje tids arkitektoniska yttryck.

Riksintressena ska inte utgöra hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet.

Då planförslaget inte medför någon förtätning samt då särskilda bestämmelser införs för att säkerställa de särskilt värdefulla kulturmiljöerna i området bedöms planförslaget inte påverka rikintresset för kulturmiljön negativt.

Mellankommunala intressen

Planförslaget bedöms inte vara av mellankommunalt intresse.

Miljökvalitetsnorm enligt 5 kap Miljöbalken

Miljökvalitetsnormerna (MKN) är bindande nationella föreskrifter. En MKN anger de föroreningsnivåer som människor och miljö kan belastas för utan olägenheter av betydelse. En plan får inte medverka till att en MKN överskrids. De mest betydelsefulla MKN med avseende på luft för denna plan är bensen, kvävedioxid och partiklar (PM10). Planförslaget innebär inte att någon nu gällande miljökvalitetsnorm för luft överskrids.

Området avrinner till Askrikefjärdens vattenförekomst. Askrikefjärden är ett övergångsvatten. Enligt miljökvalitetsnormerna får vattenkvaliteten inte försämras, utan vattnet ska förbättras till god status till år 2021. En detaljplan får inte innebära att vattenkvaliteten i vattenförekomsten ändras till en sämre klass.

Askrikefjärdens ekologiska status är otillfredsställande bl.a. på grund av övergödning. Miljökvalitetsnormen "god ekologisk status" ska vara uppnådd 2021 i Askrikefjärden. Den kemiska statusen för Askrikefjärden är att den inte uppnår kemiskt god ytvattenstatus. Orsaken är den höga kvicksilverhalten. Halterna av kvicksilver och kvicksilverföreningar i vattenförekomsten bör inte öka till den 22 december 2015, i förhållande till halten år 2009. Med undantag av kvicksilver bedöms statusen som god kemisk ytvattenstatus. Då den kemiska miljökvalitetsnormen är uppnådd idag, får planen inte medföra att vattenkvaliteten försämras.

Detaljplaneförslaget innebär en minskad belastning på grund- och ytvatten genom införande av kommunalt vatten och spillvatten. Detta ökar förutsättningarna för att Askrikefjärdens vattenförekomst på sikt får en bättre ekologisk och kemisk status.

Hälsa och säkerhet

Planförslaget bedöms inte medföra försämrade förhållanden vad avser hälsa och säkerhet inom eller i anslutning till området.

GÄLLANDE PLANER OCH TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Översiktlig planering

I kommunens *översiksplan* 2002 är planområdet utlagt som bebyggelseområde med enbostadshus. De områden som inte har utbyggt VA-nät föreslås permanentas i takt med att VA-försörjningen byggs ut. I juni 2012 antog Nacka kommun en ny översiksplan. I den nya översiksplanen är planområdet utlagt som gles blandad bebyggelse.

Detaljplanen överensstämmer med både den nya och den gamla översiksplanen.

Strandskydd

Strandskydd gäller 100 meter från strandlinjen på land och i vattnet.

Detaljplaner, områdesbestämmelser och förordnanden

För området gäller områdesbestämmelser, OB 3 som vann laga kraft i november 1992 samt OB 16 som vann laga kraft i juni 2002. Bestämmelserna innebär att fritidshus i en våning får uppta en byggnadsarea på högst 75 kvm samt att fritidshus i en våning med loft får uppta en byggnadsarea på högst 60 kvm. Sammanlagd byggnadsarea för uthus får vara högst 30 kvm. Minsta tomtstorlek för fritidshus är 4000 kvm. Tillstånd krävs för nya enskilda brunnar. I de områden som utgör en från kulturhistorisk synpunkt värdefull miljö gäller utökad lovplikt för bland annat rivning, byte av fasad-/takmaterial, schaktning, fyllning och trädfällning. För övriga delar av området har den generella bygglovsplikten minskats. I planområdet finns ca 30 permanentklassificerade bostäder som inte omfattas av bestämmelserna om byggnadsarea och fastighetsstorlek. För fyra fastigheter på Rörsundaön gäller detaljplan, dp 108, som medger bebyggelse för permanentboende.

Kulturminnesvårdsprogram, inventeringar

Delar av planområdet ingår i Nacka kommuns kulturminnesvårdsprogram *Kulturhistoriska miljöer (1987)*. År 2011 antog Nacka kommun ett nytt kulturmiljöprogram som anger att vissa områden är av lokalt intresse för kulturmiljövården. Se vidare rubriken ”Kulturmiljö och landskapsbild”

Inför detaljplanearbetet har Nacka kommun i mars 2010 genomfört en inventering av områdets mest värdefulla byggnader. Resultatet redovisas i rapporten ”*Kulturvärden i ”område C”, Vikingshill, Saltsjö-Boo.*”

Kommunala beslut

Kommunstyrelsen beslutade den 18 augusti 2008, § 145, att de så kallade förnyelseområdena i Boo ska delas in i två planeringskategorier, dels långsiktig planering med kommunalt huvudmannaskap för allmän plats och dels mer kortsiktig planering med enskilt huvudmannaskap för allmän plats. Detaljplanen för Vikingshill och Sommarbo ingår i kategorin mer kortsiktig planering. I denna kategori föreslås större byggrätter för befintliga bostadsfastigheter och en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten. Huvudmannaskapet för allmänna platser föreslås vara enskilt, dvs. att områdets föreningar ansvarar för utbyggnad och drift av vägar, naturmark, lekplatser och dylikt. Föreningarna ansvarar även för dagvattenhanteringen inom allmän plats.

Områdenas karaktär och rådande bebyggelsemönster ska bevaras och befintlig fastighetsindelningen i dessa områden föreslås behållas. Planarbetet omfattar inte några vägbreddning/vändplaner om inte dessa åtgärder har initierats av berörd vägförening. Planarbetet omfattar inte någon prövning av kommunal service (t ex förskolor). Planarbetet för Vikingshill och Sommarbo omfattar dock bestämmelser för hänsyn till kultur- och landskapsintressen som en följd av att området omfattas av riksintresse för kulturmiljövården samt farled.

Kommunstyrelsen beslutade den 29 mars 2010, § 52 att arbetet med detaljplanen skulle påbörjas. Detaljplanen är därmed upprättad enligt den äldre plan- och bygglagen ÄPBL (SFS 1987:10). Planförslaget överensstämmer med gällande översiktsplan och utgångspunkter för planeringen finns i Planeringsstrategin för Boo samt i den nya arbetsmodellen för förnyelseplaneringen i Boo. Ett program har därmed inte bedömts nödvändigt att upprätta.

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Historik och områdets nuvarande användning

Planområdet, som omfattar cirka 130 bostadsfastigheter, är ett tidigare fritidshusområde utan kommunalt vatten och avlopp. Området tillhörde ursprungligen Velamsunds gård och blev på 1860-talet attraktivt för sommarvillebebyggelse för Stockholms borgerskap. De första villorna byggdes på Rörsundaön som med sin längsgående åsrygg erbjöd tomter med fritt läge och vidsträckt sjöutsikt. Under 1800-talets slut ökade antalet avstyckningar för sommarbebyggelse närmast kusten allt mer. På 1930-talet blev tallskogspartierna på höjdryggarna söder om Rörsundaön attraktiva för fritidstomter med i många fall ganska små och enkla fritidshus. Under senare tid har området alltmer övergått från att vara ett fritidsområde till ett område för permanentboende.

Mark och vegetation

Terrängförhållanden och vegetation

Hela norra Boo utgör en del av en förkastningsbrant som sträcker sig från Stockholms innerstad och vidare österut. Från Höggarnsfjärden möter de höga höjderna vattnet i branta bergsstränder. Vissa flackare strandpartier finns i de naturliga vikarna. På såväl privat som allmän mark finns praktfulla solitära exemplar av ek och tall. En del tomter i

området består dels av en mer anlagd trädgårdsdel och dels en naturmarksdel, på andra domineras naturmarken. På flera ställen är vegetationen sparad utmed vägarna vilket ger ett grönt vägrum med naturkaraktär.

Inom området finns flera stora gamla sommarvillor med tillhörande trädgårdar. Många av dessa trädgårdar är utformade som parker med både stora ädellövträd och exotiska arter av buskar och träd. Vissa arter har spridit sig ut i naturmarken, bland annat avenbok och ädelgran.

Utmed Almdalsvägen växer en lindallé. Lindarna är hamlade och har därmed små kronor, men träden är i relativt dålig kondition. Hamlingen har sannolikt bidragit till skadorna. Några av träden har så stora skador att de bör tas bort och ersättas eftersom de på sikt kan utgöra en risk. Allén är av stort värde för kulturmiljön.

Utefter hela kustområdet regleras i gällande områdesbestämmelser bl.a. lovplikt för fällning av träd över en viss stamdiameter.

Geotekniska förhållanden och radon

Den största delen av området består av normalblockig morän och berg i dagen. Detta gäller särskilt de högre partierna och området närmast Höggarnsfjärden. På några mindre och låglänta partier består marken av lera. Det förekommer även mindre områden med sand.

Området utgörs av normalradonmark och i områdena med lera där lerlagret är tillräckligt tjockt av lågradonmark.

Befintlig bebyggelse

Inom planområdet, främst på Rörsundaön, finns ett flertal sommarvillor från förra sekelskiftet. Villorna, som har höga kulturvärden, har högst varierande utseenden och representerar flertalet av tidens stilinriktningar. Husens placering i terrängen är oftast ganska fri och tomterna är väl tilltagna.

Tallskogspartierna på höjdryggarna söder om Rörsundaön, som fick namnet Sommarbo, blev från 1930-talet attraktiva fritidstomter med i många fall ganska små och enkla fritidshus. Stugorna har varierande utseenden och är belägna på ganska stora skogstomter. Vägarna är anlagda terränganpassat, vilket har skapat en oregelbunden tomt- och vägstruktur, något som är typiskt för denna tids planeringsideal.

Kulturmiljö och landskapsbild

I Nacka kommunens kulturminnesvårdsprogram *Kulturhistoriska miljöer* (1987) ingår bebyggelsen på Rörsundaön i helhetsmiljön Hasseludden-Kummelnäs-Vikingshill. En helhetsmiljö är en miljö som har en för kommunen värdefull struktur i behåll. Bebyggelsen på Rörsundaön utgör även en närmiljö, det vill säga ett område som särskilt belyser viktiga delar av kommunens historia. I kommunens kulturmiljöprogram, antaget 2011, är Rörsundaön och anslutande väg med lindallé utpekat som ett område av lokalt intresse för kulturmiljövården.

Bebyggelsen på Rörsundaön och Sommarbos norra kust omfattas av riksintresse för kulturmiljövården, (Norra Boo - Vaxholm - Oxdjupet - Lindalsslundet). Värdet ligger bl.a. i de i huvudsak obebyggda bergslutningarna, den otillgängliga karaktären och i äldre sommarvillor s.k. "grosshandlarvillor" med rik lövsågeridekor ofta belägna vid vattenbrynet nedanför ett brant berg eller högt uppe på bergskanten. Denna strandnära bebyggelse utgör idag ett av riksintresseområdets främsta kärnvärden.

Den branta och exponerade terrängen gör att planområdet är mycket känsligt från landskapssynpunkt. Husens placering på tomterna, det slingrande vägnätet, terrängformationerna och vegetationen är viktiga beståndsdelar i området karaktär. Husen är ofta indragna på tomterna och på de flesta tomter domineras vegetationen över bebyggelsen.

Fornlämningar

Inom området finns inga kända fornlämningar.

Parker och trädgårdar

Till de gamla grosshandlarvillorna hörde stora parkanläggningar med planterade träd och byggda delar. Bland annat hade Sommarbo en stor engelsk park som utformades av dätidens främsta trädgårdsanläggare. Parken har efterhand styckats av i villatomter men spår syns fortfarande både på de privata tomterna och i naturmarken. Bland annat finns stora exemplar av lärk, bok, och exotiska arter av buskar och träd. I naturmarken väster om Rosenvägen finns resterna av Montelius äventyrsgröta med ett stenvalv och en vattenreservoar. Reservoaren gav självtryck till vattenkonster av olika slag.

Flera av villorna på Björkudden har också stora tomter med mer eller mindre välbevarade parkanläggningar. Dessa är av stort värde för landskapsbilden, främst genom att ge hela området ett grönt och lummigt intryck.

Service

I direkt anslutning till planområdet ligger Backeboskolan som är en friskola med förskoleklass samt årskurs 1-6. Sågtorpsskolan och Myrsjöskolan finns ca 3,5 respektive 5 km söder om planområdet. Dagligvaruhandel, post, bank och övrig kommersiell och allmän service finns i Orminge centrum på ca 5 km avstånd. I Orminge centrum finns även vårdcentral.

Friytor

Inom planområdet finns ett antal naturområden som förblivit obebyggda. En del av dessa är viktiga rekreationsområden för de näroende och av betydelse för växt- och djurlivet. Naturområdena genomkorsas av stigar som ofta utgör branta genvägar mellan områdets olika delar. En välanvänt gångväg finns bland annat mellan Linnévägen och Rosenvägen.

En promenadväg med högt rekreativt värde finns på Rörsundaöns västra del. Promenadvägen sträcker sig utmed vattnet och leder fram till den gamla ångbåtsbryggan som numera har rasat samman.

På Rörsundaön finns även möjlighet för allmänheten att promenera utmed vattnet över privata tomter på s.k. ”x- område” mellan Brynjevägen och Tomtebacken. Denna möjlighet bedöms inte utnyttjas i dagsläget på grund av att området upplevs som privat. Från slutet av Fagernäsvägen finns ett servitut på privat tomtmark som är till förmån för Velamsund 1:1. Över området går en stig. Gående utnyttjar idag stigen för att ta sig ut i Velamsunds naturreservat.

Den bro som band ihop Rörsundaön med fastlandet vid Marens östligaste del utgjorde en del av en tidigare strandpromenad utmed Rörsundaöns södra strand. I och med att bron revs 1978 minskade värdet på strandpromenaden eftersom vägen blev en återvändsgata. Möjligheten att röra sig utmed vattnet finns kvar eftersom marken ägs av Nacka kommun, men området upplevs numera privat.

Intill småbåtshamnen vid Fagernäsvägen/Tegelövägen finns en friyta som används som samlingsplats och bad. Väster om småbåtshamnen finns ytterligare en friyta som till viss del utnyttjats som lekplats.

Velamsunds naturreservat söder om planområdet är ett rekreativt område med friluftsgård, föreningsliv m.m.

Vattenområden

Delar av Höggarnsfjärden, Velamsundsviken och Rörsundsviken ingår i planområdet. Alla vattenområdena ligger inom vattenförekomsten Askrikefjärden.

Gator och trafik

Gatunät

Planområdet försörjs i huvudsak via Vikingshillsvägen och Sommarbovägen. Vägarna inom planområdet är smala och främst anpassade för fritidshusbebyggelse. På vissa platser finns problem med sikt, främst i korsningar och backkrön. Vägarna inom området sköts idag av Sommarbo-Tegelö vägsamfällighetsförening och Vikingshills samfällighetsförening.

Inom områdets östra del mot Velamsundsviken, vid korsningen Fagernäsvägen/Tegelövägen, ligger parkeringsplatser och småbåtshamn för boende på bland annat Tegelön. Dessa funktioner befästs genom denna detaljplan.

Parkering, angöring

All parkering inom planområdet sker på kvartersmark. En särskild parkeringsplats finns för boende på öarna Tegelön, Tisdan samt Onsdan/Torsdan (medlemmarna i Tegelöns tomtägareförening) på fastigheten Velamsund 1:294.

Kollektivtrafik

Sommartid går två busslinjer till/från Slussen längs Sommarbovägen. Vintertid stannar linjerna vid slutet av Vikingshillsvägen precis utanför planområdet.

Teknisk försörjning

Vatten och avlopp

VA-försörjningen inom området är enskild. Inom delar av planområdet finns problem med vattenförsörjningen såsom saltvatteninträngning, sinande brunnar och föroreningar. Idag ställs därför krav på tillstånd för nya enskilda brunnar.

El

Inom planområdet finns fyra elektriska nätagstationer. En vid korsningen Tomtebacken/Björkuddsvägen, en vid vändplanen vid Vikingshillsvägen, en utmed Daliavägen och en utmed Sommarbovägen.

Avfall

Sophämtning sker idag med sopbil vid respektive fastighet.

Trygghet och säkerhet

Inom området finns idag inga gångbanor.

PLANFÖRSLAGET

Allmänt

Syftet med planförslaget är att möjliggöra en förbättring av de sanitära förhållandena i området genom en utbyggnad av kommunalt vatten och spillvatten samt ge större byggrätter till befintliga bostadsfastigheter. Områdets karaktär och rådande bebyggelsemönster ska bevaras och befintlig fastighetsindelning ska behållas.

Kvaliteterna i områdets landskapsbild och bebyggelsemiljö ska så långt som möjligt tillvaratas när tomter för fritidshus omvandlas till tomter för en permanent bebyggelse. Den tillkommande bebyggelsen ska anpassas till terrängförutsättningarna på fastigheten, till befintlig vegetation och till landskapsbild och kulturmiljö. Husens placering på tomterna, det slingrande vägnätet, terrängformationerna och vegetationen är viktiga beståndsdelar i områdets karaktär. Husen är ofta indragna på tomterna och på de flesta tomter domineras vegetationen över bebyggelsen.

Planarbetet syftar även till att införa skydds- och hänsynsbestämmelser för de delar av planområdet som omfattas av riksintresse för kulturmiljövården. Genomförandet av planen innebär att näringssbelastningen på Askrikefjärden kommer att minska, vilket förbättrar möjligheterna att uppnå en god vattenstatus.

Mark och vegetation

Befintliga och allemansrättsligt tillgängliga naturområden inom planområdet säkerställs för allmänheten genom allmän platsmark (NATUR och PARK) i detaljplanen. Anledningen till att ett naturområde markerats som park är att det finns

lämningar av en historisk park. Planförslaget medger en framtida upprustning av parkanläggningen.

Landskapsbilden sett från farleden med både berg och vegetation där sommarvillorna utgör solitärer ska bibehållas.

Inom de delar av planområdet som ligger inom riksintresseområdet för kulturmiljövården samt inom områden som bedömt som särskilt värdefulla för landskapsbilden och närmiljön införs en administrativ bestämmelse ”a₂” som bland annat anger att särskild hänsyn ska tas till mark, vegetation och tomtbild samt att marklov krävs för schaktning, sprängning, fyllning och fällning av träd med en stamdiameter större än 25 centimeter. Syftet med bestämmelsen om marklov för fällning av träd är att skydda för landskapsbilden och naturmiljön särskilt värdefulla träd eller vegetationspartier på enskilda tomter och bevara områdets karaktär med naturtomter. För vissa områden införs marklov för fällning av träd med en stamdiameter större än 15 cm, ”a₄”. Syftet med denna bestämmelse är att även mindre martallar ska omfattas av kravet på marklov för trädfällning.

Allén utmed Almdalsvägen ska bevaras. Allén är i behov av föryngring och de träd som utgör en risk för människors hälsa eller egendom bör tas bort och ersättas. Återplantering ska ske inom ett år med ett eller flera träd i den storlek som specificeras i marklovet. Marken ska beredas enligt föreskrifter i Mark-AMA. En långsiktig plan för föryngring av allén bör tas fram av huvudmannen. VS-ledningarna som ska försörja Björkudden föreslås förläggas bredvid Almdalsvägen för att inte påverka alléträdens rötter.

I samband med bygglovprövning avgörs om utförligare radonundersökning behövs, lämpligen i anslutning till geoteknisk undersökning.

Tillkommande bebyggelse

De nya husen ska anpassas till terrängen, platsens förutsättningar och tomtstorlek. För merparten av fastigheterna tillåts två våningar, sluttningsvåning är lämplig på branta tomter. På vissa fastigheter, som är särskilt exponerade mot farleden, tillåts endast en våning samt suterrängvåning. Den största tillåtna byggnadsarean varierar beroende på fastighetens storlek och antal våningar. För fastigheter med en landarea större än 1000 m² är byggnadsarean för huvudbyggnad i en våning högst 11 % av landarean, dock maximalt 180 m². Byggnadsarean för en huvudbyggnad i två våningar är högst 8 % av fastighetens landarea, dock maximalt 140 m². För fastigheter med en tomtarea mindre än 1000 m² är byggnadsarean högst 110 m² för huvudbyggnad i en våning och högst 80 m² för huvudbyggnad i två våningar. Bebyggelsen är i huvudsak planerad för friliggande bostadshus. Bestämmelsen begränsar inte antalet lägenheter, vilket innebär att huvudbyggnaden kan innehålla fler än en lägenhet, t.ex. för generationsboende. Däremot kan traditionella parhus med skilda fastigheter inte bildas. Högst en huvudbyggnad får uppföras per fastighet.

Den sammanlagda byggrätten för uthus och garage är 60 kvm, varav den största

byggnaden får ha en byggnadsarea på högst 35 kvm.

Fastigheterna längs med Sommarbovägen berörs av buller från vägen vilket medför att en planbestämmelse införs som anger vilka ljudnivåer som måste uppfyllas (avstegsfall A).

Befintliga byggnader som tillkommit i laga ordning innan detaljplanen vann laga kraft och som inte överensstämmer med de nya planbestämmelserna, t ex avseende byggnadsarea, höjd eller placering, ska ändå anses vara planenliga.

Inom området finns några fastigheter som inte har bedömts som självständiga bostadsfastigheter. Dessa fastigheter ges ingen byggrätt i detaljplanen.

Översvämningsrisk

Inom delar av planområdet finns risk för översvämnningar om havsnivån stiger. Dessa områden har belagts med byggförbud i den mån de varit obebyggda. För befintliga bostadsfastigheter införs en planbestämmelse som anger att lägsta grundläggningsnivå för nya byggnader är +2,5 meter över nollplanet i hödsystemet RH2000.

Kulturmiljö och landskapsbild

Hänsynsbestämmelser

De delar av planområdet som ligger inom riksintresset för kulturmiljön utgör kulturhistoriskt värdefull miljö enligt 3 kap. 12 § i PBL (SFS 1987:10). Dessa områden föreslås därför få en generell hänsynsbestämmelse ”f” som syftar till att bevara övergripande kulturvärden.

Detta innebär att grundläggning ska ske med särskild hänsyn till mark och vegetation, det vill säga att sprängning, schaktning och utfyllnader så långt som möjligt ska undvikas. Kommunens riktlinjer för anpassning av byggnader till kuperad terräng bör följas.

Anpassning till sluttande terräng bör ske genom grundläggning på plintar, anpassning med källare eller sluttningsvåning. Ny bebyggelse i dessa delar ska utformas med särskild hänsyn till omgivningens egenart. En god regel för en bra anpassning är att ta upp det enkla och allmängiltiga i en byggnadstradition det vill säga material, färg, fönsterformer och taklutningar. Fasader och tak ska därför vara av traditionella material och färgsättningen ska vara dov och anknyta till den äldre bebyggelsen i området. Vita och ljusa färgkulörer som kan uppfattas som framträdande i landskapsbilden är inte lämpliga.

Skyddsbestämmelser

För de mest kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna inom området införs en skyddsbestämmelse ”q₁” som innebär att byggnaderna inte får rivas.

Varsamhetsbestämmelse

För de mest kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna inom området införs även en varsamhetsbestämmelse ”k₁” som innebär att vid underhållsarbeten och vid ändring av

exteriör ska åtgärder beträffande utseende, färgsättning och kvalitet väljas i överensstämelse med originalutförande eller i ett utförande som är typiskt för byggnadens tillkomsttid. Vidare ska eventuell tillbyggnad av huvudbyggnad underordnas huvudbyggnaden i placering, skala och arkitektoniskt uttryck. Denna varsamhetsbestämmelse ” k_1 ” införs även för ett antal byggnader som inte omfattas av rivningsförbud.

Utökad lovplikt och särskild hänsyn

Förutom skydds-, hänsyns- och varsamhetsbestämmelserna har även administrativa bestämmelser om särskild hänsyn och utökad lovplikt ” a_2 ” och ” a_3 ” införts för hela området som är av riksintresse för kulturmiljövården samt för de i övrigt mest kulturhistoriskt intressanta fastigheterna. Detta innebär att särskild hänsyn även ska tas till mark, vegetation och tomtbild. Marklov krävs för schaktning, sprängning, fyllning och fällning av träd med en viss stamdiameter. Bygglov krävs för omfärgning av fasader samt för byte av fasad-, fönster- och takmaterial samt andra åtgärder som påverkar byggnadens och miljöns utseende.

Service

Inom planområdet föreslås ingen allmän eller kommersiell service. Det huvudsakliga servicebehovet får som idag tillgodoses utanför området. I Orminge centrum finns dagligvarubutiker och övrig service. Planområdets behov av skolor och barnomsorg förutsätts kunna tillgodoses av planerad förskola i Grävlingsberg och lokala familjedaghem samt av befintliga skolor i Vikingshill, Sågtorp och Orminge. Ytterligare förskolor planeras i Kummelnäs.

Friytor

Befintliga naturområden och gångvägar säkerställs som allmän plats. Områdets föreningar ansvarar för eventuella nya gångstigar/naturstigar/lekplatser samt för skötsel och underhåll av befintliga anläggningar i området.

Vattenområden

Storlek och omfattning av bryggor och anläggningar i vattenområdet regleras i planen.

Gator och trafik

Det befintliga vägnätets sträckning föreslås behållas. Vägföreningarna inom planområdet ansvarar även i fortsättningen för upprustning och drift av vägnätet samt vägarnas uppbyggnad. Detaljplanen ställer krav på vägkroppens uppbyggnad bl.a. för att säkra att kommunens vatten- och spillvattenledningar inte skadas. Detta innebär att vägkroppen ska vara dimensionerad för en trafikmängd på mer än 50 lätta fordon/veckomedeldygn samt för mer än 10 tunga fordon/veckomedeldygn med ett axeltryck på 10 ton och boggiaxeltryck på 16 ton.

Inom delar av vägnätet ger planen möjlighet till vägbreddningar, vänd- och mötesplatser samt en mindre parkeringsplats i enlighet med önskemål från vägföreningarna. Sommarbovägen, som trafikeras av SL:s busstrafik, föreslås breddas och förses med gångbana. Även för Fagernäsvägen, Dahliavägen,

Linneavägen, Tegelövägen, Almallén, och Wahlbergsvägen föreslås mindre vägbreddningar. Nya mötesplatser föreslås utmed Sommarbovägen, Almallén och Tegelövägen. Nya eller större vändplatser föreslås på Rosenvägen, Fagernäsvägen, Almvägen, Björkuddsvägen, Brynjevägen, Almdalsvägen och Tomtebacken. Fagernäsvägens södra del över Velamsund 6:1 och 1:1 blir gångväg. De föreslagna åtgärderna innebär att mark som idag tillhör enskilda fastigheter blir allmän platsmark.

All privat parkering ska ske på kvartersmark, dvs. på de egna fastigheterna. Bilplatsbehovet per bostadslägenhet är 2,0 platser.

Teknisk försörjning

Vatten och spillvatten (VS)

Planförslaget innebär att kommunalt vatten och spillvatten (VS) byggs ut i området. Fastigheterna ska ansluta till det kommunala VS-nätet. Om egen kretsloppslösning önskas får detta särskilt prövas för den aktuella fastigheten. För att tillstånd ska ges för kretsloppslösning krävs att anläggningen uppfyller kommunens kretsloppskriterier. Fastighetsägarna ska då också kunna visa att dricksvattnet är av godtagbar kvalitet och mängd, enligt Statens livsmedelsverks kungörelse om dricksvatten SLV FS 1989:30 med ändringar.

Utbyggnaden av kommunalt vatten och spillvatten sker i huvudsak med ett s.k. LTA-system (lägtrycksanläggning för spillvatten). Hur systemet i sin helhet utformas kommer att klargöras vid projekteringen. Detta regleras inte i detaljplan utan avgörs av huvudmannen för VS-ledningarna.

Dagvatten

Dagvatten ska i möjligaste mån omhändertas inom respektive fastighet. Detta kan ske genom infiltration inom fastigheten, s.k. LOD (lokalt omhändertagande av dagvattnet).

Sommarbo-Tegelö vägsförening respektive Vikingshills samfällighetsförening är huvudmän, inom sina respektive områden, för dagvattenhanteringen inom allmän plats. I vägområdena kommer en del av dagvattnet att avledas via diken och kulvertar. Området ingår i ett större avrinningsområde och om behov uppstår kan uppsamlingsdikena behöva breddas och fördjupas för att öka kapaciteten. Födröjningsmagasin kan bli nödvändiga på vissa platser, både inom kvartersmark och inom allmän plats.

Värme

Varje fastighet ordnar sin egen uppvärmning. Vattenburna system rekommenderas, så att framtida omställning mellan olika energislag underlättas. Målsättningen ska vara att minska el- och oljeanvändningen genom att så långt det är möjligt endast använda el och olja som komplettering vid stora effektbehov.

Avfall

För att reducera mängden avfall bör källsortering och lokal kompostering ske. Behållare för returpapper finns vid Almallén/Almdalsvägen. Brynjevägen saknar

vändmöjlighet vid sin bortre del. Det är möjligt att ordna en uppsamlingsplats för hushållsavfall vid Brynjevägens 90 graderskurva, på lokalgata mellan fastigheterna Velamsund 1:81 och 1:289.

El

Boo Energi svarar för områdets elförsörjning. Inga nya nätstationer planeras.

Trygghet och säkerhet

Behovet av nya brandposter ska undersökas i samband med projekteringen av VS-utbyggnaden. Samråd ska ske med räddningstjänsten avseende dessa frågor. För att säkra framkomligheten för räddningsfordon ska vägbredden inte understiga 3,5 meter.

Detaljplanen möjliggör en ny gångbana utmed Sommarbovägen. Sommarbo-Tegelö vägsamfällighetsförening, som är huvudman för Sommarbovägen, ansvarar för utbyggnaden av gångbanan. I övrigt planeras inga gångbanor inom planområdet då trafikmängderna på dessa är små. Vägföreningarna ansvarar för eventuell upprustning av vägar inklusive belysning.

Uphävande av strandskydd

Strandskyddet föreslås upphävas inom delar av kvartersmarken och inom områden betecknade med WB och WV samt inom lokalgator. Dessa områden anges på plankartan med en skraffering. Skälet för att upphäva strandskyddet är att områdena redan idag är ianspråktagna för tomtmark eller bryggor och inte allmänsrättsligt tillgängliga. De bryggor där strandskyddet föreslås upphävas har huvudsakligen uppförts innan 1975 eller har tidigare erhållit strandskyddsdispens. Strandskyddet bibehålls på allmän platsmark, natur, park och gångvägar. I enlighet med gällande lagstiftning bibehålls strandskyddet på kvartersmark inom en zon mot vattnet på norra, östra och västra Rörsundaön samt söder om Maren och längs med Velamsundsviken. Strandskyddet avses ligga kvar inom "W"-betecknade vattenområden.

Uphävande av förordnande enligt § 113 byggnadslagen

För det område där idag detaljplan *dp 108* gäller, gällde tidigare en byggnadsplan *Bpl 121*. I samband med upprättandet av byggnadsplanen, på 1960-talet, ansökte Nacka kommun om ett s.k. § 113-förordnade. Förordnandet innebar att den allmänna men privatägda marken på Velamsund 1:61 i byggnadsplanen skulle upplåtas för allmänt ändamål enligt § 113 i Byggnadslagen, utan att någon ersättning betalades till markägaren. I samband med att byggnadsplan *Bpl 121* ersattes av detaljplan *dp 108* år 1992 begärdes inget upphävande av förordnandet. Även om förordnandet i praktiken saknar betydelse idag eftersom byggnadsplanen ersatts av en ny detaljplan som vunnit laga kraft gäller förordnandet formellt sett fortfarande.

I och med den nya detaljplanen, *dp 108*, ändrades markanvändningen från allmän plats park till kvartersmark för bostäder. I samband med den planläggningen hade berörda

fastighetsägare möjlighet att lämna synpunkter på förändringen av markanvändningen. Kommunen har därför att ansökt hos länsstyrelsen om att förordnandet ska upphävas.

Skäl till upphävandet av § 113-förordnandet:

Förordnandet är överspelat då byggnadsplanen är ersatt med en detaljplan som anger att markanvändningen inom Velamsund 1:61 är kvartersmark för bostäder. Det nya planförslaget anger samma markanvändning som nu gällande detaljplan dock med skillnaden att marken närmast stranden föreslås bli allmän plats, natur/gångväg. En mindre del av byggnadsplanen gäller fortfarande. Markanvändningen, inom de delar av byggnadsplanen som fortfarande gäller, är väg respektive park. I det kommande planförslaget föreslås motsvarande markanvändning, väg/natur.

ADMINISTRATIVA FRÅGOR

Huvudmannaskap, ansvarsfördelning

Idag ansvarar Sommarbo-Tegelö Vägsäfällighetsförening respektive Vikingshills samfällighetsförening för vägarna inom planområdet. Utgångspunkten i plan- och bygglagen är att när ett område detaljplanläggs ska kommunen ta över ansvaret för allmän platsmark, dvs. vägar, gångvägar och naturmark etcetera om det inte finns särskilda skäl till annat. Nacka kommun har bedömt att ett särskilt skäl är om en betydande majoritet av de boende i området vill ha enskilt huvudmannaskap. I en enkätundersökning som genomfördes i maj 2008 angav 68,5 % av de boende att de ville ha ett fortsatt enskilt huvudmannaskap, 10,2 % angav att de önskade ett kommunalt huvudmannaskap medan andelen vet ej/ej svarat uppgick till 21,3 %. Andra särskilda skäl är att området ligger perifert i kommunen, vägar och allmänna platser betjänar i huvudsak de som bor i området. Bebyggelsen, blandad fritids- och permanentbebyggelse, har tillkommit genom avstyckningsplaner och byggnadsplan, därefter har områdesbestämmelser införts. Endast enstaka fastigheter har planlagts genom detaljplan. Det är inte kommunalt huvudmannaskap idag, genom att behålla enskilt huvudmannaskap för allmän plats kan områdets karaktär bevaras.

Huvudmannaskapet för allmän plats föreslås därför bli enskilt. Huvudmannaskapet för dagvatten inom allmän plats föreslås bli enskilt. För vatten- och spillvattenförsörjningen ska kommunen vara huvudman.

Genomförandetid

Genomförandetiden slutar 7 år efter det att planen vunnit laga kraft.

Genomförandeavtal

Genomförandeavtal som reglerar kostnader och ansvar för utbyggnaden i området ska tecknas mellan kommunen och samfällighetsföreningarna.

Genomförande

För att kunna genomföra en utbyggnad av vägarna enligt detaljplanen krävs inlösen/nyttjanderätt av privat tomtmark på vissa platser. Detta gäller fastigheterna Velamsund 1:4, 1:6, 1:30, 1:35, 1:61, 1:89, 1:90, 1:104, 1:106, 1:108, 1:113, 1:243,

1:251, 1:252, 1:253, 1:264, 1:265, 1:266, 1:269, 1:271, 1:272, 1:282, 1:283, 1:307, 1:309, 1:314, 6:1, 21:1. Även fastigheterna Velamsund 1:1, 1:14, 1:15 samt 1:17, 1:28, 1:32 och 1:193 som ägs av Nacka kommun, respektive Sommarbo tomtägareförening berörs av utökat vägområde.

Tidsplan

Samråd 4:e kvartalet 2010
Utställning 2:a kvartalet 2011
Antagande 3:e-4:e kvartalet 2014
Utställning 2 4:e kvartalet 2015-1:a kvartalet 2016
Antagande 2 2:a kvartalet 2016

Under förutsättning att detaljplanen vinner laga kraft utan att överklagas bedöms byggstart av allmänna anläggningar tidigast kunna genomföras under våren 2017. Successivt kan även bostadsbebyggelsen påbörjas. En omprövning av gemensamhetsanläggningarna Velamsund Ga:2 och Ga:4 för att genomföra inlösen/nyttjanderätt av privat tomtmark på vissa platser kan påbörjas först efter det att detaljplanen vunnit laga kraft.

Ekonomi

Kostnaderna för upprustning av allmänna anläggningar ska fördelas på fastighetsägarna inom fördelningsområdet. Fördelningsprincipen läggs fast i en anläggningsförrättningsplan.

Anläggningsavgifter för vatten och spillvatten debiteras enligt gällande VA-taxa.

MEDVERKANDE

Medverkande tjänstemän

Therese Sjöberg	planenheten
Birgitta Strömbäck	planenheten
Richard Hallman	exploateringsenheten
Nabiha Shahzad	exploateringsenheten
Johan Aspfors	planenheten
Birgitta Held-Paulie	miljöenheten
Alice Ahoniemi	miljöenheten
Anna Ek	Park & Fritid
Sara Engström/Viktor Strömberg	lantmäterienheten
Thomas Fahlman/Jan-Åke Axelsson	VA & Avfall

Medverkande konsulter

Tony Andersson och Eva Nyberg-Björklund WSP Stadsutveckling

Planenheten

Nina Åman
Planchef

Therese Sjöberg
Planarkitekt

7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens verksamhetsutskott

§ 33

Dnr KFKS 2016/87-611

Senarelagda skoldagar i högstadiet

Motion den 1 februari 2016 av Magnus Söderström (MP)

Beslut

Kommunstyrelsens verksamhetsutskott föreslår kommunstyrelsen fatta följande beslut.

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta notera att det är rektorerna som prövar frågor kring när skolan ska börja på morgnarna och att motionen därför inte ska föranleda någon ytterligare åtgärd.

Ärendet

Motionären förslår att den kommunala produktionen inom förskola och skola, Välfärd skola, genomför försök med senarelagda skoldagar på en eller flera högstadieskolor. Välfärd skola har redan högstadieskolor som har prövat på detta och har kommit fram till att detta inte gynnar eleven. Det är även problematiskt rent logistiskt med lokaler samt tidsaspekten med senare dagar gör att det krockar med elevers eftermiddagsaktiviteter. Det är även problematiskt med lärarens arbetstid om dagarna senareläggs. Eftersom det ligger inom respektive rektors ansvarsområde att besluta om att införa senarelagda skoldagar så föranleder motionen inte någon ytterligare åtgärd.

Handlingar i ärendet

Välfärd skolas tjänsteskrivelse den 18 februari 2016

Motion

Yrkanden

Hans Peters (C) yrkade, med instämmande av Monica Brohede Tellström (L) och Mats Gerdau (M) att kommunstyrelsen ska föreslå kommunfullmäktige besluta notera att det är rektorerna som prövar frågor kring när skolan ska börja på morgnarna och att motionen därför inte ska föranleda någon ytterligare åtgärd.

Sidney Holm (MP) yrkade bifall till förslagen i motionen.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens verksamhetsutskott

Beslutsgång

Med avslag på Sidney Holms yrkande beslutade verksamhetsutskottet i enlighet med Hans Peters yrkande.

Protokollsanteckningar

Hans Peters (C) lät anteckna följande för Centerpartiets arbetsutskottsgrupp.

”Vi skulle gärna se att någon eller några skolor prövade senare start på skoldagen. Om det slår väl ut skulle det kunna bli ett profilområde för respektive skola.

Forskning visar på att det finns flera positiva konsekvenser av att senarelägga skolstarten på morgonen. När ungdomar kommer in i puberteten ökar sömnbehovet samtidigt som den biologiska insomningstiden skjuts framåt 2-3 timmar. Detta medför att många tonåringar är trötta och presterar sämre i skolan. Forskning i USA har visat att genom att låta eleverna börja senare på dagen så har resultaten höjts jämfört med kontrollgruppen som började vanlig tid. Det finns också exempel från Stockholms stad där man prövat detta med bra resultat i skolarbetet.

Men det är viktigt att poängtala att i Nacka är det rektorerna som äger frågan kring skolstartstider. Det är flera aspekter som måste anpassas till varandra för att få ihop skoldagen för eleverna och arbetsdagen för pedagogerna. Det kan därför vara så att det i vissa skolor inte är möjligt att ha senare skolstarter medan det i andra är fullt möjligt.”

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Kommunstyrelsen

Senarelagda skoldagar i högstadiet

Motion den 1 februari 2016 av Magnus Söderström (MP)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta att avslå motionen eftersom det ligger inom varje rektors ansvarsområde att själv besluta om att införa senarelagda skoldagar ska införas.

Sammanfattning

Motionären föreslår att den kommunala produktionen inom förskola och skola, Välfärd skola, genomför försök med senarelagda skoldagar på en eller flera högstadieskolor. Välfärd skola har redan högstadieskolor som har prövat på detta och har kommit fram till att detta inte gynnar eleven. Det är även problematiskt rent logistiskt med lokaler samt tidsaspekten med senare dagar gör att det krockar med elevers eftermiddagsaktiviteter. Det är även problematiskt med lärarens arbetstid om dagarna senareläggs. Eftersom det ligger inom respektive rektors ansvarsområde att besluta om införa senarelagda skoldagar så bör förslaget i motionen avslås.

Förslagen i motionen

I motionen föreslår Magnus Söderström (MP) att den kommunala produktionen inom förskola och skola, Välfärd skola, genomför försök med senarelagda skoldagar på en eller flera högstadieskolor. Enligt förslaget i motionen bör rektor, lärare och elever få möjlighet att vara med och tycka till om de vill ingå i försöket eller inte.

Enhetens utredning och bedömning

Välfärd skola har frågat alla rektorer på 7-9 om denna fråga. Redan idag har högstadieskolor flexibla tider och skoldagen startar något senare vissa dagar. Dock upplever rektorerna att vardagen i skolan blir svår att få ihop om senare skoldagar som praxis skulle gälla. Det är praktiskt ej möjligt för vissa skolor att senarelägga skoldagen pga. lokalfrågor.

Erfarenheter från Välfärd skolas rektorer säger även att det är flera elever som inte alls visar på att senare start på dagen är enbart av godo. Forskning i USA som Välfärd skolas rektorer har tittat på visade på att elever fick bättre resultat när de började senare men det handlade

om skolstart runt kl. 8.00 i stället för kl. 7.30. Forskning som en rektor hänvisar till visade att matematikundervisningen var mer effektiv på morgon än på eftermiddagen.

Eftersom det ligger inom respektive rektors ansvarsområde att besluta om införa senarelagda skoldagar så bör förslaget i motionen avslås.

Rektorers erfarenheter:

Björknässkolans erfarenheter:

- Inskräckning av elevers eftermiddagsaktiviteter
- Senarelagd arbetsdag för elever innebar att konferensmöjlighet för personal minskade
- Problem med lärarnas ramtid
- Schemaproblematik
- Elever 7-9 kom ”tidigt” till skolan trots senare skolstart vilket resulterade i stöksiga tider i korridorer och på gårdar
- Vissa elever ville ha sovmorgon andra ville ha tidigare avslut på skoldagen

Skuru skola

- Senare skolstart sker idag vissa dagar. På en F-9 skola kan det vara lite bekymmer för de äldre eleverna som hjälper till att lämna sina yngre syskon på fritids.

Ekliden skola:

- Mycket svårt att rent praktiskt lägga schema för många elever om schemat ska senareläggas. Detta gör att skoldagarna skulle bli väldigt långa och det är svårt att få både elever och lärare att vilja ha det så.

Myrjöskolan:

- Eleverna börjar senare på måndagar, 9.30. I övrigt så tror skolan inte på idén eftersom många elever har olika aktiviteter och träningar på sen eftermiddagstid vilket då kommer att leda till kollisioner.

Stavsborgsskolan:

- Eleverna börjar redan idag som tidigast 8.30. På grund av specifika tider för tillgång till vissa lokaler t.ex. gymnastiksals så är det idag ej möjligt att senarelägga skoldagen mer.

Samskolan:

- Skolan behöver ta hänsyn till lokaltrafiken samt att det är svårt att få till det i den vardag som råder i skolan. Hänsyn taget både till lärare och elever.

Konsekvenser för barn

Välfärd skola arbetar alltid med barnens bästa i fokus. Med hänsyn tagen till rektorers upplevelse av försök till senarelagda skoldagar anser vi att de scheman som idag finns är

med hänsyn taget till barnen det bästa alternativet. Skolor inom Välfärd skola försöker att schemalägga så att elever har så bra scheman som möjligt.

Bilaga

1. Motionen

Helena Ekwall
Chef för Verksamhetsstödet Välfärd skola
Välfärd skola

Försök med senarelagda skoldagar för högstadieungdomar

Motion till Nacka kommunfullmäktige 2016-02-01

Magnus Söderström

Miljöpartiet de gröna

Det finns många föreställningar om hur skolan ska organiseras för att möjliggöra bra förutsättningar för att ungdomar ska nå goda studieresultat. Vissa föreställningar måste dock omprövas då nya forskningsresultat tillkommer. Svenska skolor har av tradition schemalagt skoldagar från klockan åtta till halvnio, detta är en vana som inte problematiserats i någon större utsträckning men ny forskning visar att en senarelagd skoldag ger bättre förutsättningar för att skolungdomar ska prestera bättre i skolan. I en tre år lång studie ledet av Kyla Wahlstrom på Minnesota University undersöktes vilka effekter en senarelagd skoldag fick för elevernas studieresultat.¹ Studien omfattade 9000 elever på åtta skolor fördelad över tre delstater och resultatet av studien var häpnadsväckande: elever som började 08:35 eller senare sov bättre och hade bättre studieresultat.

Att senarelägga skoldagar för högstadieungdomar är till skillnad från många andra vanliga satsningar på skolområdet en både kostnadseffektiv och hyfsat okomplicerad satsning. Vi i Miljöpartiet föreslår att Välfärd Skola får i uppdrag att genomföra försök med senarelagda skoldagar för högstadieelever på någon eller några skolor i Nacka beroende av intresse hos elever, lärare och rektorer. Utöver rektorn på en skola ska självklart lärare och elever få tycka till om de vill att deras skola ska vara aktuell att ingå i försöket.

Vi i Miljöpartiet föreslår med bakgrund av ovanstående:

- **Att Välfärd Skola genomför försök med senarelagda skoldagar på en eller flera högstadieskolor i Nacka.**

Magnus Söderström
Mp Nacka

¹ Wahlstrom, Kyla; Dretzke, Beverly; Gordon, Molly; Peterson, Kristin; Edwards, Katherine; Gdula, Julie. "Examining the Impact of Later High School Start Times on the Health and Academic Performance of High School Students: A Multi-Site Study", 2014.

§ 34

Dnr KFKS 2016/193

Begränsat antal elever i kommunala skolor

Motion den 3 mars 2016 av Camilla Carlberg, Barbro Sörman och Rolf Wasteson (V)

Beslut

Kommunstyrelsens verksamhetsutskott föreslår kommunstyrelsen fatta följande beslut.

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige avslå motionen eftersom det ligger inom varje rektors ansvarsområde att själv organisera och leda sin skola.

Ärendet

Motionären föreslår att den kommunala produktionen inom förskola och skola, Välfärd skola, utreder och sätter en gräns för antal elever i respektive skola utifrån yta per elev i lokalerna och på skolgårdarna.

Det finns idag en yttre gräns för kapacitet på varje skola. Det är rektor som organiserar och leder sin skola och ser till att skolans kapacitet utnyttjas så väl som möjligt. Med Välfärd skolas rektors kunskap om att organisera och leda sin skola ser Välfärd skola inget behov av en detaljreglering av det slag som motionärerna föreslår i denna motion. Eftersom det ligger inom respektive rektors ansvarsområde att organisera och leda sin skola så bör förslaget i motionen avslås.

Handlingar i ärendet

Välfärd skolas tjänsteskrivelse den 23 maj 2016

Motion

Beslutsgång

Verksamhetsutskottet beslutade i enlighet med Välfärd skolas förslag.

Protokollsanteckningar

Rolf Wasteson (V) lät anteckna följande.

”Vänsterpartiets motion tar upp problemen med trycket på vissa skolor riskerar att försämra miljön för eleverna. Senast vi KSVU-sammanträdet för en vecka sedan instämde verksamhetsledningen i att det finns en risk att skolgårdsytor och gemensamma funktioner

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

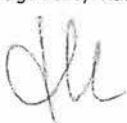
7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens verksamhetsutskott

som gymnastiklokaler, matsalar mm helt enkelt blir för trånga. Särskilt påtagligt är det när en skola byggs ut genom att några paviljonger snabbt sätts upp, då är det i alla lägen så att de befintliga gemensamma funktionerna ska räcka till även för de nya eleverna. Men det gäller självklart även när elevökningen mer ”smygs” på en skola genom större elevintag, större klasser mm.

På något sätt måste kvaliteten och miljön för eleverna skyddas, det gäller både för de befintliga eleverna som de nya. Det kan säkert göras på olika sätt, det som vi i motionen föreslår är ett sätt att hantera problemen.”

- - - - -

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Begränsat antal elever i kommunala skolor

Motion den 3 mars 2016 av Camilla Carlberg, Barbro Sörman och Rolf Wasteson (V)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige avslå motionen eftersom det ligger inom varje rektors ansvarsområde att själv organisera och leda sin skola.

Sammanfattning

Motionären föreslår att den kommunala produktionen inom förskola och skola, Välfärd skola, utreder och sätter en gräns för antal elever i respektive skola utifrån yta per elev i lokalerna och på skolgårdarna.

Det finns idag en yttre gräns för kapacitet på varje skola. Det är rektor som organiserar och leder sin skola och ser till att skolans kapacitet utnyttjas så väl som möjligt. Med Välfärd skolas rektors kunskap om att organisera och leda sin skola ser Välfärd skola inget behov av en detaljreglering av det slag som motionärerna föreslår i denna motion. Eftersom det ligger inom respektive rektors ansvarsområde att organisera och leda sin skola så bör förslaget i motionen avslås.

Förslagen i motionen

I motionen föreslår Camilla Carlberg, Barbro Sörman och Rolf Wasteson (V) att den kommunala produktionen inom förskola och skola, Välfärd skola, utreder och sätter en gräns för antal elever i respektive skola utifrån yta per elev i lokalerna och på skolgårdarna.

Välfärd skolas utredning och bedömning

Välfärd skola arbetar dagligen med att alla skolor ska vara attraktiva val för elever och föräldrar. Välfärd skola arbetar t.ex. med ett projekt som kallas för ”Attraktiva högstadieskolor”. I detta projekt har bland annat högstadieskolorna och deras attraktivitet hos föräldrar, barn och medarbetare kartlagts. Skolorna har fått ta del av kartläggningen och har arbetat med resultatet i sina arbetslag.

Vid skolvalet behöver ett fåtal skolor tacka nej till elevers val på grund av platsbrist, dock inte majoriteten av skolorna. Detta visar att det redan idag finns en yttre gräns för kapacitet på varje skola. Det är rektor som organiserar och leder sin skola och ser till att skolans kapacitet utnyttjas så väl som möjligt.

Faktorer som vägs in idag är rummens faktiska kapacitet, skolrestaurangskapaciteten samt tillgång till facksalar (idrott, slöjd, hemkunskap, teknik etc). Rektorerna har möjligheter att nyttja skolans lokaler på så sätt som situationen kräver. Välfärd skola anser att vi idag generellt har funktionella och väl tilltagna utedaljöer på våra skolor.

Med rektorers kunskap om att organisera och leda sin skola finns inget behov av en detaljreglering av det slag som motionärerna föreslår i denna motion. Det måste även fortsättningsvis vara upp till varje rektor att organisera och leda respektive skola.

Det blir dock trängre i våra skolor och behovet av tillkommande kapacitet ökar framöver.

Ekonomiska konsekvenser

Rektorerna behöver ha möjligheten att organisera och leda sin skola fullt ut. Om möjligheten till olika typer av lösningar vid placering av elever försvann och det skulle finnas reglerat exakt hur många elever en skola kan ha försvinner rektors möjlighet till flexibilitet och möjligheten till situationsanpassade lösningar. Rektor har det ekonomiska ansvaret för sin skola och behöver således ha ansvaret och överblicken över skolans kapacitet.

Konsekvenser för barn

När rektor får organisera och leda sin skola försöker hen alltid att ha barnens bästa i åtanke. Det finns idag ett kapacitetstak för varje skola och när detta är nått kan det tyvärr bli så att elever inte får plats på den skola man önskar. Med detta i åtanke är det väldigt viktigt för Välfärd skola att ha många attraktiva skolor som kan tillgodose elevernas val.

Bilaga

1. Motionen

Helena Ekwall
Chef för Verksamhetsstödet Välfärd skola
Välfärd skola

Motion om planering av skolgång i Nackas kommunala skolor

Nackas skolor och förskolor håller mycket hög kvalité och vi ska vara mycket stolta över vår skolpersonal. På många skolor är söktrycket mycket högt. En effekt av det fria skolvalet blir att de "populära" skolorna får väldigt många elever medan övriga får svårt att få ekonomin att gå ihop då skolpengen försvinner med eleverna.

En skola som får färre elever än antalet platser är inte en sämre skola. De lärare som jobbar på en skola med elevflykt är inte sämre lärare. Däremot blir det en sorts dubbel bestraffning för skolor med sjunkande elevantal då mindre resurser kan leda till sjunkande kvalité oavsett kompetent personal. Skolor som har högt söktryck blir överfulla med en mängd negativa effekter som följd och kvalitén sjunker även där oberoende av personalens kompetens.

Det kan för skolor med högt söktryck leda till

- lokalbrist
- högre antal elever i klasserna
- större arbetsbelastning för all personal
- mindre yta per elev att vara på på rasterna och i skolan
- trångt vid matbespisningen, idrottshallar och andra gemensamhetsutrymmen
- sämre luftkvalité inomhus

Vi har ingen möjlighet att begränsa det fria skolvalet, men vi kan sätta en gräns för hur många elever en skola kan ta emot utan att kvalitén blir lidande. Även om nya lokaler byggs så får skolgårdar och andra gemensamhetsutrymmen inte större yta. I den bästa av världar är det behovet och rätten till en likvärdig utbildning för alla barn som styr skolan istället för dagens marknadsstyrning.

Vänsterpartiet yrkar

- att den kommunala skolproduktionen utreder och sätter en gräns för antal elever i respektive skola utifrån yta per elev i lokalerna och på skolgårdarna.

Camilla Carlberg

Barbro Sörman

Rolf Wasteson

7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 110

Dnr KFKS 2016/118-041

Utgångspunkter för nämndernas förslag till mål och budget 2017-2019 – ”ramärendet”

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott överlämnar ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Ärendet

Detta ärende handlar om att kommunstyrelsen ska ange ekonomiska ramar och budgetdirektiv till nämnderna inför deras arbete med förslag till mål och budget för perioden 2017-2019.

Skatteintäktsökningen beräknas till cirka 284 miljoner kronor 2017 med oförändrad skattesats, samtidigt ökar kostnaderna. Nämndernas sammantagna volymökningar 2017 beräknas uppgå till cirka 150 miljoner kronor, störst ökning inom utbildningsnämnden, äldrenämnden och socialnämnden.

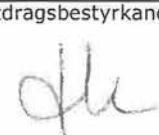
Utrymmet för satsningar och kompensation för löner och priser är begränsat, därför föreslås ingen generell pris- och lönekompensation för år 2017, men 1 procent för 2018 och 2019. Personalomkostnadspålägget höjs till följd av ökad arbetsgivaravgift och pensionskostnad, vilket kompenseras till viss del. Kompensationerna är lägre än förväntade ökningar av priser och löner, vilket innebär att det krävs effektiviseringar. Digitalisering är en väg till effektivisering och därför föreslås nämnderna få i uppdrag att återkomma med förslag om sådana. Till hösten finns cirka 85 miljoner kronor möjliga att fördela för att kompensera pris- och löneökningar samt politiska ambitioner.

Regeringens avisade ”Välfärdsmiljard” är beaktad i ramärendet. Föreslagen ram ger ett resultat, exklusive reavinster på 103 miljoner kronor för 2017. Detta motsvarar en långsiktigt hållbar nivå med ett överskott på 2 procent.

Investeringarna beräknas uppgå till 2,4 miljarder under åren 2017-2019. Låneskuldens årliga ökning beräknas till mellan 700 miljoner och en miljard kronor.

Handlingar i ärendet

Stadsledningskontorets tjänsteskrivelse den 25 maj 2016

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens arbetsutskott

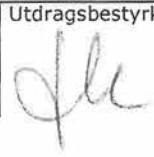
Ekonomiska ramar avseende driftbudget 2017-2019

Yrkanden

Mats Gerdau (M) yrkade att arbetsutskottet ska överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Beslutsgång

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade i enlighet med Mats Gerdaus yrkande.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Kommunstyrelsen

Utgångspunkter för nämndernas förslag till mål och budget 2017-2019 – "ramärendet"

Förslag till beslut

1. De ekonomiska ramar som redovisas i bilaga 1 till stadsledningskontorets tjänsteskrivelse den 25 maj 2016 ska ligga till grund för nämndernas budgetförslag avseende driftbudgeten.
2. Kommunstyrelsens verksamhetsutskott ska i budgetförslag för produktionsverksamheterna ange och beskriva de beräknade resultaten för respektive år 2017-2019. Detta ska följa föreslagna resultatkav på 9,2 miljoner kronor för Välfärdsskola och 2,7 miljoner kronor för Välfärd samhällsservice.
3. Kommunstyrelsens arbetsutskott ska för resultatenheter inom myndighets- och huvudmannaorganisationen ange och beskriva de beräknade resultaten för respektive år 2017-2019.
4. Nämndernas förslag till mål och budget ska i förekommande fall omfatta förslag till ändringar i taxor och innehålla förslag om checknivåer. Om taxorna saknar indexreglering ska förslag med reglering tas fram.
5. Nämndernas förslag till mål och budget ska omfatta de motioner som remitterats för beredning i det ärendet.
6. Nämndernas förslag till mål och budget ska lämnas till stadsledningskontoret senast den 23 september 2016.
7. Nämnderna och enheterna inom kommunstyrelsens ansvarsområde ska i sina förslag till mål och budget 2017-2019 redovisa följande särskilda uppdrag:
 - a) Nämnderna ska utifrån de av kommunfullmäktige beslutade övergripande målen ange fokus för de tre kommande åren samt resultatindikatorer med årsstäder.
 - b) Nämnderna ska beskriva utmaningar och möjligheter inom nämndens verksamhetsområde fram till år 2030.
 - c) Nämnderna ska redovisa jämförelser med liknande kommuner avseende kostnadsnivå och effektivitet i verksamheten.

- d) Stadsbyggnadsdirektören ska som underlag till kommunstyrelsens förslag till mål och budget beskriva en långsiktig prognos och åtgärder för att förbättra det ekonomiska resultatet i den samlade projektportföljen för stadsutvecklingsekonomin. Verksamheten ska vara i ekonomisk balans för perioden 2016-2020 (5-årsperspektiv).
- e) Direktörer ges i uppdrag att till mål och budget 2017-2019 beskriva på vilket sätt en ökad grad av digitalisering kan bidra till lägre kostnader för verksamheten.

Sammanfattning

Detta ärende handlar om att kommunstyrelsen ska ange ekonomiska ramar och budgetdirektiv till nämnderna inför deras arbete med förslag till mål och budget för perioden 2017-2019.

Skatteintäktsökningen beräknas till cirka 284 miljoner kronor 2017 med oförändrad skattesats, samtidigt ökar kostnaderna. Nämndernas sammantagna volymökningar 2017 beräknas uppgå till cirka 150 miljoner kronor, störst ökning inom utbildningsnämnden, äldrenämnden och socialnämnden.

Utrymmet för satsningar och kompensation för löner och priser är begränsat, därför föreslås ingen generell pris- och lönekompensation för år 2017, men 1 procent för 2018 och 2019. Personalomkostnadspålägget höjs till följd av ökad arbetsgivaravgift och pensionskostnad, vilket kompenseras till viss del. Kompensationerna är lägre än förväntade ökningar av priser och löner, vilket innebär att det krävs effektiviseringar. Digitalisering är en väg till effektivisering och därför föreslås nämnderna få i uppdrag att återkomma med förslag om sådana. Till hösten finns cirka 85 miljoner kronor möjliga att fördela för att kompensera pris- och löneökningar samt politiska ambitioner.

Regeringens aviserade ”Välfärdsmiljard” är beaktad i ramärendet. Föreslagen ram ger ett resultat, exklusive reavinster på 103 miljoner kronor för 2017. Detta motsvarar en långsiktigt hållbar nivå med ett överskott på 2 procent.

Investeringarna beräknas uppgå till 2,4 miljarder under åren 2017-2019. Låneskuldens årliga ökning beräknas till mellan 700 miljoner och en miljard kronor.

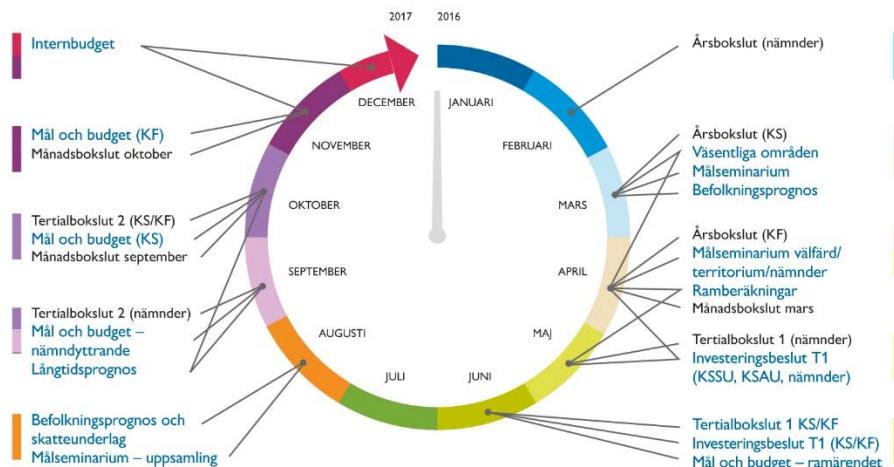
Mål och budget – ramärendet

I ramärendet föreslås ekonomiska ramar för nämnderna för de tre kommande åren. Som grund till ramärendet ligger bedömningar av storleken på kommunens intäkter och kostnader under budgetperioden. Såväl intäkts- som kostnadsutvecklingen baseras till stor del på befolkningsutvecklingen. I bedömmningen av skatteintäkter, statsbidrag och utjämning är Sveriges kommuner och landstings prognosar om utveckling av bland annat ekonomi, befolkning, arbetade timmar i riket ett viktigt underlag. De kostnadsförändringar som beaktas i ramärendet är främst de som beror på volymutveckling, det vill säga att det blir

fler, eller färre, personer i verksamheterna utifrån den prognostiserade befolkningsutvecklingen.

Utdrömningen utifrån det ekonomiska utrymme som de prognostiserade intäkterna och kostnaderna skapar föreslår ekonomiska ramar och förutsättningar för nämnderna. I ramärendet ger kommunstyrelsen uppdrag till nämnderna. Utifrån nämndernas förslag till mål och budget tar kommunstyrelsen fram ett samlat förslag till mål och budget för kommunen i oktober. Beslut om mål och budget för de kommande tre åren tas slutligen av kommunfullmäktige i november.

ÅRSCYKEL MÅL OCH BUDGET INKL BOKSLUT

Förutsättningar i arbetet med mål och budget 2017-2019

Omvärld

BNP-tillväxten i omvärlden var enligt regeringens bedömning måttlig 2015 och i många framväxande ekonomier bromsade tillväxten in. I början av 2016 har en ökad osäkerhet om den framtida utvecklingen bidragit till att skapa osäkerhet på de finansiella marknaderna. Regeringen pekar på en ovissitet om stabiliteten i den kinesiska tillväxten och en svagare ekonomisk utveckling i många råvaruberoende ekonomier, samt att det finns tecken på en försvagning av den ekonomiska utvecklingen i många avancerade ekonomier.

Sverige

Regeringen förväntar sig en starkare investeringsutveckling, understödd av en fortsatt expansiv penningpolitik och en mindre åtstramande finanspolitik, inom Sveriges viktigaste exportmarknad, euroområdet. Svensk ekonomi återhämtar sig i snabb takt från en lång period med lågt resursutnyttjande. BNP-tillväxten når kulmen 2016 (3,8 procent) för att därefter falla de kommande åren. Den offentliga konsumtionen väntas växa i hög takt både

2016 och 2017, främst relaterat till asylmottagandet. Även behovet av kommunala välfärds-tjänster ökar till följd av befolkningsökningar och demografiska förändringar med fler barn och äldre.

Antalet sysselsatta beräknas öka starkt både 2016 och 2017, till följd av den snabba efterfrågetillväxten. Där väntas kommunsektorn bidra stort till ökningen under hela prognosperioden. Arbetslösheten väntas sjunka till 6,3 procent år 2017 från 7,4 procent år 2015. Skatteunderlaget påverkas därmed positivt, och beräknas växa. Den höga utvecklings-takten väntas bestå både i år och nästa år. Att skatteunderlaget nu växer snabbare beror delvis på att den pågående konjunkturåterhämtningen ger extra fart åt både löne- och pensionsinkomster.

I takt med att utvecklingen på arbetsmarknaden fortsätter att förbättras förväntas skatte-inkomsterna öka starkt de närmaste åren. Ökningstakten kommer dock att avta på några års sikt, för att 2019 och 2020 ligga i paritet med den genomsnittliga ökningstakten för de senaste 15 åren. Även statsbidragen ökar kraftigt 2016 och 2017, främst till följd av det stora antalet asylsökande, men också till följd av satsningar inom utbildningsområdet.

Till följd av det stora antalet asylsökande och demografiska förändringar med fler barn och äldre i befolkningen, så bedöms den kommunala konsumtionen öka mycket starkt. Ökningen bedöms bli 4,7 procent i fasta priser 2016 och i genomsnitt ca 1,6 procent per år 2017-2020.

BNP-utveckling samt skatteunderlagets utveckling, utfall och (SKL-) prognos

	2015	2016	2017	2018	2019
BNP-utveckling	3,6	3,8	3,3	2,4	1,6
Faktiskt skatteunderlag	5,0	5,0	5,2	4,3	4,3
Realt skatteunderlag	2,2	2,8	2,4	1,5	1,1

SKL (Ekonomirapporten, april 2016) bedömer i sin prognos att det finns stor osäkerheten kring hur verksamhetens kostnader och intäkter kommer att utvecklas mellan åren. Kommunsektorns verksamhetskostnader väntas brutto öka med 250 miljarder kronor under perioden 2016-2019. Stora delar av dessa verksamhetskostnader väntas täckas av verksamhetsintäkter, exempelvis av olika avgifter och riktade statsbidrag. Riktade bidrag för asylmottagande står för en stor del av ökningen. De generella bidragen antas öka med två procent realt per år 2018 och 2019. Den viktigaste inkomstkällan är dock skatteintäkterna. Skatteunderlagets ökning räcker dock inte för att täcka volym- och kostnadsutveckling fullt ut.

Regeringens vårändringsbudget och ekonomiska vårproposition

Regeringen har lagt fram vårändringsbudget (som avser ändringar av budget för innevarande år) och vårproposition (som anger inriktning för kommande år). Sveriges kommuner och landsting sammanfattar de förslag som påverkar kommunerna:

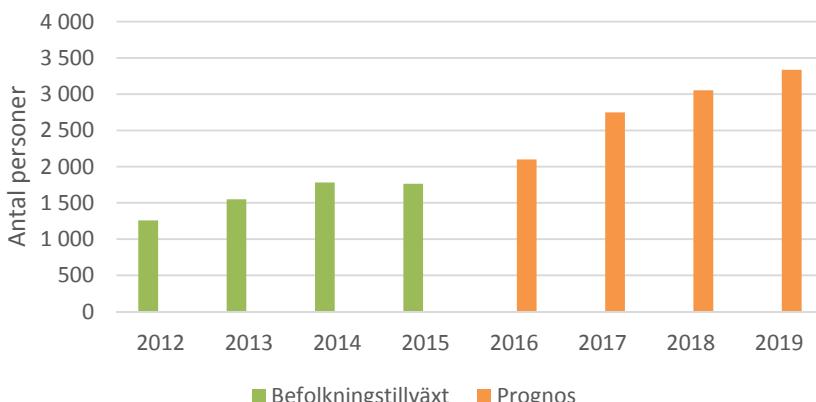
- Satsning på skollokaler med 100 miljoner kronor år 2016. Det införs ett nytt statsbidrag på 100 miljoner kronor för stöd till skollokaler i kommuner som har tagit emot ett stort antal eller en stor andel nyanlända elever. Avsikten är att bidraget ska fördelas till ett mindre antal kommuner.
- Anslaget för ersättningar för enskilda kostnader för nyanlända ökas med 80 miljoner kronor till 140 miljoner kronor. I mån av tillgång på medel kan kommuner ansöka om statlig ersättning för till exempel initiala kostnader i samband med mottagning av kvotflyktingar och mottagande av personer med särskilda behov eller olika insatser inom socialtjänstens område.
- Regeringen avsätter 40 miljoner kronor för svenska för invandrare (sfi) och svenska som andra språk. Satsning för ökad kompetens för lärare inom sfi och svenska som andraspråk inom komvux.

Regeringen aviserar att en satsning om 10 miljarder kronor kommer till kommuner och landsting från och med år 2017. Pengarna till kommunsektorn kommer dels att fördelas på samma sätt som via det kommunalekonomiska utjämningssystemet, det vill säga i kronor per invånare, dels med en fördelningsnyckel där hänsyn tas till antal asylsökande och nyanlända. Enligt förslaget innebär det 36,2 miljoner kronor till Nacka.

Befolkningsutveckling i Nacka

Ungefär en procent av Sveriges invånare bor i Nacka kommun. När rikets invånarantal närmar sig 10 miljoner närmar sig folkmängden i Nacka 100 000. Enligt befolkningsprognoserna kommer 100 000-gränsen i Nacka passeras runt årsskiftet 2016/17, vilket innebär en befolkningstillväxt på ungefär 2 000 personer under 2016. Under budgetperioden kommer befolkningstillväxten att tillta successivt, i takt med att byggandet och antalet färdigställda bostäder ökar, och ligga på en mycket hög nivå i slutet av budgetperioden.

Årlig befolkningstillväxt, utfall 2012-2015 och prognos 2016-2019

Ser man till befolkningsutveckling i olika åldersgrupper så tilltar ökningstakten av antalet barn i förskoleåldern under budgetperioden, i och med att inflyttningen ökar. Som en följd av en relativt låg nivå på byggandet i Nacka under den senaste femårsperioden och därmed

en relativt låg inflyttning och ett minskande antal förskolebarn, så kommer under budgetperioden antalet yngre skolbarn börja sjunka. Det sker ändemot en kraftig ökning av antalet skolbarn 10 år och äldre under budgetperioden. Allra kraftigast är ökningen av barn 13-15 år. Denna åldersgrupp kommer att öka med drygt 200 barn per år under 2016-2019. Under perioden tilltar ökningen av antalet elever i gymnasieålder. Prognosens för utvecklingen av antalet förskolebarn (särskilt yngre) är av naturliga skäl mer osäker än prognosens för äldre barn, då inflyttning till kommunen (och därmed nya bostäder) samt födelsetal styr antalet i hög grad. En hög andel av skolbarnen bor redan i kommunen och är lättare att prognostisera, även om det sker in- och utflyttningar av dessa också.

Antalet äldre personer ökar kraftigt, men det är främst yngre äldre som ökningen gäller. Antalet personer 85 år och äldre ökar måttligt.

Folkmängd per åldersgrupp

Ålder	Utfall-->		Prognos-->				
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1-5	6 987	6 961	7 011	7 080	7 290	7 570	7 860
6-9	5 859	6 028	6 159	6 240	6 240	6 210	6 290
10-12	3 850	4 163	4 302	4 440	4 580	4 750	4 870
13-15	3 361	3 438	3 709	3 940	4 270	4 420	4 570
16-18	3 397	3 330	3 397	3 430	3 520	3 790	4 030
19-24	6 688	6 667	6 482	6 540	6 630	6 780	7 000
25-64	48 476	49 260	50 214	51 310	52 770	54 390	56 120
65-84	12 775	13 306	13 609	13 970	14 290	14 650	15 070
85-w	1 800	1 797	1 859	1 910	1 970	1 990	2 030
Folkmängd totalt	94 423	96 217	97 986	100 160	102 910	105 970	109 300

Förändring av antal personer per år

Ålder	Utfall		Prognos-->		
	2015	2016	2017	2018	2019
1-5	50	69	210	280	290
6-9	131	81	0	-30	80
10-12	139	138	140	170	120
13-15	271	231	330	150	150
16-18	67	33	90	270	240
19-24	-185	58	90	150	220
25-64	954	1 096	1 460	1 620	1 730
65-84	303	361	320	360	420
85-w	62	51	60	20	40
Folkmängd totalt	1 769	2 174	2 750	3 060	3 330

Kommunens utgångsläge

Kommunen hade ett bra resultat 2015. Årets resultat blev 91 miljoner kronor, vilket var 20 miljoner kronor bättre än budget. Det sammanlagda resultatet för nämnder och verksamheter blev 6 miljoner kronor bättre än budget. Mycket positivt är att båda kommunala produktionsverksamheterna, Välfärd skola och Välfärd samhällsservice, kunde visa överskott under året. Överskotten är viktiga då verksamheterna har gamla underskott att ta igen.

Det som också bidrog positivt till årets resultat är bland annat återbetalningen från AFA försäkring (22 miljoner kronor) och att kommunens finansiella kostnader blev lägre än beräknat. Negativa avvikeler var bland annat lägre generella statsbidrag och utjämning samt ökad avsättning till pensioner.

Prognosen för kommunens resultat 2016 som tagits fram i samband med tertialbokslut 1 visar att kommunens ekonomiska läge är något förbättrat sedan årsbokslutet för 2015. Prognosen för årets resultat är 142 miljoner kronor, vilket är 42 miljoner kronor över budgeterat resultat. Avvikelsen beror bland annat på att det sammantagna resultatet för nämnderna är 23 miljoner kronor bättre än budget. Utbildningsnämnden, arbets- och företagsnämnden samt kulturnämnden prognostiseras (mindre) underskott, medan övriga nämnder beräknas lämna överskott alternativt klara budget. Socialnämnden och äldre-nämnden har glädjande aviserat en positiv årsprognos. Kommunens ekonomi bedöms vara i balans.

Kommunens skuldsättning är fortfarande låg och var vid utgången första tertialet i år 700 miljoner kronor men förväntas öka i takt med finansiering av nya investeringar. Den låga skuldsättningen beror delvis på att placerade medel från fastighetsförsäljningen 2014 kunnat användas till att finansiera investeringar. För år 2016 prognostiseras nämnderna i tertialrapport 1 en investeringsvolym på cirka 960 miljoner kronor. Vad gäller investeringar har ett mer aktivt arbete med prioriteringar och med att finna alternativa lösningar bedrivits under de senaste två åren. Planerade investeringar för åren 2017-2019 omsluter knappt 2,4 miljarder kronor.

God ekonomisk hushållning

Den sammantagna bedömningen vid tertialbokslut 1 2016 var att kommunen har en god ekonomisk hushållning. Med det prognostisrade resultatet nås kommunens mål för nettokostnadsandelen, det vill säga kostnadernas andel av skatter och utjämning, vilket är positivt för kommunens förmåga att finansiera kommande investeringar med egna medel.

Verksamhetsresultaten bedömdes överlag som goda, även om några nämnder lyfte fram försämrade resultat och risker, exempelvis ökande sjukskrivningar, svårigheter att rekrytera personal inom individ- och familjeomsorgen och lägre nöjdhet inom gymnasieskolan.

Nya kommunövergripande mål 2016

Under 2015 inleddes ett arbete med att förbättra kommunens mål- och resultatstyrning. I Mål och budget för 2016-2018 antog kommunfullmäktige nya övergripande mål samt ambitionen ”vi ska vara bäst på att vara kommun” och under 2016 arbetar nämnderna med att utifrån detta bestämma fokus och målsättningar för sina verksamheter. Kommunens vision *öppenhet och mångfald* samt den grundläggande värderingen *förtroende och respekt för människors kunskap och förmåga och deras vilja att ta ansvar* ska fortsätta att vara styrande för och genomsyra all verksamhet som bedrivs i kommunen och alla beslut som fattas.

Kommunens övergripande mål

Bästa utveckling
för alla

Attraktiva
livsmiljöer i hela
Nacka

Stark och
balanserad
tillväxt

Maximalt värde
för
skattepengarna

Ekonomiska ramar 2017-2019

I samband med mål och budget beslutas om budget för nästkommande år samt plan för de därefter följande två åren. Det är av stor vikt att så tidigt som möjligt bedöma de ekonomiska förutsättningarna för de kommande åren. Varje år görs jämförelser med vad som angavs i plan föregående år.

Följande förutsättningar gäller i budgeten 2017-2019.

- Pris- och lönekompensation 0 procent 2017, 1 procent 2018-2019
- Personalomkostnads-pålägget (PO-pålägget) enhetligt fram till 65 års ålder, höjs med 1,58 procent till 42,08 procent
- Nämnderna nettokompenseras med 0,5 procent för PO-pålägget
- Internräntan sänks med 0,3 procentenheter till 2,5 procent
- Internhyra höjs 0,5 procent 2017
- Återställande av resultat för produktionsverksamheter
- ”Välfärdsmiljard” motsvarande 36,2 miljoner kronor
- Avsatt medel med 84,6 miljoner kronor att fördela hösten 2016
- Oförändrad skattesats om 18,63

Följande är inte beaktat:

- Konsekvens av eventuell förändring av momsersättning till kommuner för så kallad dold moms
- Vissa effekter av flyktingmottagande

För mer detaljerad information, se avsnittet ekonomiska förutsättningar.

Resultatet

De föreslagna ramarna ger ett resultat på 167 miljoner kronor för 2017, vilket ger en nettokostnadsandel på 96,8 procent. I resultatet finns exploateringsreavinster med 64

miljoner kronor, vilket medför ett underliggande resultat för den löpande verksamheten på 103 miljoner kronor. Detta motsvarar en långsiktigt hållbar nivå.

Tabellen nedan visar de budgeterade resultatnivåerna och de önskvärda resultatnivåerna för planperioden. För de kommande åren är resultaten i nivå med önskad resultatnivå, men det kvarstår frågeställningar att hantera.

Det är viktigt med ett långsiktigt hållbart resultat och resultatet exklusive reavinster (underliggande resultat) bör därför uppgå till minst 2 procent av kommunens skatter och bidrag, vilket skulle innebära ett resultat på 103 miljoner kronor 2017. Den önskade resultatnivån beräknas utifrån givna förutsättningar nås för år 2017. De löpande intäkterna ska täcka de löpande kostnaderna. Att nå föreslaget resultat med de låga uppräkningar som föreslås kräver effektiviseringar i verksamheten. Digitalisering kan vara en väg till effektivisering och därför får nämnderna i uppdrag att återkomma med förslag på möjligheter. En annan möjlighet kan vara översyn och indexering av taxor och avgifter.

Realisationsvinster inom exploateringsverksamheten¹ är i ärendet budgeterat med 64 miljoner kronor för år 2017 för exempelvis Tollarängen, Telegrafberget och Dalkarlvägen/Ripvägen. För 2018 beräknas 350 miljoner kronor för bland annat Nya gatan och Nybackakvarteret i Orminge. För 2019 beräknas reavinsterna till 361,3 miljoner kronor

¹ Realisationsvinster inom exploateringsverksamheten ses som en verksamhetsintäkt vilken inte ska exkluderas i balanskravsutredningen. Dessa ingår därför i Verksamhetens nettokostnader *före* avskrivningar, jämförelsestörande poster och realisationsvinster.

bland annat relaterat till Centrala Nacka och Älta centrum. De största delarna av reavinsterna kommer från försäljning av mark för bostadsbyggande.

Resultaträkning	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Mnkr	Bokslut	Budget	Prognos	Budget	Plan	Plan
Verksamhetens nettokostnader före avskrivningar, jämförelsestörande poster och realisationsvinster	-4 333,1	-4 535,2	-4 513,5	-4 749,1	-4 661,2	-4 859,7
Realisationsvinster försäljning tomtträdder		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga realisationsvinster		1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Avskrivningar	-221,9	-224,3	-227,0	-227,2	-235,2	-247,4
Verksamhetens nettokostnader	-4 554,9	-4 758,5	-4 739,5	-4 975,3	-4 895,4	-5 106,1
Skattenetto	4 625,5	4 884,1	4 898,1	5 160,1	5 398,9	5 642,3
Finansnetto	7,7	-25,4	-16,5	-17,8	-30,4	-49,6
Resultat före extraordinära poster	78,2	100,2	142,1	167,1	473,1	486,6
Extraordinära poster		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets resultat	78,2	100,2	142,1	167,1	473,1	486,6
Årets resultat (exklusive reavinster tomtträffsförsäljningar)	78,2	100,2	142,1	167,1	473,1	486,6
Synnerliga skäl						
Balanskravsrésultat	78,2	99,2	141,1	166,1	472,1	485,6
Årets resultat exklusive exploateringsreavinster	65,7	90,2	118,1	103,1	122,6	125,3

Verksamhetens nettokostnader beräknas uppgå till cirka 5,0 miljarder kronor, vilket är en ökning med drygt 230 miljoner kronor jämfört med 2016. Av dessa är cirka 150 miljoner relaterade till volymer. För flyktingverksamheten har en viss justering för volymer antagits. För arbets- och företagsnämnden har i volymbedömningen gjorts ett antagande om att kostnaden möts av statsbidrag (36,5 miljoner kronor). Ytterligare effekter av flyktingverksamheten har inte räknats in, vilket kan komma att kostnadsmässigt påverka flera nämnder såsom exempelvis utbildningsnämnden och socialnämnden.

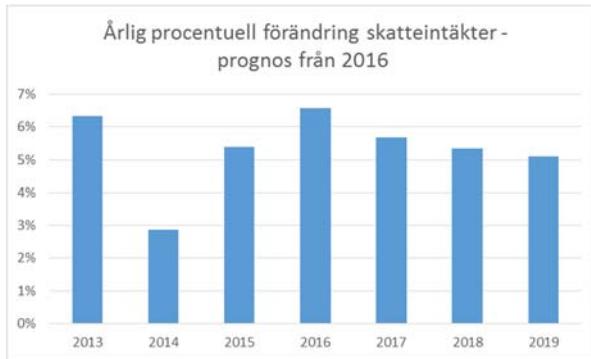
Medel finns reserverade med 84,6 miljoner kronor bland annat för att kunna kompensera valda verksamheter för viss pris och lönekompensation samt för politiska ambitionsökningar. Dessa kommer att fördelas under höstens budgetarbete.

Skattenetto

I skattenettot ingår skatteintäkter, inkomst- och kostnadsutjämning, LSS, regleringspost och fastighetsavgift. Skattenettopronosan för 2017 beräknas till 5,2 miljarder kronor, vilket är en ökning med 262 miljoner kronor eller 5,3 procent jämfört med prognos 2016.

Beräkningen är baserad på oförändrad skattesats om 18,63. Enligt befolkningsprognosan kommer folkmängden i Nacka vara 99 800 den 1 november 2016, vilket är ca 1 992 fler än motsvarande tidpunkt 2015. Skatteintäkter inklusive generella statsbidrag är för 2017

prognostiserade utifrån detta invånarantal. Skatteintäkterna 2018 och 2019 är baserade på 102 450 respektive 105 460 invånare.

Skatteintäkter

Jämfört med prognoserna för 2016 beräknas skatteintäkterna att öka ytterligare de kommande åren. Skatteintäkterna beräknas vara 5 miljarder kronor 2016 och väntas öka med drygt 280 miljoner kronor årligen under budgetperioden. Skatteintäktsökningen beror på att skatteunderlaget ökar och att antalet invånare i Nacka ökar.

	2016	2017	2018	2019
Antal arbetade timmar, ökning	1,9%	1,7%	0,7%	0,7%

Skatteunderlaget växer snabbt fram till och med 2017 beroende av att utvecklingen på arbetsmarknaden medför större ökning av lönesumman och antalet arbetade timmar. Indexeringen av inkomstanknutna pensioner ger också större ökning av pensionsinkomsterna och slutligen leder samspelet mellan pris- och löneökningar till en mer gynnsam utveckling av grundavdragen. Dessutom bidrar ett par ändringar i skattekodslagen. År 2014 höll en höjning av grundavdragen för personer som fyllt 65 år tillbaka skatteunderlaget medan det fick en extra skjuts år 2015 av att avdragsrätten för pensionssparande då trappades ned. Att skatteunderlagstillväxten avtar efter 2017 beror till stor del på att arbetsmarknadsläget leder till svagare sysselsättningstillväxt. Dessutom upphör grundavdragen att bidra till ökat skatteunderlag, eftersom de då bedöms stiga i samma takt som taxerad inkomst.

Skattenetto Mnkr	2015 Bokslut	2016 Budget	2016 Prognos	2017 Budget	2018 Plan	2019 Plan
Skatteintäkter	4 692	4 990	5 000	5 284	5 567	5 851
Allmän kommunalskatt	4 695	4 998	5 013	5 284	5 567	5 851
Skatteavräkning	0	0	0	0	0	0
Statsbidrag	0	0	0	0	0	0
Avräkning	-3	-8	-13	0	0	0
Utjämning mellan kommunerna	-212	-249	-259	-267	-311	-352
Inkomstutjämning	-371	-506	-505	-520	-545	-550
Kostnadsutjämning	257	301	291	326	361	367
Införandebidrag	17	64	64	36	10	0
Regleringsavgift/bidrag	-4	-3	-3	-25	-51	-81
Nivåajusteringar mm						
LSS	-111	-104	-105	-84	-86	-89
Summa	4 480	4 741	4 741	5 017	5 256	5 499
Fastighetsavgift	138	143	143	143	143	143
Ersättning för Arbetsgivaravgifter	7					
Ersättning flykting		0	14	0	0	0
Summa skattenetto	4 625	4 884	4 898	5 160	5 399	5 642
Förändring föregående år, mnkr	-24,5	234,2	272,6	262,0	238,8	243,4
Förändring föregående år, %	-0,5	5,0	5,9	5,3	4,6	4,5

Inkomst- och kostnadsutjämning

Inkomstutjämningen

Nackas medelskattekraft är högre än i riket, vilket medför en avgift i inkomstutjämningsystemet. Inkomstutjämningen påverkas av hur inkomsterna ser ut i hela landet. Inkomstutjämningsavgiften ökar årligen dels till följd av en växande befolkning i Nacka kommun, dels genom att inkomstutjämningebidraget per invånare ökar eftersom Nacka kommunens skatteunderlag förväntas öka relativt mer än rikets.

Den förändring av inkomstutjämningen som genomfördes 2016 medför att Nacka kommun förväntas betala 80 miljoner kronor mer i systemet. För att mildra effekten av denna förändring, finns ett införandebidrag. Detta uppgår till 36 miljoner kronor 2017 men minskar successivt kommande år för att 2019 försvinna helt.

Kostnadsutjämningen

Kostnadsutjämningen innebär att kommuner som har en gynnsam struktur får skjuta till medel till kommuner som har en mindre gynnsam struktur. Systemet ska inte utjämna för de kostnadsskillnader som beror på varierande ambitionsnivå, effektivitet eller avgifter. Det är ett inomkommunalt system, det vill säga utan statlig finansiering. Kostnadsutjämningen har flera delmodeller: barnomsorg, grundskola, individ- och familjeomsorg, barn med utländsk bakgrund, äldreomsorg, befolkningsförändringar, bebyggelsestruktur, löner och kollektivtrafik. Inom respektive delmodell jämförs varje kommun med det vägda riksgenomsnittet. Systemet har en eftersläpning, vilket innebär att kostnadsutjämningen för 2017 baseras på kostnadsstrukturen från 2015. Omfördelningen för kostnadsutjämningen ökar från 6,4 till 6,6 miljarder kronor. Antalet bidragskommuner ökar från 174 till 177 kommuner jämfört med 2016.

Nacka kommun erhåller bidrag i kostnadsutjämningen, vilken beräknas öka per invånare delvis beroende av befolkningsstrukturen. Osäkerheten i prognoserna för

kostnadsutjämningen 2017 och framåt är högre än tidigare år. Förslag om förändringar av olika delmodeller som finns inom delmodellerna barn och unga med utländsk bakgrund, förskola samt individ- och familjeomsorg, vilka medför stora ekonomiska konsekvenser.

Delmodellen för barn och ungdomar med utländsk bakgrund ska utjämna för de mer-kostnader i framför allt förskola och skola som kan följa av att en kommun har stadsdelar med relativt många barn och elever med utländsk bakgrund. Nuvarande indelningsgrund är församling, vilken inte har uppdaterats sedan 2009. En finfördelad indelningsgrund, enligt förlaget, baserad på distrikt förväntas fånga upp andelen barn och ungdomar med en utländsk bakgrund med högre precision än en grövre indelningsgrund. Om förslaget går igenom ökar Nackas bidrag med 42 kr per invånare, till 62 kr per invånare. Effekten av förslaget är beaktat i ramärendet med 4 miljoner kronor. Förslaget är ute på remiss. Finansdepartementet föreslår att förändringen ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Delmodellen för förskola och för individ- och familjeomsorg (IFO) skickades ut på remiss under 2015, med förslag att träda i kraft 1 jan 2016. Regeringen meddelade dock i budget-propositionen att förslagen inte kommer att införas 2016. Det är oklart om de kommer att implementeras 2017. Enligt förslaget skulle Nacka kommun få ökad kostnad på delområde IFO och ett ökat bidrag på förskolan, sammantaget en beräknad kostnadsökning på 12 kronor per invånare. Delmodellerna är inte beaktade i ramärendet.

LSS-utjämningen

Inga nya antaganden om LSS-utjämningen² görs utan den ligger fast under perioden med 841 kronor per invånare och är endast förändrad med antalet invånare.

Regleringsavgiften

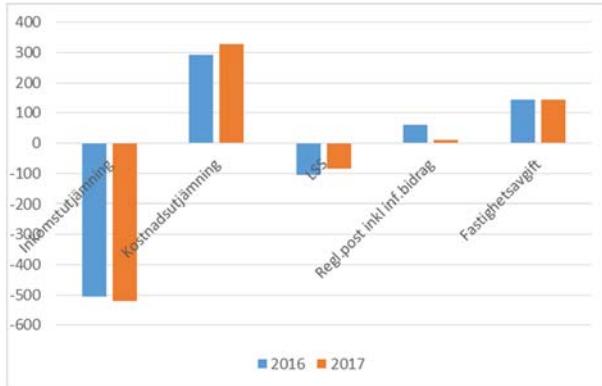
Regleringsavgiften för 2017 är 24,8 miljoner kronor och ökar kommande år till följd av skatteunderlagsprognos och förändringar i anslaget för kommunalutjämning som påverkar omslutningen i inkomstutjämningen.

Fastighetsavgiften

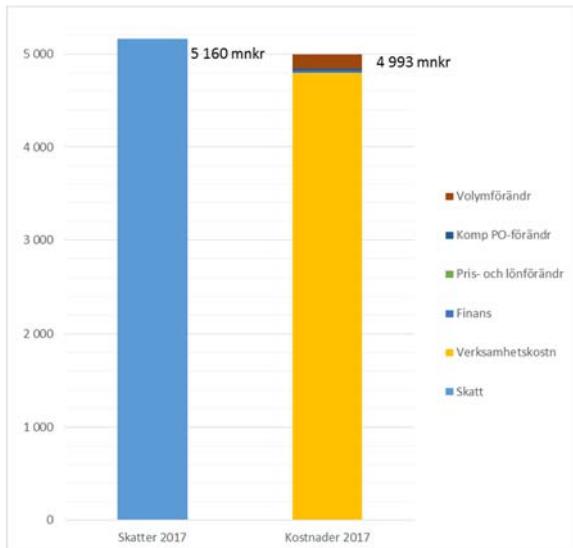
Vid fastighetsavgiftens införande (2008) fördelades 1 314 kronor per invånare ut som en grundplåt. Därefter behåller varje kommun sin ökade intäkt jämfört med basåret.

Fastighetsavgiften i Nacka kommun förväntas uppgå till 143 miljoner kronor per år för planperioden.

² LSS – står för Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Vid en jämförelse av skatteunderlagets ökning för olika år är det viktigt att beakta de behov som kommunen möter, inte bara för att antalet invånare ökar utan också för sammanställningen av befolkningen förändras. Nedan visas skatteintäkter och kostnader för 2017.

I bilden syns att en stor del av skatteintäkterna går åt till att täcka verksamhetskostnader.

Volymförändringar

I samband med mål och budget görs för varje treårsperiod en budget för det kommande året samt en plan för de därefter följande två åren. Det är i jämförelse med plan 2017 som en avstämning görs för hur volymförändringen ser ut utifrån ny befolkningsprognos.

Förslaget innehåller tillkommande volymökningar på drygt 22,9 miljoner kronor mer än jämfört med plan 2017. Det ger en volymökning med drygt 150 miljoner kronor mer än budget 2016, vilket är något lägre än förändringen mellan 2015 och 2016. Det beror främst på volymtillväxt vad gäller antal personer och nyttjandegrad men även ökad kapitaltjänst. Jämfört med plan 2017 har 136 personer tillkommit och det är huvudsakligen i åldersgruppen 0-20 år som det skiljer sig 223 personer jämfört med befolkningsprognos i samband med mål och budget 2016-2018. Antalet personer över 65 år är ca 87 färre än tidigare prognos.

Nämnd	Volymförändring mot plan 2017 (tkr)
KS	24 426
AFN	-4 312
FRN	-701
KN	-331
MSN	0
SocN	-3 215
NTN	2 594
UN	-26 398
ÄN	-14 953
ÖFN	1
Total	-22 889

Nedan beskrivs de volymförändringar som gjorts inom respektive nämnd jämfört med plan 2017 i samband med mål och budget 2016-2018.

Kommunstyrelsen +24,4 miljoner kronor

Volymförändringen för kommunstyrelsen mot plan 2017 på 24,4 miljoner kronor beror till drygt hälften på att KPI för tunnelbaneavtalet har förändrats. Den andra stora förändringen motsvarande cirka 13 miljoner kronor är relaterad till högre avkastning från fastighetsverksamheten.

Arbets- och företagsnämnden -4,3 miljoner kronor

Volymförändringen för arbets- och företagsnämnden mot plan för 2017 motsvaras av 4,3 miljoner kronor relaterat till en ökning av det ekonomiska biståndet. I plan 2017 beräknades ekonomiskt bistånd kunna effektiviseras med 5,2 miljoner kronor som en synergieffekt av att denna från och med 2015 hanteras inom arbets- och företagsnämnden. Jämfört med budget 2016 sker en neddragning (0,9 miljoner kronor) men inte i samma omfattning som enligt plan. Förklaringen är att flyktingfrågan har prioriterats under året.

Nämndens volym påverkas även av att 1 400 flyktingar väntas komma fram till och med 2018. Kostnaden för dessa beräknas täckas med statsbidrag om 36,5 miljoner kronor vilket inte medför förändring i nettobudgeten.

Fritidsnämnden -0,7 miljoner kronor

Förändringen för fritidsnämnden mot plan på motsvarande en ökning med 0,7 miljoner kronor är relaterad till delfinansiering av direktör.

Kulturnämnden -0,3 miljoner kronor

Förändringen för kulturnämnden mot plan på motsvarande en ökning med 0,3 miljoner kronor är relaterad till delfinansiering av direktör. Plan 2017 har redan beaktat musikskolans ökade antal elever motsvarande 3 miljoner kronor.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden +0 miljoner kronor

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden räknar inte med någon volymrelaterad förändring vilket är i överensstämmelse med tidigare plan för perioden.

Natur- och trafiknämnden +2,6 miljoner kronor

Volymförändringen i jämförelse med plan för 2017 för natur- och trafiknämnden är huvudsakligen relaterad till att kapitalkostnaderna nu beräknas vara högre för 2017, samtidigt har de senaste årens vinterunderhåll gjort att genomsnittet för de senaste fyra årens utfall nu sjunker vilket också ger en lägre budget för 2017. Totalt är förändringen mot plan 2,6 miljoner kronor i nu lägre volymförändring än tidigare bedömt.

Socialnämnden -3,2 miljoner kronor

Volymförändringen för socialnämnden mot plan 2017 beräknas till 3,2 miljoner kronor, vilket är 26,7 miljoner kronor mer än budget 2016. För 2018 och 2019 är den årliga volymrelaterade ökningen mellan åren 15,4 respektive 12,7 miljoner kronor.

Skillnaden mot plan 2017 är framförallt en ökning av barn och unga inom individ- och familjeomsorgen, vilket även är en generellt ökande trend i riket. Ingen ökning relaterad till nyanlända eller ensamkommande flyktingbarn har räknats in i volymjusteringen.

Utbildningsnämnden -26,4 miljoner kronor

Volymförändringen för utbildningsnämnden mot plan 2017 uppgår till en ökning med 26,4 miljoner kronor, vilket är 81,9 miljoner kronor mer än budget 2016. För 2018 och 2019 är den årliga volymrelaterade ökningen mellan åren 77,7 respektive 85,4 miljoner kronor. Förändringen är relaterad till att befolkningsprognoserna har ändrats framförallt vad gäller barn. Skillnaden är närmare 200 barn mot föregående prognos. Grundskolan står för en tredjedel av kostnadsförändringen år 2017.

Gymnasieskolans budget bestäms inom ramen för Stockholms läns samverkansavtal.

Kommunförbundet Stockholms län kommer i juni att föreslå kommunerna en procentuell uppräkning. Ett antagande är att uppräkningen blir två procent.

Regeringen har beslutat att vårdnadsbidraget ska avskaffas, vilket sker den 1 februari 2017. Volymen sänks därmed, inga nya bidrag beviljas, men de pågående får löpa ut. Avskaffandet bedöms leda till viss ökad efterfråga inom förskolan.

Äldrenämnden -15 miljoner kronor

Volymförändringen för äldrenämnden mot plan 2017 uppgår till en ökning med knappt 15 miljoner kronor, vilket är 33,6 mnkr mer än 2016. Förändringen är främst relaterad till de särskilda boendena. Det är en volymökning om ca 15 nya platser. För 2018 och 2019 är den årliga volymrelaterade ökningen mellan åren 22,5 respektive 30,1 miljoner kronor.

Beräkningarna bygger bland annat på att antalet personer 65 år och äldre förväntas öka med cirka 1 300 personer under planeringsperioden och att andelen 80 år och äldre också ökar

något. Antalet platser i särskilt boende har ökat i en snabbare takt än vad som förutsetts och är i maj 2016 uppe i 651 platser, vilket motsvarar budget för 2016.

Hemtjänst, ledsagning och avlösningstjänsterna beräknas hålla budget för 2016 och följer fortsatt plan framåt. Modellen liksom ersättningsnivån för hemtjänsttimmer förändrades inför 2015, vilket tidigare gett en viss osäkerhet i beräknad volymutveckling eftersom den inte varit jämförbar med tidigare års utfall. I och med årsprognosens så tycks det som att nivån är väl avvägd. I förväntad volymutveckling ingår ett antagande om att den ska minska på grund av teknikutveckling och införande av digital överföring av utförda timmar.

Överförmyndarnämnden + 50 tusen kronor

Volymförändringen för överförmyndarnämnden uppgår till 50 tusen kronor för ökade kostnader för god man. Ökningen beror dels på befolkningstillväxten, dels på att visa uppgifter har tagits över av kommuner från tingsrätter. Ökningen är precis i linje med plan för 2017.

Ekonomiska förutsättningar

Pris- och lönekompensation

Trots en fortsatt relativt snabb tillväxt i svensk ekonomi och ett allt högre resursutnyttjande beräknas inte inflationen under de närmaste 12 månaderna öka mer än marginellt. Det beror delvis på en gradvis starkare krona och fortsatt relativt begränsade löneökningar. Till detta kan läggas en relativt snabb produktivitetsutveckling i näringsslivet som håller tillbaka utvecklingen av kostnaden per producerad enhet. Lönekostnaderna (inklusive sociala avgifter) förväntas enligt SKLs ekonomirapport (april) att öka vilket presenteras i tabellen nedan.

	2016	2017	2018	2019
Lönekostnader inkl. sociala avgifter	3,5	3,5	3,6	3,7

Ett stigande resursutnyttjande innebär att inflationen stiger men det är först om ett par år som den underliggande inflationen når upp till två procent. Prognos för konsumentprisindex (KPI) presenteras i tabellen nedan.

	2016	2017	2018	2019
KPI	0,8%	1,6%	3,4%	3,0%

I underlaget för de ekonomiska ramarna ges ingen pris- och lönekompensation generellt för år 2017, medan en uppräkning ges med en procent för 2018 och 2019. För gymnasiet och Södertörns brandförsvar sker en uppräkning i linje med förväntade avtal och överenskommelser. Det innebär 2 procent per år 2017-2019 för gymnasiet och för Södertörns brandförsvar 2,2 procent 2017 och 2 procent 2018-2019. Se bilaga 1. För socialnämnden

och äldrenämnden finns avtal som regleras enligt omsorgsprisindex (OPI), dessa är justerade enligt föregående års uppräkning motsvarande 2,2 procent.

Eftersom löneavtalet sannolikt kommer att hamna över den föreslagna kompensationen för pris och lön måste effektiviseringar till för att de ekonomiska ramarna ska hålla.

Personalomkostnadspålägg (PO-pålägg)

Personalomkostnadspålägget (PO-pålägg) ska täcka arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar och avtalspension. Det är viktigt ur ett konkurrensneutralitetsperspektiv att PO-pålägget täcker kostnaderna fullt ut.

Från och med 2017 gäller ett enhetligt PO-pålägg för anställda upp till och med 65 år. Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för unga upphör under 2016. Ökade pensionskostnader bidrar till att PO-pålägget höjs med 1,58 procent, från 40,5 procent till 42,08 procent. Jämfört med de föreslagna referensvärdarna (38,33 procent) som Sveriges kommuner och landsting (SKL) ger ut för hela landet behöver Nacka kommun ligga högre eftersom löneläget i Stockholmsregionen är högre än stora delar av landet.

PO-pålägg	<26 år	26 år-64år	<65 år	>65år
Förslag 2017	-	-	42,08%	22,00%
Nuvarande 2016	36,70%	40,50%	-	19,70%

I underlaget för de ekonomiska ramarna är en kompensation generellt inlagt med 0,5 procent för år 2017, undantag för gymnasiet och Södertörns brandförsvarsförbund som har en högre prisuppräkning. Se bilaga 1. Eftersom den föreslagna kompensationen inte täcker PO-ökningen måste effektiviseringar eller produktivitetsökningar till för att de ekonomiska ramarna ska hålla.

Internräntan

Med anledning av ett lägre ränteläge sänks internräntan från 2,8 procent till 2,5 procent. Den tidigare högre internräntan för affärsverksamheten tas bort i och med att VA- och avfallsverksamheterna bolagiseras. Internräntan ska spegla en långsiktig finansieringsnivå.

Internhyror

Hyran för verksamhetslokaler höjs med 0,5 procent 2017. Vid omförhandling av hyror för bostäder ska de ligga i nivå med rådande hyresnivåer i Nacka. Hyresintäkterna från stadshuset debiteras per medarbetare.

Återställande av resultat

Överföring av över- och underskott mellan åren är en central del av styrningen i Nacka kommun och syftar till att skapa långsiktiga planeringsmöjligheter, ansvarstagande och hushållning med skattepengar för kommunens skolor, särskilda boenden och andra verksamheter och enheter. Under de senaste åren har såväl stora överskott som underskott ackumulerats av olika enheter.

Vid ingången av 2016 hade Välfärd skola ett ackumulerat underskott på 28,2 miljoner kronor och Välfärd samhällsservice ett ackumulerat underskott på 6,5 miljoner kronor. I förslaget till ekonomiska ramar är inlagt ett budgeterat överskott för produktionsverksamheterna på ca 0,5 procent av omslutningen, i syfte att återställa de tidigare upp-arbetade underskotten i verksamheten. Välfärd Skola ska årligen lämna ett överskott på 9,2 miljoner kronor. Välfärd Samhällsservice ska, med start 2017, lämna ett årligt överskott på 2,7 miljoner kronor.

Fastighetsverksamheten ska under perioden 2016-2018 lämna ett överskott på 41 miljoner kronor. Detta är en effekt av 2015 års ändrade redovisningsprinciper där del av underhållet bokförs via balansräkningen (komponentavskrivning) samt en hyreshöjning med 0,5 procent. Underhållets storlek kommer inte att påverkas av förändringen.

Pågående utredningar

Nedan redovisas några utredningar som kan komma att påverka förutsättningar för verksamheterna eller för Nacka kommun.

Momsersättning till kommuner för s.k. dold moms

Regeringen har tillsatt en utredning för översyn av ersättningen för så kallad dold mervärdesskatt (SOU 2015:93). Utredningens uppdrag är att göra en översyn av den ersättning som kommuner och landsting får för så kallad dold mervärdesskatt vid upphandling av eller bidragsgivning till verksamhet inom sjukvård, tandvård, social omsorg, utbildning och vid hyra av lokaler för vissa boendeformer (ej momspliktiga verksamheter). Utgångspunkten ska vara att förslag till ändringar i regelverket ska syfta till konkurrensneutralitet vid valet mellan att bedriva verksamhet i kommunal eller privat regi. Utredningen föreslår sänkta nivåer för schablonersättning från den 1 januari 2017. Förslaget är för närvarande ute på remiss.

Utredningen föreslår att

- Ersättningsnivån enligt huvudregeln föreslås sänkas från 6 procent till 5 procent
- Ersättningensnivån enligt alternativregeln (18/5) föreslås sänkas från 18 procent till 16 procent för lokalkostnaderna och från 5 procent till 3 procent för resterande del
- Ersättning för lokalhyra vid vissa boendeformer föreslås sänkas från 18 procent till 16 procent

Förslaget får ekonomiska konsekvenser för kommunens verksamhet, inom sjukvård, social omsorg och utbildning, som upphandlats och där avtal tecknats. Här får kommunen, enligt förslaget, endast dra av det lägre schablonavdraget. Vid huvudregeln blir det en kostnadsökning med 1 procent.

Förslaget får även ekonomiska konsekvenser för checksystemet (inom sjukvård, social omsorg och utbildning), där kommunen idag lägger på 6 procent till privat aktör som inte får lyfta moms. Sänks ersättningen till 5 procent, innebär det att kompensationen till den

privata aktören minskas med motsvarande. Den privata aktören får således 1 procent mindre intäkter.

Effekterna av förslaget är inte beaktade i ramärendet.

Översyn lagen om kommunal redovisning

Regeringen beslutade den 28 augusti 2014 att uppdra åt en särskild utredare att se över lagen (1997:614) om kommunal redovisning. Utredningen lämnar ett förslag till en helt ny lag om kommunal bokföring och redovisning och har genomgående lagt förslag som syftar till en mer rättvisande redovisning, ökad insyn och en ökad jämförbarhet. Utredningen föreslår att pensionsförpliktelser ska redovisas enligt fullfonderingsmodellen. Det innebär att alla redovisade pensionsförpliktelser ska tas upp i balansräkningen som skuld eller avsättning. Pensionsförpliktelser intjänade före 1998 överförs från ansvarsförbindelser till skuld eller avsättning via eget kapital.

Ansvarsförplikelsen för Nacka uppgår i dag till 1,5 miljarder kronor inklusive löneskatt. Vid införandet bokförs engångseffekten mot eget kapital. Det egna kapitalet uppgick den 31 december 2015 till 2,7 miljarder kronor. Vid införandet kommer enligt förslaget Nacka kommuns egna kapital minskas med 1,5 miljard (ansvarsförplikelsen), vilket ger en lägre soliditet. Påverkan på Nacka kommuns resultat är inte fullt ut beräknad, men enligt bedömning från SKL så ger en fullfonderingsmodell generellt en lägre pensionskostnad på resultatet och de redovisade kostnaderna är lägre än de likvida utbetalningarna.

Ramar för verksamheten

Med utgångspunkt ifrån volymökningar, ekonomiska förutsättningar inklusive resultatkrav föreslås nämnderna få följande ramar.

Verksamhetens nettokostnader Mnkr	2015 Bokslut	2016 Budget	2016 Prognos	2017 Budget	2018 Plan	2019 Plan
Kommunstyrelsen	-124,9	-151,3	-130,5	-136,5	-152,5	-152,2
Kommunfullmäktige	-5,4	-5,5	-5,5	-5,5	-5,6	-5,6
varav revision	-2,0	-2,1	-2,1	-2,2	-2,2	-2,2
Kommunstyrelsen	-54,1	-54,4	-44,6	-55,3	-65,7	-66,7
varav Kommunstyrelsen	-54,1	-41,6	-41,5	-41,8	-47,1	-42,4
varav tunnelbana (KS)	0,0	-12,8	-3,1	-13,5	-18,6	-24,2
Stadsledning & stödenheter	-87,7	-91,2	-91,2	-90,5	-90,3	-91,2
Enheten för fastigh. utveckling	6,2	5,0	5,0	3,0	3,0	3,0
Lokalenheten	40,1	23,0	35,0	38,0	33,0	36,0
Brandförsvar	-37,5	-37,4	-37,4	-38,2	-38,9	-39,6
Myndighet- och huvudmannaenheter	3,5	0,0	-1,0	0,0	0,0	0,0
Produktion:	9,9	9,2	9,2	11,9	11,9	11,9
Välfärd Skola	5,5	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2
Välfärd Samhällsservice	4,3	0,0	0,0	2,7	2,7	2,7
Arbets- och företagsnämnden	-164,0	-178,6	-181,1	-181,3	-178,3	-181,6
Fritidsnämnden	-143,6	-142,7	-141,7	-146,2	-150,8	-153,4
Kulturnämnden	-130,8	-128,9	-131,1	-133,9	-136,2	-139,4
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden	-29,9	-31,5	-31,5	-31,6	-31,9	-32,3
Natur- och trafiknämnden	-180,8	-224,4	-220,1	-238,1	-251,3	-270,0
Gata, väg, park, trafik, natur	-196,6	-224,4	-221,6	-238,1	-251,3	-270,0
VA-verket	13,7	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Avfallsverket	2,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0
Socialnämnden	-667,0	-685,9	-679,4	-716,2	-738,9	-759,1
Utbildningsnämnden	-2 484,9	-2 584,9	-2 590,5	-2 686,5	-2 795,2	-2 913,1
Äldrenämnden	-678,6	-717,7	-716,6	-755,1	-785,3	-823,6
Överförmyndarnämnden	-7,4	-7,5	-8,0	-7,6	-7,7	-7,7
Summa nämnder	-4 612,0	-4 853,3	-4 830,5	-5 032,9	-5 228,1	-5 432,3
Finansiell verksamhet	278,9	318,1	317,0	283,8	566,9	572,6
Totalt	-4 333,1	-4 535,2	-4 513,5	-4 749,1	-4 661,2	-4 859,7

Investeringar 2016-2019

Investeringsvolymen har de senaste fem åren varit cirka 600-700 miljoner kronor och prognoserna för de kommande tre åren visar på ett genomsnitt om cirka 800 miljoner kronor per år. I tabellen nedan framgår prognos för föreslagna nettoinvesteringar enligt tertial 1 år 2016. Det investeringsutrymme som finns utan att kommunen ska behöva låna mer framgår av tabellen nedan. Det består av årets resultat inklusive avskrivningar.

Prognos för investeringar 2016-2019

År, mnkr	2016	2017	2018	2019	Totalt 2016-2019
Investeringsutrymme med egna medel (exklusive reavinster)	369,1	394,3	708,3	734,0	2 205,7
Nettoinvesteringar	961,0	1 079,0	731,0	621,0	3 393,0
Differens	-591,9	-684,7	-22,7	113,0	-1 187,3

Differensen indikerar att kommunens lånbehov kommer att öka för att täcka beslutade investeringar. Härutöver tillkommer ytterligare lånbehov för att täcka andra finansiella delar såsom exempelvis utbetalningar för tunnelbanan. Med nu givna förutsättningar

beräknas låneskulden successivt öka under perioden. Den årliga ökningen varierar mellan 700 miljoner till 1 miljard kronor.

Finansiella nyckeltal

För att mäta måluppfyllelsen av kommunstyrelsens mål att ekonomin ska vara långsiktigt hållbar följs för närvarande fyra finansiella nyckeltal: nettokostnadsandel, soliditet, självfinansieringsgrad av finansieringar och låneskuld. För låneskulden beslutas om ett tak inför varje år, i mål och budget. Det pågår ett arbete med att ta fram nya finansiella nyckeltal, vilka kommer att beslutas i samband med mål och budget.

Finansiella nyckeltal	2015 Bokslut	2016 Budget	2016 Prognos	2017 Budget	2018 Plan	2019 Plan
Nettokostnadsandel (nettokostnader/skattenetto), %	98,3	98,0	97,5	96,8	91,3	91,4
Soliditet inkl ansvarsförbindelse, % Förändr jmf föreg år, inkl ansvarsförb., %-enheter	15,8 1,1	16,7 2,0	17,0 1,1	17,5 0,8	22,2 4,7	26,7 4,5
Soliditet, % Förändring jmf föregående år, %-enheter	38,4 2,0	37,9 1,6	39,1 0,7	36,0 -1,9	39,4 3,4	43,2 3,8
Självfinansieringsgrad, %	81,0	32,8	40,8	35,7	95,7	116,8

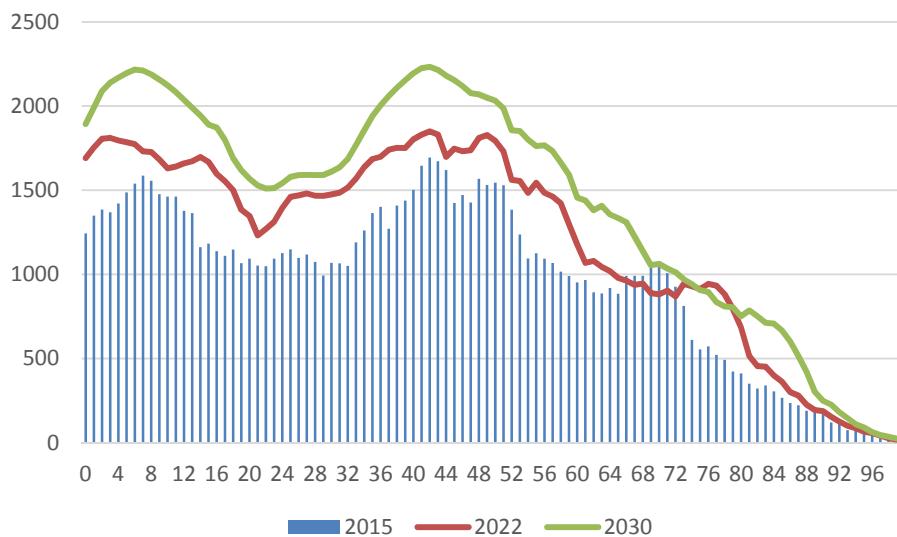
Nettokostnadsandelen mäter verksamhetens nettokostnader inklusive finansnetto och skattenetto i relation till skatteintäkter och utjämning. För att nå en långsiktigt hållbar nivå bör nettokostnadsandelen vara högst 98 procent, vilket motsvarar en resultatandel på 2 procent. I detta förslag till budget ligger nettokostnadsandelen på 96,8 procent 2017, det vill säga på en långsiktigt hållbar nivå.

Målet för *soliditeten*, det vill säga hur stor andel av tillgångarna som finansierats med egna medel, är att förändringen av nyckeltalet ska vara positiv mellan åren. Målet nås under perioden för soliditet inklusive ansvarsförbindelser. För att uppnå målet exklusive ansvarsförbindelser krävs ett högre resultat för 2017.

Självfinansieringsgrad ger en bild av hur stor andel som finansieras med egna medel, det vill säga hur stor andel av skatteintäkterna som finns kvar för att investera årets investeringar, efter att den löpande driften finansierats. En självfinansieringsgrad på 100 procent eller mer innebär att kommunen kan finansiera samtliga investeringar som genomförts under året. Av de beslutade investeringarna för 2017 på 1 079 miljoner kronor kan endast en tredjedel finansieras med egna medel.

Utblick 2030

Befolkningsutvecklingen bygger på det planerade byggandet av bostäder i kommunen. Från dagens drygt 98 000 invånare beräknas Nacka öka till 140 000 invånare 2030. Under perioden kommer andelen barn och ungdomar att öka kontinuerligt, vilket ställer krav på att förskolor och skolor byggs ut i rätt tid. Andelen äldre kommer också att öka markant. Det medför ett ökat tryck på äldreboenden.

Inom kommunen bedrivs ett arbete med en ekonomisk långsiktsprediktionsmodell, som är ett arbetsredskap där olika simuleringar kan göras och som syftar till att belysa konsekvenser av olika beslut som fattas och som påverkar kommunens ekonomi. Långtidsprognoserna ska ge stöd i arbetet att fatta beslut som leder till en långsiktigt hållbar ekonomi i ett växande Nacka. Prognoserna uppdateras årligen och som ett led i budgetprocessen. Det kommer liksom föregående år i september ett särskilt ärende, med några alternativa scenarier. De slutsatser som kan dras av arbetet med prognoserna är att det krävs noggranna avvägningar och prioriteringar, återhållsamhet och ett effektivt resursutnyttjande, så att resultatlängden kan hållas på en långsiktigt hållbar nivå och behovet av att lånefinansiera nödvändiga investeringar begränsas. Kommunen behöver få in andra aktörer som investerar och bör sträva efter att få in pengar från exempelvis markförsäljningar så tidigt som möjligt.

Nämndernas fortsatta arbete

Med utgångspunkt från förutsättningar i ramärendet och dess effekter ska nämnderna inkomma med ett nämndbehandlat yttrande senast den 23 september 2016. Anvisningar kommer att skickas ut den 21 juni 2016. Nämndernas yttranden ligger till grund för kommunens samlade mål- och budgetdokument, som ska beslutas av kommunfullmäktige i november.

Konsekvenser för barn

De föreslagna ekonomiska ramarna innehåller ingen generell uppräkning för pris- och lön år 2017. Eftersom den förväntade pris- och löneutvecklingen i ekonomin generellt är högre kommer det att krävas effektiviseringar i verksamheterna för att hålla budgeten. Dessa bedöms dock inte behöva bli så omfattande att de går ut över kvaliteten i förskolor och skolor i kommunen, inom individ- och familjeomsorgen eller inom andra verksamheter. För åren 2018-2019 är pris- och löneuppräkningen högre.

I nämndernas mål- och budgetärenden kommer ytterligare beskrivning av konsekvenser för barn av föreslagna ramar.

Bilagor

Bilaga 1. Ekonomiska ramar avseende driftbudget 2017-2019

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör

Eva Olin
Ekonomidirektör

Maria Andersson
Budgetchef

Bilaga 1 Ekonomiska ramar (tkr)	Totalt 2016	Volför 2017		Komp PO 2017		P/L 2017		Totalt 2017	Volför 2018		P/L 2018		Totalt 2018	Volför 2019		P/L 2019		Totalt 2019
		tkr	%	%	tkr	%	tkr		tkr	%	%	tkr	tkr	tkr	%	tkr		
Kommunstyrelsen	-160 484	13 207	-8,2	0,3	-458	0,5	-706	-148 441	-13 962	9,4	1,2	-2 025	-164 429	2 600	-1,6	1,9	-2 994	-164 823
KF & KS	-36 997	0	0,0	0,5	-185	0,0	0	-37 182	-5 000	13,4	1,0	-422	-42 604	5 000	-11,7	3,0	-1 128	-38 732
Stadsledningskontoret med stödenheter	-91 160	1 097	-1,2	0,5	-450	0,0	0	-90 514	1 138	-1,3	1,0	-894	-90 269	0	0,0	1,0	-903	-91 172
Nacka Brandstation	-5 333	0	0,0	0,5	-27	0,0	0	-5 360	0	0,0	1,0	-54	-5 413	0	0,0	1,0	-54	-5 468
Södertörns Brandförsvar	-32 094	0	0,0	0,0	0	2,2	-706	-32 800	0	0,0	2,0	-656	-33 456	0	0,0	2,0	-669	-34 125
Enheter för fastighetsutveckling	5 000	-2 000	-40,0	0,5	15	0,0	0	3 015	0	0,0	0,0	0	3 015	0	0,0	0,0	0	3 015
Lokalenheten	23 000	14 810	64,4	0,5	189	0,0	0	37 999	-5 000	-13,2	0,0	0	32 999	3 000	9,1	0,0	0	35 999
Tunnelbana	-12 800	-700	5,5	0,0	0	0,0	0	-13 500	-5 100	37,8	0,0	0	-18 600	-5 400	29,0	1,0	-240	-24 240
Oförutsett	-10 100	0	0,0	0,0	0	0,0	0	-10 100	0	0,0	0,0	0	-10 100	0	0,0	0,0	0	-10 100
Arbets- och företagsnämnden	-178 577	-1 800	1,0	0,5	-902	0,0	0	-181 279	4 748	-2,6	1,0	-1 765	-178 297	-1 525	0,9	1,0	-1 798	-181 620
Grundläggande vuxenutb,check	-5 103	-1 753	34,4	0,5	-34	0,0	0	-6 890	-1 643	23,8	1,0	-85	-8 619	-1 813	21,0	1,0	-104	-10 536
Gymnasial vuxenutbildning,check	-32 125	-1 782	5,5	0,5	-170	0,0	0	-34 077	-1 717	5,0	1,0	-358	-36 152	0	0,0	1,0	-362	-36 513
Svenska för invandrare, check	-10 568	-5 554	52,6	0,5	-81	0,0	0	-16 203	-3 687	22,8	1,0	-199	-20 089	-2 217	11,0	1,0	-223	-22 529
Arbetsmarknadsinsatser, check	-16 254	-18 599	114,4	0,5	-174	0,0	0	-35 027	-8 134	23,2	1,0	-432	-43 593	-4 890	11,2	1,0	-485	-48 968
Arbetsmarknad, övrigt	-25 312	-9 102	36,0	0,5	-172	0,0	0	-34 586	-1 796	5,2	1,0	-364	-36 746	-1 080	2,9	1,0	-378	-38 204
Ekonomiskt bistånd	-51 609	37 365	-72,4	0,5	-71	0,0	0	-14 315	21 650	-151,2	1,0	73	7 408	8 400	113,4	1,0	158	15 966
Ensamkommande barn	0	225	#####	0,5	1	0,0	0	226	75	33,2	1,0	3	304	75	24,7	1,0	4	383
Myndighet och huvudmannauppgifter	-36 852	-2 600	7,1	0,5	-197	0,0	0	-39 650	0	0,0	1,0	-396	-40 046	0	0,0	1,0	-400	-40 447
Nämnd	-754	0	0,0	0,5	-4	0,0	0	-758	0	0,0	1,0	-8	-765	0	0,0	1,0	-8	-773
Fritidsnämnden	-142 726	-2 712	1,9	0,5	-727	0,0	0	-146 165	-3 114	2,1	1,0	-1 493	-150 772	-1 077	0,7	1,0	-1 518	-153 367
Föreningsbidrag	-9 417	-230	2,4	0,5	-48	0,0	0	-9 695	-230	2,4	1,0	-99	-10 024	-260	2,6	1,0	-103	-10 387
Fritidsanläggningar	-72 437	-992	1,4	0,5	-367	0,0	0	-73 796	-2 054	2,8	1,0	-758	-76 608	56	-0,1	1,0	-766	-77 318
Öppen fritid och loverksamhet	-27 084	-290	1,1	0,5	-137	0,0	0	-27 511	-330	1,2	1,0	-278	-28 119	-273	1,0	1,0	-284	-28 676
Nämnd och nämndstöd	-1 156	0	0,0	0,5	-6	0,0	0	-1 162	0	0,0	1,0	-12	-1 173	0	0,0	1,0	-12	-1 185
Myndighet & huvudmanna	-5 226	-700	13,4	0,5	-30	0,0	0	-5 956	0	0,0	1,0	-60	-6 015	0	0,0	1,0	-60	-6 075
Idrottsanläggningar	-27 406	-500	1,8	0,5	-140	0,0	0	-28 046	-500	1,8	1,0	-285	-28 831	-600	2,1	1,0	-294	-29 726
Kulturnämnden	-128 920	-4 360	3,4	0,5	-666	0,0	0	-133 947	-900	0,7	1,0	-1 348	-136 195	-1 855	1,4	1,0	-1 381	-139 431
Musikskola	-29 553	-3 700	12,5	0,5	-166	0,0	0	-33 420	-500	1,5	1,0	-339	-34 259	-155	0,5	1,0	-344	-34 758
Bibliotek	-43 253	0	0,0	0,5	-216	0,0	0	-43 469	0	0,0	1,0	-435	-43 904	-1 300	3,0	1,0	-452	-45 656
Övrig kulturverksamhet	-47 311	-260	0,5	0,5	-238	0,0	0	-47 809	-400	0,8	1,0	-482	-48 691	-400	0,8	1,0	-491	-49 582
Nämnd och nämndstöd	-754	0	0,0	0,5	-4	0,0	0	-758	0	0,0	1,0	-8	-765	0	0,0	1,0	-8	-773
Myndighet & huvudmanna	-8 049	-400	5,0	0,5	-42	0,0	0	-8 491	0	0,0	1,0	-85	-8 576	0	0,0	1,0	-86	-8 662
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden	-31 475	0	0,0	0,5	-157	0,0	0	-31 633	0	0,0	1,0	-316	-31 949	0	0,0	1,0	-319	-32 268
Nämnd och nämndstöd	-4 476	2 033	-45,4	0,5	-12	0,0	0	-2 456	0	0,0	1,0	-25	-2 480	0	0,0	1,0	-25	-2 505
Myndighet & huvudmanna	-24 563	-2 033	8,3	0,5	-133	0,0	0	-26 729	0	0,0	1,0	-267	-26 996	0	0,0	1,0	-270	-27 266
Projekt	-2 436	0	0,0	0,5	-12	0,0	0	-2 448	0	0,0	1,0	-24	-2 472	0	0,0	1,0	-25	-2 497
Natur och trafiknämnden	-224 364	-12 527	5,6	0,5	-1 184	0,0	0	-238 076	-10 727	4,5	1,0	-2 488	-251 291	-15 990	6,4	1,0	-2 673	-269 953
Gator, vägar, park & naturvård	-198 824	-12 527	6,3	0,5	-1 057	0,0	0	-212 408	-10 727	5,1	1,0	-2 231	-225 366	-15 990	7,1	1,0	-2 414	-243 770
Nämnd och Nämndstöd	-1 696	0	0,0	0,5	-8	0,0	0	-1 705	0	0,0	1,0	-17	-1 722	0	0,0	1,0	-17	-1 739
Myndighet & huvudmanna	-23 844	0	0,0	0,5	-119	0,0	0	-23 963	0	0,0	1,0	-240	-24 203	0	0,0	1,0	-242	-24 445

Bilaga 1 Ekonomiska ramar (tkr)	Totalt 2016	Volför 2017		Komp PO 2017		P/L 2017		Totalt 2017	Volför 2018		P/L 2018		Totalt 2018	Volför 2019		P/L 2019		Totalt 2019
		tkr	%	%	tkr	%	tkr		tkr	%	tkr	%		tkr	%	tkr	%	
Socialnämnden	-685 888	-26 742	3,9	0,5	-3 563	0,0	0	-716 193	-15 357	2,1	1,0	-7 316	-738 866	-12 727	1,7	1,0	-7 516	-759 109
IFO, Barn & Ungdom	-96 082	-8 043	8,4	0,5	-521	0,0	0	-104 645	-2 500	2,4	1,0	-1 071	-108 217	-3 950	3,7	1,0	-1 122	-113 288
IFO, vuxen	-46 256	692	-1,5	0,5	-228	0,0	0	-45 792	-2 000	4,4	1,0	-478	-48 270	-2 000	4,1	1,0	-503	-50 773
LSS/SOL	-389 828	-54 643	14,0	0,5	-2 222	0,0	0	-446 693	-8 929	2,0	1,0	-4 556	-460 178	-8 929	1,9	1,0	-4 691	-473 798
Socialpsykiatri	-39 561	39 561	-100,0	0,5	0	0,0	0	0	0	0,0	1,0	0	0	0	0,0	1,0	0	0
Gemensam socialtjänst (kapitaltjänst, FOU s)	0	-9 851	#####	0,5	-49	0,0	0	-9 900	-2 613	26,4	1,0	-125	-12 638	2 137	-16,9	1,0	-105	-10 606
Myndighet & huvudmanna	-103 312	-3 403	3,3	0,5	-534	0,0	0	-107 248	700	-0,7	1,0	-1 065	-107 614	0	0,0	1,0	-1 076	-108 690
Nämnd och nämndstöd	-10 850	8 945	-82,4	0,5	-10	0,0	0	-1 915	-15	0,8	1,0	-19	-1 949	15	-0,8	1,0	-19	-1 953
Utbildningsnämnden	-2 584 851	-81 931	3,2	0,5	-13 334	0,2	-6 355	-2 686 471	-77 665	2,9	1,1	-31 057	-2 795 193	-85 393	3,1	1,1	-32 510	-2 913 096
<i>Checkram:</i>																		
Förskola	-681 980	-18 737	2,7	0,5	-3 504	0,0	0	-704 220	-25 602	3,6	1,0	-7 298	-737 120	-29 824	4,0	1,0	-7 669	-774 614
Pedagogisk omsorg	-27 857	-1 000	3,6	0,5	-144	0,0	0	-29 001	0	0,0	1,0	-290	-29 291	0	0,0	1,0	-293	-29 584
Vårdsnadsbidrag	-1 907	1 350	-70,8	0,5	-3	0,0	0	-559	550	-98,3	1,0	0	-10	0	0,0	1,0	0	-10
Fritidshem 6 år	-74 886	154	-0,2	0,5	-374	0,0	0	-75 106	359	-0,5	1,0	-747	-75 494	-2 053	2,7	1,0	-775	-78 322
Fritidshem 7-9 år	-140 556	-1 799	1,3	0,5	-712	0,0	0	-143 067	386	-0,3	1,0	-1 427	-144 108	578	-0,4	1,0	-1 435	-144 965
Förskoleklass	-57 600	117	-0,2	0,5	-287	0,0	0	-57 770	235	-0,4	1,0	-575	-58 111	-1 557	2,7	1,0	-597	-60 265
Grundskola	-976 423	-42 979	4,4	0,5	-5 097	0,0	0	-1 024 498	-31 368	3,1	1,0	-10 559	-1 066 425	-22 355	2,1	1,0	-10 888	-1 099 668
Grundsärskola	-23 481	0	0,0	0,5	-117	0,0	0	-23 599	0	0,0	1,0	-236	-23 835	0	0,0	1,0	-238	-24 073
Öppen fritidsverksamhet	-5 199	-194	3,7	0,5	-27	0,0	0	-5 420	-186	3,4	1,0	-56	-5 662	-176	3,1	1,0	-58	-5 896
Gymnasieskola	-304 658	-13 089	4,3	0,5	-1 589	2,0	-6 355	-325 691	-15 837	4,9	2,0	-6 831	-348 358	-23 854	6,8	2,0	-7 444	-379 656
Gymnasiesärskola	-12 855	0	0,0	0,5	-64	0,0	0	-12 919	0	0,0	1,0	-129	-13 048	0	0,0	1,0	-130	-13 179
<i>Övrig ram:</i>																		
Likvärdighetsgarantin	-242 839	-5 505	2,3	0,5	-1 242	0,0	0	-249 586	-5 402	2,2	1,0	-2 550	-257 538	-5 352	2,1	1,0	-2 629	-265 518
Öppen förskola	-6 000	0	0,0	0,5	-30	0,0	0	-6 030	-800	13,3	1,0	-68	-6 898	-800	11,6	1,0	-77	-7 775
Nämnd & nämndstöd	-14 958	12 601	-84,2	0,5	-12	0,0	0	-2 369	0	0,0	1,0	-24	-2 392	0	0,0	1,0	-24	-2 416
Myndighet & huvudmanna	-11 716	-13 001	111,0	0,5	-124	0,0	0	-24 841	0	0,0	1,0	-248	-25 089	0	0,0	1,0	-251	-25 340
Forsknings&Utveckling	-1 936	150	-7,7	0,5	-9	0,0	0	-1 795	0	0,0	1,0	-18	-1 813	0	0,0	0,0	0	-1 813
Äldrenämnden	-717 707	-33 589	4,7	0,5	-3 756	0,0	0	-755 053	-22 500	3,0	0,1	-454	-778 007	-30 083	3,9	1,0	-8 081	-816 171
Aldre	-665 942	-43 300	6,5	0,5	-3 546	0,0	0	-712 788	-19 390	2,7	0,0	0	-732 178	-31 003	4,2	1,0	-7 632	-770 813
Myndighet & huvudmanna	-40 711	-145	0,4	0,5	-204	0,0	0	-41 061	-3 110	7,6	1,0	-442	-44 612	920	-2,1	1,0	-437	-44 129
Nämnd och nämndstöd	-11 055	9 856	-89,2	0,5	-6	0,0	0	-1 205	0	0,0	1,0	-12	-1 217	0	0,0	1,0	-12	-1 229
Överförmyndarnämnden	-7 495	-50	0,7	0,5	-38	0,0	0	-7 582	0	0,0	1,0	-76	-7 658	0	0,0	1,0	-77	-7 735
Överförmyndarverksamhet	-3 120	-50	1,6	0,5	-16	0,0	0	-3 185	0	0,0	1,0	-32	-3 217	0	0,0	1,0	-32	-3 250
Nämnd & nämndstöd	-171	0	0,0	0,5	-1	0,0	0	-172	0	0,0	1,0	-2	-174	0	0,0	1,0	-2	-175
Myndighet & huvudmanna	-4 204	0	0,0	0,5	-21	0,0	0	-4 225	0	0,0	1,0	-42	-4 267	0	0,0	1,0	-43	-4 310
Totalt	-4 862 489	-150 504	3,1	0,5	-24 786	0,1	-7 061	-5 044 840	-139 477	2,8	0,9	-48 338	-5 232 655	-146 050	2,8	1,1	-58 867	-5 437 572

Kommunstyrelsen

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2050, samrådsförslag

Del 1: Nackas syn på RUFS övergripande mål och strategier i förhållande till utvecklingen av västra Sicklaön och Stockholmsöverenskommelsen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att som delyttrande på remissen anta föreslaget yttrande.
Kommunstyrelsen beslutar om omedelbar justering av delyttrandet.

Ärendet

Nacka kommun har erhållit landstingets förslag till ny regional utvecklingsplan på remiss. Eftersom underlaget omfattar viktiga frågor som rör Bergs gård och den rättsprocess som pågår om uppsägningen av tomträffen för oljehamn, föreslår enheten för strategisk stadsutveckling att kommunstyrelsen inger ett delyttrande som avser övergripande mål och strategier i förhållande till utvecklingen av västra Sicklaön och Stockholmsöverenskommelsen. Ett andra yttrande ska ges in senast den 5 oktober 2016. Det kommer att omfatta övriga frågor med regional bärning.

Det föreslagna delyttrandet omfattar huvudsakligen följande frågeställningar.

- Västra Sicklaön, med Bergs gård, som del i den centrala regionkärnan.
- Landstingets och kommunens gemensamma ansvar utifrån tunnelbaneavtalet för planeringen av en tät och blandad, tunnelbaneförsörjd stad.
- Det finns alternativa lokaliseringar för hanteringen av fossilbränslen, som är väl förberedda på att ta över den hanteringen, har väg- och järnvägsförbindelser och är lämpliga lokaliseringar i förhållande till övrig bebyggelse.
- Att lägga ned anläggningen i Bergs gård påskyndar omställningen av regionens bränsleförsörjning i en robust riktning.

Här finns samtliga remisshandlingar <http://www.rufs.se/rufs-2050/samrad/>

Bild: Sicklaöns centrala läge och kopplingen mellan Stockholms stads bebyggelse och bebyggelsen i Nacka.
Bilden visar också Bergs gård där idag oljedepåverksamhet bedrivs.

Bilagor

Bilaga 1: Enhetens för strategisk stadsutveckling förslag till yttrande

Andreas Totschnig
Enhetschef/Bitr. stadsbyggnadsdirektör
Enheten för strategisk stadsutveckling

Henrik Svensson
Översiktsplanerare
Enheten för strategisk stadsutveckling

FÖRSLAG TILL YTTRANDE
("YTTRANDE" efter beslut)
Dnr KFKS 2016/297-1

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen,
Stockholms läns landsting
registrator.trf@sll.se

Remissyttrande över samrådsförslaget till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2050

Del I: Nackas syn på RUFS övergripande mål och strategier i förhållande till utvecklingen av västra Sicklaön och Stockholmsöverenskommelsen

Ert dnr TRN 2016-0047

Avgränsning

Nacka kommun har valt att lämna synpunkter på samrådsförslaget i två separata yttranden. Det första gäller *Nackas syn på RUFS övergripande mål och strategier i förhållande till utvecklingen av västra Sicklaön och Stockholmsöverenskommelsen*. Det andra yttrandet kommer hantera övriga frågor med regional bärning och kommer efter beviljat anstånd att lämnas in senast den 5 oktober 2016.

Sammanfattning

Nacka kommuns åtaganden gentemot bland andra Stockholms läns landsting i avtalet om utbyggd tunnelbana, förutsätter att de gemensamma delarna i strukturalternativen läggas till grund för det slutliga planförslaget - dvs. att Bergs gård redovisas som ”förtätnings - bebyggelse” inom den centrala regionkärnan¹. Allt annat är otänkbart utifrån statens, landstingets och kommunens gemensamma planering för en tät och blandad, tunnelbaneförsörjd stad.

¹ Centrala regionkärnan bör enligt Nacka kommun omfatta hela västra Sicklaön fram till Saltsjöbadsleden, inklusive Bergs gård, exklusive Lillängen och Storängen. Enligt RUFS 2010 nomenklatur bör det geografiska området benämnes ”förtätnings - bebyggelse”

Tomträffen för oljeverksamheten i Bergs gård löper ut den 31 december 2018 och skulle uppsägningen inte gå igenom består den till 2059. Landstingets regionala utvecklingsplan med 2050 som horisontår måste ta ställning för områdets strategiska betydelse för den pågående och framtida stadsutvecklingen i regionen. Området är centralt för regionens bostadsförsörjning och ett tänkbart etableringsområde för arbetsplatser som är integrerade med bostäderna. Status quo med oljehamns- och depåverksamhet i direkt anslutning till den centrala regionkärnan i ytterligare 40 år är inte bara ett dåligt alternativ, det är det absolut sämsta alternativet.

Skrivningen i kapitel 7 i samrådsförslaget om regionens bränsleförsörjning och det som uttrycks om att ”Lämpliga alternativ bör säkerställas innan befintliga anläggningarna läggs ner för att motverka sårbarhet i bränsleförsörjningen” saknar trovärdighet. Påståendet är inte underbyggt med eget underlag från landstingets sida och inte heller korrekt då det finns ersättningsalternativ för omlokalisering av verksamheten i Bergs gård så att bränsleförsörjningen i regionen även fortsättningsvis kan ske på ett säkert sätt. Eftersom en sådan skrivning kan få ingripande betydelse för Nacka kommun bör stycket utgå.

Påståendet är vidare oförenligt både med den övergripande inriktningen i samrådsförslaget RUFS 2050 och med den av RUFS uttalade inriktningen att satsa på hamnar och terminaler med väl fungerande järnvägsförbindelser. Skrivningen är inaktuell eftersom både hamnen i Södertälje och hamnen i Gävle är väl förberedda på att ta över hanteringen av fossilbränslen, har väg- och järnvägsförbindelser och är lämpliga lokaliseringar i förhållande till övrig bebyggelse. Att lägga ned anläggningen i Bergs gård påskyndar således omställningen av regionens bränsleförsörjning i en robust riktning. Samrådsförslaget som i vissa avseenden inkluderar östra Mellansverige (ÖMS) bör därför också här utgå från ett försörjningssystem för stor-regionen byggt på järnvägs- och vägtransporter av farligt gods.

Målsättningen är att vara utan klimatpåverkande utsläpp vid RUFS 2050:s horisontår pekar på att en utfasning av fossila bränslen kräver en kraftfull, tydlig och långsiktig styrning mot en sådan omställning, vilket också RUFS konstaterar i kapitel 8 liksom i den samlade konsekvensbedömningen. Nacka kommun vill understryka att om inte dessa mål görs trovärdiga kommer olika aktörer att ta höjd för en annan utveckling som fortsatt kräver stora fossilbränsletransporter till och i regionen.

Nacka kommuns synpunkter på mål och strategier i förhållande till utvecklingen av västra Sicklaön och Stockholmsöverens-kommelsen

Nacka kommun ser positivt på de utgångspunkter och mål som redovisas i samrådsförslaget och kommunen delar dess syn på den övergripande utvecklingen i regionen. Kommunen vill dock särskilt understryka följande som har stark koppling till de strävanden som kommunen redovisat och förbundit sig att tillsammans med Stockholms läns landsting förverkliga.

Behovet av Bergs gård för stadsutvecklingen

Bergs gårds belägenhet i Nacka stad kan inte betraktas isolerat utan är en viktig pusselbit i den pågående och framtida stadsutvecklingen i regionen. Området är centralt för kommunens och regionens bostadsförsörjning och ett potentiellt etableringsområde för arbetsplatser som väl låter sig integreras med bostäder. Bergs gård är således av strategisk betydelse från allmän synpunkt.

En kraftigt ökad bostadsbebyggelse i anslutning till den nya tunnelbanesträckningen är också ett av huvudsyftena med Stockholmsöverenskommelsen. Omvandlingen av oljedepån i Bergs gård till en levande stadsdel med cirka 2000 bostäder var en del av underlaget i Stockholmsförhandlingen och är inräknat som en del av tunnelbanans influensområde. Stadsomvandlingen handlar inte bara om att skapa bostäder utan också om en boendemiljö som ingår i en ändamålsenlig struktur och utifrån social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper.

Bild: Sicklaöns centrala läge och kopplingen mellan Stockholms stads bebyggelse och bebyggelsen i Nacka. Bilden visar också Bergs gård där idag oljedepåverksamhet bedrivs.

Kommunens intention att bygga bostäder i Bergs gård har varit känt i minst ett decennium och framgår av översiktspoliterna från 2002 och 2012. I den förra översiktspolitiken från 2002 framgår det att ”området föreslås omvandlas till bostads- och verksamhetsområde när arrendet löper ut år 2019”. Den aktuella översiktspolitiken från 2012 slår fast att ”den framtida användningen av Bergs oljehamn kommer att utredas. Utredningen kommer att belysa konsekvenserna av en avveckling av oljehamnen samt möjligheten att bebygga området med bostäder.” Den 13 april 2015 konstaterade kommunstyrelsen i Nacka (§ 116) att ”... konsekvenserna av en avveckling av oljehamnen i Bergs Gård enligt översiktspolitiken är utredda och att möjlig alternativ lokalisering av oljeverksamheten finns. Planarbete för bostäder har inletts”. Länsstyrelsen i Stockholms län har i oktober 2015 yttrat sig över översiktspolitens aktualitet utifrån statliga och mellankommunala intressen och har då uttalat följande avseende Bergs gård ”... Under förutsättning att uppsägningen av verksamhetsutövaren fullföljs stödjer Länsstyrelsen kommunens intention att fortsatt utreda

möjligheten till bostadsbebyggelse på området och därmed integrera området som en del av västra Sicklaöns stadsbebyggelse.”²

Kommunen sa upp det 60-åriga tomträttsavtalet 2014 och vill understryka att kommunen varit *juridiskt* förhindrade att säga upp verksamheten dessförinnan. Nästa möjliga uppsägningstillfälle är 2053 med potentiellt tillträde till marken först 2059.

Skrivningar som motverkar övergripande inriktningsmål

Viktiga planeringsprinciper både i RUFS 2010 och i RUFS 2050:s samrådsförslag är att skapa tät och varierade stadsmiljöer i goda kollektivtrafiklägen samtidigt som de gröna kilarna värnas och den sociala sammanhållningen ökar i hela regionen. Betydelsen av långsiktiga och fasta strävanden för att skapa god planering och minskade risker inför framtida exploateringsföretag kan inte nog undertrykas.

I den regionala klimatfärdplanen, som tas fram parallellt med den nya RUFS, redovisas vilka åtgärder regionen och dess kommuner måste genomföra för att fasa ut fossila bränslen och energieffektivisera bebyggelse- och transportsektorer. Det finns en övergripande målsättning om att regionen ska vara utan klimatpåverkande utsläpp vid RUFS 2050:s horisontår. Nacka vill poängtera att dessa strävanden inte får undermineras av dubbla signaler om bränsleförsörjningen inom ramen för RUFS och återkommer till detta nedan. Detta gäller särskilt som samrådsförslaget understryker att omställningen kräver medverkan av näringsliv, service och hushåll för att denna målsättning ska kunna uppnås. Ur ett tillväxtperspektiv kan en sådan omställning leda till nya företag, kompetensutveckling, innovation och exportmöjligheter om den görs på rätt sätt, vilket naturligen stärker visionen om att vara Europas mest attraktiva storstadsregion.

Kommunen har vidare noterat de mätbara delmålen på sid 34 och 36 där det framgår att ”minst 70 procent av nya bostäder ska tillkomma inom gångavstånd till kollektivtrafikens stomnät” (Nuläge: 50 procent) och att ”andelen förnybar energi ska vara minst 75 procent” (Nuläge: Andel förnybar energi i Sverige 52 procent). Övergripande mål och delmålen såsom ovanstående kan ifrågasättas om samrådsförslaget frångår detta i de mer detaljerade ställningstagandena i RUFS 2050.

Kapitel 8, Vägval för den rumsliga strukturen, pekar på att en ”teknikutveckling mot energieffektiva fordon som drivs av förnyelsebar energi, och mot en utfasning av fossila bränslen behövs en kraftfull, tydlig och långsiktig styrning mot en sådan omställning” måste drivas på. Görs inte dessa mål trovärdiga ens i samrådsförslaget kommer olika aktörer att ta höjd för en annan utveckling och som fortsatt kräver stora fossilbränsletransporter till regionen.

² Länsstyrelsens sammanfattande redogörelse för Nacka kommun, 2015-10-28

Kommunen noterar vidare att de underlag som tagits fram³ inom tillväxt- och regionplaneförvaltningen (TRF) har en gemensam bild av vilka utbyggnadsområden som ska ingå inom Nacka kommun på västra Sicklaön. I både strukturalternativ A och B ingår Bergs gård med ny bebyggelse i olika omfattning. Inrikningen i strukturalternativen har det gemensamt att de stärker ”... kopplingen mellan kommunernas fysiska planering, den statliga trafikinfrastrukturplaneringen, landstingets kollektivtrafikplanering och den fysiska regionplaneringen”⁴. Kommunen vill kraftfullt understryka att de gemensamma delarna i strukturalternativen måste läggas till grund för det slutliga planförslaget – det vill säga att västra Sicklaön inklusive Bergs gård redovisas som ”förtätning – bebyggelse”. Det är helt i linje med förslagets *prioriterade åtgärder* i det kortare perspektivet sammanfattat i avsnitt 6.1 ”Knyt ihop regionen och bygg tätt, varierat och kollektivtrafiknära”. Nacka kommun noterar vidare att några prioriterade åtgärder för att säkerställa försörjningssystemen inte tas upp i kapitel 6.

Regionala försörjningssystem

Samrådsförslaget berör i kapitel 7 tematiska frågor och förhållningssätt. På sidan 80 står följande: ”*Frågan om lägen för införsel flytande bränslen till regionen är komplex och berör många aktörer i regionen. Ur ett regionalt perspektiv är det betydelsefullt att samordning sker i tid och rum. Lämpliga alternativ bör säkerställas innan befintliga anläggningarna läggs ner för att motverka sårbarhet i bränsleförsörjningen och att det uppstår nya transportmönster som leder till förändringar i både risknivåer och i antalet transportkilometer på väg*”.

Detta stycke saknar trovärdighet då det inte är underbyggt med underlag framtaget inom ramen för RUFS-processen. Eftersom det kan få ingripande betydelse för Nacka kommun bör stycket utgå av följande skäl:

(1) Stycket är inte i överensstämmelse med den övergripande inrikningen i RUFS 2010 och samrådsförslaget RUFS 2050. Som kommunen angett ovan är frågan om en successiv avveckling av fossilbränsleanvändningen i regionen beroende av tydliga signaler om att den processen fortgår i varje aspekt av regionutvecklingen. Ska privat verksamhet anpassa sin verksamhet måste viljeinrikningen följas av ett konsekvent agerande. Bedömningar görs hela tiden av marknadsutveckling och risker. När slutsatser dras att politiska mål är orealistiska kommer olika verksamheter att arbeta efter egna prognoser om framtiden, vilket i högsta grad görs just beträffande bränsleförsörjningen. Samrådsförslaget riskerar således att underminera de inriktningsmål som ska gälla.

(2) Skrivningen är inte i överensstämmelse med de bedömningar som görs i kapitel 4, vilka RUFS 2050 benämner som *utmaningar* som pekar på de svårigheter som måste bemötas i arbetet med regionens utveckling. Utmaning 5 berör kapacitetsbrister som är strategiskt

³ Strukturanalyser för Stockholms län och östra Mellansverige år 2050, konsekvenser av två strukturbilder år 2050, underlag till samrådshandling; TRF 2016-03-30

⁴ RUFS 2050 samrådsförslag, kapitel 3 - Den regionala utvecklingsplanens funktion, sid 17

vikta för regionen. Under denna utmaning berörs inte bränsleförsörjningen. Det kan inte tolkas på något annat sätt än att frågan inte har en övergripande strategisk betydelse för regionen. Nacka kommun delar den bedömningen.

(3) Skrivningen stämmer inte med det förhållningssätt som redovisas i avsnitt 7.5 Regional ekonomi och förnyelse av näringslivet, som konstaterar att ”Med ett stigande biobränslebehov växer betydelse av hamnar och andra terminaler för hanteringen. I anslutning till hamnarna är det också viktigt med väl fungerande järnvägsförbindelser.” Den strategiska inrikningen i samrådsförslaget bör med andra ord vara att satsa på sådana platser som uppfyller robusta krav inför en osäker utveckling.

Alternativ depåkapacitet har utretts och säkerställts

I samrådsförslaget till RUFS 2050 saknas underlag om regionens bränsleförsörjning. Nacka kommun vill därför lyfta fram den utredning om tillgänglig depåkapacitet inom regionen för införsel, förvaring och distribution av petroleumprodukter som har tagits fram bland annat av konsultföretaget WSP⁵. Arbetet med rapporten stämde i flera omgångar med länsstyrelsen i Stockholms län.

Övergripande konstaterar WSP i rapporten att även om både Loudden och Bergs gård läggs ned finns det alternativa depåer för att klara oljeförsörjningen i regionen. Utredningen visar vidare att riskpåverkan på människor kommer att minska, oavsett vilka alternativ som väljs, eftersom tätbefolkade områden då avlastas från transporter med farligt gods. En utbyggnad av hamnen i Södertälje förordas. Hamnen har därmed en förmåga att hantera samtliga volymer från både Bergs gård och Loudden. Det ska även i sammanhanget särskilt framföras att Södertälje Hamn AB har under 2016 beviljats utökat tillstånd för att kunna hantera ökade mängder flytande bränsle.

Utvecklingen hittills visar vidare att samrådsförslaget är inaktuellt eftersom både hamnen i Södertälje och hamnen i Gävle är: (a) väl förberedda på ett övertagande av fossilbränslen, (b) har både väg- och järnvägsförbindelser samt (c) lämplig lokalisering i förhållande till övrig bebyggelse. Den lyckade flytten av flygbränsle från Loudden till Gävle är ett gott exempel på steg i enlighet med det ovan redovisade förhållningssättet att ”med ett stigande biobränslebehov växer betydelse av hamnar och andra terminaler för hanteringen. I anslutning till hamnarna är det också viktigt med väl fungerande järnvägsförbindelser”.

Mot bakgrund av vad som redovisats ovan kan landstinget i RUFS 2050, i fråga om bränsleförsörjning, dra slutsatsen att alla förutsättningar redan nu är på plats för att avveckla Bergs gård som oljehamn och depå. Den logiska slutsatsen, utifrån inriktningsmålen och strukturbilderna och vid en samlad bedömning av lokalisering och kanalisering av flöden, är att denna typ av riskprodukter bör föras in till regionen utifrån följande principer:

⁵ Stockholmsregionens framtida oljeförsörjning” slutrapport, 2014-02-14

- Införsel, depåer etcetera ska ligga i regionens periferi eftersom det rör sig om högvärdiga produkter som tål längre transporter. Detta till skillnad från transporter av lågvärdiga produkter som ballastmaterial som samrådsförslaget mycket riktigt pekar på måste finnas också centralt i regionen.
- Strategiska hamnar för oljeförsörjning ska vara robusta inför en utveckling mot en mer diversifierad försörjning och införsel av en rad olika produkter

Samrådsförslaget som i vissa avseenden inkluderar östra Mellansverige (ÖMS) bör därför också här utgå från ett *försörjningssystem för stor-regionen* byggt på järnvägs- och vägtransporter av farligt gods, i stället för att återfalla i ett tänkande bundet till länsgräns.

För att återknyta till resonemangen om implementering av inriktningsmål vill Nacka kommun här understryka att oljebolag, som Circle K som finns i Bergs gård, självklart ser stora enskilda fördelar med att vara kvar i sina befintliga lägen. Först när verksamheten får definitivt beslut att avvecklas kommer oljebolagen att agera. Den typen av digitala avvägningar innehåller i Nackas fall att *antingen* förblir Bergs gård depå fram till 2059, med effekten att Nacka inte kan medverka i den övergripande inriktningen *eller* så avvecklas depån och påskyndar den utvecklingen som leder mot fossilbränslemålen för Sverige och regionen, möjlig till priset av att enskilda företag som inte har förberett sig får en fördyrad omställning.

Det finns således ersättningsalternativ för att kunna omlokalisera nuvarande verksamhet i Bergs gård så att bränsleförsörjningen i regionen även fortsättningsvis kan ske på ett säkert sätt. I bedömningen om vilka alternativ som är bäst lämpade på sikt hävdar kommunen dock bestämt att ett riktigt dåligt alternativ, sannolikt det sämsta, är att behålla status quo det vill säga oljehamns- och depåverksamhet i direkt anslutning till den centrala regionkärnan i Bergs gård i ytterligare 40 år. Det är det som är den uppenbara risken om landstinget i den regionala utvecklingsplanen inte är tydlig med att bränsleförsörjningen kan säkerställas på flera andra sätt. Det är för Nacka kommun obegripligt om Stockholms läns landsting bortser från att tunnelbaneavtalet innehåller att även landstinget måste verka för att västra Sicklaön kan bli en del av den tätbebyggda centrala regionkärnan som avtalet innehåller.

Nacka dag som ovan

Mats Gerdau
Kommunstyrelsens ordförande

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör

Kommunstyrelsen

Detaljplan för bussterminal vid Slussen

Yttrande till Stockholms stad under samråd

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar föreslaget yttrande till Stockholms stad under samråd för detaljplan för bussterminal vid Slussen.

Sammanfattning

Stockholms stads nya förslag till detaljplan för bussterminal vid Slussen är nu ute på samråd. Av underlaget framgår bland annat att Stockholm tänker sig en mindre terminal än den som fanns i den detaljplan som antogs 2012 men som blev upphävd. Nacka kommunens avtal med Stockholms läns landsting, Stockholms stad och Värmdö kommun om bussterminaler vid Slussen och Nacka C bygger dock på en terminal med kapacitet i enlighet med den upphävdta detaljplanen.

Nacka kommun fick ta del av samrådsunderlaget den 6 juni 2016. Eftersom remissiden går ut den 12 juli 2016 bör Nacka kommun anta sitt yttrande vid kommunstyrelsens sammanträde den 20 juni. Ett förslag till yttrande är på väg att tas fram.

Ärendet

Stockholms stad arbetar nu med ett nytt förslag till bussterminal vid Slussen, som ska ligga i helt nya bergrum som sprängs in under Katarinavägen och Mosebacke. Den tidigare detaljplanen antogs 2012, upphävdes och av mark- och miljödomstolen i december 2013 och staden fick i mars 2014 inte prövningstillstånd i mark- och miljööverdomstolen för sitt överklagande. Nacka kommun fick del av samrådsunderlaget den 6 juni.

Det nya planförslaget har nu skickats ut på samråd. Av underlaget framgår bland annat följande.

- En bussterminal i Slussenområdet är fortfarande den regionalt bästa lösningen för kommunikationer mellan Nacka och Värmdö och centrala Stockholm, i kombination med en terminal vid Nacka C.

- Tunnelbanan till Nacka och en ny bussterminal i Nacka C innebär att den kapacitet/storlek som krävs av en ny bussterminal i Slussenområdet minskar jämfört med den bussterminal som var aktuell i den tidigare planprocessen.
- Terminalen anpassas utifrån en prognos på 37 000 passagerare per dygn år 2020 (idag cirka 33 000 passagerare per dygn)
- Terminalen planeras med sex ankomstplatser, 17 avgångsplatser och 17 reglerplatser (uppställningsplats i väntan på nästa tur).
- Bussarna kommer in i terminalen via en nedfart/tunnel från Stadsgårdsleden i höjd med Fotografiska. Resenärerna till och från terminalen har flera entréer att välja på: Huvudentrén till bussterminalen ligger på Katarinavägen och har anslutning till tunnelbanans entrébyggnad. Man kan även ta sig till bussterminalen via befintlig tunnelbanestation, via Lokattens trappor från Stadsgårdsleden eller via Saltsjöbanans station.

Samtliga samrådshandlingar finns att läsa här:

<http://insynsbk.stockholm.se/Byggochplantjansten/Pagaende-planarbete/PagaendePlanarbete/Planarende/?JournalNumber=2014-12434&rid=107401&flg=0&subtyper=Start%20PM,&plantype=Start%20PM>

Remissiden går ut den 12 juli 2016. För att inte försena processen bör Nacka kommun anta sitt yttrande vid kommunstyrelsens sammanträde den 20 juni. Enheten för strategisk stadsutveckling arbetar med att ta fram ett förslag till yttrande, som presenteras som senast vid kommunstyrelsens sammanträde.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har i detta skede, yttrande under samråd, inga ekonomiska konsekvenser för Nacka kommun.

Konsekvenser för barn

Hur bussterminalen vid Slussen utformas har konsekvenser för barn på flera olika sätt, bland annat genom att de reser med föräldrar, förskola och skola och att deras föräldrar reser för arbete och fritid. En smidig och väl fungerande bussterminal gör allas resande snabbt, smidigt och tryggt.

Bilagor

1. Förslag till yttrande
2. Inbjudan till samråd
3. Planbeskrivning

Andreas Totschnig
Enhetschef/biträdande stadsbyggnadsdirektör

7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 113

Dnr KFKS 2016/393

Remisspromemoria om ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner, Fi2015/01859/K

Yttrande till regeringen

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen fatta följande beslut.

Kommunstyrelsen antar föreslaget till yttrande över remisspromemoria om ändrad ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner, Fi2015/01859/K.

Ärendet

Idag gäller rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt bara privata anordnare. Finansdepartementet föreslår att rätten till ersättning även ska omfatta de fall där kommunen bedriver boendeformerna för vård eller boende eller stödboende i egen regi.

För kommunen innebär förslaget att privata anordnare och verksamhet i egen regi behandlas lika i momshänseende. Det överensstämmer med kravet på konkurrensneutralitet. Kommunen kommer genom den föreslagna förändringen minska kostnaderna för de aktuella boendeformerna eftersom det ger kommunen rätt till momsersättning för verksamhet driven i egen regi.

Kommunen har beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. Föreslaget yttrande innebär att kommunen tillstyrker förslaget.

Handlingar i ärendet

Stadsledningskontorets tjänsteskrivelse den 25 maj 2016

Förslag till yttrande till finansdepartementet

Remisspromemoria

Beslutsgång

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade i enlighet med förnyelseenhetens förslag.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Kommunstyrelsen

Remisspromemoria om ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner, Fi2015/01859/K

Yttrande till regeringen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar föreslaget till yttrande över remisspromemoria om ändrad ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner, Fi2015/01859/K.

Ärendet

Idag gäller rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt bara privata anordnare. Finansdepartementet föreslår att rätten till ersättning även ska omfatta de fall där kommunen bedriver boendeformerna för vård eller boende eller stödboende i egen regi.

För kommunen innebär förslaget att privata anordnare och verksamhet i egen regi behandlas lika i momshänseende. Det överensstämmer med kravet på konkurrensneutralitet. Kommunen kommer genom den föreslagna förändringen minska kostnaderna för de aktuella boendeformerna eftersom det ger kommunen rätt till momsersättning för verksamhet driven i egen regi.

Kommunen har beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. Föreslaget yttrande innebär att kommunen tillstyrker förslaget.

Bilagor

Förslag till yttrande till finansdepartementet
Remisspromemoria

Eva Olin
Ekonomidirektör
Stadsledningskontoret

Eva-Lotta Allegri
Enhetschef redovisningsenheten

Finansdepartementet

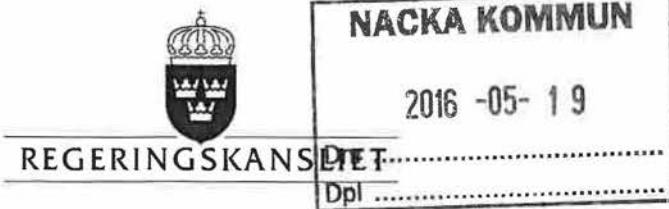
Yttrande remisspromemoria om ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner (Fi2015/01859/K)

Nacka kommun har som mål att kunna erbjuda valfrihet av verksamhetsformer, privata såväl som kommunala. För att det skall fungera krävs konkurrens- och kostnadsneutralitet. Förslaget som det är utformat är ett stöd i den strävan och kommunen ställer sig därför positiv till och stödjer förslaget.

Nacka dag som ovan

Mats Gerdau
Kommunstyrelsens ordförande

Eva Olin
Ekonomidirektör

Remiss

2016-05-18

Fi2016/01859/K

Finansdepartementet

Avdelningen för offentlig förvaltning

Remisspromemoria om ändrad rätt till ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner

Remissinstanser:

1. Konkurrensverket
2. Skatteverket
3. Arvidsjaurs kommun
4. Askersunds kommun
5. Bollnäs kommun
6. Fagersta kommun
7. Falkenbergs kommun
8. Gotlands kommun
9. Grums kommun
10. Hallsbergs kommun
11. Helsingborgs kommun
12. Höörs kommun
13. Karlsborgs kommun
14. Linköpings kommun
15. Ljusnarsbergs kommun
16. Malmö kommun
17. Nacka kommun
18. Norbergs kommun
19. Nordmalings kommun
20. Oxelösunds kommun
21. Simrishamns kommun
22. Stockholms kommun
23. Söderköpings kommun
24. Umeå kommun
25. Upplands Väsby kommun
26. Valdemarsviks kommun
27. Vellinge kommun
28. Vänersborgs kommun
29. Vännäs kommun
30. Ystads kommun

31. Årjängs kommun
32. Östra Göinge kommun
33. Almega
34. Fastighetsägarna
35. Svenska Vård
36. Svenskt näringsliv
37. Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag
38. Sveriges Kommuner och Landsting
39. Vårdföretagarna

Remissvaren ska ha kommit in till Finansdepartementet senast den 3 augusti 2016. Svaren bör helst skickas i elektronisk form, gärna i både word- och pdf- format, till följande e-postadress: fi.registerator@regeringskansliet.se. I svaren ska Finansdepartementets diarienummer Fi2015/01859/K anges.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Magnus Bengtson
Departementsråd

Finansdepartementet

Avdelningen för offentlig förvaltning

Ändrad rätt till ersättning för viss mervärdes-skatt för kommuner

Maj 2016

Promemorians huvudsakliga innehåll

Enligt lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund har kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund rätt till ersättning för ingående skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200). I promemorian föreslås att lagen ändras så att rätten till ersättning även omfattar de fall då kommuner i egen regi bedriver boendeformerna hem för vård eller boende respektive stödboende. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Innehållsförteckning

1	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund	4
2	Bakgrund	5
2.1	Gällande rätt.....	5
2.2	Ändrad praxis.....	6
3	Ändrad rätt till ersättning för mervärdesskatt	7
4	Ikraftträdande och övergångsbestämmelse	7
5	Konsekvensanalys	8
6	Författningskommentar	9

-1-

1 Förfog till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen skall dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Föreslagen lydelse

4 §

Vid utbetalning av ersättning enligt 2 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen ska dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket och 6 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453), *såvitt avser hem för vård eller boende och stödboenden*, samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ersättning som avser tid före ikraftträdet.

2 Bakgrund

2.1 Gällande rätt

I verksamhet som är undantagen från mervärdesskatt enligt lagen (1994:200) om mervärdesskatt (ML) saknas avdragsrätt för ingående mervärdesskatt. Exempel på sådana verksamheter är sjukvård, tandvård, social omsorg och utbildning, dvs. verksamheter som kommuner och landsting ansvarar för och som i huvudsak finansieras med skattemedel. Detta medför att utförande i helt egen regi gynnas framför upphandling av skattepliktiga tjänster till den aktuella verksamheten från externa utförare. I syfte att åstadkomma konkurrensneutralitet vid valet mellan att utföra tjänsterna i egen regi, eller att köpa motsvarande skattepliktiga tjänster av externa utförare, kompenseras kommuner och landsting sedan 1991 av staten för kostnader för ingående mervärdesskatt. Bestämmelser om detta finns numera i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund (LEMK). Ersättning lämnas efter ansökan hos Skatteverket.

När en extern utförare anlitas för att bedriva verksamhet som är undantagen från mervärdesskatt kommer en del av priset att inkludera leverantörens kostnad för icke avdragsgill mervärdesskatt, s.k. dold mervärdesskatt. Av denna anledning infördes 1991 även en särskild ersättning för att kompensera kommuner och landsting för de ökade kostnader som till följd av den dolda mervärdesskatten uppstår vid upphandling av verksamhet från andra utförare inom sjukvårds-, tandvårds-, omsorgs- och utbildningsområdet. Även denna ersättning regleras i LEMK och lämnas efter ansökan hos Skatteverket. Ersättningen uppgår till 6 procent av kostnaden vid upphandling och bidragsgivning eller, om det framgår att en viss del avser lokalkostnader, med 18 procent för denna del och 5 procent för resterande del, och med 18 procent av kostnaden vid hyra av lokaler för vissa boendeformer. Ersättning utgår dock inte om den fastighet som en lokal är inrymd i upplåts av staten, en kommun, ett landsting, ett kommunalförbund eller ett samordningsförbund.

Ersättning för mervärdeskatt vid tillhandahållande av stadigvarande bostad

Enligt 8 kap. 9 § första stycket ML får avdrag inte göras för ingående skatt som hänför sig till stadigvarande bostad. Förbudets syfte är att begränsa avdrag som är hänförliga till privata levnadskostnader och innebär att kommunerna inte medges ersättning via kompensationssystemet för de kostnader som kommunen har som är hänförliga till en sådan bostad. Detta leder till ökade kostnader när en kommun äger eller hyr en sådan bostad. När lokalens hyrs ut saknar fastighetsägaren avdragsrätt för sin ingående skatt och måste till följd av detta höja hyran.

Kommunerna gavs dock 1998 enligt bestämmelser som motsvarade den nuvarande regleringen i 2, 4 och 5 §§ LEMK rätt till ersättning för ingående skatt som inte får dras av enligt ML och för dold mervärdesskatt, hänförlig till boendeformer som betraktas som tillhandahållande av stadigvarande bostad, och som kommunerna ansvarar för att tillhanda-

hålla enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). De särskilda boendeformer som avses är enligt 4 § LEMK särskilda boendeformer för service och omvärdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd (5 kap. 5 § andra stycket SoL), bostäder med särskild service för människor med funktionshinder (5 kap. 7 § tredje stycket SoL) samt boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet och bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna (9 § 8 och 9 LSS). Enligt promemorian Ersättning för viss mervärdesskatt till kommuner och landsting (Ds 1997:74 s. 10 och 11) var skälen till förändringen att gränsdragningen mellan lokaler för stadigvarande bostad och lokaler för vård och omsorg hade visat sig svår att göra, och att det var komplicerat för kommunerna att göra korrekta uppskattningar av hur stora ytor som användes för vård och omsorg respektive för stadigvarande bostad. Rätten till ersättning bedömdes därmed föreligga oavsett om verksamheten i dessa boenden var att betrakta som social omsorg eller som tillhandahållande av stadigvarande bostad. Någon prövning av om det är fråga om tillhandahållande av stadigvarande bostad eller inte behöver därför inte göras i dessa fall.

2.2 Ändrad praxis

I samband med införandet av bestämmelsen om rätt till ersättning enligt LEMK för de ovan nämnda boendeformerna bedömde regeringen att boendeformen hem för vård eller boende (HVB) inte behövde omfattas av rätten till ersättning, då Skattemyndigheten hade jämfört HVB med institutionsvård, och således inte ansett att boendeformen bestått i tillhandahållande av stadigvarande bostad (1997/98:153 s. 11). Därmed hade återbetalning av ingående mervärdesskatt medgivits för dessa kostnader.

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har dock i en dom bedömt att uthyrning av boenderum som ska användas för HVB för ensamkommande barn utgör uthyrning av stadigvarande bostad (HFD 2015 not. 56). HFD:s avgörande innebär att kommuner inte har rätt till ersättning för dold mervärdesskatt i dessa fall.

Sveriges Kommuner och Landsting har i en skrivelse till regeringen efterfrågat en ändring av regleringen för att möjliggöra en rätt till ersättning för kommuner i dessa fall (dnr Fi2015/05659/K).

3 Ändrad rätt till ersättning för mervärdesskatt

Promemorians förslag: Rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt ändras till att även omfatta de fall då kommuner bedriver boendeformerna hem för vård eller boende (HVB) eller stödboende i egen regi.

Skälen för promemorians förslag: I enlighet med vad som anförs i avsnitt 2.2 har HFD i en dom gjort bedömmningen att tillhandahållande av boende i HVB för ensamkommande barn utgör uthyrning av stadigvarande bostad, vilket innebär att kommunerna inte har rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt eller dold mervärdesskatt i de fall de bedriver verksamhet av detta slag i egen regi. Kommunerna har däremot rätt till ersättning för dold mervärdesskatt hänförlig till verksamhet av detta slag som bedrivs i privat regi. För att ersättning även ska kunna utgå när verksamheten bedrivs i egen regi krävs en ändring av 4 § LEMK. För att undvika gränsdragningsproblem bör ändringen omfatta samtliga HVB.

Den 1 januari 2016 infördes den nya boendeformen stödboende i 6 kap. 1 och 2 §§ SoL. Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till stödboenden för barn och unga i åldern 16–20 år som behöver vårdas och bo utanför det egna hemmet. Även denna boendeform kan i rättspraxis komma att betraktas som tillhandahållande av stadigvarande bostad.

Mot denna bakgrund föreslås att rätten till ersättning för ingående mervärdesskatt och dold mervärdesskatt ska ändras till att även omfatta de fall då kommuner bedriver HVB eller stödboende i egen regi.

4 Ikraftträdande och övergångsbestämmelse

Förslag: Ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2017.

Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för promemorians förslag: Det är angeläget att den aktuella ändringen kan träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2017.

För ersättning som avser tid före ikraftträdandet bör äldre föreskrifter fortfarande gälla.

5 Konsekvensanalys

Promemorians bedömning: Förslaget i promemorian bedöms få begränsade effekter på statens inkomster och för de företag som bedriver HVB eller stödboenden.

Förslaget skapar likvärdiga förutsättningar för kommunerna att bedriva HVB och stödboenden i egen och privat regi.

De ökade kostnader som till följd av förslaget kan uppkomma hos Skatteverket bedöms kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Skälen för promemorians bedömning: Promemorians förslag innehåller att ersättning enligt LEMK kan utgå för HVB som bedrivs i kommunal regi. Vidare kommer ersättning enligt samma lag även att utgå för stödboenden som bedrivs i kommunal regi. Ersättning enligt LEMK redovisas i statens budget som en kreditering på inkomsttiteln 7222 Kompensation för mervärdesskatt, kommuner. När ersättningarna till kommunerna ökar minskar denna inkomsttitel i motsvarande utsträckning, och vice versa.

År 2015 utgick nästan 1,1 miljarder kronor i ersättning för dold mervärdesskatt häftig till hyra av lokaler för sådana boendeformer som anges i 4 § LEMK. Uppgift saknas om hur stor andel av denna ersättning som avsåg HVB-hem. Uppgift saknas också om hur stor ersättning för ingående mervärdesskatt som enligt 2 och 4 §§ LEMK utgick för sådana verksamheter som bedrevs i kommunal regi. Förslaget kan förväntas leda till att en något mindre andel HVB kommer att bedrivas i privat regi, jämfört med om någon ändring inte hade gjorts. Det är svårt att på förhand avgöra hur stor ersättning som kommer utgå för stödboenden som bedrivs i kommunal regi, och hur stor del av dessa boenden som kommer att ersätta boenden av andra slag för vilka ersättning också utgår enligt LEMK. Sammantaget bedöms förslaget få begränsade effekter på statens inkomster.

För kommunerna innehåller förändringen att skillnaderna i förutsättningarna för dem att bedriva verksamhet av det aktuella slaget i egen respektive privat regi neutraliseras.

När kommunerna ges samma förutsättningar att bedriva verksamhet på det aktuella området i egen regi som i privat regi påverkar detta de privata utförarna negativt. I enlighet med vad som ovan anförs kommer dessa dock inte missgynnas i förhållande till verksamhet som bedrivs i kommunal regi.

En mindre ökning av antalet ansökningar om ersättning avseende HVB och stödboenden kan förväntas hos Skatteverket. Denna ökning bedöms dock kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

6 Författningskommentar

Förslag till lag om ändring i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

4 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.

Genom ändringen kommer HVB och stödboenden, som regleras i 6 kap. 2 § SoL, undantas från tillämpningen av regleringen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen. Detta innebär att kommuner har rätt till ersättning enligt 2 § LEMK för ingående skatt som inte får dras av enligt ML, och enligt 5 § LEMK för dold mervärdesskatt, som är hänförlig till boenden av detta slag som bedrivs i kommunal regi.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 3.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2017.

Enligt övergångsbestämmelsen gäller äldre föreskrifter fortfarande för ersättningar som avser tid före ikraftträdet.

§ 114

Dnr KFKS 2016/154-739

Överenskommelse om omhändertagande av personer som avlidet inom verksamheter där kommunen är sjukvårdshuvudman

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott överlämnar ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Ärendet

Kommunförbundet Stockholms län (KSL) rekommenderar kommunerna i länet att anta en överenskommelse som avser kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning för transport och bårhusförvaring när en person avlidet inom kommunens särskilda boendeformer där kommunen är sjukvårdshuvudman. Det vill säga inom särskilt boende för äldre, dagverksamhet, bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och bostad med särskild service enligt socialtjänstlagen (SoL). Överenskommelsen kommer att innebära ökade kostnader för bårhusförvaring.

Den föreslagna överenskommelsen ingås mellan Stockholms läns landsting (hälso- och sjukvårdsförvaltningen) och länskommunerna å ena sidan och juridisk person med ansvar för bårhusverksamhet å andra sidan.

Handlingar i ärendet

Sociala kvalitetshandikapsförbundets tjänsteskrivelse den 31 maj 2016

Rekommendation från KSL

Överenskommelse angående omhändertagande av avlidna, hälso- och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna

Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholm län

Yrkanden

Gunilla Grudevall Sten (L) yrkade att arbetsutskottet ska överlämna ärendet till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Beslutsgång

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade i enlighet Gunilla Grudevall Stens yrkande.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Äldrenämnden

Överenskommelse om omhändertagande av personer som avlider inom verksamheter där kommunen är sjukvårdshuvudman

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunstyrelsen att anta Kommunförbundet Stockholms läns rekommendation och ingå föreslagen överenskommelse om omhändertagande av personer som avlider inom verksamheter där kommunen är sjukvårdshuvudman.

Paragrafen förklaras som omedelbart justerad.

Sammanfattning

Kommunförbundet Stockholms län (KSL) rekommenderar kommunerna i länet att anta en överenskommelse som avser kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning för transport och bärhusförvaring när en person avlider inom kommunens särskilda boendeformer där kommunen är sjukvårdshuvudman. Det vill säga inom särskilt boende för äldre, dagverksamhet, bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och bostad med särskild service enligt socialtjänstlagen (SoL). Överenskommelsen kommer att innebära ökade kostnader för bärhusförvaring.

Den föreslagna överenskommelsen ingås mellan Stockholms läns landsting (hälso- och sjukvårdsförvaltningen) och länskommunerna å ena sidan och juridisk person med ansvar för bärhusverksamhet å andra sidan.

Ärendet

Bakgrund

Enligt 1 § i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) innefattas i hälso- och sjukvård att ta hand om avlidna. När Ädelreformen trädde i kraft 1992 kom ansvaret att ta hand om personer som avlidit i särskilda boendeformer och dagverksamhet enligt SoL att ligga på kommunen.

Samma ansvarsförhållande råder för personer med psykisk funktionsnedsättning som bor i boende med särskild service. Detta gäller från 1995 då psykiatrinreformen genomfördes och ansvaret för hälso- och sjukvården överfördes till kommunerna.

Från och med den 1 oktober 2015 innefattas även personer som avliden i bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS. Även om ansvaret har legat på kommunerna sedan 1992 så är det först under de senaste åren som vårdgivare med ansvar för bårhusverksamhet har fakturerat kommunerna för kostnaderna för bårhusförvaring.

KSLs kansli tillsammans med en arbetsgrupp bestående av representanter från kommunerna tog fram ett förslag på överenskommelsens innehåll. Synpunkterna har kommunicerats med landstinget. Arbetsgruppen har vid ett flertal tillfällen haft möjlighet att komma med synpunkter på innehållet. Under hösten 2015 skickades ett förslag på tjänstemannaremiss till samtliga kommuner, så långt som möjligt har inkomna synpunkter beaktats.

KSL önskar att få kommunernas ställningstagande senast den 30 juni 2016. Överenskommelsen börjar gälla den 1 juli 2016.

Syfte

Överenskommelsens syfte är att tydliggöra kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning gällande transport och bårhusförvaring.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnaderna för bårhusförvaring varierar och ligger mellan 4 434 kronor och 7 200 kronor exklusive moms. Överenskommelsen kommer att innebära ökade kostnader för bårhusförvaring. Under 2015 avled 179 Nackabor i särskilda boenden. 171 i särskilda boenden belägna i Nacka och åtta i särskilda boenden utanför kommunen. Om samtliga vårdgivare med ansvar för bårhusverksamhet fakturerat kommunen under 2015 skulle kostnaderna uppnått till drygt 900 000 kronor. Äldreenheten betalar redan idag kostnaderna för transport och bårhusförvaring till de vårdgivare som fakturerat kommunen, men det är långt ifrån alla som har gjort detta.

Konsekvenser för barn

Överenskommelsen bedöms inte innebära några konsekvenser för barn.

Bilagor

1. Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholms län(209997).pdf
2. Överenskommelse angående omhändertagande av avlidna(210706).docxhälso-och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna
3. Överenskommelse mellan hälso-och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna
4. Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholms län

Anders Fredriksson
Socialdirektör

Agneta Kling
Medicinskt ansvarig sjuksköterska
Sociala kvalitetsenheten

Kommunstyrelser i Stockholms
läns kommuner

*Överenskommelse mellan hälso- och
sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhус
inom Stockholms läns landsting och kommunerna i
Stockholms län angående omhändertagande av
avlidna*

Rekommendation

KSLs styrelse beslutade på sammanträde den 25 februari 2016 att rekommendera kommunerna i länet att anta överenskommelsen gällande omhändertagande av avlidna.

Ärendebeskrivning

Stockholms läns landstings hälso- och sjukvårdsförvaltning, HSF, har nu tagit fram ett förslag till överenskommelse mellan HSF, bårhuserna och kommunerna i Stockholms län gällande kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning för transport och bårhusrörvaring när en person avlidit inom kommunernas särskilda boendeformer där kommunen är sjukvårdshuvudman.

Varför ska vi ha en överenskommelse?

Det är angeläget att kostnader, rutiner och ansvarsfördelningen tydliggörs och att det blir en enhetlig hantering för alla kommuner i länet. Som det ser ut idag betalar en del kommuner sina bårhusrörvaringar och andra gör det inte, vilket kan upplevas som orättvist. Den situationen är inte hållbar.

Innehåll och målgrupp

Överenskommelsen innehåller ansvarsfördelning, kostnader för bårhusrörvaring och administrativa rutiner gällande bårhusrörvaring på landstingens bårhus. Målgruppen är personer som avlidit inom särskilt boende där kommunen är sjukvårdshuvudman.

1 (3)

Dialog och förankring

KSLs kansli har tillsammans med en arbetsgrupp bestående av representanter från kommunerna som utsetts av förvaltningschefer tagit fram förslag på vad kommunen ville att en överenskommelse skulle innehålla som skickats till landstinget. KSL och arbetsgruppen har sedan haft möjlighet att lämna synpunkter på förslaget till överenskommelse vid några tillfällen under den långa processen med att komma fram till ett förslag som kan accepteras av alla parter.

Under hösten 2015 skickade KSL ut ett förslag på överenskommelse angående omhändertagande av avlidna på tjänstemannaremiss till alla 26 kommunerna. Förslaget skickades till förvaltningschefer med ansvar för särskilda boenden. Sista dagen att svara på remissen var den 13 november 2015. 14 kommuner inkom med svar. Remissvaren innehöll många värdefulla synpunkter och förbättringsförslag. KSL har i dialog med HSF försökt att beakta synpunkterna så långt som det har varit möjligt, men då kommunerna är en av tre parter i denna överenskommelse har det inte varit möjligt att ta hänsyn till alla önskemål. En sammanställning av remissvaren och vilka åtgärder som vidtagits har skickats ut till kommunerna.

Information om ärendet har varit uppe på det strategiska nätverket för socialtjänst den 29 januari, på kommundirektörsmötet den 5 februari och möte med kommunstyrelseordförandena den 9 februari.

Ärendegång

Rekommendationen adresseras till kommunstyrelserna enligt den rutin som gäller vid beslut i KSLs styrelse. KSL överläter till kommunen att fatta beslut enligt gällande delegationsordning.

Kommunerna ombeds meddela sina ställningstaganden genom att sända in protokollsutdrag eller annan beslutshandling till KSL. KSL ansvarar för att meddela HSF.

Beslut om antagande av överenskommelse är att likställas med undertecknande.

Överenskommelsen börjar gälla den 1 juli 2016.

2 (3)

Svarsperiod

KSL önskar få kommunernas ställningstaganden senast den **30 juni** med e-post till registrator@ksl.se.

Frågor och information

Frågor med anledning av detta besvaras av Anna Nerelius, anna.nerelius@ksl.se

Med vänlig hälsning

KOMMUNFÖRBUNDET STOCKHOLMS LÄN

Mats Gerdau
Ordförande

Madeleine Sjöstrand
Förbundsdirektör

Bilaga

Överenskommelse

3 (3)

Överenskommelse mellan hälso- och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna

Parter: Stockholms läns landsting genom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, organisationsnummer 232100-0016, bårhusansvarig organisation samt xx kommun, organisationsnummer 000000-0000. Sjukvårds- och omsorgskontoret i Norrtälje.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
1. Inledning	3
1.1 Överensommelsens syfte	3
1.2 Målgrupp	3
2. Omfattning	3
2.1 Bårhusens ansvar	3
2.2 Kommunens ansvar	3
2.3 Landstingets ansvar	4
3. Kostnad för omhändertagande och bårhusplats	5
4. Tillgänglighet	5
5. Fakturering	6
6. Betalningsvillkor	6
7. Ansvar för skada eller förlust	6
8. Force majeure	6
9. Tvist	6
10. Uppföljning	7
11. Revidering	7
12. Avtalstid, uppsägning och omförhandling	7

1. Inledning

Enligt 1 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) innefattas i hälso- och sjukvård att ta hand om avlidna. I samband med att Rättsmedicinalverket upphörde med att ansvara för omhändertagandet av avlidna 1990 och att Ädelreformen trädde 1992 i kraft kom kommunerna som sjukvårdshuvudman att ha ansvar för att ta hand om personer som avlidit i särskilda boendeformer och dagverksamhet enligt SoL. (18 § 1 st HSL). Från och med den 1 oktober 2015 innefattas också personer som avlidit i bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har i Cirkulär 1998, 2005:27 tydliggjort kommunernas ansvar och kostnader i samband med omhändertagande av avlidna.

1.1 Överenskommelsens syfte

Syftet med denna överenskommelse är att tydliggöra kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning gällande transport och bårhusförvaring.

1.2 Målgrupp

Målgruppen för överenskommelsen är enligt SoL och LSS samt dagverksamhet enligt SoL och daglig verksamhet enligt LSS där kommunen som sjukvårdshuvudman är ansvarig för omhändertagande av avlidna personer som avlidit inom Stockholms läns kommuners särskilda boendeformer.

2. Omfattning

2.1 Bårhusens ansvar

Bårhusen i Stockholms läns landsting tillhandahåller lämpliga lokaler och uppfyller de krav som ställs i enlighet med landstingets regelverk för omhändertagande och förvaring av avlidna. I bårhusen vid Danderyds sjukhus, Karolinska Universitetssjukhuset –Solna och Huddinge, Södersjukhuset och St Görans sjukhus, - Unilabs AB, kan den avlidne balsameras. Vid dessa lokaler är verksamheten certifierat eller ackrediterad.

Bårhuset i Norrtälje utför även balsamering i egen regi.

Vid Södertälje sjukhus tillhandahålls bårhus och utrymme för kistläggning och svepning. Vid behov av balsamering utförs den på Karolinska universitetssjukhusets bårhus i Huddinge.

2.2 Kommunens ansvar

Kommunen är som sjukvårdshuvudman ansvarig för omhändertagande av personer som avlidit i enligt med kap. 1.2 målgrupp.

Kommun är som huvudman skyldig att ansvara för transport och förvaring av avlidna och reglerar detta i sina avtal med entreprenör.

Den avlidne ska vara omhändertagen och iordningställd inför transport till bårhuset i enlighet med bilaga 11. » www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avlidnen/

Foldern ”När någon avlidit, till dig som närmaste information och praktiska råd” ges till närmaste i samband med dödsfallet.

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

Bårhusremiss extern ska vara ifylld, bilaga 5.

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

Kombikakod* ska anges i bårhusremissen där det framgår vem som ska debiteras för omhändertagandet av den avlidne. Kombikakod erhålls av respektive juridisk persons som ansvarar för bårhus ekonomiavdelning. Varje kommun ansvarar för att kontakta respektive bårhus ekonomiavdelning för att få en kombikakod som överensstämmer med fakturaadress.

Avvikelerapport se bilaga 10 i Handboken Omhändertagande av avlidna

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

Kvittens, se bilaga 6 i Handboken Omhändertagande av avlidna

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

I de fall som det saknas företrädare för dödsboet kontaktas kommunen av ansvarig läkare för fortsatt händläggning. Se bilaga 1.

Att informera hälso- och sjukvårdsförvaltningen om ändring av telefonnummer för jourorganisation för stadsdelsnämnderna i Stockholm/Stockholm stad och övriga kommuner i Stockholms län, med anledning av omhändertagande av anhöriga, barn, husdjur, egendom mm, se bilaga 12 i Handboken Omhändertagande av avlidna

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

2.3 Landstingets ansvar

Stockholms läns landsting tar över hälso- och sjukvårdsansvaret och kostnadsansvaret för transport och bårhusförvaring vid följande fall:

- om en klinisk obduktion ska utföras
- om explosivt material exempelvis en pacemaker ska tas bort

I samband med detta omhändertagande kommer den avlidne att balsameras utan att dödsboet debiteras.

Av landstinget anvisad transportör ska anlitas vid detta tillfälle för transport till bårhus.

Ansvarig läkare etablerar kontakt med kommun i de fall när det saknas företrädare för dödsboet, se bilaga 1.

* Med kombikod avses ett kundregister över vårdenheter kombinerad inrättning, klinik och avdelningskod. Koden används för att identifiera en vårdenhets till lägsta nivå.

** Med Vårdgivare avses landsting/kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som landstinget eller kommun har ansvar för samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård

3. Kostnad för omhändetagande och bårhusrplats

Avgiften för bårhusrplats beslutas av respektive Vårdgivare** som ansvarar för sin bårhusrverksamhet. ***

AVGIFT 2015 – NUVARANDE PRISER

Karolinska Universitetssjukhusets laboratorieverksamhet (KUL), 2015

Karolinska Universitetssjukhuset Solna och Huddinge

Danderyds sjukhus AB

Södersjukhuset AB

Kostnad bårhusrplats: 5 033 kronor exkl. moms

St Görans sjukhus AB, Unilabs AB, 2015

Kostnad bårhusrplats: 4 310 kronor exkl. moms, 5188,75 kronor med moms

Norrtälje sjukhus, Tio Hundra AB, 2015

Kostnad bårhusrplats: 7 200 kronor exkl. moms

Södertälje sjukhus AB, 2015

Kostnad bårhusrplats: 4 434 kronor exkl. moms

En årlig uppräkning av kostnaden sker i enligt med SKL's prisindexuppräkning. LPi-K Unilabs AB indexuppräkning sker vid varje årsskifte enligt vårdprisindex, vpi ca 2%

Rätten att påföra kommun ev. tillkommande moms tillkommer vårdgivaren.

Balsamering av avlidna inom landstinget utförs mot en avgift som är beslutad av landstingsfullmäktige och en årlig indexuppräkning sker. För 2015 är kostnaden 805 kronor exklusive moms. Kostnaden för balsamering debiteras dödsboet.

4. Tillgänglighet

Vid val av bårhusr ska närmstståendes önskemål beaktas.

Respektive vårdgivare ska informera om sina öppettider och regelverk för kommunens transportör.

Vid platsbrist eller ombyggnation förbehåller sig landstinget att kunna anvisa annat bårhusr, efter vad som följer av närvetsprincipen.

5. Fakturering

Fakturan får endast avse ersättning inom ramen för avtalet. Fakturan får inte avse oavslutade tjänster. All fakturering under avtalet sker månadsvis i efterskott med undantag för vad som särskilt anges i överenskommelsen. Fakturerat pris för tjänsterna ska följa detta avtal.

*** Separat avtal föreligger mellan Norrtälje sjukhus Tiohundra AB och sjukvårds- och omsorgsnämnden i Norrtälje (SON).

6. Betalningsvillkor

Fakturering sker månadsvis i efterkott. Betalning sker 30 dagar efter fakturans ankomstdag och godkännande. Rätten till ersättning har förfallit om kravet inte har fakturerats tre (3) månader efter det att tjänsten avslutades. Dröjsmälsränta enligt räntelag stadgad räntesats.

7. Ansvar för skada eller förlust

Stockholms läns landsting tar inget ansvar för medföljande persedlar eller värdesaker som medföljer den avlidne i samband med transport från boendet till aviseringat båhus.

8. Force majeure

Part är befriad från påföldj för underlätenhet att fullgöra viss förpliktelse enligt Avtalet, om underlätenheten har sin grund i krig, strejk, lockout, brand, översvämnning, knapphet på transporter eller energi, myndighets åtgärd, ny tillkommen eller ändrad lagstiftning eller annan omständighet som ligger utanför ifrågavarande parts kontroll och omständigheten förhindrar eller försenar fullgörandet av förpliktelsen ("Befrielsegrund").

Part som påkallar Befrielsegrund enligt stycket ovan ska utan dröjsmål skriftligen meddela den andra parten där om. Part ska vidta skäliga ansträngningar för att mildra omfattningen och effekten av Befrielsegrund.

Part ska återuppta fullgörandet av de förpliktelser som förhindrats eller försenats så snart det praktiskt kan ske. För det fall Befrielsegrunden varar mer än två månader, har den andra parten rätt att skriftligen säga upp

Avtalet till omedelbart upphörande. Vid sådan uppsägning har ingen av parterna rätt till ersättning av den andra parten.

Värdgivaren är dock skyldig att fortsätta utföra Uppdraget under bl.a. kris- och katastrofsläge enligt p 12 "Allvarlig händelse med ändrat beredskapsläge, extraordinarie händelse och höjd beredskap" i Allmänna villkor.

9. Tvist

Tvist med anledning av detta avtal ska slutligt avgöras av svensk allmän domstol med tillämpning av svensk lag. Utföraren får inte avbryta eller uppskjuta fullgörandet av de prestationer som avtalats under åberopande av att tvisteförfarande inletts eller pågår.

10. Uppföljning

Erfarenheterna av denna överenskommelse och dess rutiner ska följas upp årligen och avvikelserapportering ska ske enligt båhusens lokala avvikelsehanteringsrutiner. Företrädare från Hälso- och sjukvårdsförvaltningen och kommunförbundet Stockholms län (KSL) medverkar i uppföljningen.

11. Revidering

Revidering, och kontinuerlig uppdatering utifrån gällande författningar och lagstiftning, av denna överenskommelse sker i samråd med KSL och SLL.

12. Avtalstid, uppsägning och omförhandling

Denna överenskommelse träder i kraft från och med 1 juli 2016 i och med parternas undertecknande och gäller tills vidare.

Överenskommelsen kan sägas upp med en uppsägningstid om sex (6) månader.

Vid avtalslöst tillstånd ska ersättning till leverantören fortsätta betalas av kommunen till dess ny överenskommelse trätt i kraft.

Överenskommelsen har upprättats i två likalydande exemplar av vilka parterna tagit varsitt.

Datum _____

Datum _____

Hälso- och sjukvårdsdirektör
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Stockholms läns landsting

Sjukvårds- och omsorgsdirektör
Sukvårds- och omsorgskontoret i Norrtälje

Karolinska Universitets sjukhuset, KUL
Vårdgivare

Unilabs AB
Vårdgivare

Södertälje sjukhus AB
Vårdgivare

Norrtälje sjukhus, TioHundra AB
Vårdgivare

Botkyrka

Namn

Underskrift

Titel

Danderyd

Namn

Underskrift

Titel

Ekerö

Namn

Underskrift

Titel

Haninge

Namn

Underskrift

Titel

Fortsättning nästa sida.

Järfälla

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Lidingö

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Nacka

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Norrtälje

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Nykvarn

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Nynäshamn

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Salem

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Sigtuna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Sollentuna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Solna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Stockholm

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Sundbyberg

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____

Fortsättning nästa sida.

Södertälje

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Tyresö**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Täby**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Upplands-Bro**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Upplands Väsby**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Vallentuna**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Vaxholm**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Värmdö**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**Österåker**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____
_____**TioHundra, Norrtälje**

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____

Vårdgivare

Dödsboutredare
Kommun

Underlag till kommunens dödsboutredare för tillfällig förvaltning av dödsbo när det saknas företrädare för dödsboet

Den avlidne:

Personnummer	Man ☐	Kvinna ☐
Namn		
Adress		

Ansvarig läkare för omhändertagande av avlidne lämnar härmed en skriftlig anmälan till kommunens dödsboutredare, för vidare handläggning, då den avlidne saknar någon som kan företräda dödsboet, (Ärvdabalken 1958:637)

Den avlidne har omhändertagits i enlighet med landstingets rutiner och kan kistläggas omgående av begravnings-entreprenör för fortsatt omhändertagande i bisättningslokal hos Kyrkogårdsförvaltningen, Svenska kyrkan eller motsvarande i avvaktan på gravsättning. Enligt Begravningslagen ska gravsättning/kremering ske inom en månad från det att döden inträffade.

Namn

Tjänstetitel

Information från bårhuset

Kontaktperson
Telefon, mejl, fax
Plats för omhändertagande

Den av kommunen vidtalade begravningsentreprenören ska kontakta bårhusansvarig inför kistläggning och hämtning.

Avhämtning kan ske, datum
Balsamering har skett, datum
Personliga tillhörigheter att utkvittera:
Kläder finns ☐ Värdesaker finns ☐
Övrigt:

Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholms län

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

INNEHÅLL

1. Inledning.....	6
Döden angår oss alla.....	6
Brott mot allmän ordning.....	6
Denna handbok.....	6
Fastställande av död.....	8
Suicid – anmälningsskyldighet enligt Lex Maria	8
Transplantation, organ- och vävnadstagning.....	9
Donation	9
Vävnader	10
Hornhinnebanken vid St Eriks ögonsjukhus	11
Amputerade kroppsdelar	11
Forskning	11
2. Rutiner	12
Dödsbevis och dödsorsaksintyg	12
Explosiva implantat	13
Identitetsband.....	13
Underrättelse till närliggande	14
Jourhavande Kontaktperson efter kontorstid.....	14
Bårhus	14
Polisanmälan	14
Information om dödsorsaken	14
Den dödes egendom och tillhörigheter	14
3. Aktörer.....	16
SOS Alarm, telefon 112	12
Ambulanssjukvården	16
Läkare i akutläkarbil eller i helikopter	17
Polismyndigheten	17
Polismyndigheten i Stockholms län, telefon 114 14	18
Polisens avtalade läkarservice	19
Kommunens ansvar.....	19
Rättsmedicinalverket -RMV	19
4. Regler kring olika omständigheter vid dödsfall	20
Dödsfall vid brott eller misstänkt brott eller onaturligt dödsfall	20
Dödsfall på allmän plats	20
Dödsfall vid stor olycka/katastrof	20
Uppsamlingsplats.....	20
Mer än fem avlidna	21
Stort antal döda, farliga ämnen	21
Vid katastrofarbete utomlands	21
Dödsfall i hemmet eller i särskilda boendeformer.....	21
Förväntade dödsfall.....	21
Dödsfall inom sjukhus/akutmottagning.....	23
Ansvar	23
Inkommen via ambulans till akutmottagning	23

Barn	23
Dödfödda barn	24
Foster efter abort	24
Dödsfall av tillståndslösa i samband med förlossning	24
Utländsk medborgares dödsfall	25
Dödsfall i andra län	25
Dödsfall i andra länder	25
Gravsättning	226
5. Transportansvar	28
Ansvar vid dödsfall i enskild verksamhet	28
Regelverk för transport av avlidna	28
Postmortala kroppar	28
Transport av avlidna på uppdrag av landstinget	28
6. Omhändertagande och förvaring av avlidna.....	31
Bårhus	31
Process	31
Särskilda boendeformer	31
Klinisk obduktion	33
Lagen om obduktion SFS 1995.832	33
Partiell obduktion	33
Medgivande från närmiljö till provoperation	33
Utlämnande av avlidna	34
Rättsmedicinska undersökningar/obduktion	34
Rättsintyg	34
Balsamering	34
Riktlinjer för balsamering/inpackning	35
Avgift för balsamering	36
Avgift för inpackning	36
Visning av avlidna	36
Lokala visningsföreskrifter	36
Tvagning	36
Kistläggning	37
In- och utrikestransporter av avlidna	37
7. Ekonomi	38
Avgift och ersättning till kommun och landsting	38
Fakturering bårhus/obduktion m.m	38
Avlidna på sjukhus	38
Avlidna i hemmet eller på offentlig plats	38
Avlidna vid särskilda boendeformer	38
Kommun	39
8. Övriga aktörer.....	40
Sjukhuskyrkan	40
Huvudman för begravningsverksamheten	40
Kommunernas kyrkogårdsförvaltningar	40

Kremation.....	40
Svenska kyrkan	40
Begravningsentreprenörer/motsvarande	40
Skatteverket.....	41
Dödsbevis.....	41
Dödsfallsintyg	41
Underrättelse till andra myndigheter	41
Begravning	41
9. Lagstiftning	42
Begravningslagen SFS 1990:1144	42
Lagtext med länkar	
Lagtext rörande begravningsverksamheten	42
Sveriges kommuner och landsting, cirkulär m.m	45
Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, skrivelser och cirkulär	46
Kammarkollegiet	46
Stockholms läns landsting	46
10. Litteratur.....	47
11. Bilagor:.....	48

1. INLEDNING

Döden angår oss alla

Kunskaper om kulturella och existentiella frågor inom vård och omsorg blir allt mer viktiga i ett mångkulturellt samhälle. Synen på hälsa, sjukdom, döendet och död är kulturellt betingat. Det finns inte ett sätt att känna, tänka och reagera inför mötet med det oundvikliga, dvs. döden.

Se Värdgivarguiden; "Krisstöd och själavård, Sjukhuskyrkan, Trossamfund samt övriga organisationer och samfund".

Brott mot allmän ordning

Brottsbalken 16 kapitlet 10 § Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik döms för brott mot griftefrid till böter eller fängelse i högst två år.

Begravningslagen 5 kapitlet 6 § Sådana delar av stoftet som inte har förbränts vid kremeringen skall tillföras askurnan. Om det inte kan ske, skall innehavaren av krematoriet låta förstöra delarna eller grava dem inom en allmän begravningsplats. Lag (1999:306).

Denna handbok

Denna handbok är ett komplement till författningar inom rättsområdet i syfte att beskriva de olika handläggningsrutinerna och tydliggöra olika aktörers uppdrag och samband vid dödsfall.

Handboken ersätter tidigare anvisningar:

Handbok omhändertagande av avlidna 2010-06-15

Åtgärder vid dödsfall utanför sjukhus 1995-05-24

Rutiner vid dödsfall utanför sjukhusen 1995-05-23

Helikopterläkarens uppgifter vid dödsfall 1995-05-22

Vidare ska handboken ligga till grund för arbetet med lokala föreskrifter, råd och rutiner i syfte att vara ett stöd för personalen.

Omhändertagandet av avlidna omfattas av ett flertal författningar, föreskrifter och allmänna råd, och regelverk, se kapitel 9.

Omhändertagandet av patienter som avlidit ska ske i enlighet landstingets policy-dokument "Värdegrund för hälso- och sjukvården i Stockholmsläns landsting", se Värdgivarguiden.

Ytterst ansvarar landstinget och kommunerna för att verksamheten är organiserad så att hälso- och sjukvårdens uppgifter, oavsett platsen för ett dödsfall, utförs på ett smidigt sätt så att efterlevandes situation så långt som möjligt underlättas.

Att fastställa att döden har inträffat samt utfärda dödbevis och dödsorsaksintyg är uppgifter som endast får utföras av läkare. Det ankommer på landstingen att organisera verksamheten så att dessa uppgifter alltid fullgörs. I 4 kap 3 och 5 §§ Begravningslagen (1990:1144, BL) föreskrivs att sjukhusen ansvarar för detta när någon avlidit där, eller förs dit i anslutning till dödsfall.

I enlighet med HSL 1 § så ansvarar landstinget, kommunerna, Stockholms Kyrkogårdsförvaltning och Svenska kyrkan för att ta hand om avlidna i avvakten på kistläggning och gravafästning/bisättning.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för den avlidne upphör när kroppen lämnats ut för kistläggning eller motsvarande, till representant för dödsboet.

Utför privat vårdgivare hälso- och sjukvård enligt avtal med landstinget regleras ansvaret i vårdavtalet.

I Sveriges Kommuner och landstings cirkulär 2005:52 Rutiner mm DNR 1792-06 fastställs att Landstinget ska inte i något fall bekosta balsamering eller transport till kremering.

I vissa fall föreligger särskilda förutsättningar. Detta gäller exempelvis när en person avlider på en fängärdsanstalt på annan ort, än där den avlidna är folkbokförd. I ett sådant fall kan ansvar för utlämnandet och eventuell transport åligga en statlig myndighet.

Vem förfogar över stoftet efter en avlidne?

En närliggande problemställning är, hur de olika aktörerna ska kunna säkerställa att den avlidna lämnas ut till en person som har rätt att förfoga över stoftet. Den avlidna kan exempelvis ha familjerelationer som inte är kända av sjukvårdshuvudmannen. Inte heller begravningsbyrån kan ha fullständig kännedom om den avlidens familjerelationer. Verkliga förhållanden kanske blir kända först i anslutning till bouppteckningen och arvskiftet

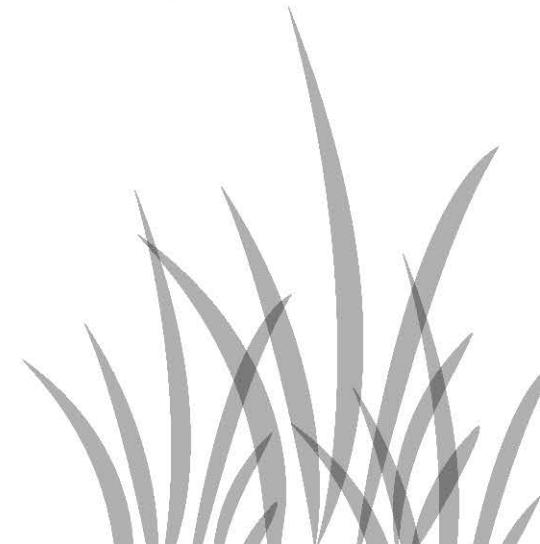
Det kan förkomma att en närliggande uppger sig för att vara den som ska ordna med begravningen samtidigt som det råder tvist om hur ceremonin ska ordnas och var gräv- sättningen ska ske mellan ett antal till den avlidne närliggande personer. Vidare kan det dröja innan en närliggande blir underrättad om dödsfallet.

Skatteverket ska underrätta kommunen om att en avlidne ännu inte grävts. Det kan förekomma att närliggande av olika skäl motsätter sig eller inte vill ansvara för att en begravning kommer till stånd. Det blir då den kommun där den avlidna var folkbokförd som blir ansvarig för att en begravning/grävsättning sker.

Stockholms läns landsting ska utlämna avlidne för kistläggning till den begravnings- entreprenör som för dödsboets räkning företräder den avlidne och kan uppvisa erforderlig beställning för bärhuspersonal. Vid tvist hänskjuts frågan till Svenska kyrkan eller Kyrkogårdsförvaltningen och den avlidne förvaras efter balsamering och kistläggning- också där.

Fakta

Totalt avliden inom landet cirka 90 000 personer/år. Inom Stockholms län avliden cirka 16 500 personer och inom landstinget (SLL) omhändertas vid sju bårhus ca 15 700 personer varje år. Av dessa är 82 % över 65 år. Inom landstingets slutenvård är 41 % av de avlidna äldre än 65 år. Det finns stora regionala skillnader beträffande var mänsklor avliden, även inom länet. I Stockholms södra delar avled 24 % i det egna hemmet, mot 13,9 % i länets norra delar. (SOU 2001:6).

Fastställande av död

SOSFS 2005:10 2 kap 2 § En människas död skall fastställas med hjälp av indirekta eller direkta kriterier. Fastställandet skall göras av legitimerade läkare eller de som har ett särskilt förordnande att utöva läkaryrket enligt 3 kap. 4 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Uppgiften får inte delegeras eller på annat sätt överlätas.

Konstaterande av förväntat dödsfall

Vid förväntat dödsfall (inom hemsjukvård och på särskilda boenden) kan sjuksköterska som deltagit i vården konstatera dödsfallet. Läkaren är dock alltid ansvarig för fastställande av dödsfall och kan således utfärda dödsbevis efter uppgift från sjuksköterska.

SOSFS 2005:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död 3 kap 6 §.

En läkare får fastställa att döden har inträtt utan att personligen ha gjort den kliniska undersökningen, om

1. dödsfallet är förväntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd med förmödad begränsad överlevnad, eller
2. att kroppen uppvisar uppenbara dödstecken i form av förändringar som inte är förärliga med fortsatt liv.

Förutsättningarna för att läkaren inte skall behöva göra undersökningen är att

1. en legitimerad sjuksköterska har gjort denna undersökning och meddelat läkaren resultatet, och
2. att läkaren har tillgång till relevanta och tidsmässigt aktuella uppgifter om den dödes tidigare medicinska tillstånd.

SOSFS 1996:29 (M) Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall.

Förfatningen gäller vid dödsfall i Sverige och har inte utarbetats för speciella förhållanden som kan bli aktuella vid stora olyckor och katastrofer.

Vad som sägs i förfatningen om landsting gäller även kommuner som inte ingår i ett landsting och vad som sägs om sjukhus gäller även andra sjukvårdsinrättningar oberoende av vem som driver dem.

SFS 1987:269 Lag om kriterier för bestämmande av människans död.

Vid tillämpning av bestämmelser i lag eller annan förfatning som tillskriver en människas död rättslig betydelse ska gälla att en människa är död när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

2 § Det ankommer på läkare att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet fastställa att döden har inträtt.

Detta ska ske, om andning och blodcirkulation upphört och stilleståndet varat så lång tid att det med säkerhet kan avgöras att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

Upprätthålls andning och blodcirkulation på konstgjord väg, skall dödens inträde i stället fastställas, om en undersökning av hjärnan med säkerhet visar att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

2 a § När det har fastställts att döden har inträtt får medicinska insatser fortsätta, om det behövs för att bevara organ eller annat biologiskt material i avvakten på ett transplantationsingrepp eller, med avseende på en gravid kvinna som bär på ett livsdugligt

foster, för att rädda livet på det väntade barnet. Insatserna får inte pågå längre tid än 24 timmar, om det inte finns synnerliga skäl. Lag införd 1995:833 dvs. ändring av 1987:269.

Suicid – anmälningsskyldighet enligt Lex Maria

En anmälan ska göras, om en patient i samband med undersökning, vård eller behandling begått självmord eller inom fyra veckor efter vårdkontakt begär självmord och detta kommit till vårdgivarens kännedom.

Transplantation, organ- och vävnadstagning

SOSFS 1997:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Organ- och vävnadstagning för transplantation eller för annat medicinskt ändamål.

Transplantation är en viktig behandlingsmetod och i många fall inte bara en nödvändig utan också den enda metoden för att avsevärt förbättra en patients hälsotillstånd eller för en livsförslängande behandling. Lagens syfte är att underlätta och stödja denna verksamhet.

Transplantationslagen innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta till vara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för att i behandlingssyfte transplantera materialet till en annan människa eller för att använda det för annat medicinskt ändamål.

För rutinerna vid de rättsmedicinska avdelningarna svarar Rättsmedicinalverket (RMV). Verket har utfärdat föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1991:24) om rättsmedicinska undersökningar av avlidna.

SFS 1995:831 Lag om transplantation m.m.

Lagen innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta tillvara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för behandling av sjukdom eller kropps- skada hos en annan människa (transplantation) eller för annat medicinskt ändamål.

Lagen innehåller också bestämmelser om användning av vävnad från ett aborterat foster och förbud mot vissa förfaranden med biologiskt material.

Donation

SOSFS 2005:11 Socialstyrelsens föreskrifter om fortsatta medicinska insatser efter en människas död samt om donationsansvarig läkare och kontaktansvarig sjuksköterska.

Föreskrifterna skall tillämpas vid fortsatta medicinska insatser efter det att en människas död har fastställts enligt 2 a § lagen (1987:269) om kriterier för bestämmande av en människans död.

Föreskrifterna innehåller också bestämmelser om donationsansvarig läkare och kontaktansvarig sjuksköterska enligt 13 § lagen (1995:831) om transplantation m.m.

Nya organ kan behövas för att överleva eller få ökad livskvalitet. Det är samtidigt viktigt att döda kroppar visas respekt och att de närmilande till den avlidne får hjälp och stöd i sorgearbetet.

SOSFS 2009:30 (M) Socialstyrelsens föreskrifter om Donation och tillvara- tagande av organ, vävnader och celler.

I samband med utredning om förutsättningar för donation anges i 12 § att ett ingrepp på en avlidne person får ske, om förutsättningarna i 3 och 4 §§ lagen (1995:831) om transplantation m.m. och i denna föreskrift är uppfyllda.

SOSFS 2005:11 Socialstyrelsens föreskrifter om fortsatta medicinska insatser efter en människas död samt om donationsansvarig läkare och kontaktansvarig sjuksköterska.

Medicinska insatser får fortsätta efter det att en läkare fastställt döden, om det behövs för att bevara organ eller annat biologiskt material i avvaktan på

1. ett transplantationsingrepp, eller
2. göra ett ingrepp som kan rädda livet på ett livsdugligt foster.

De medicinska insatserna får inte pågå längre tid än 24 timmar. Vid synnerliga skäl, får de dock förlängas ytterligare högst några timmar. Ingreppen enligt punkterna 1 och 2 skall ha påbörjats, men behöver inte ha avslutats, innan den tidsfrist som beslutats i varje enskilt fall har gått ut.

Verksamhetschefen skall fastställa rutiner för fortsatta medicinska insatser efter fastställt dödsfall. Vikten av att inte överskrida tidsfristen skall särskilt betonas. Rutinerna skall dokumenteras i en lokal instruktion.

Bedömningar som görs och åtgärder som vidtas skall dokumenteras i den avlidnes patientjournal. Vid en graviditet, ska grunderna för bedömningen att fostret är livsdugligt antecknas i patientjournalen. Samma uppgifter skall även föras in i barnets journal, när en sådan upprättats.

Donation får inte ske om det antas att det finns skäl för en rättsmedicinsk undersökning.

Donationsansvarig läkare

Enhet där ingrepp får göras enligt lagen (SFS 1995:831) om transplantation m.m. ska ha tillgång till en donationsansvarig läkare med uppgift att förbereda för donationer och ge stöd och information till avlidnas närmaste.

Kontaktansvarig sjuksköterska

Enhet där ingrepp får göras enligt lagen (SFS 1995:831) om transplantation m.m. ska ha tillgång till en kontaktansvarig sjuksköterska med uppgift att förbereda för donationer och ge stöd och information till avlidnas närmaste.

Rättsmedicinsk obduktion

Vid ett polisiärt dödsfall får inget ingrepp utföras om inte beslut fattas av rättsmedicinsk eller polismyndighet.

Vävnader

SOSFS 2009:30 och 32, Donation och användning av vävnader samt Användning av vävnader och celler i hälso- och sjukvården vid klinisk forskning m.m. LVFS 2008:12 Läkemedelsverkets föreskrifter om hantering av mänskliga vävnader och celler avsedda för läkemedelstillverkning.

Läkemedelslagen 1992:859 gäller vid bearbetning, konservering, förvaring och distribution av mänskliga vävnader och celler som är avsedda att användas för framställning av läkemedel.

Lag 2008:286 om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler.

Lag 2009:286 Tillstånd och villkor

9 § Verksamhet vid en vävnadsinrättning får bedrivas endast av den som har tillstånd.

Tillståndet ska vara tidsbegränsat och förenat med villkor.

10 § Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som beslutar om tillstånd till att bedriva en vävnadsinrättning och de villkor som ska gälla för verksamheten.

SOSFS 2009:31 Vävnadsinrättningar i hälso- och sjukvården m.m.

Denna författnings innehåller kompletterande föreskrifter till lagen (SFS 2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler samt tillstånd att bedriva verksamhet vid vävnadsinrättning.

Vävnader som kan tillvara tas är hjärtskärvor, hornhinnor, hud, hörselben, temporaben. Rättsmedicinalverket har ett utvecklat samarbete med olika institutioner och polisen.

Hornhinnebanken vid St Eriks ögonsjukhus

Läkare ska identifiera möjliga donatorer inom 24 timmar efter dödsfallet. De avlidna kontrolleras mot donationsregistret och de patienter som antingen sagt ja alternativt inte tagit ställning alls, utreds om det finns medicinska kontraindikationer mot att donera. Om inga kontraindikationer finns kontaktas närmaste till eventuella donatorer för att utreda frågan om samtycke. Den tillvaratagande enheten ansvarar för att den mottagande enheten får information. I enlighet med avtalet med St Eriks ögonsjukhus dokumenteras omhändertagandet i tillvarataganderapport. Se bilaga 1, Avtal om tillvartagande av vävnad inkl. tillvarataganderapport.

Respektive enhet ansvarar för att den personal som deltar i verksamheten har erforderliga kunskaper om sekretesslagstiftning och övriga bestämmelser som reglerar vävnadsdonation.

Amputerade kroppsdelar

I samband med att kroppsdelar amputeras kan önskemål finnas om att spara dessa så att kroppen senare kan begravas intakt med alla delar. Landstingets kan inte ta ansvar för förvaring av dessa amputerade kroppsdelar. Om enskild person önskar bevara dessa får detta ske i överenskommelse med behandlande läkare. Förslag på lämplig fortsatt förvaring av kroppsdel samt eventuellt intyg ska dokumenteras i journalen inför ett utlämnande.

Forskning

SOSFS 1996:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m.

Anatomisk dissektion – kroppen efter en avlidne får användas för dissektion vid en högskoleenhet för undervisning i anatom, om den avlidne skriftligen har samtyckt till det i ett testamente liknande förordnande. Kroppen får tas i anspråk under högst ett år, om den avlidne inte föreskriver annat.

Även förutsättningarna för utnyttjande av döda kroppar för att träna operationsmetoder får endast göras om den avlidne skriftligen har medgett det.

Icke-biologiskt material

Det finns skäl för att man ska ta ut ett implantat från en avlidne människa. Ett implantat kan orsaka skada i samband med kremering. Ett annat skäl är att man i efterhand vill kontrollera implantatets funktionsduglighet mm.

Den som tagit emot ett implantat får förutsättas ha varit villig att låta sjukvården utvärdera, undersöka och eventuellt återanvända implantatet Prop 1994/95:148.

2. RUTINER

Dödsbevis och dödsorsaksintyg

Läkares skyldigheter:

- Fastställer att döden inträtt, identifierar och förser den döde med identitetsband runt höger hand och höger fot (om dödsfallet inträffar utanför sjukhus) samt – innan dödsbevis utfärdas – kontrollerar om den döde bär pacemaker, eller annat explosivt implantat som ska avlägsnas innan dödsbevis utfärdas.
- Fyller i journalblad och bårhusrremiss som ersätter tidigare transportblankett, vid sjukhuset, se bilaga 4 bårhusrremiss internt
- Om dödsfallet inträffat utanför sjukhus i fylls journalblad och bårhusrremiss extern som ersätter tidigare transportblankett, se bilaga 5
- Utfärdar **dödsbevis SOSFS 1996:29; § 15** (se bilaga 3) - Om behandlande läkare är inte är i tjänst när dödsfallet konstateras ska dödsbeviset utfärdas av annan läkare. Journalanteckningar ger underlag för utfärdande av intyget. I normalfallet lämnas detta till skatteverket senast första vardagen efter det att dödsfallet konstaterats.
- Vid behov av rättsmedicinsk undersökning lämnas dödsbeviset till polismyndigheten.

Fråga om donation av organ och vävnader samt balsamering ska tas upp med de närmaste i samband med att landstingets folder överlämnas till närmaste; *"När någon avlidit till dig som närmaste, information och praktiska råd"*.

Ansvarar för att **dödsorsaksintyg SOSFS 2008:35** (se bilaga 2) utfärdas, om dödsorsaken inte kan fastställas direkt kontaktas behandlande läkare. Dödsorsaksintyget skickas till Socialstyrelsen inom tre veckor från det att dödsbeviset utfärdades. Kopian ska vara tydlig och behandlas som journalhandling. På Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se, kan dörsorsaksintyget rapporteras in elektroniskt. Den inrapporteringen kräver inloggning med e-tjänstekort. Den som skriver dödsbeviset är skyldig att se till att ett dödsorsaksintyg utfärdas. Intyget kan utfärdas på grundval av uppgifter från behandlande läkare och det är därmed av vikt att en samverkan sker dem emellan kring vem som utfärdar dödsorsaksintyget. Läkarens namn och tjänsteställe ska antecknas på intyget.

Om svårighet föreligger att fastställa dödsorsak, ska en klinisk obduktion inkluderande balsamering beställas. För avlidna inom slutenvården sker debitering enligt DRG. Vid beslut om klinisk obduktion inkluderande balsamering av avlidna från eget boende eller särskilda boenden debiteras Hälso- och sjukvårdsförvaltningen av bårhusrverksamheten vid Karolinska universitetssjukhuset eller St Görans sjukhus AB, Unilabs. Om dödsfallet har skett utanför sjukhuset kontaktas AISAB för transport till bårhusr, se bårhusrremiss, bilaga 5.

Läkaren ska på plats beakta samtliga omständigheter för att kunna ta ställning till om dödsfallet ska ses som naturligt eller onaturligt. Läkaren skall grunda sin uppfattning genom:

- att undersöka den döda kroppen,
- förhållanden och fynd på platsen,

- uppgifter i patientjournalen,
- uppgifter från exempelvis närliggande om tidigare sjukdom eller sjukdomsbild samt om eventuellt missbruk,
- övriga omständigheter vid dödsfallet

Det krävs aldrig någon obduktion för att ett dödsbevis ska kunna utfärdas. Ett beslut om en klinisk obduktion innehåller inte heller att den yttersta undersökningen får underlätas eller att dödsbeviset får försenas. För intyget om dödsorsaken kan däremot en obduktion ge ett värdefullt underlag.

Det finns inte något hinder för att annan läkare än den som fastställt att döden inträtt, slutför undersökningen av den döda kroppen och utfärdar dödsbeviset.

Explosiva implantat

För att tillåta kremering kräver krematorierna regelmässigt att implantat, som kan explodera vid kremering, har avlägsnats. Det gäller dosor som innehåller ett batteri med innehåll som förångas vid höga temperaturer. Implantat t ex hjärtstimulatorer (pacemakers), defibrillatorer, insulin- och infusionspumpar samt nervstimulatorer.

Av dödsbeviset, se bilaga 2, ska framgå om den döde bar något explosivt implantat och att det har avlägsnats. Denna information överförs av Skatteverket till blankett "Intyg för Kremering och grävssättning".

Om dödsbeviset är felaktigt utfärdat avseende implantat, kan rättsliga konsekvenser bli följd. För att förebygga olyckor, utreds alla explosioner vid krematorierna.

När ett implantat tas ut vid ett ingrepp enligt § 23 obduktionslagen, gäller enligt Socialstyrelsens *Föreskrifter och allmänna råd* (SOSFS 1996:28) Kliniska obduktioner mm,

1. att det i den avlidnes patientjournal skall antecknas: vilket ingrepp som har utförts och syftet med det.
2. vem av den avlidnes närliggande som med tillämpning av § 7 obduktionslagen har underrättats om det tilltänkta ingreppet och den tidsfrist som då har meddelats denne samt vilket yttrande den underrättade eller någon annan närliggande har lämnat
3. när – vid ingrepp med stöd av § 23 första stycket obduktionslagen – någon närliggande enligt § 7 andra meningens inte har underrättats och skälen för detta
4. vilken läkare som har beslutat om ingreppet och datum för beslutet samt
5. vem som utfört ingreppet och datum för detta.

Identitetsband

Identitetsbanden är avsedda att fästas runt hand- och fotled efter dödsfallet och får inte avlägsnas. Enligt SOSFS 1996:29 bör samma typ av identitetsband, som landstinget använder för patienter i sluten vård (offentlig eller enskild) användas för avlidna både på och utanför sjukhusen. Banden ska också fästas på samma sätt på kroppen.

Identitetsband ska ange namn och personnummer. I särskilda fall kan ett samordningsnummer som är utfärdats av Skatteverket anges.

När identiteten inte är fastställd ska anvisningar om regler om "tillfälliga identitetsband", se föreskrift SOSFS 1989:1 användas.

Om läkarens ansträngning att identifiera den avlidne blir resultatlös, ska polisen kopplas in. Se även Socialstyrelsens föreskrifter om kvalitet och patientsäkerhet inom hälso- och sjukvården.

Underrättelse till närliggande

Enligt 2 § 1 förordningen (1996:933) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården ska verksamhetschefen bl a ansvara för att närliggande omedelbart underrättas när en patient avlidit. Detta oberoende av plats för dödsfallet och den avlidnes tidigare kontakter med hälso- och sjukvården. I verksamhetschefens ansvar ingår att svara för att det finns rutiner som säkerställer att vidtagna åtgärder dokumenteras på lämpligt sätt, se, SOSFS 2011:9 Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Vem som ska underrätta och på vilket sätt, måste avgöras i det enskilda fallet utifrån att hänsyn och omtanke gentemot de efterlevande ska visas. Den som underrättar kan vara någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen, en präst eller hemsjukvårdspersonal.

Den läkare som fastställt att döden inträtt ska förvissa sig om att den personal som ska kontakta de närliggande är lämplig för uppdraget. Att underrätta närliggande ska ske så fort som möjligt.

Socialjouren

Socialjouren finns i alla kommuner. Se kontaktuppgifter i bilaga 12. De hjälper till att ta ställning till uppkomna frågor.

Bårhus

Vid bårhus ska möjlighet ges till upplysning om att den avlidne finns inregistrerad och när visning/hämtning kan ske.

Polisanmälan

Om läkare gör en polisanmälan ska läkaren kontrollera om polisen kommer att underrätta de närliggande om det inträffade dödsfallet.

Om det saknas uppgift om närliggande kan i bästa fall, grannar eller hemtjänst lämna upplysningar. Skatteverket kan i vissa fall lämna information om den avlidnes släktförhållanden. Om närliggande inte kan nås, bör socialtjänst eller polis informeras om detta.

Information om dödsorsaken

De efterlevande bör få besked om dödsorsaken om de önskar det. När beskedet inte kan lämnas i samband med underrättelsen om dödsfallet, bör information lämnas om vem som kan ge beskedet och när. För närliggande omfattas dödsorsaken endast undantagsvis av sekretess eller tystnadsplikt. Utöver muntlig information om dödsorsaken bör även skriftlig information lämnas till de efterlevande om de så önskar.

När rättsmedicinsk undersökning har gjorts, kan på förfrågan från närliggande, information lämnas av antingen undersökande läkare eller polis.

Den dödes egendom och tillhörigheter

I enlighet med 18 kap 2 § Ärvdabalken svar Socialjouren för den provisoriska förvaltningen av den dödes tillgångar tills anhöriga anträffats. Polisen kan tillfälligt ta hand om egendomen om det är nödvändigt för att hindra att den skingras på obehörigt sätt.

Innan kroppen förs till ett bårhus, bör värdeföremål tas av för förvaring i hemmet. Om de efterlevande önskar, kan ett sådant föremål åter sättas på i samband med att kroppen sveps. Verksamhetsansvarig vid bårhuset bör alltid få ett skriftligt besked om föremål följer med kroppen.

Den som underrättar den avlidne närliggande om dödsfallet, bör förvissa sig om att det inte råder någon oklarhet om den dödes egendom. Om hälso- och sjukvårdens perso-

nal har låst den avlidnes bostad, bör förfarandet av nycklarna klargöras i lokala rutiner.

Socialtjänsten ska kontaktas när t ex barn, djur, värdeföremål eller pengar behöver tas om hand. Polisen kan tillfälligt ansvara för det och för att egendom inte obehörigt skingras. Polisen ska alltid kontaktas när vapen och ammunition ska tas om hand.

3. AKTÖRER

SOS Alarm, telefon 112

SOS Alarm har uppdraget att under dygnets alla timmar, året runt, ta emot samtliga inkommande 112 samtal samt förmedla vidare sjukvårdssamtal till POD*

Vid sjukvårdssamtal där oklarheter råder om personen är avlidne eller om personen är svårt sjuk, larmas alltid adekvata resurser till platsen. Ambulanspersonalen gör sin bedömning av patienten utifrån medicinsk kompetens och gällande medicinska riktlinjer kring vilka åtgärder som skall vidtas.

Om ambulanspersonal konstaterar att personen är avlidne med säkra dödstecken, meddelas detta till POD*.

Därefter överlämnas ärendet från POD* till 1177 Vårdguiden som förmedlar uppdraget till ansvarig husläkare eller närområdesansvarig läkare för att konstatera dödsfallet alternativt att POD* själv förmedlar uppdraget till ansvarig husläkare eller närområdes-ansvarig läkare för att konstatera dödsfallet.

Läkaren kontaktar sedan AISAB som ansvarar för transport av den avlidne.

Säkra dödstecken

- Likfläckar (uppträder ca 20-30 minuter efter dödsfallet)
- Likstelhet (uppträder ca 2-4 timmar efter dödsfallet och börjar minska efter ca 48 timmar)
- Förruttnelse (tiden när det uppstår är mycket beroende på omständigheterna).

Krisreaktioner

Krisreaktioner hos närliggande på plats tas om hand av ambulanspersonal i samråd med SOS Alarm. Ambulanspersonal avgör om närliggande kan lämnas själva, eller om annan personal bör larmas till hemmet.

Om det är helt fastställt vid sjukvårdssamtalet att personen är avlidne, vidarekopplas samtalet till 1177 Vårdguiden direkt för vidare handläggning så att ansvarig husläkare eller närområdesansvarig läkare larmas till platsen för att konstatera dödsfallet.

Hus- eller närområdesansvarig läkare beställer transport av AISAB av den avlidne till det bärhus som läkaren beslutat. Detta gäller endast personer som avlidit i eget boende (hemmet).

Transport av avlidna inom kommunal- och polisiär verksamhet omges av kom munen eller polismyndigheten. Gäller ej vid beslut om obduktion eller borttagande av pacemaker.

Ambulanssjukvården

POD* prioriterar och dirigerar samtliga enheter. Transport av avlidna skall normalt inte utföras av ambulans, utom i undantagsfall.

Naturliga dödsfall: Husläkare kallas ut via 1177 Vårdguiden.

* POD är den funktion som prioriterar inkommande händelser och dirigerar rätt resurs till rätt vårdnivå.

Särskilda förhållanden: Då ambulanspersonal på plats finner oklara omständigheter, som inte uppdagats vid tidigare intervju av POD-tjänsten, tillkallas polis via POD-tjänsten.

Enligt de riktlinjer som gäller inom ambulanssjukvården i Stockholms län skriver inte läkare i ambulanssjukvården dödsbevis annat än vid polisiära dödsfall där läkare inom ambulanssjukvården redan är på plats. Vid övriga dödsfall skrivs dödsbevis endast i undantagsfall då exempelvis läkaren följt med ut i helikoptern och konstaterar ett dödsfall vid någon avlägsen plats.

Andra oklara förhållanden: Ambulanspersonal kan kontakta polis, socialtjänsten eller andra via SOS Alarm för att diskutera gjorda iakttagelser.

Polisanmälan görs bl.a.

- om döden orsakats eller misstänks ha orsakats av annat än enbart sjukdom, t.ex. av någon annan person, olyckfall eller självmord,
- vid missbruk
- vid vissa helt oväntade dödsfall hos vuxna och barn,
- vid framskriden förruttnelse och
- om en polisutredning krävs för att bestämma den dödes identitet.

Polisiära dödsfall

Läkare inom ambulanssjukvården kan vid de fall de redan är på plats och det visar sig vara polisiärt dödsfall, skriva dödsbevis. Vid de fall då läkaren inom ambulanssjukvården av akuta skäl ej har möjlighet att göra detta har polisen en egen organisation och avtal med annan läkarorganisation för att skriva dessa dödsbevis.

Läkare i akutläkarbil eller i helikopter

Då läkare i akutläkarbil/helikopter är utlarmad till perifera och svårtillgängliga delar av länet, ansvarar läkaren för att identifiera den avlidne och förse honom/henne med id-band. Läkaren ska konstatera dödsfallet och utfärda dödsbevis. Av dödsbeviset ska framgå om den döde bar något explosivt implantat och om detta har avlägsnats.

Läkaren meddelar därefter POD att en avlidne finns på platsen. POD ansvarar för att meddela ärendet omgående till ansvarig husläkare eller närområdesansvarig läkare, som tar över ansvaret för den avlidne.

Socialjouren kontaktas om det finns barn som blir utan vårdnadshavare och behöver tas om hand eller kan tänkas fara illa, eller om det finns djur eller egendom som behöver tas om hand.

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, skall läkare kontakta polis för att diskutera fynd och misstankar. Vidare undersökning av den döda kroppen skall då avbrytas, tills ställningstagande av polis gjorts. Om alla försök till identifiering av den döde uttömts skall polis kontaktas.

Vid ett naturligt dödsfall i "yttre skärgården" kan en helikoptertransport av läkare för konstaterande av dödsfall och förflyttning av den avlidne till fastlandet vara påkallat.

Polismyndigheten

Begravningslagen 4 kap. 4 § 1 st

"Om förhållandena vid ett dödsfall är sådana att det finns skäl för en rättsmedicinsk undersökning enligt lagen (1995:832) om obduktion mm, skall den läkare som fastställt att döden har inträtt eller som annars skall utfärda dödsbeviset, snarast möjligt anmäla

dödsfallet till polismyndigheten i den ort där dödsfallet inträffade eller, om kännedom härom saknas, den ort där den döda kroppen har anträffats.”

Polisanmälan ska göras vid misstänkt ”onaturliga” dödsfall:

1. När dödsfallet har eller kan ha orsakats av yttre påverkan, skada eller förgiftning, av någon annan person, olycksfall eller självmord. Detta oavsett om det sker inom ett sjukhus, i hemmet/motsvarande eller allmänplats
2. När det är svårt att avgöra om dödsfallet orsakats av yttre påverkan
3. När någon anträffas död och tidigare sjukdomsbild inte kan förklara dödsfallet, dvs. vid helt oväntade dödsfall både hos barn (bl a vid plötslig spädbarnsdöd) och vuxna
4. När det finns anledning till tveksamhet om dödsfallet har naturliga orsaker
 - när en missbrukare anträffas död
 - vid framskriden förruttnelse
5. När den döde inte har kunnat identifieras och när det finns tveksamhet om dödsfallet har naturliga orsaker.
6. När dödsfallet kan misstänkas ha samband med fel eller försummelse inom hälso- och sjukvården.

Läkaren ska alltid beakta samtliga förhållanden vid dödsfallet dvs. vad som framkommer vid undersökning av kroppen, förhållanden och fynd på platsen, eventuella uppgifter, patientjournal, närliggande information, övriga omständigheter vid dödsfallet. Skyldighet att göra polisanmälan gäller även när den avlidne har vårdats på sjukhus. Polismyndigheten avgör då om de undersökningar som gjorts före dödsfallet, är tillräckliga eller om en rättsmedicinsk undersökning behövs.

En läkare som utför klinisk obduktion ska göra anmälan till Polismyndigheten enligt ovan. Obduktionen ska avbrytas i avvaktan på besked från Polismyndigheten.

När läkare anmält ett dödsfall till Polismyndigheten ska anmälan antecknas i patientjournalen.

Dödsbeviset (bilaga 3) ska utan dröjsmål överlämnas till Polismyndigheten och läkaren behåller en kopia.

Polismyndigheten underrättar den läkare som utfärdat dödsbeviset om det har beslutats att någon rättsmedicinsk undersökning inte skall göras. Läkaren svarar då för att intyget om dödsorsaken utfärdas.

Polismyndigheten i Stockholms län, telefon 114 14 (akuta ärenden 112)

Vid direktsamtal till polisen, ska mottagande befäl avgöra om det rör sig om ”ett onaturligt dödsfall”.

Vid **naturliga dödsfall**, kallas husläkaren ut eller jourläkare efter klockan 17.00 och helger (Avtal med Stockholms läns landsting fr.o.m 2012, Curera jourläkarorganisation) genom kontakt med SOS Alarm. Om misstanke om onaturligt dödsfall uppstår efter undersökning på plats, kontaktar läkaren åter polisen för att diskutera funna förhållanden.

Vid misstanke om ett onaturligt dödsfall kommer polis på plats att ta ställning till om transport av den avlidne ska ske till Rättsmedicin i Solna.

Polisen ska:

- vara läkaren behjälplig i bedömningen, huruvida dödsfallet skall ses som naturligt, eller om polisinsats på plats för bedömningshjälp behövs,
- meddela per telefon eventuella förhållningssätt på plats i väntan på polis, när misstanke om onaturligt dödsfall föreligger,

- besluta om rättsmedicinsk obduktion skall företas eller ej, kontakta ansvarig läkare som utfärdat dödsbevis, för att få dödsorsaksintyg utfärdat, i de fall rättsmedicinsk undersökning ej skall utföras,
- ansvara för polisiär transport av den avlidne till rättsmedicin,
- ansvara för identifiering av den avlidne, om detta inte läter sig göras på annat sätt,
- interimistiskt säkra egendom åt socialtjänsten, om anhöriga eller annan behörig saknas.

Polisens avtalade läkarservice

Polisen har eget avtal med läkare för dygnet-runt-service, när läkare från landstingets hälso- och sjukvård inte kan komma till aktuell plats där den avlidne finns.

OBSERVERA

Det finns särskilda handläggare för dödsfall vid länets åtta polisdistrikt och dit läkare kan ringa dagtid för att diskutera den uppkomna svåra bedömningen. Polisdistrikts växel söker fram aktuell dödsfallshandläggare.

Om läkaren anser att det ej går att säkerställa om brott begåtts, då ska polisen ta över ärendet.

Kommunens ansvar

Kommunen har det yttersta ansvaret vad gäller barn och ungdom. Den kommun där den avlidne vistades skall kontaktas om behov finns av socialtjänstens insatser. Utanför kontorstid kontaktas socialjour. Se bilaga 12 för kontaktuppgifter.

Socialtjänsten

- ska kontaktas, då minderåriga barn blir utan vårdnadshavare,
- ska kontaktas, om situationen är sådan, att barn kan tänkas fara illa,
- går in som stöd vid komplicerade situationer,
- ansvarar ytterst för den provisoriska förvaltningen av dödsboet enligt Ärvdabalken 18:2

Tillfälligt kan polisen gå in och säkra egendom.

Rättsmedicinalverket -RMV

SOFS 1997:26 Rättsmedicinalverkets föreskrifter rättsmedicinska undersökningar av avlidna.

Förordnande om rättsmedicinsk undersökning meddelas av polismyndighet, allmän åklagare eller allmän domstol (uppdragsgivande myndighet).

Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen är skyldig att, utöver vad som annars följer av lag eller förordning, lämna ut uppgift som behövs för en rättsmedicinsk undersökning.

Bestämmelser om läkares skyldighet att anmäla dödsfall till polismyndigheten samt om dödsbevis och intyg om dödsorsaken finns i begravningslagen (1990:1144) och begravningsförordningen (1990:1147). Se också SOSFS 1996:29 Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall.

I lagen (1995:832) om obduktion m.m. (obduktionslagen) finns bestämmelser om rättsmedicinsk undersökning av avlidne. Syftet med en rättsmedicinsk undersökning är i första hand, - förutom att fastställa dödsorsaken, - att utreda onaturliga och misstänkt onaturliga dödsfall samt att därvid upptäcka, bekräfta eller utesluta brott. I uppgiften ingår att dokumentera och tolka andra medicinska fynd av betydelse för polisutredningen.

4. REGLER KRING OLika OMSTÄNDIGHETER VID DÖDSFALL

Dödsfall vid brott eller misstänkt brott eller onaturligt dödsfall

Se kapitel "Dödsfall i hemmet/eller inom särskilda boendeformer" – husläkar-organisationens uppdrag.

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, ska läkaren kontakta polis för att diskutera fynd och misstankar. Vidare undersökning av den döda kroppen skall då avbrytas, tills ställningstagande av polis gjorts. Om alla försök till identifiering av den döde uttömts ska polis kontaktas. Vid behov av tillfälligt egendomsskydd kontaktas polis, se kapitel Polis-myndigheten.

Dödsfall på allmän plats

SoS Alarm alternativt POD kontaktar Ambulanssjukvården.

Då personen konstaterats avlidne med säkra dödstecken, och omständigheterna kring dödsfallet gör att allmänheten eller andra/annat kan påverkas kan ambulans föra den avlidne till närmaste akutmottagning. Den läkare som konstaterar dödsfallet bedömer om det finns skäl att kontakta polismyndigheten för en rättsmedicinsk undersökning. Polisen ansvarar i så fall för att flytta den avlidne med egen transportör.

Exempelvis vid skador som är uppenbart dödliga, vid kraftig förruttnelse, mumifierad, svårt lemlästad kropp i samband med trafik/tägolycka/motsvarande.

Vid dödsfall utomhus är det alltid en läkare som ska konstatera dödsfallet och som samtidigt bedömer om det finns skäl att kontakta polismyndigheten. Polisen bestämmer sedan om det ska göras en rättsmedicinsk undersökning eller inte. Polisen ansvarar i så fall för att flytta den avlidne med egen transportör.

Vid olycka på trafikerad allmän plats kan den avlidne behöva flyttas tämligen omgående av såväl etiska skäl som ordningsskäl. Polis på plats kan då få hjälp av ambulans att flytta den avlidne till akutmottagning/kylutrymme när polisen egen transportör inte kan komma omgående då de har en inställdstid på 2 timmar. Polisens transportör hämtar därefter den avlidne till Rättsmedicin Solna.

Dödsfall vid stor olycka/katastrof

Uppsamlingsplats

En allvarlig händelse kan innebära att ett antal avlidna personer finns kvar i skadeområdet när de överlevande har transporterats bort. Polisen och RMV ansvarar för att upprätta en uppsamlingsplats för döda. Vid olycksområdet har polisen ansvaret för att se till att de döda identifieras och registreras enligt polisens rutiner. Om platsen betraktas som en brottsplats, lämnas i regel de avlidna kvar för att polisen ska kunna göra en brottsplatsundersökning.

Enligt 1 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL 1982:763), har hälso- och sjukvården ett ansvar för att de avlidna tas om hand på ett respektfull och värdigt sätt. I ett olycksområde är det därför viktigt att polisen, räddningstjänsten och hälso- och sjukvården samverkar kring hur avlidna ska omhändertas.

Mer än fem avlidna

Vid händelser med mer än fem avlidna där det inte är självklart att de har dött en naturlig död, tar oftast Rikskriminalpolisens (RKP:s) id-kommision över och ordnar transport, identifiering och beslut om obduktion, enligt Rikskriminalpolisens direktiv.

Stort antal döda, farliga ämnen

När ett mycket stort antal döda ska tas om hand eller exempelvis vid en allvarlig händelse med farliga ämnen, ställs ytterligare krav på organisation samt tillgång till både personal och material. Vid en händelse med farliga ämnen kan det behövas sanering och ett speciellt omhändertagande av de döda för att personalen ska kunna utföra ett säkert efterarbete.

Avlidna kan transporteras bort på olika sätt. Det är viktigt att den särskilda sjukvårdsledningen på regional nivå beslutar i samverkan med räddningstjänsten och polisen hur transporten ska gå till och vart de avlidna ska föras. Vid händelser med många döda blir behovet stort av transporter och kylda förvaringsutrymmen. Rättsmedicinalverket har ett ledningsansvar för omhändertagandet.

Vid katastrof utomlands

Socialstyrelsen har ledningsansvar för katastrofarbete utomlands. Landstingets bårhusverksamhet i Stockholms län ska vid dessa tillfällen bli kontaktade av Rättsmedicinalverket för att erhålla bårhusplats för länets invånare i samband med hemtransport av avlidna.

Dödsfall i hemmet eller i särskilda boendeformer

Förväntade dödsfall

I första hand bör den läkare som vårdat den avlidne under dennes sista tid (behandlande läkare) tillkallas för att konstatera dödsfallet och vidta övriga åtgärder. Denne är enligt allmänna läkarinstruktionen skyldig att utfärda dödsbeviset och dödsorsaksintyget. Det gäller oavsett om den behandlande läkaren är anställd av landstinget eller inte. Om det inte finns någon behandlande läkare eller om denne inte kan inställa sig inom rimlig tid, skall en läkare inom landstingets husläkarorganisation svara för åtgärderna nedan.

Husläkaren ansvarar för att:

- konstatera dödsfallet och utfärda dödsbevis, se bilaga 3,
- identifiera den avlidne som därefter förses med id-band,
- "Journalblad för dödsfall utanför sjukvårdsinrättning" fylls i och att blanketten medföljer den avlidne till båhuset, se bilaga 13,
- båhusremiss extern fylls i och att blanketten medföljer den avlidne till båhuset, se bilaga 5,
- journal skrivs, där omständigheter av betydelse för utfärdande av dödsorsaksintyg tas upp såsom namn, telefonnummer till närmiljö, om frågan om obduktion tagits upp, om polis kontaktats mm,
- sända dödsbevis sidan 1 till lokala skattemyndigheten,
- dödsorsaksintyg utfärdas av behandlande läkare, se bilaga 2,
- att någon kontaktar närmiljö,
- via AISAB beställa transport av den avlidne till båhus (beställning kan göras endast av läkare eller sjuksköterska på delegation),

- värdeföremål tas av och dokumenteras i journalen innan den avlidne transporteras till bärhus,
- kontakta Socialtjänsten då barn blir utan vårdnadshavare, behöver tas om hand eller kan tänkas fara illa,
- kontakta Socialtjänsten om djur eller annan egendom behöver tas om hand, eller om överblivna narkotiska läkemedel behöver omhändertas.

Den läkare som konstaterat ett dödsfall ska kontakta t ex närliggande eller socialjouren om barn, djur, värdeföremål och större penningssummor behöver tas om hand. Polisen ska kopplas in för att omhänderta vapen och ammunition. I vissa fall läser landstingets personal lägenheten och lämnar nyckeln till socialtjänsten eller polisen om det är ett polisiärt dödsfall. Personalen får inte ta med nycklarna hem.

Ovanstående frågor ska behandlas närmare i lokala föreskrifter och råd. Det ska klargöras vilken medverkan socialtjänst och polis har i olika situationer. Uppgifter om bl a telefonuppgifter ska finnas med. Se Socialstyrelsens föreskrift ledningssystem. SOSFS 2011:9 " Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete".

- Husläkarmottagningens uppdrag

Det avilar husläkarorganisationen enligt basatagandet att bistå vid dödsfall utanför sjukhus. Ansvarig för konstaterandet av dödsfallet och utfärdandet av dödbevis är behandlande läkare.

- Särskilda boendeformer (SÄBO/LSS):

Kontorstid vardagar 08:00-17:00. Den för boendet ansvariga enheten som har läkaruppgiften (kan vara husläkarmottagning, geriatrisk klinik eller annan utförare)

Utanför kontorstid, dvs kvällar, nätter och helger: Ansvarig jourläkarorganisation.

- Enskilt boende eller annat, icke allmän plats:

Kontorstid vardagar 08:00-17:00. Patientens husläkare, alternativt husläkarmottagning, hos vilken patienten är listad, under förutsättning att patienten avlider inom den stadsdel/kommundel där läkaren/mottagningen har sitt områdesansvar. Utanför kontorstid dvs. kvällar, nätter och helger: Ansvarig jourläkarorganisation.

Ansvarig läkare har att lösa uppgiften med inställelse snarast möjligt med hänsyn till övriga arbetsuppgifter. Läkaren bör inställa sig inom 60 minuter. Enhets områdesansvar är att utarbeta lokala rutiner för att:

- ansvarig läkare inom dennes ansvarsområden kan fullgöra uppgiften,
- någon för uppgiften ansvarig går att nå under kontorstid 08:00-17:00

SOFS 1996:29 Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Av dödsbeviset ska framgå om den döde bar något explosivt implantat och om detta har avlägsnats eller inte. Läkaren ska alltid ange i dödsbeviset vad som gäller när det utfärdas, dvs. att implantatet inte har avlägsnats även när avsikten är att detta ska ske senare. Läkaren ska då underrätta Skatteverket så snart det har avlägsnats.

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, ska läkaren kontakta polis för att diskutera fynd och misstankar. Vidare undersökning av den döda kroppen ska då avbrytas, tills ställningstagande av polis gjorts. Om alla försök till identifiering av den döde uttömts ska polis kontaktas. Vid behov av tillfälligt egendomsskydd kontaktas polis.

Läkare med områdesansvar/jourorganisation

Jourläkare från Curera anlitad av landstinget som fristående entreprenör att sköta sjukvårdsjour utanför sjukhusen under tiden från kl 17:00 – 08:00 samt lördagar och söndagar. När de tillkallas för att konstatera ett dödsfall, är de skyldig att utfärda dödsbevis och när det är möjligt, även intyget om dödsorsaken. I många fall kan det vara svårt för jourläkaren att utfärda dödsorsaksintyget utan tillgång till husläkarorganisationens journalhandlingar. Läkaren ska då, så snart ordinarie verksamhet är i funktion, kontakta chefsöverläkaren vid SLSO eller av denne utsedd person varefter husläkaren tar över ansvaret för att intyget utfärdas.

Dödsfall inom sjukhus/akutmottagning

se även SKLs Handbok för hälso- och sjukvård (www.1177.se/handboken)

Ansvar

1. Dödsfallet fastställs av läkare. Ta ställning till eventuell kontakt med polisen. Lokalt utformade rutiner ska finnas.
2. Medicinska insatser efter döden får endast fortsätta i avvaktan på ingrepp för transplantationsändamål eller för att rädda livet på ett livsdugligt foster. Insatserna får inte pågå längre tid än 24 timmar om det inte finns synnerliga skäl. Det kan inte anses förenligt med ett respektfullt förhållningssätt till en avlidne att utsträcka tiden längre än nödvändigt. (Prop 1994/95:1498)
3. Den avlidne omhändertas enligt SKL:s Handbok (eller utifrån lokalt utformade rutiner).
4. Omhändertagandet av den döde, liksom kontakterna med närmiljö, ska utföras med värdighet av vårdens personal. Erbjud alltid närmiljö att få vara med vid omhändertagandet. Informera närmiljö om möjlighet till stöd av t ex kurator och visning av den avlidne för att ta avsked. Vid avlidna efter olycka/brott skall kontakt tas med polis/rättsmedicinsk expertis.

Inkommen via ambulans till akutmottagning

Efter konstaterat dödsfall är grundprincipen att transport inte ska ske med ambulans. I vissa situationer kan transport av avlidna ske till sjukhusens akutmottagningar när dödsfall behöver konstaterats efter hjärt- lung- räddning, vilket räknas som avlidne på sjukhus.

Läkaren på akutmottagningen ansvarar för att:

- konstatera dödsfallet och utfärda dödsbevis,
- identifiera den avlidne och därefter förse med id-band,
- dödsbevis insändes till skatteverket,
- överväga obduktionsremiss,
- överväga rättsmedicinsk obduktion
- dödsorsaksintyg utfärdas av behandlande läkare,
- ta ställning till eventuell kontakt med polisen,
- anhöriga kontaktas, om det inte redan gjorts.

Barn

Barn som avlider och inte är sjuka med förväntad död, inom eller utanför sjukhus, exempelvis genom olycksfall, självmord, annan misstänkt yttre påverkan, misstänkt fel och

försummelse inom vården och alla hastigt oväntade dödsfall ska omhändertas av rätts-medicin. Transport sker genom polismyndighetens försorg.

SOSFS 2009:15 Socialstyrelsens allmänna råd rörande omhändertagande av foster efter abort

Dödfödda foster har hittills, liksom delar av vävnad från mänskliga, betraktats som biologiskt material och hanterats i enlighet med riktlinjerna i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1987:7 med ändring 1990:13) om hantering av riskavfall inom hälso- och sjukvården. En sådan hantering har dock av många upplevts som stötande, framför allt då det gällt sena aborter. Under senare år har behovet av ändrade rutiner för omhändertagande av foster efter abort aktualiseringats på olika sätt. Vid sjukhusen finns lokala riktlinjer för omhändertagande av foster. För foster som avlidit före utgången av 28:e graviditetsveckan finns nu möjlighet till begravning (se ändring i begravningskungörelsen 1982).

Dödfödda barn

I 24 § folkbokföringslagen (1991:481) finns bestämmelser om anmälan av barns födelse till skatteverket. Där föreskrivs bl.a. att sådan anmälan skall göras för en nyfödd som efter födelsen andats eller visat något annat livstecken samt dödfödd som avlidit efter utgången av tjugoandra havandeskapsveckan **SOSFS 2008:207**

En konsekvens av nämnda bestämmelse i folkbokföringslagen är att dödsbevis och dödsorsaksintyg ska utfärdas. Som framgår av formulären för dessa handlingar gäller då särskilda instruktioner om personuppgifterna.

För dödfödda och för nyfödda som avlidit i nära anslutning till födelsen bör födelseanmälan och dödsbeviset sändas samtidigt till skatteverket.

När ett foster har avlidit före utgången av tjugoandra havandeskapsveckan utfärdas inte dödsbevis eller dödsorsaksintyg. Vid både spontana och legala aborter gäller SFS 1999:882.

Foster efter abort

SOSFS 2009:15 Socialstyrelsens allmänna råd rörande omhändertagande av foster efter abort

Det är kvinnan som bestämmer om man överhuvudtaget vill ha någon information om eller engagera sig i omhändertagandet av det aborterade fostret. Kremeringen sker lika anonymt som när fostret enligt nuvarande rutiner behandlas som riskavfall. Inga kyrkliga eller andra ceremonier förekommer utom i de fall kvinnan (paret) så önskar.

Biologiskt material från spontana och legala aborter som inträffar t.o.m. utgången av 12:e graviditetsveckan ska omhändertas i enlighet med socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1987:7 med ändring 1990:13) om hantering av riskavfall inom hälso- och sjukvården.

Vid Kyrkogårdsförvaltningen och Svenska kyrkan omhändertas foster från sjukhusens bärhus enligt föreskrift varvid en jordsättning ska ske. Sjukvårdspersonalen (oftast kurator) bedömer om och när det är lämpligt att informera om sjukhusets rutiner för omhändertagande av foster. Kvinnan får tillfälle att uttrycka särskilda önskemål, vilka kan ersätta eller komplettera de vanliga rutinerna.

Dödsfall av tillståndslösa i samband med förlossning

De barn som avlidit ska också anmälas till Skatteverket. Även om det nyfödda barnet inte har sådan anknytning till Sverige att det ska folkbokföras här i samband med födelsen, kommer födelsen att registreras inom folkbokföringen. Registreringen gör det möjligt för föräldrarna att genom registerutdrag styrka uppgiften om barnets födelse för att få händelsen registrerad i hemlandet. Registreringsskyldigheten innebär att skatteverket

också ska prova riktigheten av registrerade uppgifter, bl a när det gäller barnets börd" (1§ 2st FOL – Folkbokföringslagen (1991:481)).

Det nyfödda barnet tilldelas inte personnummer i samband med födelseregistreringen. Skatteverket kan tilldela samordningsnummer för passändamål efter rekvisition från passmyndighet. För utländska barn, som inte ska folkbokföras, registreras namnen istället enligt de uppgifter, muntliga eller skriftliga, som föräldrarna lämnar i samband med födelseanmälan. I fråga om statslösa personer tillämpas namnlagen om personen har hemvist här eller har hemvist i annat land, men har sin vistelseort här. En kopia på insänd handling till skatteverket ska lämnas till målsman av personal vid förlämningsenheten.

Om modern avliden kontaktas Socialjouren.

Utländsk medborgares dödsfall

SKL 2005:52 Ansvar vid utländsk medborgares dödsfall

Avliden utländsk medborgare utan uppehållstillstånd i Sverige svarar vederbörandes dödsbo eller annan, till exempel försäkringsbolag, för kostnaderna av transport av stoftet samt övrigt omhändertagande.

Dödsfall i andra län

SKL 2005:52 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

Avliden någon, som är remitterad till sjukvård utanför hemlandstinget, svarar hemlandstinget för transport av stoftet till bårhus i hemlandstinget. Detta ska ske utan kostnader för dödsboet.

Avliden någon på sjukvårdsinrättning utanför hemlandstinget utan att vara remitterad dit eller remitterad enligt s k valfrihetsremiss, eller på annan plats utanför hemlandstinget, svarar närliggande eller annan som ordnar med begravningen ex. Socialförvaltning för att kroppen transporteras till bårhus.

Om den avlidne inte efterlämnar någon som ordnar med gravgärdningen, ska den ordnas av den kommun (av en dödsbortredare) där den avlidne senast var folkbokförd, eller, om den avlidne inte var folkbokförd i Sverige, av den kommun där dödsfallet inträffade. (Kommunen har rätt till ersättning av dödsboet.)

Skatteverket ska utfärda ett intyg om att stoftet får grävskärras eller kremeras i enlighet med Begravningslagen 1990:1144, 7 §

Dödsfall i andra länder

I begravningslagen kapitel 4, § 6 står följande:

"När stoftet efter en person som har avlidit utomlands har förts in till Sverige, skall den som ordnar med gravgärdningen begära tillstånd till grävskärrning eller kremering."

Frågor om tillstånd prövas av Polismyndigheten på den ort där stoftet skall grävskärras eller kremeras.

I vissa fall kan den avlidne föras till bårhus inom landstinget.

När en avlidne förs in i Sverige medföljer alltid ett antal olika handlingar. Dessa handlingar skall överlämnas till Polismyndigheten som utifrån dess innehåll sedan ger tillstånd till att den avlidne kan grävskärras eller kremeras.

Bland de handlingar som följer med den avlidne ska finnas ett intyg om dödsfallet, utfärdat av behörig läkare eller myndighet i det land där dödsfallet inträffade.

Intyget skall innehålla uppgift om dödsdagen och om det är möjligt uppgift om dödsorsaken.

Polismyndigheten skall efter sin genomgång av handlingarna sedan sända tillståndet för grävättning alternativt kremering till Skatteverket. Dödsbeviset i original till Skattekontoret i Stockholm. Det är det enda kontor som behandlar dessa utländska dödsbevis. Vanligtvis sker detta genom polisens försorg när de sänder tillståndet (baserat på handlingarna som medföljer kistan till Sverige) till Skatteverket. Begravningsentreprenör/motsvarande eller bärhushuspersonal ska se till att polisen förutom tillstånden sänder originaldödsbeviset till Skattekontoret.

För att få en snabb handläggning är det bästa om begravningsbyrån tar kontakt med polismyndigheten dels för att undersöka om de har möjlighet att själva ombesörja en överlämning av dokumenten, dels för att få en uppfattning inom vilken tidsrymd tillståndet för grävättning eller kremering kan vara klart.

Begravningsbyrån kan sedan beställa intyg för kremering eller grävättning hos Skatteverket.

Vid transport över landsgränser måste den avlidne läggas i en förseglad zinkkista. Om dödsfallet har orsakats av en smittsam sjukdom, ska kroppen vid transporten vara klädd i svepning indränkt med antiseptisk lösning för att inte sprida sjukdomar under transporten.

aska, som efter kremering har förts in i Sverige, ska i avvaktan på grävättning lämnas över till förvaring hos kyrkogårds- eller krematoriemyndighet. Askan ska grävättas inom ett år från det att den fördes in i landet.

Sveriges auktoriserade begravningsbyråer har utarbetat en *"Handbok för in- och utrikestransporter"* som ingående redogör för detta komplexa verksamhetsområdet.

SKL 2005:52 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

Avlider en svensk medborgare eller annan med permanent uppehållstillstånd i Sverige utanför Sveriges gränser, ansvarar dödsboet för transporten av den avlidna kroppen. Den som ordnar med grävättningen ska begära tillstånd till grävättning eller kremering. Frågor om tillstånd prövas av polismyndigheten på den ort där stoftet ska grävättas eller kremeras enligt Begravningslagen 1991:496. Skatteverket ska utfärda ett intyg om att stoftet får grävättas eller kremeras. Förvaring av avlidnen kan ske vid bärhus, dock längst en månad.

SFS 2003:491 Lag om konsulärt ekonomiskt bistånd 6 §

Bistånd lämnas med skäligt belopp för nödvändiga kostnader. Bistånd kan lämnas för avlidens person enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

SFS 2003:491 Angående återbetalningsskyldighet.

Områdesansvar

När någon avlidit under inresa till Sverige med t.ex. flyg eller båt, är det landstingsverksamheten som är ansvarig för att få flygplatsen eller hamnen till att ta hand om den avlidne. Området/verksamheten ska utse en eller flera erfarna läkare som ska ansvara för att alla uppgifter fullgörs.

Värdguiden ska informera om vilka dessa tjänstgörande läkare är.

Grävättning

Stoftet efter en avlidne eller dödfödd ska kremeras eller grävättas snarast möjligt och senast en månad efter dödsfallet (Begravningslagen Prop. 2011/12:51 fr.o.m. 1 maj 2012). Skatteverket får medge anständ om det finns särskilda skäl.

Om efterlevande inte kan enas kring grävning/kremering ska huvudman för begravningsverksamheten på den ort där den avlidne senast var folkbokförd på begäran medla mellan parterna. Twist hänskjuts till länsstyrelsen. Lag (1999:306).

Aska efter avlidens, som har kremerats i Sverige, ska grävättas inom ett år. Huvudman för begravningsverksamheten får dock medge anständ om det finns särskilda skäl.

Begravningslagen 1990:1144 § 4

Rätten till grävning på en allmän begravningsplats skall inte vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund.

Detta gäller dock inte för rätten till grävning på en sådan särskild gravplats som avses i 2 § första stycket. Lag (1999:306).

Lag (1999:306) 2 §

Huvudmannen skall, inom det egna förvaltningsområdet eller inom ett närläget förvaltningsområde, tillhandahålla särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

När en person av utländsk härkomst har avlidit under besök i Sverige, kan socialtjänsten eller polisen behöva kontaktas för att närlägande ska kunna underrättas och eventuell hemtransport ordnas.

En avlidens person med okänd identitet har fortfarande kvar sin rätt till grävning på allmän begravningsplats.

5. TRANSPORTANSVAR

När den avlidne är svept och kistlagd och lämnar landstingets bårhus övergår ansvaret till begravningsentreprenören på uppdrag av dödsboet eller anhörig, fram tills dess kistan överlämnas och förvaras i Kyrkogårdsförvaltningens eller Svenska kyrkans bårhus eller annan lokal för avskedsceremoni. Vid utlämnanet från landstingets bårhus dokumenteras detta med en transportblankett, se bilaga 6, med identitetsinformation.

I enlighet med Cirkulär, SKL 2005:52 får inte i något fall hälso- och sjukvården ta ansvaret för att transportera den avlidne från bårhus till lokalen för förvaring och visning eller ceremonilokal. Närstående eller annan som ordnar med begravningen är ansvarig för detta.

Transportansvar föreligger även för foster, se sid 24.

Ansvar vid dödsfall i enskild verksamhet

I de fall privat vård utförs på entreprenad åt landsting ansvarar sjukvårdshuvudmannen för transporterna.

I de fall en person avlider i privat vård, som ej finansieras med offentliga medel, har den privata vårdgivaren ansvaret för att ta hand om den avlidna, enligt HSL.

Närstående kan givetvis, välja att själva ta över ansvaret och beställa transport till bårhus. I dessa fall inträder ett avtalsförhållande och ett betalningsansvar direkt mellan dödsboet och transportören utan att kommunen/landstinget berörs. I dessa fall ska transportören fakturera dödsboet.

Regelverk för transport av avlidna

Läkare på plats ansvarar för beställning av transport av den avlidne till närmaste bårhus. Läkaren anger skriftligen på ”bårhusremiss extern, bilaga 5” till vilket bårhus den avlidne skall transporteras. Om det är oklart till vilket bårhus den avlidne skall föras eller om det aktuella bårhuset har platsbrist ska den ansvarige transportören meddela anhöriga på plats till vilket bårhus/kylrum den avlidne förs.

”Journalblad för dödsfall utanför sjukvårdsinrättning” och ”Bårhusremiss extern”, ska medfölja den avlidne till bårhuset.

Om den avlidne ska obduceras ska remiss för obduktion medfölja den avlidne. Vidare ska den läkare som konstaterat dödsfall utfärda dödsbevis och beställa transport till bårhus.

Uppgifter om var den avlidne förs, kan i efterhand efterfrågas på samma telefonnummer som transporten har beställts på.

Om transportören har ändrat avlämningsställe av något skäl, ska transportören säkra att den informationen både meddelas AISAB centralt och närstående. Även närstående kan ta över en transport till Bårhus och detta ska dokumenteras i journal.

Postmortala kroppar

Avlidna i hemmet med uttalade postmortala förändringar ska läggas i en sk. Bodybag. Om kroppen inte ska obduceras transporteras kroppen till det bårhus som är närmast hemmet. Alla bårhus ska ta emot dessa kroppar.

Om polismyndigheten eller läkaren efter kontakt med polismyndigheten i det distrikt där kroppen finns, anser att en obduktion ska genomföras, transporteras kroppen av polismyndighetens transportör till Rättsmedicin för obduktion.

Transport av avlidna på uppdrag av landstinget

1. SLLs leverantör

SLL har avtal med egen leverantör för transport av avlidne från hemmet eller mellan olika bärhus. SLL hämtar avlidna även i andra län.

2. Beställning

Beställning sker via Värdguiden/AISAB av läkare/sjuksköterska efter att dödsfallet har konstaterats.

3. Registrering hos transportör

Uppgifter som registreras:

- Tidpunkt för beställningen
- Beställarens namn, adress och telefonnummer
- Namn och telefonnummer till mottagare på avhämtningsplats samt mottagarens relation till den avlidne
- Den avlidnes namn och personnummer
- Uppgifter om hämtadress
- Tidpunkt när den avlidne hämtats och till vilket bärhus den avlidne förts

4. Inställelsenhetid

Transport skall utföras av leverantören senast inom 2 timmar eller vid överenskommen tidpunkt med beställaren eller närliggande.

För utomlänsuppdrag gäller överenskommelse om inställelsenhetid mellan beställaren och närliggande.

5. Identifiering

Transportpersonal ska kontrollera att den avlidne är identifierad med ID-band och att ”bärhusremiss extern” är fullständigt ifylld av läkare eller annan behörig person. I de fall transportblanketten är ofullständigt ifylld ska transportören kontakta beställaren av transporten (läkaren eller annan behörig person, SOS Alarm) för komplettering av uppgifterna.

Om den avlidne ska genomgå klinisk obduktion, ska även obduktionsremiss bifogas till transporten – ”bärhusremiss extern” (se bilaga 5).

Om den avlidne inte kan lämnas på den avlämningsadress som beställaren av transporten (läkaren eller annan behörig person) angett, ska transportören rådgöra med beställaren av transporten (Värdguiden, AISAB) om annan avlämningsadress/bärhus. Information om ändrat bärhus ska även vid behov lämnas till närliggande.

6. Dokumentation

I samband med hämtning och avlämning av avlidne på sjukvårdsinrättning ska transporten dokumenteras i enlighet med upphandlingsavtalet.

I samband med att avlidne hämtas på Särskilda boendeformer (SÄBO/LSS) inför en obduktion/borttagande av explosivt material ska en handling lämnas till personalen på att kroppen är ”utkvitterad”, se bilaga 6.

7. Etik

Ett professionellt och etiskt förhållningssätt är mycket viktigt vid utförandet av tjänsten ”Transport av avlidna”. Hela utförandet av uppdraget (mottagande av uppdrag – framkörning – hämtning – transport – avlämning) ska genomföras på sådant sätt att alla berörda (t.ex. närliggande, vårdpersonal och allmänhet) kan känna trygghet i att den avlidne respekteras, omhändertas och förflyttas på ett säkert och vördnadsfullt sätt. Leverantören ansvarar för att stödja och handleda personalen såväl inför som efter uppdraget.

8. Förflyttning

Vid förflyttning av den avlidne, ska denne bäras på bår eller båren rullas på ett bårunderrede med fyra hjul. Vid trånga utrymmen där bår ej kan användas, ska förflyttningen ske på lämpligt sätt utifrån etiska krav och lämplig lyftteknik.

Leverantören ska vid förflyttning, transport och vid avlämning på lämpligt sätt täcka den avlidne med lakan, filt och eller bårkapell. Den avlidne ska vara fastspänd på båren och båren ska vara förankrad i fordonet under transport.

9. Klädsel - namnskylt

Transportpersonal hos leverantören ska vid utförandet av uppdrag bära enhetlig, vårdad, diskret klädsel och namnskylt med fotografi. Det ska framgå av namnskylten att uppdraget utförs på uppdrag av SLL.

6. OMHÄNDERTAGANDE OCH FÖRVARING AV AVLIDNA

Bårhус

Vid länets fem akutsjukhus finns bemannade obduktionslokaler, bårhус och visningsrum med läkare och obduktionstekniker. För verksamheten ansvarar en verksamhetschef. Bårhусverksamheten vid akutsjukhusen är certifierad/ackrediterad (uppfyller kraven i standarden för ledningssystem) enligt ISO 9001:2008. Bårhус finns även vid Norrtälje och Södertälje sjukhus.

SOSFS 1996:29 kap 10 Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Inom hälso- och sjukvården förvaras vanligen avlidna på bär i kylrum, eller i öppna alternativt stängda fack i bårhус. Vanligen sveps den avlidne och förs över till en kista i samband med att den avlidne lämnas ut från landstingets bårhус. Kistläggning och transport av den avlidne beställs av dödsboet och utförs normalt av begravningsbyråerna. Därefter transporteras kistan till en bisättningslokal fram till dess att gravsättning eller kremering äger rum.

Bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen ger landstinget, kyrkogårds- och krematoriemyndigheterna samt begravningsbyråer möjlighet att lokalmässigt samordna förvaring på bär och i kista.

Att hälso- och sjukvårdens uppgift enligt 2§ i HSL ska fullgöras med respekt för den avlidne innehåller att kroppen ska transporteras och förvaras överläckt på lämpligt sätt.

Kravet på respekt för den avlidne får även anses innehålla att den som svarar för verksamheten på ett bårhус ska se till att lokalerna på ett betryggande sätt är skyddade mot intrång och att det finns säkra rutiner som syftar till att förhindra förväxlingar av kropparna.

Process

Nedan följer en översiktlig flödesbeskrivning av de olika momenten i den ofta komplexa regleringen, som är förenad med att en person avlidit och handläggningen fram till kistläggning och transport för kommande gravsättning.

Särskilda boendeformer (SÄBO, LSS)

För att bl.a. undvika olägenheter för de efterlevande till följd av att den döde förs till en annan ort eller förs bort alltför snart efter dödsfallet, kan man t.ex. inom sådana boendeformer ha kylmöjligheter som medger att avlidna kan förvaras under goda förhållanden.

Av lokala regler bör framgå i vilka situationer den läkare som har konstaterat dödsfallet ska ansvara för att kroppen förs till ett bårhус och vad som då gäller i fråga om transporten av kroppen samt vilken information som läkaren ska lämna till transport- och bårhuspersonalen.

Huvudregeln är att värdeföremål tas av innan kroppen förs till ett bårhус. Den som svarar för verksamheten vid bårhuset får ett skriftligt besked om vilka föremål som följer med kroppen.

Kravet på respekt för den avlidne får även anses innehålla att den som svarar för verksamheten vid ett bårhус ska se till att lokalerna på ett betryggande sätt är skyddade mot obehörigas intrång och att det finns säkra rutiner som syftar till att förhindra förväxlingar. I kommunerna finns riktlinjer för omhändertagande av avlidna i enlighet med lagstiftningen.

Socialstyrelsen föreskriver att den som svarar för sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården där avlidna förvaras (bårhус) fastställer regler med i huvudsak följande innehöld.

Den som tar emot kroppen efter en avlidne ska kontrollera

1. att ett identitetsband (motsvarande) är fäst på kroppen. Om detta inte har gjorts, skall den läkare som har konstaterat dödsfallet kontaktas så att denne kan ombesörja att kroppen förses med sådana band.
2. Journal skall föras med tillämpning av de regler som finns i patientjournallagen (1985:562). I journalen skall antecknas
 - den avlidnes identitet enligt identitetsbanden
 - vilken läkare som har fastställt att döden inträtt,
 - vilka föremål som följer med kroppen,
 - datum då kroppen tas emot,
 - om en rättsmedicinsk undersökning avses genomföras, datum då kroppen hämtas för en sådan undersökning och i regel då den åter tas emot på bårhuset,
 - om en klinisk obduktion avses genomföras och datum när den utförs,
 - eventuell information om att en viss begravningsbyrå har anlitats av den som ordnar med begravningen och om planerad tidpunkt för begravningen.
3. Om kroppen balsameras, skall detta antecknas i journalen och fogas till bårhusets journal.
4. Om någon inte hört av sig angående den avlidne, ska skälet för detta omgående undersökas av bårhusansvarig. Kommunens dödsbortredare kontaktas i enlighet med Årvabalken och 5 kap. 2§ BL.
5. Skatteverket kan kontaktas av kyrkogårdsförvaltningen eller Svenska kyrkan i egenskap av att dessa är myndigheter, om det dröjer innan kroppen omhändertas för gravsättning. Enligt 5 kap. 10 § BL gäller att kremeringeller gravsättning skall ske snarast möjligt och senast en månad efter dödsfallet samt att Skatteverket annars skall under söka anledningen till dröjsmålet.
6. Den som lämnar ut kroppen ska först kontrollera om en planerad rättsmedicinsk undersökning eller klinisk obduktion ska utföras. Kroppen får inte lämnas ut innan dennaundersökning har gjorts eller det står klart att den inte ska utföras.
7. När kroppen lämnas ut ska den som gör detta kontrollera identitetsbanden tillsammans med den som hämtar kroppen. Bandet får inte tas av. I journalen ska antecknas
 - namnet på den som hämtar kroppen,
 - om den personen redan är känd eller hur denne legitimerat sig, varvid personnummer eller annan motsvarande uppgift enligt legitimationshandlingen ska antecknas,
 - begravningsbyråns namn, om den som hämtar den avlidne representerar en sådan, och annars i vilken egenskap han eller hon hämtar kroppen.
8. Den som hämtar den avlidne ska också med sin namnteckning bekräfta att han eller hon har tagit emot kroppen och eventuella föremål som har följt med denna till bårhuset.

Klinisk obduktion

Lagen om obduktion SFS 1995:832

1§ Obduktionslagen

...."skall den som gör ett ingrepp i eller vidtar någon annan åtgärd med en död kropp fullgöra sin uppgift med respekt för den avlidne". Bestämmelsen gäller även utanför hälso- och sjukvårdens ansvarsområde SOSFS 1996:29.

Till dem som är berörda när det gäller obduktioner hör bl.a. den avlidnes närliggande, framtida patienter, sjukvårdspersonal, forskare m.fl. Var och en har under sin livstid intresse av att hans eller hennes vilja respekteras även efter döden.

Den dödes integritet kan kränkas genom en obduktion. Framför allt är det emellertid de efterlevande som kan lida av att den döda kroppen åsamkas en skada. Det blir därmed de efterlevande som har ett stort intresse av att skydda den avlidnes integritet.

SFS 1995:831 Lag om transplantation m.m.

Lagen innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta tillvara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för behandling av sjukdom eller kropps- skada hos en annan människa (transplantation) eller för annat medicinskt ändamål.

Lagen innehåller också bestämmelser om användning av vävnad från ett aborterat foster och förbud mot vissa förfaranden med biologiskt material.

SOSFS 1996:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m

Obduktionslagen innehåller bestämmelser om kliniska obduktioner och rättsmedicinska undersökningar av avlidna. Lagen innehåller också bestämmelser om vissa andra ingrepp på avlidna. Det gäller anatomiska dissektioner, provoperationer, avlägsnande av icke-biologiskt material (implantat) och balsamering. Ingrepp i syfte att ta till vara biologiskt material från en avlidne för transplantation eller annat medicinskt ändamål än vid obduktion regleras i lagen (1995:831) om transplantation m.m. (transplantationslagen). (Se även Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd till den lagen.)

Balsamering i samband med klinisk obduktion utgör ett i sammanhanget obetydligt ingrepp. Den läkare som utför en obduktion bör därför ta initiativ till att kroppen, om det behövs av sanitära skäl, balsameras omedelbart efter obduktion (SOSFS 1996:29).

Partiell obduktion

Partiella obduktioner bör reserveras endast för undantagsfall och närliggande ska få tydlig information om vad en partiell obduktion innebär och vad som ska ske om denna inte visar förväntat fynd.

Medgivande från närliggande till provoperation

En obduktion innebär även ett tillfälle att träna eller prova ut ny operationsteknik s.k. provoperation. Detta genomförs alltid av eller under överinseende av erfaren läkare. Det utförs också med respekt för den döde och på ett sätt så att det lämnar så lite spår som möjligt på den döda kroppen.

Enligt obduktionslagen (SFS 1995:832) 8§ och 22§ kan sådant ingrepp på den döda kroppen bara göras om det kan antas att ingreppet är förenligt med den avlidnes inställning.

Utlämnande av avlidnen

Rutin ska finnas för att säkerställa att kroppen inte lämnas ut för grävning innan den

kliniska obduktionen utförts i enlighet med remiss. Information till remittent och närliggande ska ske så snart som möjligt. **Om besked om klinisk obduktion ej lämnas inom 5 veckodagar så sker utlämning till begravningsentreprenör/motsvarande.**

Rättsmedicinska undersökningar/obduktion

I samband med att begravningslagen (1990:1144) ändrades så att sjukvården fick huvudansvaret för utredning av dödsfall utanför sjukhus i stället för polisen, och polisanmälan skulle göras enbart vid misstanke om dödsfallet orsakats av yttre våld eller förgiftning har de rättsmedicinska undersökningarna halverats då de s.k enkla dödsorsaksundersökningarna föll bort. Rättsläkaren kan utföra en platsundersökning för att få en uppfattning om fyndsituationen, skadebilden, göra en bestämning av dödstidpunkten och tillsammans med polisens tekniker säkra spår på kroppen.

En annan situation är när läkaren vid obduktion gör överraskande och svårtolkade fynd som leder till förnyad kontakt med polis och fyndplats. Utförande av rättsmedicinska obduktioner kräver planering utifrån frågeställningar i det enskilda fallet.

Om dödsfallet har inträffat på sjukhus, kan behandlande läkare tillfrågas om visning av obduktionsfynden. Viktig klinisk information kan därmed lämnas och beaktas i slutrapporten.

Så kallad Utvidgad rättsmedicinsk obduktion utförs vid våldsbrott med dödlig utgång.

Rättsintyg

En lag om rättsintyg (SFS 2005:225) med anledning av brott trädde i kraft 1 januari 2006. Rättsintyg kan inte beställas av privatpersoner. Ett antal kontrakterade rättsintygsläkare anställdes av Rättsmedicinalverket. Rättsintygen är avgiftsbelagda. I Stockholm utfärdas den största delen av rättsintygen, 90 %, av privata sjukvårdsföretag inkl S:t Görans sjukhus. Enbart cirka 10 % av rättsintygen faktureras från Stockholms läns landsting eller av landstingsdrivna sjukvårdsinrättningar.

Polisen begär ofta rättsintyg i form av yttrande över patientjournalhandlingar i stället för att besluta om en särskild kroppsundersökning.

Rättsmedicinalverket ansvar för att leda utbildningen av de kontrakterade rättsintygsläkarna.

Kostnad för utförande av rättsintyg, se avgiftshandboken.

Balsamering

I svensk rätt förutsätts att döda kroppar får balsameras. I vissa fall är balsamering obligatorisk enligt begravningsförordningen. Genom en balsamering kan en avlidne människas kropp bevaras från förruttnelse eller så kan processen födröjas i avvaktan på gravfästning/kremering.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen § 2 d, skall den avlidne kroppen förvaras så att behov av balsamering av sanitära skäl undviks.

I Socialstyrelsens utlåtande framhålls särskilt i regeringens prop 2011/12:51 "Några begravningsfrågor", att vissa frånstötande förändringar av kroppen uppstår redan efter en vecka, trots kylanordningar, vilket motiverar balsamering.

Om en begravning sker mer än efter tio dagar från dödsfallet, behöver kroppen i de flesta fall vara balsamerad. Behovet av balsamering beslutas av ansvarig läkare vid båhus. Balsamering är en kostnad som betalas av dödsboet enligt riktslinjer från SKL.

24 § Obduktionslagen

"Kroppen efter en avlidne får balsameras om det av sanitära skäl är nödvändigt för att kroppen skall kunna bevaras till dess kremering eller gravslättning sker eller om den skall tas i anspråk för anatomisk dissektion."

I enlighet med Socialstyrelsens förordning SOSFS 1996:29 föreskrivs av den som bedriver eller svarar för sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården att balsamering enligt 24 § första stycket obduktionslagen endast får beslutas av ansvarig verksamhetschef/läkare för patologiavdelning/ bärhus i Stockholms läns landsting.

Enligt 24 § andra stycket ansvarar verksamhetschef/motsvarande även för att balsamering sker i överensstämmelse med vetenskap och berövad erfarenhet samt på ett ansvarsfullt sätt inom landstinget lokaler.

Balsamering får inte utföras innan det står klart att en klinisk obduktion eller en rättsmedicinsk undersökning inte skall göras.

Rutinerna skall vara sådana att detta krav kan uppfyllas liksom att det finns garantier för att den döda kroppen inte lämnas ut för bisättning innan det klargjorts om en klinisk obduktion eller en rättsmedicinsk undersökning skall göras.

Om den avlidne har donerat sin kropp för anatomisk dissektion vid högskola får kroppen balsameras om det behövs för att den ska kunna användas för forskning eller undervisning.

Balsamering i samband med klinisk obduktion utgör ett i sammanhanget obetydligt ingrepp. Den läkare som utför en obduktion bör därför ta initiativ till att kroppen, om det behövs av sanitära skäl, balsameras omedelbart efter obduktion (SOSFS 1996:29).

Riktlinjer för balsamering/inpackning

Om balsamering är nödvändig på grund av dröjsmål eller av andra sanitära skäl inför gravslättning får balsamering ske oberoende av den avlidnes eller efterlevandes uppfattning. Kostnaden för balsamering debiteras dödsboet.

Liksom i andra fall när ingrepp ska göras på avlidne, bör dennes närmaste underrättas om den tänkta åtgärden. Beslut om balsamering ska fattas av någon i ansvarig ställning, såsom verksamhetschef/läkare vid patologavdelning.

Om balsamering begärs av dödsboet när det inte är nödvändigt av sanitära skäl utan för att begravningen skall kunna genomföras på önskat sätt, har den som getts befogenhet att välja begravningsform också rätt att besluta om balsamering ska ske eller inte.

Regeln inom Stockholms läns landsting är att klinik/verksamhet har högst sju veckodagar på sig att meddela om klinisk obduktion ska utföras eller ej. Om balsamering behövs av sanitära skäl eller om den som ordnar med gravslättning begär balsamering tidigare än sju veckodagar efter dödsfallet måste den klinik/verksamhet där patienten vistas kontakta för att kontrollera om obduktion kommer att begäras eller ej. Sanitära skäl definieras som förvaring på patologavdelning ca 10 dagar – beroende på kroppens status – samt att förväntad tid till gravslättning kommer att ske efter denna tidpunkt.

Inom hälso- och sjukvården ska patientjournal föras vid balsamering. I journalen skall enligt 24 § obduktionslagen antecknas:

- vem som beslutar om åtgärden,
- vem som utför balsameringen och
- datum för åtgärden.

Se verkställighetsbeslut angående balsameringsbeslut, HMS12047 samt Karolinska KUL pat/cyt / 016/12 samt Unilabs St. Göran, bilaga 7.

Avgift för balsamering

Beslut fattades i fullmäktige juni 2012 att införa en avgift på avlidna om 750 SEK fr.o.m. 1 juli 2012. Avgiften kommer att indexregleras årligen och införs i avgiftshandboken. Kostnaden för balsamering debiteras dödsboet.

I anslutning till en obduktion sker också en balsamering. Balsameringen bekostas i dessa fall av landstinget. Se ekonomiavsnittet.

Avgift för inpackning

Vid framskriden förruttnelse eller om omfattande kroppsskador föreligger kan balsamering inte genomföras. Vid dessa tillfällen måste kroppen omhändertas och miljövänlig plast används. Kostnaden debiteras dödsboet.

Visning av avlidna

Lokala visningsföreskrifter

Att visa respekt för såväl den döde som närliggande i ett mångkulturellt samhälle är av största vikt. Ett värdigt omhändertagande av patienten även efter döden är också för personalen synnerligen angeläget då det är en arbetsuppgift som kan vara påfrestande även för en van medarbetare.

Ett för ändamålet iordningsställt rum för avskildhet och samtal mellan den personal som vårdat patienten, kurator och närliggande är ett sätt att visa respekt.

Inför en visning och avsked bör närliggande erbjudas möjlighet att själva delta i iordningställandet av den döde på klinik/avdelning.

Seder och bruk varierar mellan kulturer och närliggande bör ges tillfälle till samtal kring detta. I sammanhanget är det viktigt att tolk tillkallas för att missförstånd inte ska uppstå. Se Vårdgivarguiden, "Krisstöd och själavård, Sjukhuskyrkan, Trossamfund samt övriga organisationer och samfund.

Den avlidne ska transporteras till bårhuset/visningsrum av personalen. Detta ska ske under värdiga former.

Visningen kan förberedas av en obduktionstekniker eller begravningsentreprenör i avsedd lokal i bårhuset.

Tvagning

Omhändertagandet omfattar enbart avlidna länsinnevänare. Tidsbeställning för tvagning sker vid bårhus efter överenskommelse. Tvättutensilier bekostas av dödsboet.

Klinisk patologi/cytologi på Karolinska Universitetssjukhuset tillhandahåller lämpliga lokaler för tvagning av avlidna vid bårhusen på Danderyds sjukhus, Karolinska i Huddinge, Karolinska i Solna och Södersjukhuset.

Vid tvagning tillhandahåller kliniken en stor handduk, skoskydd, engångshandskar (dock ej sterila) och plastförkläde. Övrig utrustning får var och en ordna själv, såsom hårskydd, munskydd, sterila handskar och lakan.

Hårskydd, munskydd och sterila handskar finns att köpa på apotek.

Se verksamhetschefsbeslut Pat/Cyt, se bilaga 13.

Kistläggning

Hanteringen hos sjukvårdshuvudmannen och begravningsbyrån.

Sjukvårdshuvudmannen lämnar ut stoftet till begravningsbyrån eller annan företrädare för dödsboet i samband med kistläggningen. Begravningsbyrån ska identifiera den avlidna genom att kontrollera den avlidnes identitet på märkbanden (hand/fot) som är fästa på den avlidna och därefter sätta på identitet-/kistkortet på anvisad plats på kistan.

För att undvika förväxling hämtas avlidna ut en i taget från kylförvaring. Standardiserade kistkort finns att använda från 2015-01-01.

När kistläggningen har utförts ska stoftet i regel transporteras vidare från förvaringen i Svenska kyrkans eller Kyrkogårdsförvaltningens Kylrum/bårhus till bisättning och efterföljande ceremoni och gravsättning.

In- och utrikestransporter av avlidna

Ett komplext regelverk styr dessa transporter och Sveriges Auktoriserade Begravningsbyråer har utarbetad en handbok i detta arbetsområde som belyser regelverket kring bland annat;

- bil- och flygtransporter inom Sverige
- transporter inom Norden och utomlands
- en standardisering av kistor beräknas träda i kraft 1/1-2015
- urntransporter
- Europarådets regler för zinkkistor
- nödvändiga handlingar och dokument

Kontakt tas med ansvarig begravningsentreprenör.

7. EKONOMI

Avgift och ersättning till kommun och landsting

Bestämmelser om vårdavgifter i 26 § hälso- och sjukvårdslagen medger att landsting och kommuner får ta ut avgifter i samband med omhändertagande av avlidna.

Fakturering bårhus/obduktion m.m

Fakturering för utförd tjänst sker vid

*Patologi/Cytologiavdelning vid Karolinska universitetssjukhuset
Unilabs vid Capio St Görans sjukhus AB
Norrtälje sjukhus
Södertälje sjukhus*

För att rätt fakturering ska ske beträffande utförda uppdrag vid bårhus, obduktion, borttagande av pacemaker/explosiva implantat, balsamering mm används följande rutiner för underlag i ekonomi system och laboratoriedatasystemet (SymPathy)

Avlidna på sjukhus:

- Vid beslut om transport till bårhus använd blankett ”bårhusremiss intern” (tidigare benämnt Transportsedel) anges avdelning/kliniks kombikakod för korrekt fakturering.
- Respektive klinik/sjukhus betalar för bårhusförvaring, obduktion och borttagande av pacemaker/explosiva material då detta ingår i DRG-ersättningen.
- Efter avslutad obduktion balsameras kroppen och detta ingår i DRG-ersättningen och faktureras avdelning/klinik.
- Dödsboet betalar utförd balsamering via faktura från landstingets ekonomisystem. Karolinska Universitetssjukhusets Cytologi/Patologi klinik debiterar begravningsbyrån, i de enstaka fall en balsamering sker på beställning från dödsboet.
- En kombikakod finns för de olika begravningsbyråerna

Avlidna i hemmet eller på offentlig plats

I ”bårhusremiss extern” anges den kombikakod som ska användas vid fakturering av bårhuset dvs. det ska framgå att den avlidne dött i hemmet eller på offentlig plats.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, HSF, betalar bårhusavgift, borttagande av pacemaker/explosiva material samt obduktion med anslutande balsamering. Dödsboet betalar den avlidnes balsamering.

Vid Unilabs på Capio St Görans sjukhus AB tillämpas följande rutin. Se brev, bilaga 7.

Avlidna vid särskilda boendeformer:

I samband med beslut om obduktion ska transport ske av AISAB och betalas av landstinget. Balsamering i anslutningbduktion betalas av HSF. Borttagande av pacemaker/explosiva implantat betalas av HSF.

Vid transport till avtalat bårhus för obduktion eller borttagande av pacemaker, använd blankett ”bårhusremiss extern”.

Respektive kommun eller särskild boendeform – där så är avtalat, där den avlidna bott, betalar bårhusförvaring samt ombesörjer och bekostar transport till bårhus.

I "bårhusräremiss extern" styrs debiteringen av vilken kombikakod för fakturering som boendet anger.

Dödsboet betalar utförd balsamering genom faktura från landstingets ekonomisystem.

Kommun

Om det inte finns anhöriga eller annan person som kan företräda dödsboet, utser kommunen efter ansökan, en dödsboförvaltare. Bårhuset ställer krav på socialförvaltningen när inget omhändertagande av den avlidna skett. Ställs ekonomiska krav i dödsboet och inga medel finns, ansöker dödsboet om ekonomiskt bistånd för begravning. Kommunen ställer krav i dödsboet enligt Socialstyrelsens allmänna råd.

Barn och husdjur mm

Om den avlidne har familjemedlemmar, husdjur eller egendom som behöver tas omhand ska den som konstaterar dödsfallet omedelbart kontakta kommunens socialförvaltning. Se bilaga 12.

Omhändertagande i landstingets bårhús i enlighet med Bårhusräremiss Kostnadsfördelning utifrån uppgiven kombikakod på Bårhusräremissen

	SPSV AKUTSJUKHUS GERIATRIK	EGET BOENDE	SÄRSKILDA BOENDEFORMER
Bårhusrävaring	klinik	HSF	Kommun / Sförv* / avtal med företaget för boende
Obduktion	klinik	HSF	HSF
Obuktion inkl balsamering	klinik	HSF	HSF
Bortagande av expl.mat.	klinik	HSF	HSF
Balsamering	dödsboet	dödsboet	dödsboet
Transport till landstingets bårhús Bårhusräremiss, intern Bårhusräremiss, extern	klinik	AISAB/HSF	** **

* Sförv=stadsdelsförvaltning

** egen transportör till SLL bårhús om avtal finns för mottagande

** Om obduktion/bortagande av explosiva material föreligger ska transport ombesörjas av SLL/ AISAB

8. ÖVRIGA AKTÖRER

I dagens mångkulturella samhälle, finns ett behov av att i olika skeden i livet få existentiella och andliga frågorna beaktade. I Stockholms län utgörs nära en femtedel ca 19 % av länets befolkning av utlandsfödda eller utländska medborgare som kan ha olika kulturell syn i dessa frågor.

Sjukhuskyrkan

Det andliga och existentiella omhändertagandet på sjukhusen har en lång tradition i vårt land. Sjukhuskyrkan finns representerad på i stort sett alla sjukhus i Sverige. Sjukhuskyrkan finns till för patienter, närliggande och personal, för att hjälpa människor att hantera de religiösa och existentiella frågor som väcks i en sjukhusmiljö. Till uppdraget hör det själavårdande, stödjande samtalet vid sjukdom i samband med kriser och dödsfall. Vidare ingår att inbjuda till andakter, musikstunder, reflektionsgrupper och andra liknande samlningar.

I sjukhuskyrkan arbetar präster, pastorer, diakoner, ordenssystrar och assistenter från olika kristna trossamfund. Man arbetar tillsammans, ekumeniskt och man arbetar också under tystradsplikt. Inom sjukhuskyrkan upprätthålls beredskap dygnet runt vid sjukhusen för att vid behov kunna kallas in. Sjukhuskyrkan är också en resurs när det gäller att förmedla kontakt med andra religioners företrädare. Se Vårdgivarguiden

Man kan också vända sig till sin lokala församling, Nationella hjälplinjen
tel: 020 – 220 00 60, Röda korsets hjälptelefon tel: 0771 – 900 800, Jourhavande präst
på telefon 112, Jourhavande medmänniska tel: 08 – 702 16 80 (kl 21:00 – 06:00) eller
1177 Vårdguiden på telefon. Eller www.vardguiden.se

Huvudman för begravningsverksamheten

Med huvudman för begravningsverksamheten avses den församling inom Svenska kyrkan eller kommun (Stockholm -Kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm stad- och Tranås) som ska anordna och hålla allmänna begravningsplaster för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt förvaltningsområde. Huvudmannen är skyldig att tillhandahålla ett antal tjänster bl.a. gravplats i 25 år, lokal för förvaring och transporter av avlidna inom huvudmannens område. Dessa tjänster finansieras genom begravningsavgiften och tillhandahålls utan kostnad för dödsboet.

Kommunernas kyrkogårdsförvaltningar

I Stockholms stad finns ett samarbetsorgan i begravningsfrågor, Kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm, till vilket är knutit fem krematorier med kylutrymmen i Nynäshamn, Huddinge, Skogskyrkogården, Råcksta och Sollentuna.

Svenska kyrkan

Svenska kyrkan ombesörjer begravningsceremoni för 79 procent av de avlidna, 9 procent är borgerlig begravning, annan religion utgör 5 procent och frikyrkor 4 procent samt ingen begravningsceremoni ca 3 procent

Begravningsentreprenörer/motsvarande

Begravningsbyrån agerar på uppdrag av dödsboet, dvs den som ordnar med gravsättningen, i regel nära anhöriga till den avlidna. Begravningsbyrån tillhandahåller ett antal tjänster såsom exempelvis kistläggning, transporter av den avlidna och ceremoni.

När kroppen omhändertas för att en ceremoni ska genomföras med efterföljande kremation och gravsättning alternativt transport till utlandet för gravsättning sker detta i regel på uppdrag av dödsboet, dvs den som ordnar med begravningen genom en begravningsbyrås försorg. Det förekommer således även att en kommun ger en begravningsbyrå i uppdrag att ombesörja omhändertagandet av avlidna i avvaktan på en dödsbortredning.

Kommunen där den avlidne var bosatt ska ordna med gravsättning om ingen annan gör det. Om den avlidna inte kan identifieras eller inte är folkbokförd i Sverige så ligger ansvaret på den kommun där personen avlidit. För kostnaderna i samband med gravsättningen har kommunen rätt till ersättning av dödsboet.

Skatteverket

Se www.skatteverket.se

Dödsbevis

Skatteverket registrerar ett dödsfall så snart ett dödsbevis har kommit in från läkare eller sjukhus, eller när Skatteverket har beslutat om dödförklaring

Dödsfallsintyg

Detta intyg används för att visa när en person avled och vilka efterlevande den avlidne personen har.

Intyget beställs via Skatteupplysningen på 0771-567 567.

Underrättelse till andra myndigheter

Uppgift om att en person har avlidit aviseras ut i samhället via folkbokföringens aviseringssystem. Det innebär att andra myndigheter och många privata företag, banker och försäkringsbolag får uppgiften.

Begravning

I Stockholms län kremeras ca 90 procent av de avlidna, i Sverige totalt ca 70 procent.

Kremering eller gravsättning av den avlidne ska ske inom en månad från dödsfallet.

År det av någon anledning inte möjligt att ordna med gravsättning inom en månad kan anhöriga, närliggande eller annan som ordnar med begravningen begära anständ genom att kontakta Skatteverket.

Skäl för att få anständ kan vara att:

- medling pågår eller kommer att inledas på grund av att de anhöriga är oeniga om gravsättningen eller om kremering ska ske
- en anhörig är förhindrad att ordna med gravsättningen i tid på grund av sjukdom
- gravsättning av samtidigt avlidna familjemedlemmar ska ske vid en gemensam förrättning

9. LAGSTIFTNING

Begravningslagen SFS 1990:1144

1 kap. Definitioner

- 1 § I denna lag avses med
- begravningsverksamhet: de olika åtgärder som har direkt samband med förvaltningen av allmänna begravningsplatser,
- församling: församling eller kyrklig samfällighet inom Svenska kyrkan,
- huvudman: församling inom Svenska kyrkan eller kommun som skall anordna och hålla allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt avgränsat förvaltningsområde,
- begravningsplatser: områden eller utrymmen som är behörigen anordnade för förvaring av avlidnas stoft eller aska och som har tagits i anspråk för detta ändamål, främst kyrkogårdar eller andra gravområden, minneslundar, kolumbarier eller urnmurar,
- allmänna begravningsplatser: sådana begravningsplatser som är anordnade av församlingar, av kommuner eller annars av det allmänna,
- enskilda begravningsplatser: andra begravningsplatser än allmänna,
- gravrätt: den rätt som uppkommer när en bestämd gravplats på en allmän begravningsplats upplåts av den som förvaltar begravningsplatsen till någon för gravsättning,
- kremering: förbränning av stoftet efter en avlidne person,
- gravsättning: placering av stoft eller aska inom en bestämd gravplats och placering eller utströende av aska i minneslund eller på någon annan plats än begravningsplats,
- gravanordningar: gravvårdar och andra gravöverbyggnader, stenramar, staket eller andra liknande anordningar på en gravplats. Lag (1999:306).

Lagtexter med länkar

Lagtext rörande begravningsverksamheten

Länk till Riksdagens lagar

SFS 1958:637 Ärvdabalk

18 kap. Allmänna bestämmelser om dödsbo

2 § ... Den som har tagit hand om egendomen skall genast underrätta övriga delägare om dödsfallet och, om det behövs god man för någon delägare, göra anmälan hos överförmyndaren enligt 11 kap. föräldrabalken. Vad som har sagts om delägare gäller också efterlevande make som inte är delägare. ...Lag (1994:1435).

SFS 1962:700 Brotsbalk

16 kap. 10 § Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik eller avlidens aska, öppnar grav eller eljest gör skada eller ofog på kista, urna, grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård, döms för brott mot griftefrid till böter eller fängelse i högst två år. Lag (1993:207).

SFS 1982:763 Hälso- och sjukvårdslag

2 d § När någon har avlidit, skall hälso- och sjukvårdens uppgifter fullgöras med respekt för den avlidne. De efterlevande skall visas hänsyn och omtanke. Lag (1998:1660).

SFS 1987:269 Lag om kriterier för bestämmande av människans död

En människa är död när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

SFS 1990:1144 Begravningslag

Om huvudmannaskapet och skyldigheten att tillhandahålla gravplats, att föra gravbok, om krematorier, om intyg för gravsättning eller kremering, om tvister mellan efterlevande, om tiden för kremering och gravsättning, utlämnande av aska, upplåtelse, förnyelse och överlätelse av gravrätt, gravanordningar, begravningsavgift, begravningsombud mm.

Se även betänkandet av begravningsutredningen inför kommande ändring i Begravningslagstiftningen "Några begravningsfrågor", SOU 2009:79

SFS 1990:1147 Begravningsförordning

1 § I denna förordning finns föreskrifter som ansluter till begravningslagen (1990:1144).

SFS 1995:831 Lag om transplantation

Denna lag innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta till vara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för behandling av sjukdom eller kroppsskada hos en annan människa (transplantation) eller för annat medicinskt ändamål. Lagen innehåller också bestämmelser om användning av vävnad från ett aborterat foster och förbud mot vissa förfaranden med biologiskt material.

SFS 1995:832 Lag om obduktion mm

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om obduktioner och vissa andra åtgärder med kroppen efter en avlidne människa.

Lag om konsulära katastrofinsatser 2009-10 UU20.

SFS 1996:613 Förordning med instruktion för Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket skall svara för rättsmedicinska obduktioner och andra rättsmedicinska undersökningar.

SFS 1998:531 Lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område

2 kap. 3 § Om en patient har avlidit skall den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen fullgöra sina uppgifter med respekt för den avlidne. De efterlevande skall visas hänsyn och omtanke.

SFS 2001:453 Socialtjänstlag

Socialtjänstlagen reglerar bl.a. rätten till bistånd. Se också Socialstyrelsens allmänna råd (2003:5) när det gäller bistånd till begravning.

SFS 2005:130 Lag om dödförklaring

Är någon försvunnen, får han eller hon dödförklaras enligt denna lag.

Socialstyrelsen, SOSFS, föreskrifter, råd och anvisningar

Länk till Socialstyrelsen

SOSFS 1989:1 Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 1989:1) om åtgärder för att förhindra förväxlingar inom hälso- och sjukvården.

Om identitetskontroll och uppmärkning av patienter och avlidna. Observera att Socialstyrelsen upphört avsnitt 8 i SOSFS 1995:20.

SOSFS 1990:8 Socialstyrelsens allmänna råd rörande omhändertagande av foster efter abort (UPPHÄVDA)

Rutiner för omhändertagande av foster efter tidigaborter (t.o.m. vecka 12) samt efter senaborter (vecka 13 t.o.m. 28).

Dessa allmänna råd är upphävda. Orsaken är enligt Socialstyrelsen att vården idag har väl fungerande rutiner för hur det praktiska omhändertagandet ska ske, varför behovet av de allmänna råden i denna del inte längre ansågs kvarstå. (Inget hindrar att sjukhusen fortsätter att använda sig av de rekommendationer som finns i SOSFS 1990:8 beträffande omhändertagandet.)

Att de allmänna råden har upphävts förändrar inte rättsläget för vad som gäller om kvinnan har önskemål som avviker från sjukhusets rutiner. Följande gäller även fortsättningsvis: Om kvinnan t.ex. inte vill att fostret efter en sen abort ska kremeras bör hennes önskan om att det i stället bränns, hörsamas. Om kvinnan i stället vill ha en särskild ceremoni ska även detta hörsamas. Den tredje varianten, att kvinnan vill ta med sig fostret hem, måste också accepteras, så länge det inte rör sig om smittförande material (särskild lagstiftning gäller för detta).

SOSFS 1996:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m.

Obduktionslagens innehåll, respekt för den avlidne, klinisk obduktion, rättsmedicinska undersökningar, anatomisk dissektion, provoperationer, implantat mm.

SOSFS 1996:29 Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Om dödförklaring, identitetsbandet och identifieringen, den dödes egendom, dödsbeviset, förvaring av avlidna, balsamering mm.

SOSFS 1997:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Organ- och vävnadstagning för transplantation eller för annat medicinskt ändamål.

Reglerar vilka som kan vara givare, om den avlidne eller de efterlevande motsatt sig donation, information till den avlidnes närmaste, kontroll genom donationsregistret mm.

SOSFS 1997:26 Rättsmedicinalverkets föreskrifter. Rättsmedicinska undersökningar av avlidna.

Om yttre och inre undersökning, rättsmedicinsk likbesiktning och obduktion samt utvidgad rättsmedicinsk obduktion mm.

SOSFS 2003:5 Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd

Här finns ett avsnitt om bistånd till begravning där bl.a. rekommendationen om ett halvt basbelopp återfinns.

Socialstyrelsens stöd för rättstillämpning och handledning november 2003

Ekonomiskt bistånd

Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten (med bl.a. ekonomiskt bistånd till begravningskostnader)

SOSFS 2005:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död

Om fastställande av dödsfall, indirekta och direkta kriterier.

SOSFS 2005:29 Socialstyrelsens föreskrifter om utfärdande av intyg inom hälso- och sjukvården m.m.

Om dödsbevis och dödsorsaksintyg.

SOSFS 2006:114-25 Frågor och svar om ekonomiskt bistånd

Hur man söker bistånd (även till begravning) och överklagar mm

Aktuella författningar:

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Socialtjänstlagen (2002:453)

Lag om kriterier för bestämmande av en människas död (1987:269)

Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdsområdet

Förordning (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område

Förordning (1996:933) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (1987:32) om kriterier för bestämmande av en människas död

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (1996:29) om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:28) om kliniska obduktioner m.m.

Socialstyrelsens allmänna råd (1997:8) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsens allmänna råd (1997:10) om medicinskt ansvarig sjuksköterska i kommunernas hälso- och sjukvård.

Rättsintyg

Sveriges kommuner och landsting, cirkulär m.m.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) www.skl.se

Handbok för hälso- och sjukvård

Här finns bl.a. ett instruktivt avsnitt om omhändertagandet av avlidna i dödsbädden, att tandproteser ska sättas in, om identitetsband mm

Cirkulär 1997:183 Underlag för rutiner för omhändertagande av avlidna mm

Om att mun och ögon ska slutas mm samt bårhusförvaring av avlidna.

Cirkulär 2005:52 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

Om sjukvårdshuvudmannens ansvar för omhändertagande av avlidna i olika boendeformer, upphandling av transporter, huvudmannens rätt att ta ut avgifter mm.

Ytterligare cirkulär 1995:100 Sveriges kommuner och landstingskommunens hälso- och sjukvårdsansvar

Svenska kommunförbundet PM 1997-10-13 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna tidigare cirkulär 1993:21 och 1994:227.

SKL 2003:82 Hälso- och sjukvårdsansvaret i boendeform eller bostad enligt Sol, LSS mm

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, skrivelser och cirkulär

Länk till Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation

Observera 16/2011 Huvudmannens och begravningsbyråns ansvar vid begravning – en vägledning

I dokumentet klargörs vem som ansvarar vad. Får kistan öppnas av huvudmannen? Vem lägger ut programkorten och vem hänger psalmerna? Vem svarar för hygienutrymmena i bisättningslokalen? Med mera.

FörbundsInfo 22/2003 Utbärning ingående i begravningsgudstjänsten - processionsbärning

När begravningsgudstjänsten avslutas vid graven ingår utbärningen i begravningsgudstjänsten. Standarden på processionsbärningen, fördelningen av kostnadsansvaret mm.

FörbundsInfo NR 18 – 2005 Transporter vid omhändertagande av avlidna

FörbundsInfo 3/2006 Clearing av kyrkliga handlingar

Denna FörbundsInfo behandlar bestämmelserna om clearing av kyrkliga handlingar (dop, konfirmation, vigsel och begravning) och förklarar hur dessa skall tillämpas. Här finns också den s.k. Borgåöverenskommelsen.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet www.kammarkollegiet.se

KAMFS 2010:1 Kammarkollegiets föreskrifter om taxa vid begravningsclearing 2011

KAMFS 2011:1 Kammarkollegiets föreskrifter om taxa vid begravningsclearing 2012

Riktlinjer för krematorieverksamheten, maj 2011

Om hantering och identifiering av avlidna, vad kistan får innehålla, när inte hela stoftet förbränns, utlämnande av askurna, tillgänglighet mm.

Ang ersättning till präst för kyrkliga handlingar

Skrivelse från Kyrkokansliets Rättsavdelning den 9 februari 2011

Begrepp i begravningsverksamheten publicerad 2014

En gemensam definition av många fackuttryck.

December 2006 Begravningen - ett brev från Svenska kyrkans biskopar

Hur kyrkan ska förhålla sig vid någons död och begravning. En vägledning till Svenska kyrkans församlingar vid utarbetandet av lokal begravningspastoral.

Stockholms läns landsting

Handbok: www.vardgivarguiden.se

Värdegrundens Krisstöd och själavård

Folder "När någon avlidit"

Lokala rutiner vid vårdenheter/vårdgivare/akutsjukhus

10. LITTERATUR

"Vägar genom sorg" www.folkhalsoguiden.se

"Handbok i kulturmötesfrågor vid vård i livets slutskede" Solvig Ekblad, Maria Emils-
son; Invandrarenheten vid Institutet för psykosocial medicin

Rättsmedicinalverket, "Information om vävnadsdonation från avlidna" www.rmv.se

11. BILAGOR

SLL-specifika regelverk

Rutiner för omhändertagande av foster. Under utarbetande.

Rutiner för skyddande av personuppgifter/skyddad identitet. Under utarbetande.

Verkställighetsbeslut balsamering HMS12047 samt Karolinska KUL pat/cyt/ 016/12

Inventering av bärplatser i kylrum. Under utarbetande.

Avtal/Överenskommelse KSL/SLL ang. omhändertagande av avlidna. Under revidering.

Bilagor

1. Avtal om tillvaratagande av vävnad inkl. tillvaratagandereport
2. Dödsbevis – ny version 150601 (Socialstyrelsen/Skatteverket))
3. Dödsorsaksintyg – ny version 150601 (Socialstyrelsen)
4. Bärhusremiss, intern
5. Bärhusremiss, extern
6. Kvittens: vid SÄBO/motsvarande ,Transportbeställning av avlidne som ska föras till av Beställaren angivet bärhus
7. Balsamering av avlidna Unilabs AB / Capio St Görans sjukhus
8. Verksamhetsbeslut om tvagning
9. Beställningsblankett: Begravningsentreprenör som företräder dödsboet inför hämtning av avlidne.
10. Avvikelerapport för bärhusets kunder
11. Omhändertagande av avlidne – checklista
12. Kontaktuppgifter till Socialjouren
13. Journalblad för dödsfall utanför sjukhus

Redaktionsråd:**Gunnel Blomgren****Kerstin Engman****Ämnesgranskare:****Jan Forslid, Donation och vävnadsfrågor****Rolf Timgren, SLSO allmänmedicin****Mikael Björnstedt, bårhusråd****Peter Lindton, ambulansfrågor****Susanne Elgeryd, polismyndigheten****Charlotta Lindgren Östlund, Sveriges Begravningsbyråers förbund****Ulf Lernéus, Sveriges Begravningsbyråers Förbund****Christer Knutås, Stockholm stads kyrkogårdsförvaltning****Christer Pettersson, Svenska kyrkan**

Avtal om tillvaratagande av vävnad

Avtalet gäller mellan nedan angivna parter och avser tillvaratagande av hornhinnor.

1 Parter

Tillvaratagande enhet

Namn: Obduktionsavdelningen Klinisk Patologi/Cytologi Södersjukhuset		
Postadress:	Postnummer: 11883	Postort: Stockholm
Telefon: 08 616 28 70		
Organisationsnummer: 232100-0016		
Kontaktperson: Diari Ghafouri	Befattning: Enhetschef	
Telefon: 0700856714	E-post: diari.ghafouri@karolinska.se	
Kontaktperson: Peter Ringström	Befattning: Obduktionstekniker	
Telefon: 08 616 28 70	E-post: peter.s.ringstrom@karolinska.se	

Mottagande enhet

Namn: S:t Eriks ögonsjukhus, Hornhinnebanken		
Vävnadsinrättning, Diarienummer 11999/2008		
Postadress: Polhemsgatan 50	Postnummer: 112 82	Postort: Stockholm
Telefon: 08-672 30 49		
Organisationsnummer: 556574-3589		
Kontaktperson: Virpi Luoma	Befattning: Leg Biomedicinsk analytiker	
Telefon: 08-672 30 49	E-post: virpi.luoma@sankterik.se	
Kontaktperson: Anne Winter-Vernersson	Befattning: Leg Biomedicinsk analytiker	
Telefon: 08-672 30 25	E-post: anne.winter-vermersson@sankterik.se	

2 Åtaganden för parterna

Båda parter ska följa aktuellt regelverk för verksamheter som hanterar vävnader som ska transplanteras till människa; lagen (1995:831) om transplantation m.m., lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler, Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2009:30) om donation och tillvaratagande av organ, vävnader och celler och Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2009:31) om vävnadsinrättningar i hälso- och sjukvården m.m.

Den tillvaratagande enheten ska

1. identifiera möjliga donatorer som har kommit till avdelningen inom 24 timmar efter dödsfallet,
2. ta blodprov för blodsmittescreening på utredda donatorer enligt mottagande enhets anvisningar (bilaga 1), inom 24 timmar efter dödsfallet,
3. tillvarata vävnad inom 48 timmar med de metoder som mottagande enhet har fastställt (bilaga 1)
4. fylla i "Tillvarataganderapport" bilaga (bilaga 2).
5. ombesörja transport av vävnad, blodprov och tillhörande dokument till mottagande enhet enligt anvisningar (bilaga 1). Mottagande enheten ska ha vävnaden inom 68 timmar efter dödsfallet.

Den mottagande enheten ska

1. ringa dagligen tillvaratagande enheten om möjliga donatorer.
2. ta reda på den avlidnes inställning till donation genom sökning i donationsregistret och meddela samtyckeutredare (bilaga 1) om möjliga donatorer.
3. fastställa anvisningar för den tillvaratagande enheten rörande provtagning för blodsmittescreening (bilaga 1).
4. fastställa metod för tillvaratagande av vävnad (bilaga 1) och anvisningar för förvaring och transport av tillvaratagen vävnad (bilaga 1).
5. skicka blodproven som tagits vid den tillvaratagande enheten för blodsmittescreening samt ta emot och bedöma testresultaten.

Den mottagande enheten ska hålla den tillvaratagande enheten uppdaterad om förändringar i hanteringen och den tillvaratagande enheten åtar sig att genomföra överenskomna förändringar.

2.1 Utrustning

Den mottagande enheten ser till att utrustning och instrument som är nödvändiga för tillvaratagandet finns tillgängliga vid den tillvaratagande enheten. Även förvaringsmaterial och transportbehållare tillhandahålls av den mottagande enheten.

2.2 Bearbetning

Bearbetning av vävnad görs av den mottagande enheten.

2.3 Transport

Mottagande enhet står för transportkostnader avseende vävnad och eventuellt förbrukningsmaterial för tillvaratagande av vävnad.

Förpackning och transport (bilaga 1).

2.4 Information och sekretess

Den tillvaratagande enheten ansvarar för att den mottagande enheten får nödvändig information om obduktionsfynd. Informationen dokumenteras i "Tillvarataganderapporten", (bilaga 2).

Den enhet som överlämnar handlingar med sekretessbelagda uppgifter till den andra enheten ansvarar för att detta sker på ett betryggande sätt och i enlighet med gällande lagstiftning. Respektive enhet ansvarar för att den personal som deltar i verksamheten har erforderliga kunskaper om sekretesslagstiftning och övriga bestämmelser som reglerar vävnadsdonation.

3 Ekonomisk ersättning

Den mottagande enheten ersätter den tillvaratagande enheten enligt följande.

Homhinnor (2 st)

Ersättning för tillvaratagna preparat med _____ 1000 _____ kronor.

Ersättningen avser tillvaratagande enhets kostnader för arbete, lokaler, utrustning och förbrukningsartiklar, samt enhetens administrativa kostnader.

Ersättningen är beräknad exklusiv moms. Om Skatteverket fastställer att tjänsten är momspliktig tillkommer moms.

Indexreglering: Med konsumentprisindex (KPI) för januari månad 2011 som bas anpassas ersättningsbelopp för påföljande år till KPI för januari det år ersättningen avser.

Fakturering sker månadsvis och fakturan ställs till:

S:t Eriks Ögonsjukhus AB
Ekonomiavdelning,
Hornhinnebanken
112 82 Stockholm

4 Avtalets giltighet m.m.

4.1 Avtalstid och uppsägning

Avtalet gäller från och med den 1 januari 2012 till och med den 31 december 2012.

Parterna har rätt att under avtalsperioden skriftligt säga upp avtalet med en månads uppsägningstid.

Om ingen av parterna säger upp avtalet senast den 30 november 2012, och därefter senast den 30 november varje år, förlängs avtalet med ett kalenderår i taget

4.3 Tvist

Tvist rörande tillämpning och tolkning av detta avtal ska i första hand lösas av parterna gemensamt och i andra hand av vår gemensamma huvudman.

Bilagor

Till detta avtal hör följande bilagor:

1. Metodmanual för tillvaratagande av hornhinnor etc.
2. Tillvarataganderapport för avlidens donator

Undertecknande

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna har tagit var sitt.

Ort, datum

Ort, datum

Ort, datum

Ort, datum

Bilaga 1:

Metodmanual till tillvaratagande av hornhinnor etc.

Kontakt

Gäller SÖS

Vävnadsinrättningen kontaktar obduktion (tel. 08-6162870) för att få information om möjliga donatorer. Därefter kontaktar vävnadsinrättningen samtyckesutredarna på SÖS för medicinsk utredning. Samtyckeutredarna meddelar tillvaratagande enheten när donation är aktuellt. När leverans är på väg meddelas vävnadsinrättningen.

Multidonatorer via OFO (Organisation För Organdonation).

Donatorer som kommer via OFO finns i KS Solna eller SÖS.

OFO faxar till hornhinnebanken när det finns en donator. Kontakt tas med tillvaratagarenheten med den aktuella donatorn som tillvaratar hornhinnorna.

Donatorer som kommer via OFO är klara med blodprovtagning.

Efter tillvaratagande beställer KS Solna själv transporten till mottagarenheten och SÖS skickar med sin vanliga transport.

Kontaktlista

Samtyckesutredare, SÖS

Madeleine Plym	616 13 19
Mona-Britt Divander	616 42 17

BMA

Virpi Luoma	672 30 49
Anne Winter-Vernersson	672 30 25

Med. chef

Per Montan	672 32 49
------------	-----------

Provtagning för blodprov

Donatorn testas för HIV, hepatit B, hepatit C och syfilis.

Använd 2st 10 ml Vacutainerrör. Blodet tas inom 24 timmar efter dödsfallet.

Märk rören med donatorns namn och personnummer.

Låt stå i rumstemperatur tills blodet sedimenterat. Blodproven skickas med tillvaratagen vävnad till Hornhinnebanken. Om inte tillräcklig mängd blod kan fås, kontakta Hornhinnebanken.

Tillvaratagande av hornhinnor

Kontrollera att hornhinnorna är friska.

Titta efter synliga sjukdomar eller om det finns intorkningar, så kallade "kattögon".

Finns tecken på missbruk kan preparatet inte heller användas.

Tillvaratagande ska ske inom 48 timmar efter dödsfallet.

S:t Eriks ögonklinik måste ha hornhinnorna senast 68 h efter dödsfallet.

- **Använd sterila handskar.**
- **Duka upp med sterila instrument, kompresser och rundtorkar.**
- **Tag en rundtork och tvätta ögonregionen med klorhexidin-lösning.**
- **Täck huvudet med en operationsduk. (hålduk)**
- **Byt till nya sterila handskar.**
- **Fäst blefarostaten (ögonlockshållaren) och skölj med NaCl.**
- **Använd den lilla raka saxen samt klopinacetten och frilägg mesta möjliga av bindehinnan.**
- **Ta hjälp av muskelhaken för att klippa ögonmusklerna .**
- **Den stora saxen används till att klippa av synnerven.**
- **Lägg ögongloberna i befintliga 50 mL rör med natriumklorid.**
- **Se till att hornhinnan är täckt av koksaltlösningen.**
- **Fyll upp ögonhålorna med kompresser. Placerar en plastprotes i varje ögonhåla.**
- **Slut ögonlocken väl.**

Förvaring

Tillvaratagen vävnad förvaras fram till paketering i kylnskåp.

Dokumentation

Den tillvaratagande enheten ska dokumentera tillvaratagandet i tillvarataganderapporten (bilaga 2).

Förpackning och transport

Personalen på tillvaratagande enheten paketerar dokumenten, vävnaden, blodrören och de smutsiga instrument i den transportförpackning som vävnadsinrättningen tillhandahåller.

Så snart som möjligt efter tillvaratagandet ska personal på oduktionsavdelningen lämna transportförpackningen enligt ovan för leverans till Vävnadsinrättningen Hornhinnebanken, Plan 3, S:t Eriks ögonsjukhus.

Bilaga 2**Tillvaratagarrapport**

Namn:	Personnummer:	Kod
-------	---------------	-----

Den avlidnes identitet har kontrollerats inför tillvaratagandet genom ID-band

Namn	Datum	Tidpunkt
------	-------	----------

BLODPROVSTAGNING

Den avlidnes identitet har kontrollerats genom ID-band och blodprovstagning har utförts av:

Namn	Datum	Tidpunkt
------	-------	----------

TILLVARATAGET MATERIAL (enukleation)

Ögonvävnad höger Luft injektion

Ögonvävnad vänster Luft injektion

NaCl batchnummer: Instrument batchnummer:

kommentarer vid tillvaratagandet

Utfört av:

Namn	Datum	Tidpunkt
------	-------	----------

FÖR MOTTAGANDE ENHET ATT FYLLA I**GODKÄNNANDE**

Nedanstående intygar att tillvarataganderapporten är korrekt, och att levererade vävnader, transportförhållanden, förpackning, märkning, följet dokument och bifogade prover uppfyller kraven i SOSFS 2009:30 och i den mottagande enhetens specifikationer.

Namn	Datum	Tidpunkt
------	-------	----------

DÖDSBEVIS

Till

Skatteverket/
Polismyndigheten vid polisanmälan
 Ersätter tidigare utfärdat dödsbevis

Den avlidnes personuppgifter

Personnummer/samordningsnummer (12 siffror)	Födelsedatum (8 siffror) och kön om personnr/samordn.nr saknas		
	☐ Kvinna ☐ Man ☐ Går ej att avgöra		
Efternamn	Förnamn		
Bostadsadress	Postnummer	Postort	
Identiteten styrkt genom			

Dödsdatum

År mån dag (fyll ut med nollar om exakta uppgifter saknas)	Om dödsdatum ej säkert, anträffad död	År mån dag
☐ Säkert ☐ Ej säkert		

Dödsplats

Kommun (om okänd dödsplats, kommunen där kroppen påträffades)	☐ Sjukhus ☐ Särskilt boende ☐ Ordinärt boende ☐ Annan/okänd
---	--

Barn som avlidit senast 28 dygn efter födelsen

(uppgifterna om modern fylls i endast för barn utan personnummer)

☐ Dödfött ☐ Avlidet inom 28 dygn efter födelsen	Moderns efternamn och förnamn	Moderns personnr/samordn.nr/födelsedatum
---	-------------------------------	--

Explosivt implantat

Har den avlidne haft ett implantat som kan explodera vid kremering?	Om ja, har implantatet avlägsnats?
☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej

Yttra undersökning

Har yttra undersökning av kroppen genomförts?	År mån dag
☐ Ja ☐ Nej, den avlidne undersökt kort före döden	☐ Nej, rättsmedicinsk undersökning ska göras

Polisanmälan ¹

Finns skäl för polisanmälan?		
☐ Nej ☐ Ja, om dödsfallet har eller kan ha orsakats av yttra påverkan (skada/förgiftning) eller fel/försummelse i vården eller den dödes identitet är okänd, ska polisanmälan göras och dödsbeviset lämnas till Polismyndigheten		

Underskrift av utfärdande läkare

Ort och datum	Läkarens namnteckning	
Läkarens efternamn och förnamn		Befattring
Tjänsteställe		
Utdelningsadress	Postnummer	Postort
Telefon (inkl. riktnummer)	E-post	

Denna sida innehåller information. Lämna inte några uppgifter nedan.

1 Polisanmälan

En anmälan till Polismyndigheten ska göras i följande fall.

1. Om ett dödsfall har eller kan ha orsakats av yttre påverkan (skada eller förgiftning), dvs.
 - tillfogad av någon annan person än den som har avlidit,
 - genom olycksfall, eller
 - självmordoch alltså inte enbart av sjukdom.
2. Om det är svårt att avgöra om ett dödsfall har orsakats av yttre påverkan
 - när någon anträffas död och tidigare sjukdomsbild inte kan förklara dödsfallet, dvs. vid helt oväntade dödsfall hos både barn - bl.a. vid plötslig spädbarnsdöd - och vuxna när det finns anledning till tveksamhet om dödsfallet har naturliga orsaker,
 - när en missbrukare anträffas död, eller
 - vid framskriden förruttnelse.
3. Om ett dödsfall kan misstänkas ha samband med fel eller försummelse i hälso- och sjukvården.
4. Om en avlidne inte har kunnat identifieras.

(Se SOSFS 1996:29, avsnitt 5)

Polismyndigheten ska skicka dödsbeviset tillsammans med tillståndet till gravsättning och kremering till Skatteverket enligt 4 kap. 4 § begravningslagen (1990:1144).

DÖDSORSAKSINTYG

Till

 Ersätter tidigare utfärdat intyg

Socialstyrelsen

Den avlidnes personuppgifter

Personnummer/samordningsnummer (12 siffror)	Födelsedatum (8 siffror) och kön om personnr/samordn.nr saknas		
	☐ Kvinnan ☐ Man ☐ Går ej att avgöra		
Efternamn	Förnamn		
Bostadsadress	Postnummer	Postort	
Land (om ej stadigvarande bosatt i Sverige)	Identiteten styrkt genom		

Dödsdatum

År mån dag (fyll ut med nollar om exakta uppgifter saknas)	Om dödsdatum ej säkert, anträffad död	År mån dag
☐ Säkert ☐ Ej säkert		

Dödsplats

Kommun (om okänd dödsplats, kommunen där kroppen påträffades)	☐ Sjukhus ☐ Särskilt boende ☐ Ordinärt boende ☐ Annan/okänd
---	--

Barn som avlidit senast 28 dygn efter födelsen

☐ Dödfött	☐ Avlidet inom 28 dygn efter födelsen
----------------------------------	--

Läkarens utlåtande om dödsorsaken¹

Sjukdoms- eller skadeförlopp som ledde till den terminala dödsorsaken					
	Den terminala dödsorsaken var	Ungefärlig debut (år mån dag)	Akut	Kronisk	Uppgift saknas
	som var en följd av		☐	☐	☐
	som var en följd av		☐	☐	☐
	som var en följd av		☐	☐	☐

Andra sjukdomar eller skador som bidragit till dödsfallet	Ungefärlig debut (år mån dag)	Akut	Kronisk	Uppgift saknas
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐

Den avlidnes personuppgifter

Personnummer/samordningsnummer (12 siffror)	Födelsedatum (8 siffror) om personnr/samordn.nr saknas
---	--

Opererad inom fyra veckor före döden

☐ Nej ☐ Uppgift om operation saknas		
☐ Ja	Operationsdatum (år mån dag)	Tillstånd som föranledde ingreppet

Skada/förgiftning

☐ Olyckstillstånd	☐ Självmord	Datum för skada/förgiftning (år mån dag)
☐ Avsiktligt vållad av annan	☐ Oklart om avsikt förelegat	
Kort beskrivning av hur skadan/förgiftningen uppkom (utan att röja eventuellt andra inblandades identiteter)		

Dödsorsaksuppgifterna grundar sig på

☐ Undersökning före döden	☐ Yttre undersökning efter döden	☐ Klinisk obduktion
☐ Rättsmedicinsk obduktion	☐ Rättsmedicinsk likbesiktning	

Underskrift av utfärdande läkare

Ort och datum	Läkarens namnteckning	
Läkarens efternamn och förnamn		Befattnings
Tjänsteställe		
Utdelningsadress	Postnummer	Postort
Telefon (inkl. riktnummer)	E-post	

● Uppgift om dödsorsak

Vid utlätande om dödsorsaken ska diagnosen specificeras så noggrant som möjligt. Fökrortningar och kodnummer ska undvikas.

Ange för diagnoserna

- tumor: malign eller benign samt primärtumörens läge.
- diabetes mellitus: typ och komplikationer, och
- njursjukdomar: komplikationer (t.ex. hypertoni) och etiologi till njursvikt.

Ange det sjukdoms- eller skadeförlopp som haft störst betydelse för dödsfallet. Om förloppet kan beskrivas med en enda diagnos, ska denna anges på den översta raden. Följande rader lämnas då tomta.

Om förloppet måste beskrivas med flera diagnoser, ska den terminala dödsorsaken skrivas på den översta raden. Det eller de tillstånd som ledde fram till den terminala dödsorsaken skrivas på raderna nedanför, så att det bildas en kedja av orsaker och komplikationer från det inleddande tillståndet på den nedersta raden upp till den terminala dödsorsaken. En sådan kedja kan vara akuta patologiska förlopp eller ett tidigare tillstånd som har berett vägen för ett senare, t.ex. genom vävnadsskador eller funktionsnedsättning.

För hjärtsvikt och lunginflammation ska eventuella bakomliggande tillstånd anges enligt följande.

Översta raden: hjärtsvikt; följande rad t.ex. lärbensbrott.

Översta raden: lunginflammation; följande rad t.ex. influensa.

Ange tydligt om någon uppgift inte kan lämnas enligt följande.

Översta raden: hjärtsvikt; följande rad t.ex. okänt (patienten avböjde utredning).

Ange under "Andra sjukdomar eller skador som bidragit till dödsfallet" tillstånd som kan ha påskyndat förloppet men som inte ingår i händelsekedjan som beskrivits i "Sjukdoms- eller skadeförlopp som ledde till den terminala dödsorsaken".

Bårhusremiss, intern

Personuppgifter på den avlidne

Namn:	Personnummer:
-------	---------------

Information om den avlidne

Transporteras från avdelning:	Kombikakod:
Tidpunkt för dödsfallet, datum:	Klockslag:
Transport till bårhus beställd	Klockslag:
Kontakt med närliggande	☐ Ja ☐ Nej
Information lämnad till närliggande via folder "När någon avlidit"	☐ Ja ☐ Nej
Visning har skett på avdelningen	☐ Ja ☐ Nej
Visning önskas på bårhuset	☐ Ja ☐ Nej

Uppgifter om den avlidne

Smittrisk	☐ Ja ☐ Nej	Om ja, ange smitta:	
Pacemaker/explosivt implantat	☐ Ja ☐ Nej	☐ Borttaget	
Protes	☐ Ja ☐ Nej	☐ Medföljer ☐ Borttagen	
Klinisk obduktion	☐ Ja ☐ Nej		
Rättsmedicinsk obduktion	☐ Ja ☐ Nej		
Observera att avdelningen har 5 veckodagar på sig att meddela bårhusavdelningen om klinisk obduktion ska utföras eller ej. Om besked ej lämnas inom 5 veckodagar avskrivs fallet som "Ej obduktion" och kroppen kan därmed lämnas ut till begravningsentreprenör eller motsvarande. Behövs längre tid för medicinskt ställningstagande, var god meddela aktuell bårhusavdelning enligt nedan:			
Karolinska Huddinge	Telefon: 08-585 810 29	Södertälje sjukhus	Telefon: 08-550 247 19
Karolinska Solna	Telefon: 08-517 745 28	Norrtälje sjukhus, TioHundra AB	Telefon: 0176-326 116
Danderyds sjukhus	Telefon: 08-123 560 26	St. Görans sjukhus AB	Telefon: 08-587 038 50
Södersjukhuset	Telefon: 08-616 28 70		
Om besked om obduktion ej lämnas inom 5 veckodagar så sker utlämning till begravningsentreprenör/motsvarande.			
Remittent, ansvarig läkare:		Datum:	

Avlidens lämnad och inskriven på bårhuset

Datum:	Klockslag:
Placering i fack:	Underskrift transportör:

Bårhusrermiss, extern

Samtliga uppgifter är obligatoriska och krävs för korrekt omhändertagande på bårhuset.

1. Personuppgifter på den avlidne

Namn:	Personnr:	
Adress:	Postnr:	Postadress:

2. Information om den avlidne

Den avlidne transportereras från: Egen bostad Särskilt boende: _____

3. Klinisk obduktion

- Nej, inte aktuellt Ja, obduktionsremiss bifogas + journalblad "Dödsfall utanför sjukhus" (obs 2 sidor)
 Oklart nu, besked eller obduktionsremiss senast

4. Fakturamottagare – Ekonomi (bårhusrermiss, obduktion/sanitär balsamering)

☐ Kommun/Stadsdel: kombika-kod
☐ Upphandlat särskilt boende: kombika-kod
☐ Hälsos och sjukvårdsförvaltningen

5. Transport

Landstinget ansvarar för transporter av avlidna från eget boende.
 Landstinget ansvarar även för transport från de kommunala särskilda boendeformerna vid beslut om obduktion, borttagande av pacemaker eller annat explosivt material. Detta omhändertagande inkluderar även balsamering.

Leverantör för dessa tjänster är AISAB tfn 08-123 120 80.

Kommunen har i övrigt egna transportörer till landstingets bårhusr. Polismyndigheten har egen transportör för avlidna till Rättsmedicin.

6. Bårhusr

Den avlidne kommer att transportereras till:

Karolinska Huddinge	Telefon: 08-585 810 29	Södertälje sjukhus	Telefon: 08-550 247 19
Karolinska Solna	Telefon: 08-517 745 28	Norrström sjukhus, TioHundra AB	Telefon: 0176-326 116
Danderyds sjukhus	Telefon: 08-123 560 26	St. Görans sjukhus AB	Telefon: 08-587 038 50
Södersjukhuset	Telefon: 08-616 28 70		

Om besked om obduktion ej lämnas inom 5 veckodagar så sker utlämning till begravningsentreprenör/motsvarande.

Uppgifter om den avlidne

Dödsdatum:

- Risk för smittsam sjukdom Ja Nej Ej känt
 Bar den avlidne pacemaker/annat explosivt implantat Ja Nej
 Identitetsband är fäst vid hand- och fotled, utfört av:
 Avvisitering av kroppen har gjorts och föremål är borttagna och lämnade i hemmet eller till socialtjänsten.
 Följande föremål finns kvar på kroppen:
 Den avlidne har medicinska infarter
 Information lämnad till närliggande via folder "När någon avlidit"

7A. Dödsbevis

- Vidarebefordrat av undertecknat till Skatteverket

7B. Dödsbevis

- Dödsbevis överlämnat till Polismyndighet
 Polisanmälan är gjord

8. Intyg om dödsorsak

- Utfärdas av undertecknat
 Utfärdat av annan läkare

9. Remittent

Läkare:	Telefon/mobil:	
Tjänstgöringsplats:	Jourläkarbil, 17-07, lördag-söndag ☐	
Ort:	Datum:	Underskrift:
Sjuksköterska, på delegation av leg läkare:		Telefon/mobil:

Kvittens avseende bårtransport av AISAB

Beställare av transport:
(sjuksköterskans namn)

Den avlidnes namn:

Personnummer:

Adress:

Den avlidne ska transporteras till:

Transporten utförs av:

Underskrift:

Namnförtydligande:

Företagets namn:

Datum:

Blanketten överlämnas till representant för kommunens särskilda boendeform i samband med hämtning av avliden.

Unilabs

Laboratoriemedicin & Radiologi

Tel 031-732 40 00
Fax 031-63 65 60
info.se@unilabs.com
www.unilabs.com

Box 1061
405 22 Göteborg
Besöksadress: Kilsgatan 4

Org. nr.
556118-7179

Stockholm den 20 maj 2009

Balsamering av avlidna

Till vederbörande Chef

Unilabs AB, patologi och bårhusverksamhet vid Capio S:t Görans sjukhus genomför en omstrukturering av balsameringsverksamheten från och med 2009-06-01. Med denna förändring blir balsameringen en kvalitetssäkrad och miljöcertifierad tjänst. Unilabs Laboratoriemedicin är ackrediterad enligt ISO 17025 samt miljöcertifierad enligt ISO 14001.

Ni som kund kommer inte att märka någon skillnad när det gäller beställning av tjänsten.

Ni beställer tjänsten via fax 08-5870 1901 (samma faxnummer som idag)

Kostnad för Balsamering är 560 kr och utförs inom 2 arbetsdagar.

Vid brådskande behandling debiteras 800 kr och enligt överenskommelse sker balsameringen så snart som möjligt.

Pris är angivet exklusive moms.

I priset ingår balsamering, enligt gällande lag SOS 1996:29 (M).

Prisjustering per den 1 januari varje år baseras på SCB:s Arbetskostnadsindex, SNI 2002, M+N+O kol 94 och beräknas på förändringen under en 12-månadersperiod där september månads index föregående år används som basmånad.

Första prisjustering genomförs den 1 januari 2010.

Fakturering

Fakturering sker månadvis i efterskott.

I samband med första beställningen ber vi er meddela faktureringsadress på faxformuläret. Om ni önskar teckna ett avtal finns även denna möjlighet.

Betalning sker inom trettio(30) dagar efter fakturans ankomst.

Inga ytterligare avgifter tillkommer.

Dröjsmålsränta vid försenad likvid utgår enligt Räntelagen.

Vid frågor vänligen kontakta Caroline Ferbe på telefon 08-5870 3847 alt. 0730 - 76 76 03

Med vänliga hälsningar

Caroline Ferbe

Driftchef
Unilabs AB
Capio S:t Görans sjukhus
08-5870 3847
caroline.ferbe@unilabs.com

Klinisk patologi/cytologi

1(1)

Tvagning av avlidna

Texten nedan ersätter "PM angående lokaler för tvagning av avlidna", Pat/Cyt PL2011-065

Klinisk patologi/cytologi på Karolinska Universitetssjukhuset tillhandahåller lämpliga lokaler för tvagning/visning av avlidna **tillhörande Stockholms läns landsting** vid bårhusen på:

- Danderyds sjukhus
- Karolinska i Huddinge
- Karolinska i Solna
- Södersjukhuset

Bokad och bekräftad tid krävs för att få tillgång till lokalerna. Om ej överenskommen tid hålls kan tillträde till lokal nekas om krock med annan tvagning/visning föreligger. Ny tid för tvagning/visning bokas då med obduktionstekniker på plats.

Vid tvagning tillhandahåller kliniken följande:

- en stor handduk
- två par skoskydd
- två par engångshandskar – dock ej sterila handskar
- två st plastförkläden

Övrig utrustning får var och en ordna själv såsom

- hårskydd
- munskydd
- sterila handskar
- lakan

Hårskydd, munskydd och sterila handskar finns att köpa på apotek.

Efter användning av tvagnings- och visningslokal skall dessa återställas i befintligt skick.

Utarbetad av:	Klinikledningen	Gäller från:	2014-06-18
Godkänd av:	Mikael Björnstedt	Dokumentnummer:	PAT3057-1
	Originalt lagras elektroniskt. Endast dokumentstyrda kopior gäller.	Utskriftsdatum:	<u>2014-12-03</u>

Begravningsbyrå:

Faxnummer begravningsbyrån:

Inför hämtning av avlidne - underlag från begravningsbyrå eller motsvarande**Den avlidna**

Personnummer	Namn	☐ Man ☐ Kvinna
Begravningsdatum		
Plats för avhämtning		

I egenskap av ombud för dödsboet lämnas följande information:

Fakturaadress/kombikakod: _____

- Närstående är informerade om landstingets balsameringsrutiner
 Balsamering önskas ej med anledning av tidig gravsättning/kremering, innan ca tio dagar
 Visning kommer att ske efter överenskommelse med bårhuset

Information från bårhuset

Avhämtning kan ske, datum	Balsamering har skett, datum
Övriga uppgifter om den avlidne	Personliga tillhörigheter att utkvittera ☐ Kläder finns ☐ Värdesaker finns
Anmärkningar	
Datum	Signatur obduktionstekniker
Bårhus ☐ Norrtälje ☐ Danderyd ☐ Karolinska, Solna ☐ S:t Göran ☐ Södertälje ☐ Södersjukhuset ☐ Karolinska, Huddinge	

Avvikelerapport för bårhuses kunder

Rapportör:	Begravningsbyrå /transportfirma:
Mailadress:	Telefonnummer:
Rapporteringsdatum:	Datum för avvikelsen:

På vilken enhet inträffade händelsen? Danderyds sjukhus Karolinska Solna Norrtälje
 Karolinska Huddinge Södersjukhuset Södertälje
 St Görans sjukhus AB Unilabs

Beskrivning av händelse:

Vidtagen åtgärd:

Omhändertagande av avlidne patient, checklista

Innan du går in till den avlidne

- Kontrollera att "Bårhusremiss, internt" finns med
- Stämpla personuppgifter på "Bårhusremiss, internt"
- Uppge om patienten har en pacemaker/annat explosivt implantat
- För in datum och klockslag för dödsfallet
- Vid en smittfarlig sjukdom, anges "SMITTFARA" på "Bårhusremiss, internt".

Ta med in till vårdrummet

- Tvättfat, tvättlappar, tvål, handdukar, tvätttork
- Lakan, underlakan, blöja, skjorta, kam. Tvättsäck
- Eventuellt absorptionsförband, häfta och sax
- För den avlidnes tillhörigheter; påse för värdesaker och kasse för kläder

Inne hos den avlidne

OBS! Vid rättsmedicinsk obduktion ska alla infarter, drän, sonder mm sitta kvar!

- Kontrollera att uppgifterna på den avlidnes ID-band är läsliga, höger fot- o handled
- Ta av ringar, klocka och andra värdesaker och lägg i påse för värdesaker
- Ta bort urinkateter, sond, witzelfistel, PEG och pvk om inte annat ordinerats**
- Stoppa blödning med blodstillande och bandage, räcker ej bara med plåster
- Låt förband, dränage, CVK sitta kvar men tejpa för dem, om inte annat ordinerats.
- Tvätta den avlidne och förstärk eventuella förband och slut den avlidnes ögon
- Sätt in eventuell tandprotes/protes och slut munnen, kamma håret och sätt på eventuell peruk
- Byt till rena dubbla underlakan och lägg ett underlägg under kroppen
- Sätt på blöja och vik upp underlägget mellan benen
- Lägg kroppen rak och armarna utmed sidorna
- Kontrollera uppgifterna på "Bårhusremiss, internt" mot uppgifterna på ID-bandet
- Täck över kroppen med lakan eller motsvarande.

Ovanstående moment har utförts av

Namn:	Yrkestitel:
Datum:	

Socialjourer i Stockholms län

Socialjouren Stockholm

Tel: 08-508 40 000 Nås dygnet runt.

Besöksadress

Brännkyrkagatan 123 (Tunnelbana till station Zinkensdamm eller buss 4 till Ansgariegatan. Ingång från baksidan av Hornsgatan 124).

Socialjouren nordväst

(*Solna Ekerö, Järfälla, Sigtuna, Solna, Sundbyberg, Sollentuna, Upplands-Bro, Upplands Väsby*)

Tel: 08-44 44 503 eller 08-44 44 504

Öppettider

måndag - torsdag	17.00 - 02.00
fredag	14.00 - 02.00
lördag - söndag	16.00 - 02.00

Myndigheter kan nå jouren en timme före öppnandet måndag till torsdag)

Övriga tider finns social beredskap som nås via Norrortspolisen på **08- 401 50 05**.

Besöksadress

Polisen Norrort, Tingsvägen 7
191 61 Sollentuna

Socialjouren Nordost

(*Vallentuna, Täby, Österåker, Norrtälje, Vaxholm, Danderyd och Lidingö stad*)

Tel: 08- 410 200 40

Må-tors	16.30-02.00
Fre-söndag	16.00-02.00

Övrig jourtid hänvisas till Polisen Täby på 010 563 04 05 och för boende på Lidingö till Polisen i City 010 563 84 92.

Besöksadress: Sitter i lokaler i Täby.

Socialjouren Södertörn

(*Botkyrka, Huddinge, Haninge och Nynäshamn*)

Telefon: 010-564 64 67 eller 010-564 64 66

Öppettider

Måndag-torsdag	16.00- 02.00
Fredag-lördag	14.00-02.00

Söndag 16.00- 02.00

Efter klockan 02.00 nås de via Polisen på telefon 114 14.

Besöksadress

Polishuset vid Flemingsbergs tågstation.
Björnkullavägen 9, Huddinge

Socialjouren Salem / Södertälje

Telefon: 08-5230 3870

Öppettider:

Måndag - Torsdag:	17.00-24.00
Fredag:	14.00-01.00
Lördag:	16.00-01.00
Söndag:	16.00-24.00

Besöksadress: Polishuset, Jovisgatan 4, Södertälje

Nattetid har personalen beredskap och nås via polisen och kan kallas in i tjänst för akuta barn- ungdoms- och kvinnofridsärenden.

Telefon till Socialjouren nattetid: 114 14, fråga efter Socialjouren.

Socialjouren Värmdö

Telefon: 08- 570 470 00 (dagtid/kontorstid) eller 08- 570 307 20 (övrig tid)

Telefontider

Måndag-onsdag	17.00-08.00
Torsdag	19.00- 08.00
Fredag-måndag	13.00-08.00

Besöksadress: Skogsbovägen 11, Gustavsberg

Socialjouren Nacka-Tyresö

Telefon: 08-718 76 40 eller 010-564 31 65

Telefontider

Mån-tors	16.00-02.00
Fre	14.00-02.00
Lör-sön	16.00-02.00

JOURNALBLAD - Dödsfall utanför sjukhus

Läkarens namn	Den avlidnes personnummer
Adress	Namn
	Adress
Telefon	

Svensk Förening för Allmänmedicin, Svensk Förening för Patologi och Svensk Rättsmedicinsk Förening rekommenderar att detta journalblad används vid dödsfall utanför sjukhus och på sjukhusens akutmottagningar.

Journalbladet fylls i av den läkare som har fastställt att döden har inträtt och/eller skall utfärda dödsbeviset. Vad som gäller vid dödsfall framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:29). Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall. Blanketterna för dödsbeviset och dödsorsaksintyget innehåller också upplysningar.

Detta journalblad är en journalhandling. Vid klinisk obduktion lämnas en kopia av journalbladet till obducerande läkare. Vid polismanhållan lämnas en kopia av journalbladet till polisen.

Dödsfallet konstaterades (år, mån, dag och klockslag)	Konstaterandet gjordes på grundval av säkra dödstecken	Namn på annan läkare
	☐ av mig ☐ av annan läkare	
Identifierad av/genom (namn på den som identifierat den avlidne eller annat sätt att identifiera denne)		
		☐ Ej identifierad
ID-band fäst vid höger handled av		

Fyndplatsen

Adress	Beskrivning
Kroppens läge	
Ordning	Beskrivning
☐ Välordnad ☐ Oordning	
Fynd av mediciner och annat, t ex avskedsbrev	

Ytter besiktning

Kläderna avtagna/lossade	Hela huden, ögonens bindehinnor, öron- och näsöppningarna samt munhålan har besiktigats
☐ Ja ☐ Nej	☐ utan anmärkning ☐ med anmärkning
Beskrivning vid anmärkning. Tidpunkt för besiktningen samt uppgift bl a om annan läkare utfört besiktningen och om kroppen flyttats innan besiktningen slutfördes (se SOSFS 1996:29 s 14)	

Sjukhistoria

12-10	Sjukdomar
SKL Kommentar (S-110) -	Medicinering
406 632 (S-110) -	Behandlade läkare
	Omständigheter vid dödsfallet, bl a uppgift om eventuellt missbruk
	Uppgifterna lämnade av (namn, t ex anhörig eller hemtjänstpersonal)

Handläggning

Säkra dödstecknen läktagna av sjuksköterska (endast vid s k förväntade dödsfall, sjuksköterskans namn anges)		
Underrättelse om dödsfallset lämnad till efterlevande av		Namn
☐ mig	☐ annan	
Efterlevande som har underrättats om dödsfallset (namn)		
Eventuell transport till båthus av		
Explosivt implantat (t ex pacemakers)		
☐ finns ej	☐ har avlägsnats	☐ har ej avlägsnats
Dödsbevis har utfärdats av		
☐ mig	☐ annan läkare	
Dödsorsaksintyg har utfärdats av		Kopia till journalen!
☐ mig	☐ annan läkare	
Klinisk obduktion planeras (se SOFS 1996:28 om villkor, dokumentation m m)		
☐ Ja	☐ Nej	☐ Avgörs senare
Närstående som kontaktats om klinisk obduktion		

Eventuell polisanmälan (ifylls alltid)

Identiteten oklar	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Missantek om självmord	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Missantek om dödsfall	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Missantek om mord, dräp, dödsmisshandel eller dödshjälp	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Missbruk av alkohol, droger, läkemedel	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Framskriden föruttnelse	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Missantek om samband med fol eller försummelse inom sjukvården	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Anträffad död utan att tidigare sjukdomsmeddeld kan förklara dödsfallset och det är tveksamt om dödsfallset har naturliga orsaker	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Polisanmälan gjord (görs om något ja enligt ovan, telefonmeddelande och dödsbevis till polisen)			
☐ Ja	☐ Nej		
Ärendet diskuterat med		Namn	
☐ polisbefäl	☐ rättsläkare	☐ annan	
Tidpunkt när dödsbeviset lämnades till polisen och hur det lämnades samt när polisen lämnade eventuellt meddelande om att rättsmedicinsk undersökning inte ska utföras			

Övrigt

T ex åtgärder med nycklar, värdeföremål, vapen, husdjur etc och åtgärder enligt transplantationslagstiftningen (se SOFS 1997:4)		

Underskrift

Ort och datum	Telefon (även riktnr)
Läkarens namnteckning	Telefax (även riktnr)
	E-postadress
Namnförtydligande	Titel

Handbok och bilagor (ifyllningsbara)
finns på Vardgivarguiden.se

Version 2015-02-01
Hälsa- och sjukvårdsförvaltningen
Box 6909, 102 39 Stockholm
Besök: Hantverkargatan 11B
Tfn. 08-123 132 00

Utbildningsnämnden

Reviderat avtal för Gymnasieantagningen Stockholms län

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar föreslå kommunstyrelsen att underteckna Kommunförbundet i Stockholms läns reviderat avtal för Gymnasieantagningen Stockholms län, enligt bilaga 3.

Ärendet

Kommunförbundet i Stockholms län, KSL, har tagit fram ett reviderat avtal för Gymnasieantagningen Stockholms läns tjänster. Kommunerna har fått yttra sig och nu föreligger ett reviderat avtal för tjänsten som kommunernas antagningskansli samt för Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB. Syftet med revideringen har varit att tydliggöra innehållet i tjänsterna och ansvarsfördelningen mellan Gymnasieantagningen och kommunerna.

Avgiften för antagningskansliet kommer att baseras på antalet folkbokförda 16-åringar och är oförändrat 520 kronor per elev. Avgiften för UEDB kommer att baseras på antalet folkbokförda ungdomar i åldrarna 17-19 år och är 48 kronor per elev. Översyn av avgiften avseende antagningskansliet ska göras inför 2019 och avseende UEDB inför 2021.

Nacka kommuns synpunkter på tidigare utskickat förslag har till viss del tillgodosetts. Det gäller framför allt synpunkten på att införa ett mer rättssäkert och effektivt system vid bedömning av bland annat utländska betyg. Idag handläggs detta av kommunerna vilket innebär att när en elev söker utbildning i flera kommuner görs bedömningen av olika tjänstemän. Utöver att det är ineffektivt att flera tjänstemän utför samma arbete kan det framför allt innebära att olika personer fattar olika och eventuellt godtyckliga beslut. Det är svårt att motivera för eleven att bedömningen av deras studieresultat görs olika i olika kommuner. Gymnasieantagningen borde kunna göra bedömningen av betygen på samma sätt för alla elever med utländska betyg och därefter fattar myndigheten på respektive kommun beslut utifrån bedömningen och elever med utländska betyg likställs med övriga elever. KSL föreslår att deras styrelse får uppdrag att genomföra en förstudie gällande denna fråga. Nacka kommun ser gärna att ett slutdatum för förstudien ingår i beslutet.

Bilagor

1. Rekommendation från KSL; Reviderat avtal för Gymnasieantagningen Stockholms läns tjänster (KSL/15/0058-11)
2. Promemoria från KSL; Gymnasieantagningen Stockholms län. Finansiering (KSL/15/0058-11)
3. Avtal från KSL; Gymnasieantagningen Stockholms läns tjänster och uppdrag (KSL/15/0058-11)

Susanne Nord
Utbildningsdirektör

Jill Salander
Controller utbildningsenheten

Charlott Rydén

Kommunstyrelser i Stockholms
läns kommuner, Håbo kommun
och Gnesta kommun

Reviderat avtal för Gymnasieantagningen Stockholms Läns tjänster

**KSLs styrelse beslutade vid sammanträde den 25 februari 2016 att
rekommendera kommunerna i länet, Håbo kommun och Gnesta
kommun att anta reviderat avtal med KSL avseende
Gymnasieantagningen Stockholms Läns tjänster.**

Ärendebeskrivning

En revidering har genomförts av avtal mellan KSL och kommunerna som reglerar Gymnasieantagningen Stockholms läns verksamhet och dess tjänster, dvs tjänsten som kommunernas antagningskansli för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år samt tjänsten gällande administrativ drift av Ungdoms- och elevdatabasen (UEDB).

Syftet med revideringen har varit att skapa tydlighet kring innehållet i tjänsternas uppdrag, dvs uppdatering av uppdragsbeskrivningar och tydliggöranden i den roll- och ansvarsfördelning som föreligger mellan Gymnasieantagningen och kommunerna. En enhetlig finansieringsmodell med avgift beräknad på antal folkbokförda i kommunen, även gällande Ungdoms- och elevdatabasen, har varit en utgångspunkt vid revideringen.

Avgiften baseras på 520 kronor per antal folkbokförda 16-åringar gällande tjänsten som kommunernas antagningskansli och på 48 kronor per antal folkbokförda 17-, 18- och 19-åringar gällande tjänsten Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB.

Intäkterna kommer enligt de preliminära beräkningarna inte öka totalt sett med anledning av ny beräkningsgrund för UEDB. En avgiftsberäkning per folkbokförda istället för den nuvarande modellen med beräkning per elev ska innehåra en mer relevant fördelning av kostnad mellan kommunerna då systemet hanterar och ger stöd för samtliga ungdomar både i gymnasiet och utanför. Översyn av avgiften avseende tjänsten som kommunernas antagningskansli ska göras inför 2019 och avseende UEDB inför 2021.

Finansiering

Kommunernas antagningskansli

Avgiften för tjänsten som kommunernas antagningskansli föreslås vara 520 kr/år per antal 16-åringar folkbokförda i kommunen under 2017 och 2018. Det är samma avgift som har gällt sedan Gymnasieantagningens verksamhet startade 2007.

En översyn av avgiften ska genomföras i början av 2018. Detta med anledning av nytt antagningssystem och tillhörande nytt avtal och kostnader i med det som kommer gälla från antagningsåret 2019.

Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB

Avgiften för Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB, föreslås vara 48 kronor/år per antal 17-, 18- och 19-åringar folkbokförda i kommunen till och med 2020.

Sedan 2015 erhåller kommunerna ett utökat systemstöd i UEDB för hanteringen av de ungdomar mellan 16-19 år som inte går i gymnasiet eller har avslutat en gymnasieutbildning, stöd för det kommunala aktivitetsansvaret, KAA.

Den nya beräkningsmodellen för UEDB innebär inte någon total intäktsökning i jämförelse med nuvarande elevberäkning. Den blir med relevant då UEDB både är hanteringsstöd för elever i gymnasiet och för ungdomar utanför gymnasiet.

Inför 2021 kommer en översyn av avgiften avseende UEDB göras. Detta med anledning av att nuvarande avtal med systemleverantör gäller till 2020, dvs nytt avtal och kostnader i och med det kommer gälla från 2021.

Dialog och förankring

Utkast till avtal skickades i december till förvaltningscheferna med önskemål om synpunkter. De flesta synpunkter som har kommit från kommunerna har handlat om förtydliganden i uppdragsbeskrivningarna och bilagorna till avtalet och har tagits i beaktande för tillägg och justeringar.

En synpunkt handlar om utländska grundskolebetyg och fråga gällande möjlighet till utökat stöd vid bedömning av dessa inför beslut som varje sökt huvudman ska göra gällande behörighet och antagning inom fri kvot. Förslag till styrelsen är att KSL får i uppdrag att genomföra en förstudie gällande denna fråga.

Frågan har tagits upp på kommundirektörs-, kommunstyrelseordförande- och förvaltningschefsmöten.

Ärendegång

Rekommendationen adresseras till kommunstyrelserna enligt den rutin som gäller vid beslut i KSLs styrelse. KSL överläter till kommunen att fatta beslut enligt gällande delegationsordning.

Kommunerna ombeds meddela sina ställningstaganden genom att sända in protokollsutdrag eller annan beslutshandling. Beslut om antagande av avtalet är att likställas med undertecknande. **Avtalet börjar gälla den 1 oktober 2016.**

Svarsperiod

KSL önskar få kommunernas ställningstagande senast den **30 juni** med e-post till registrator@ksl.se

Frågor och information

Frågor med anledning av detta besvaras av Charlott Rydén,
charlott.ryden@ksl.se

Med vänlig hälsning

KOMMUNFÖRBUNDET STOCKHOLMS LÄN

Mats Gerdau
Ordförande

Madeleine Sjöstrand
Förbundsdirektör

Bilagor
Avtal
PM ang finansiering

Gymnasieantagningen Stockholms Läns tjänster och uppdrag

Ingress

Föreliggande avtal reglerar förutsättningarna för en gemensam antagningsorganisation med ett gemensamt antagningskansli för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.

Avtalet reglerar också förutsättningarna gällande förvaltning och administrativ drift av Ungdoms- och elevdatabasen (UEDB).

Avtalet omfattar operativa uppdrag som har beslutats genomföras inom ramen för den gemensamma gymnasieregionen.

Likalydande avtal är upprättade mellan KSL och kommunerna i Stockholms län, Håbo kommun och Gnesta kommun. Angivna uppdrag skall enligt avtalet skötas av Gymnasieantagningen Stockholms Län, en verksamhet inom Kommunförbundet Stockholms Län.

§ 1. Parter

Mellan kommun/stad (beställaren) och Kommunförbundet Stockholms Län (KSL) ingås genom detta avtal följande.

§ 2. Tjänsternas art och omfattning

Beställaren uppdrar åt KSL att utföra följande tjänster genom Gymnasieantagningen Stockholms län (kansliet) som utförare.

Kommunernas antagningskansli

- Ansökan och antagning till gymnasieskolans nationella program, introduktionsprogram som anordnas för grupp av elever, gymnasiesärskolans utbildningar samt vidareutbildning till ett fjärde tekniskt år. Intresseanmälan och stöd för beslutshanteringen gällande introduktionsprogram som anordnas för enskild elev.
- Informationsaktiviteter gällande erbjudande av utbildningar och skolor till sökande i kommunerna.
- Statistikunderlag med uppgifter till kommunerna och fristående huvudmän om utbud, sökande och antagning.

Regional ungdoms- och elevdatabas, UEDB

- Databasen innehåller ungdomar mellan 16 och 19 år folkbokförda i Storstockholm.

- Överföring och import av elever i gymnasie- och gymnasiesärskolan i Storstockholm.
- Registrera beslutade priser och strukturtillägg.
- Utbetalningsunderlag för interkommunala ersättningar och bidrag från en kommun till en annan kommun, landsting och fristående huvudmän gällande utbildningar inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.
- Systemstöd för kommunerna att hantera det kommunala aktivitetsansvaret.
- Statistikunderlag med uppgifter till kommunerna och fristående huvudmän om elevströmmar, byten och avhopp inom gymnasie- och gymnasiesärskolan.

§ 3. Avtalshandlingarnas prioritetsordning m.m.

Avtalshandlingarnas prioritetsordning:

1. Skriftliga ändringar och tillägg till detta avtal, (d.v.s. framtida ändringar).
2. Detta avtal.
3. Uppdragsbeskrivningar (bilaga 1).
4. Styrgrupp, referensgrupper och nätverk (bilaga 2)
5. Förteckning över beslutsområden, lagrum och förslag till delegation (bilaga 3)

Bilagorna utgör en integrerad del av avtalet.

Om i kontraktshandlingarna förekommer mot varandra stridande uppgifter eller föreskrifter, gäller de, om inte omständigheterna uppenbarligen föranleder annat, i ovan nämnd ordning.

Detta avtal ska äga tillämpning i den mån det inte ändras genom skriftlig överenskommelse mellan parterna. Kontraktet med bilagor och ovan förtecknade handlingar utgör parternas reglering av frågor som berör avtalet. Alla skriftliga eller muntliga åtaganden som föregått avtalet ersätts av innehållet i detta kontrakt.

Om en situation uppstår som innebär att uppdraget måste förändras skall detta begäras skriftligen av någon/dera part. Härvid kan efter förhandling nytt avtal, eller vid mindre justeringar, tilläggsavtal utformas.

§ 4. Rubriker

Indelningen av avtalet i olika avsnitt och åsättande av rubriker skall inte påverka avtalets tolkning.

§ 5. Bestämmelses ogiltighet

Skulle någon bestämmelse i avtalet eller del därav befina sig ogiltig, skall detta inte innebära att avtalet i dess helhet är ogiltigt utan skall, i den mån

ogiltigheten väsentligen påverkar parts utbyte av eller prestation enligt avtalet, skälig jämkning i avtalet ske.

§ 6. Styrgrupp

Bland de kommuner som ingått detta avtal med KSL skall utses en styrgrupp. Antalet ledamöter i styrgruppen, hur dessa utses och deras mandattid anges i bilaga 2.

Styrgruppens uppdrag är att:

- Delta i framtagande av årlig verksamhetsplan
- Få del av underlag kring det ekonomiska läget för avstämning.
- Godkänna genom konsensusbeslut att eventuella ekonomiska överskott från ett avslutat budgetår överförs för att användas inom verksamheten nästkommande budgetår gällande tjänsten som Kommunernas antagningskansli.
- Vara rådgivande gällande frågor av central karaktär inom uppdraget.

§ 7. KSL:s representation, beredning och fördragning vid styrgruppsmöten

Vid styrgruppens sammanträden deltar alltid Gymnasieantagningens verksamhetschef som ansvarar för beredning och föredragning av ärenden i styrgruppen.

§ 8. Ersättning för tjänsterna

Kommunernas antagningskansli

Avgiften för tjänsten är 520 kr/år per antal 16-åringar folkbokförda i kommunen för antagningsåren 2017 och 2018. Avgiften grundar sig på antalet 15-åringar per den 31 december året före antagningsåret, d.v.s. den 31 december 2016 avseende år 2017 och den 31 december 2017 avseende 2018. Kostnaden debiteras kommunen och inte vare sig kommunala skolor eller fristående skolor.

Ersättningen för tjänsten som kommunernas antagningskansli kommer revideras inför antagningsåret 2019. Detta med hänsyn till vald lösning för nytt antagningssystem som kommer införas inför antagningsåret 2019.

Kostnader under 2017 och 2018 som härrör kravställning, utveckling, implementering och övriga kostnader kopplade till det förberedande arbetet med ett nytt antagningssystem kan komma att debiteras separat.

Utdebiteringen av kostnaden sker under första kvartalet respektive budgetår.

Eventuellt årligt över- eller underskott i verksamheten avseende tjänsten kommunernas antagningskansli ska årligen fördelas mellan parterna i

proportion till årlig avgift. Mellanskilnaden regleras i den årliga fakturan för nästkommande år.

Efter ett konsensusbeslut i styrgruppen kan eventuellt överskott utöka budgetramen för nästkommande år istället för att utbetalas.

Regional Ungdoms- och elevdatabas, UEDB

Avgiften för tjänsten är 48 kronor per antal 17-, 18- och 19-åringar folkbokförda i kommunen respektive år. Avgiften kommer grunda sig på antal 16-, 17- och 18-åringar per den 31 december året före budgetåret, d.v.s. den 31 december 2016 avseende år 2017 osv. Kostnaden debiteras kommunen och inte vare sig kommunala skolor eller fristående skolor.

Utdebiteringen av kostnaden sker under första kvartalet respektive budgetår.

Reglering gällande eventuellt över- eller underskott i verksamheten avseende tjänsten UEDB ska avräknas per 2020-12-31. Eventuellt underskott/överskott regleras gentemot de kommuner som har antagit detta avtal. Från och med år 2021 ska avräkning göras årligen såsom för antagningskansliets verksamhet.

§ 10. Betalning

Beställarens ersättning till KSL skall erläggas kontant senast 30 dagar efter fakturadatum till i fakturan angivet bankgiro/plusgiro.

§ 11. Beställarens kontraktsbrott, dröjsmålsränta

Vid betalningsdröjsmål utgår dröjsmålsränta efter en räntesats som med 8 procentenheter överstiger Riksbankens referensränta.

§ 12. KSL:s ansvar för tjänsten

KSL ansvarar för att tjänsten uppfyller erforderliga krav på kvalitet och att den sker i enlighet med överenskomna riktlinjer och tidsramar.

§ 13. Beställarnas medverkan

Beställaren skall på alla sätt medverka till att KSL kan fullgöra sina skyldigheter enligt avtalet. Beställare skall särskilt beakta skyldigheten att tillhandahålla relevant information för tjänstens utförande till KSL.

§ 14. Förtida upphörande

Beställaren eller KSL äger rätt att säga upp avtalet till upphörande i förtid om någondera av dessa väsentligt bryter mot utförandet av sina åtaganden och inte inom 30 dagar efter skriftlig anmodan har vidtagit rättelse.

Har avtalet sagts upp i förtid skall parterna komma överens om tidpunkten för upphörandet så att elevernas situation i samband med intag kan garanteras.

Part som haft rätt att säga upp avtalet i förtid har rätt till skadestånd, av den felande parten, baserat på parts extra kostnader.

§ 15. Ansvarsfrihetsgrunder

Följande omständigheter utgör befrielsegrunder om det medför att avtalets fullgörande hindras eller blir oskäligt betungande: Arbetskonflikt och varje annan omständighet som parterna inte kan råda över, såsom exempelvis eldsvåda, valutarestriktioner, myndighets åtgärd, ransonering, fel i eller försening av leveranser från eventuella underleverantörer som orsakas av sådan befrielsegrund.

Det åligger part som önskar åberopa befrielsegrund att utan dröjsmål skriftligen underrätta annan part om uppkomsten därav, liksom dess upphörande.

Om avtalets fullgörande försenas mer än tre (3) månader av befrielsegrund som nämns i första stycket ovan, har beställare eller KSL rätt att helt eller delvis häva avtalet genom skriftligt meddelande till andra parten.

§ 16. Överlåtelse

KSL äger inte rätt att utan samtliga beställarens skriftliga medgivande helt eller delvis överläta sina rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal till tredje part.

KSL har emellertid rätt att genom avtal med underleverantör låta underleverantören utföra hela eller delar av uppdraget. Om KSL ingår ett sådant avtal är KSL alltid fullt ansvarig för uppdragets utförande enligt detta avtal gentemot beställaren.

§ 17. Sekretess m.m.

KSL omfattas inte av författningsreglerad handlingsoffentlighet och därtill kopplade bestämmelser.

KSL skall upprätta sekretessavtal med i verksamheten berörd personal i syfte att eventuell information som hade varit sekretessbelagd hos respektive kommun enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) behandlas på samma sätt av verksamhetens personal.

§ 18. Meddelanden

Meddelanden om tolkning och tillämpning av detta avtal skall ske genom bud eller rekommenderat brev till parternas officiella adresser.

Meddelandet skall anses ha kommit mottagaren tillhanda

- a. om avlämnat med bud: vid överlämnandet
- b. om avsänt med rekommenderat brev: 10 dagar efter avlämnande för postbefordran

Adressändring skall meddelas part på sätt som föreskrivs i denna bestämmelse.

§ 19. Skiljedom

Twist angående tillkomsten, tolkningen, tillämpningen eller giltigheten av detta avtal skall, om parterna inte på annat sätt kommer överens, slutligt avgöras genom skiljedom enligt Stockholms Handelskammarers Skiljedomsinstituts regler för förenlat skiljeförfarande.

Skiljeförfarandet skall äga rum i Stockholm.

§ 20. Avtalstid

Detta avtal gäller från den 1 oktober 2016, dvs från antagningsåret 2017 med utdebitering av avgift enligt detta avtal från 2017. Avtalet gäller tillsvidare. En revidering av avgift för tjänsten som kommunernas antagningskansli kommer göras inför antagningsåret 2019. En revidering av avgift för tjänsten Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB, kommer göras inför 2021.

Part äger rätt att säga upp avtalet till upphörande. Om part säger upp avtalet upphör detta att gälla vid den första intagning som påbörjas efter det att ett (1) år gått sedan uppsägningen kommit mot parten tillhanda.

Uppsägningen skall vara skriftlig och undertecknad av behörig företrädare för part för att äga giltighet.

Bilaga 1

Inledning till uppdragsbeskrivningarna

Verksamheten Gymnasieantagningen Stockholms län inom Kommunförbundet Stockholms län

Gymnasieantagningen Stockholms län ska leda, planera och utveckla processen och rutinerna för ansökan och antagningen till gymnasie- och gymnasiesärskolan, Ungdoms- och elevdatabasen (UEDB) samt de operativa uppdrag som utförs inom den gemensamma gymnasieregionen.

Gymnasieantagningen Stockholms län ska utföra uppdrag och uppgifter på ett standardiserat sätt enligt detta avtal och denna uppdragsbeskrivning.

Antagningsprocessen ska vara effektiv och uppdraget ska utföras rättssäkert gentemot de sökande och på lika villkor för kommunerna och samtliga huvudmän för utbildningarna i antagningsområdet. Sökande ska få del av information som stöd inför och vid genomförande av val av utbildning till gymnasie- och gymnasiesärskolan. Den administrativa driften av UEDB ska utföras rättssäkert och effektivt gentemot kommunerna och huvudmännen för utbildningarna. Verksamheten ska ha en hög tillgänglighet gentemot alla målgrupper och ska bedrivas kostnadseffektivt.

Gymnasieantagningen Stockholms län ska tillhandahålla

- Samlad kompetens gällande tillämpliga regelverk, de system, verktyg och processer som kansliet ansvarar för.
- Tillgång till information som ett stöd för val av utbildning och skola för de sökande.
- Tillgång till information för beslut gällande anordnande av utbildning för kommunala, landstingets och fristående huvudmän.
- Tillgång till underlag om sökande för de beslut som ska fattas av kommun och huvudman för utbildning.
- Utveckling av rutiner och effektivitet i antagningsprocessen enligt gällande regelverk och behov hos kommunerna, huvudmännen, skolorna och de sökande.
- Erbjudande av en lättanvänd och tillgänglig process med enkel och tydlig kommunikation.
- Säkerställande av lika hantering för alla kommuner, huvudmän och skolor oavsett huvudmannaskap.
- Säkerställande av förutsättningarna i Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB, så att uppgifter som inhämtas, registreras och arkiveras ska utgöra korrekta underlag för utbetalningar samt underlag för kommunernas och huvudmännens uppföljning och planering.

Förutsättningar för antagningskansliets uppdrag

Det administrativa arbetet i detta sammanhang utförs huvudsakligen av antagningskansliet. Kansliet hanterar och vidareförmedlar beslutsunderlag till beslutande huvudman. Så långt möjligt förs underlaget över till beslutsfattaren hos huvudmannen via de webbaserade systemen som beslutsfattare har tillgång till. Överföringen sker kontinuerligt under hela antagningsprocessen. En gemensam tidplan som ska följas av samtliga roller och ansvariga är en förutsättning för att uppdraget ska kunna utföras med ett effektivt och rättsäkert resultat gentemot sökande och antagna.

Ansvarig kontaktperson i respektive kommun ger den information som efterfrågas till antagningskansliet enligt överenskommen tidplan.

Ansvarig beslutsfattare tar del av underlag som ges tillgång till via inloggning och fattar beslut enligt de rutiner och via de kanaler som antagningskansliet meddelar och enligt överenskommen tidplan.

Beslut som åligger kommunen, beslutsfattare

Ansvarig nämnd eller delegerad tjänsteman i respektive kommun utför de uppgifter och fattar de beslut som åligger kommunen. Individuella beslut som enligt lag och förordning skall fattas av sökandes eller elevs hemkommun eller av mottagande huvudman i samband med ansökan, antagning och mottagande av elev i gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan kan inte delegeras till kansliet.

Se aktuella lagrum och rekommendation till delegation i bilaga 3. Bilaga 3 är ett utdrag ur Handbok för Gymnasieantagning som ges ut av Sveriges Kommuner och Landsting, SKL. Uppdateras årligen i händelse av regelverksförändringar.

Varje ingående kommun ska informera antagningskansliet om vem som har delegation att besluta i respektive ärenden.

Varje kommun har en utsedd handläggare på antagningskansliet.

Uppdragsbeskrivningar

Ansvar och arbetsuppgifter för antagningskansliet

Ett gemensamt kansli måste utföra antagningsuppdraget på ett standardiserat sätt. Den juridiska delen av arbetet är beskrivet i skollagen och gymnasieförordningen och samarbetet förutsätter att såväl varje kommun som antagningskansliet följer gällande förfatningsbestämmelser. Kansliet hämtar i övrigt in synpunkter och önskemål från alla berörda och beslutar sedan på eget mandat om arbetets uppläggning. Samtliga bilagor (blanketter för information från kommun eller avlämnande skola för beslut av huvudman) som finns att hämta på www.gyantagningen.se ska användas inom alla kommuner. Antagningskansliet alternativt avlämnande skola skannar in ifyllda bilagor. Ingående kommuner och huvudmän för sökta utbildningar tar del av underlagen, bedömer och fattar beslut via inloggning på www.gyantagningen.se. Användande av de fördefinierade blanketter som Gymnasieantagningen tillhandahåller som är anpassade till skanningssystem och antagningssystemet i övrigt är en förutsättning för en tekniskt möjlig och enhetlig hantering.

Antagningskansliet ska:

1. Utföra antagningsuppdrag för alla de gymnasieskolor, gymnasiesärskolor och skolor som anordnar vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år för vilka ingående kommuner är huvudman för samt fristående skolor som är belägna i de kommuner som ingår i avtalet.
Kommentar: Antagningskansliet utför antagningsuppdraget fram till överlämning av den fortsatta reservantagningen som görs till respektive skola inför höstterminsstart.
2. Upprätta och fastställa tidplaner för genomförandet av ansöknings- och antagningsprocessen efter samråd med ingående kommuner inför varje antagningsår.
3. Avtal och kontakter med systemleverantören om drift, förvaltning och utveckling.
4. Genomföra planeringskörningar, preliminär antagningskörning, slutantagningskörning och reservantagningskörningar. Resultatet av respektive körning presenteras för kommunerna och gymnasieskolorna via IST Analys. Underlag till respektive huvudman för godkännande av preliminär och slutlig antagning via mejl.
5. Information till, utbildning av och telefon- och mailsupport till studie- och yrkesvägledarna i frågor som rör antagningsprocessen, hantering i systemet, tidplanen osv.
6. Import av uppgifter om elever som går i årskurs nio och betyg gällande dessa från grundskolornas elevregister.

Kommentar: Varje kommun (om det görs samordnat i kommunen för dess kommunala grundskolor)/kommunal och fristående grundskola lämnar uppgifter om elever (adresser, betyg mm) i digital form och vid av antagningskansliet angivna tidpunkter.

7. Inhämtnings av uppgifter om elever som går vid introduktionsprogram och som ska söka till gymnasieskolan.
Kommentar: Varje kommun (om det görs samordnat i kommunen för dess kommunala grundskolor)/kommunal och fristående grundskola lämnar uppgifter om elever (adresser, betyg mm) i digital form och vid av antagningskansliet angivna tidpunkter.
8. Hantering av ansökningar och intresseanmälningar till utbildningar vid gymnasieskola, gymnasiesärskola eller till vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år gällande sökande bosatta i de kommuner som ingår i detta avtal.
9. Vidareförmeldande av ansökningar, handlingar, uppgifter och underlag för beslut gällande sökande bosatta i ingående kommuner som söker utbildningar i kommuner i andra delar av landet. Vidareförmeldande görs till det antagningskansli som sköter antagningen till aktuell sökt utbildning.
10. Mottagande och hantering av ansökningar, handlingar, uppgifter och underlag för beslut som inkommer gällande sökande som är bosatta i kommuner utanför ingående kommuner som söker till skolorna i ingående kommuner via övriga antagningskanslier i landet Detta gäller sökande till de skolor som ligger i ingående kommuner enligt detta avtal.
11. Telefon-, e-post- och besöksservice för sökande, övriga intressenter och berörda. Frågor om vad som gäller och det som ska utföras av respektive sökande i ansöknings- och antagningsprocessen besvaras av antagningskansliet.
Kommentar: Frågor om individuella beslut hänvisas av antagningskansliet till berörd huvudman/beslutsfattare.
12. Tillhandahålla yttrande- och beslutsblanketter gällande sökande folkbokförda utanför kommunens samverkansområde till berörd huvudman som i sin tur fattar beslut om mottagande.
13. Digitalt förmedla underlag från sökande eller dennes avlämnande skola till berörd sökt huvudman/kommun gällande ansökan om särskilda skäl för förstahandsmottagande som huvudmannen i sin tur bedömer och fattar beslut om.
14. Digitalt förmedla underlag från sökande eller dennes avlämnande skola till berörd sökt huvudman/kommun som i sin tur bedömer och beslutar om antagning inom Fri kvot, p.g.a. personliga skäl samt för elever med utländska betyg och Waldorfomdömen.
Kommentar: Antagningskansliet skannar in inkomna utländska

betyg för bedömning och beslut av varje huvudman om behörighet och eventuell antagning till sökt utbildning.

15. Digitalt förmedla underlag till berörd sökt huvudman/kommun som i sin tur bedömer och beslutar om mottagande och antagning till de Introduktionsprogram där beslut ska fattas.
16. Digitalt förmedla underlag till berörd sökt huvudman/kommun som i sin tur bedömer och beslutar om mottagande och antagning till Gymnasiesärskolans utbildningar.
Kommentar: Kopia av målgruppstillhörighetsbeslut skickas från hemkommunen till antagningskansliet inför antagningsomgången så att dessa elever ska få inloggning för ansökan och informationsbrev om tidsplan mm. Beslut om antagning till gymnasiesärskolan fattas av beslutsfattare i sökt kommun.
17. Tillhandahålla utbildning, manual och support gällande IST Analys till kommunen
Kommentar: Uppgifter och underlag om sökande och antagna ska hämtas från antagningsdatabasen av skolorna och kommunerna själva med hjälp av verktyget IST Analys.
18. Tillhandahålla antagningsbesked till samtliga sökande vid slutantagningen och reservantagningen på www.gyantagningen.se. På begäran av sökande till gymnasieskolan och alltid för sökande till gymnasiesärskolan skickas antagningsbesked även per post.

Kontaktpersonen i kommunen ska för kommunens räkning till antagningskansliet förmedla:

1. Synpunkter kring föreslagen tidplan inför respektive antagningsår.
2. Kommunens utbildningsutbud.
3. Kommunens beslut inför respektive antagningsår avseende;
 - Vid anordnande av Introduktionsprogrammet Yrkesintroduktion (IMYRK), huruvida kommunen anordnar denna utbildning för grupp av elever eller för enskild elev.
 - Vid anordnande av Introduktionsprogrammet Programinriktat individuellt val (IMPRO), huruvida kommunen har beslutat kring ett generellt mottagande för sökanden som inte är hemmahörande i kommunen eller ingår i ett eventuellt samverkansavtal för utbildningen.
4. Aktuella samverkansavtal, dvs eventuella övriga samverkansavtal som sluts med andra kommuner utanför de samverkansavtalen som samordnas inom KSL:s uppdrag.
5. Priser för introduktionsprogram som anordnas av kommun, gäller Introduktionsprogrammen Yrkesintroduktion, Individuellt alternativ, Preparand och Språkintroduktion såvida inte utbildningen ingår i prislista för vilken samverkansavtal finns inom ramen för gemensam gymnasieregion.
Kommentar: Priserna publiceras som information till övriga kommuner som underlag för beslut om betalning under ansöknings- och antagningsprocessen samt för registrering i UEDB. Angivande av pris och registrering av detta förutsätter att ett eget beslutat pris är förenligt med gällande regelverk för utbildningen.
6. Godkännande av antagningsresultatet för de utbildningar som kommunen anordnar vid slutantagningen.

Hemkommunens ansvar:

1. Ansökningar utskrivna från www.gyantagningen.se och underskrivna av elev (s.k. kvittenser) ska antingen arkiveras i kommunen centralt eller vid varje avlämnande grundskola.
2. Yttrande där sådant krävs avseende sökande till utbildning i kommun eller landsting med vilken hemkommunen saknar samverkansavtal.
3. Att hantera avtal, överenskommelser, ersättnings- och bidragsregleringar kring de utbildningar som inte är reglerade i samverkansavtal eller enligt Skollagen avseende storlek på ersättning.
4. Att fatta och förmedla beslut om målgruppstillhörighet för sökande till gymnasiesärskolans utbildningar till antagningskansliet.
5. Att länk till Gymnasieantagningens hemsida, www.gyantagningen.se finns på hemkommunens hemsida.

Information ska finnas om att ungdomar som är bosatta i kommunen ska göra ansökan till gymnasieskolans nationella program, introduktionsprogram som anordnas för grupp av elever, gymnasiesärskolans utbildningar samt vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år via Gymnasieantagningen Stockholms län.

Ansvar och arbetsuppgifter som skall hanteras av varje avlämnande skola, dvs skola med elever som ska söka till utbildning via antagningskansliet:

1. Lagstadgad studie- och yrkesvägledarorganisation.
2. Uppdaterat elevregister samt betygsuppgifter vid grundskolor och grundsärskolor
3. Ansökningar utskrivna från www.gyantagningen.se och underskrivna av elev (s.k. kvittenser) ska antingen arkiveras i kommunen centralt eller vid varje avlämnande grundskola.
4. Insändande av elev- och betygsuppgifter för elever vid grundskolan och grundsärskolan avseende de elever som ska söka utbildning som antagningskansliet sköter ansökan och antagning till.
5. Insändande av elev- och betygsuppgifter för elever vid introduktionsprogram i gymnasieskolan avseende sökande till utbildning som antagningskansliet sköter ansökan och antagning till.

Kommunens ansvar som huvudman för utbildning:

1. Upprättande av samverkansavtal och hantering av andra frågor som enligt lag och förordning reglerar sökande, mottagande och antagning till gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.
2. Beslut och rapportering av gymnasieorganisation vad avser utbildningsvägar och antal platser. Förändring av antal platser registrerar kommunens kontaktperson.
3. Mottagandebeslut där sådant behöver fattas registreras av huvudman för sökt utbildning.

Antagningskansliet tillhandahåller yttrande- och beslutsblanketter gällande sökande folkbokförda utanför kommunens samverkansområde till berörd huvudman som fattar beslut om mottagande.
4. Berörd sökt huvudman/kommun tar del av underlag från sökande eller dennes avlämnande skola gällande ansökan om särskilda skäl för förstahandsmottagande. Sökt huvudman bedömer och fattar därefter beslut om skälen ska godtas.
5. Berörd sökt huvudman/kommun tar del av underlag från sökande eller dennes avlämnande skola för bedömning av och beslut om behörighet till sökt utbildning.
6. Berörd sökt huvudman/kommun tar del av ansökan om dispens i engelska till nationellt program i gymnasieskolan från sökande eller dennes avlämnande skola för bedömning och beslut om medgivande av sådan dispens. Beslut kan fattas under förutsättning att sökande uppfyller övriga behörighetskrav till utbildningen och bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet.
7. Berörd sökt huvudman/kommun tar del av underlag från sökande eller dennes avlämnande skola gällande underlag för bedömning och prövning om antagning på fri kvot p.g.a. personliga skäl samt betygsunderlag för bedömning och beslut om behörighet samt om antagning på fri kvot avseende elever med utländska betyg och Waldorfomdömen.
8. Berörd sökt huvudman/kommun tar del av underlag från sökande eller dennes avlämnande skola för bedömning och beslut om mottagande och antagning till de Introduktionsprogram där sådant beslut ska fattas. Mottagande huvudman ska komma överens om ersättning från sökandes hemkommun innan mottagande kan ske gällande vissa introduktionsprogram.

9. Berörd sökt huvudman/kommun tar del av underlag från sökande eller dennes avlämnande skola för bedömning och beslut om mottagande och antagning till de Gymnasiesärskolans utbildningar där sådant beslut ska fattas. Mottagande huvudman ska komma överens om ersättning från sökandes hemkommun innan mottagande kan ske gällande det Individuella programmet.
10. Huvudman för utbildning som under pågående antagningsperiod fattar beslut om att en sökbar utbildning inte ska starta ska fatta sådant beslut och meddela antagningskansliet i god tid inför att omvalsperioden öppnar, senast andra veckan i april.
11. I samband med beslut om att kommunen inte ska starta en utbildning som sökande har gjort ansökan till så ska kommunen skicka information till alla berörda sökande. Detta enligt den rutin och med den information som antagningskansliet har fastställt.
12. Berörd huvudman ansvarar för hanteringen av överklaganden av de beslut som huvudmannen har fattat.

Informationsaktiviteter gällande erbjudande av utbildningar och skolor till ungdomar bosatta i kommunerna:

Följande hanterar Gymnasieantagningen Stockholms län:

1. Information på hemsidan www.gyantagningen.se.

Kommentar: Gymnasieantagningen ska via hemsidan informera om utbildningsutbudet i ingående kommuner samt de av Skolverket beslutade riksrekryterande utbildningarna. På denna hemsida ska information om ansöknings- och antagningsförfarandet finnas.

2. Samordning av och genomförande av elevenkät i årskurs 2 och publicering av uppgifter om skolor och resultat av enkäten och andra uppgifter för jämförelse i Jämför gymnasieskolor.

Kommentar: KSL har avtal med Stockholms stad som utförare av tjänsten Jämför Gymnasieskolor. Stockholms stad har i sin tur underleverantörer för genomförande av enkäten bland elever i årskurs 2 och publicering av uppgifter och resultat på webbplatsen Jämför gymnasieskolor Stockholms län, Håbo och Gnesta som ligger på Gymnasieantagningens hemsida.

3. Ansvara för genomförande av Gymnasiemässan

Kommentar: KSL har avtal med Stockholmsmässan som arrangerar Gymnasiemässan tillsammans med KSL.

Regional ungdoms- och elevdatabas, UEDB

Följande hanterar Gymnasieantagningen Stockholms län:

1. Avtal och kontakter med systemleverantören av Ungdoms- och elevdatabasen om drift, förvaltning och utveckling.
2. Avtal och kontakter med Universitets- och högskolerådet, UHR gällande betygsuppgifter som inhämtas till Ungdoms- och elevdatabasen från UHR:s betygsdatabas.
3. Uppdatering av adressuppgifter från Skatteverkets folkbokföringsregister (Navet) varje vardagsnatt.
4. Information till, utbildning av och telefon- och mailsupport till användare av Ungdoms- och elevdatabasen i kommunerna samt vid fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor.
5. Löpande överföring, via integrationer, avseende kommunernas elevregister för gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.
6. Import från antagningsdatabasen av elever som vid höstterminsstarten är antagna i årskurs 1 vid de fristående gymnasie- och gymnasiesärskolorna.
7. Registrera pris för respektive utbildning som ingår i samverkansavtalet inom KSL enligt överenskomen prislista.
8. Registrera priser som är beslutade av Skolverket för exempelvis internationella skolor, spetsutbildningar och särskilda varianter.
9. Registrera priser enligt riksprislistan, för utbildningar som inte erbjuds inom samverkansavtalet, gällande fristående gymnasieskolor som anordnar utbildningen.
10. Registrera strukturtillägg enligt samverkansavtalet inom KSL och enligt beslutad fördelning.
11. Skapa utbetalningsunderlag för interkommunala ersättningar från en kommun till en annan kommun eller till landstinget gällande utbildningar inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.
12. Skapa utbetalningsunderlag för bidrag till fristående huvudmän gällande utbildningar vid gymnasie- och gymnasiesärskolor.

13. Tillhandahålla systemstöd för kommunerna att hantera det kommunala aktivitetsansvaret, KAA.

Kontaktperson i kommunen

Det ska finnas en eller två kontaktpersoner avseende Ungdoms- och elevdatabasen gentemot leverantören som ansvarar för driften och underhåll av databasen.

Kommuners ekonomisystem

Systemet har möjlighet att generera utbetalningsfiler till ingående kommuners externa ekonomisystem för nedladdning. Varje sådan integrationsfil är kommunspecifik och beställning av dessa görs direkt från den enskilda kommunen till IST.

Inläsningen i ekonomisystemet är något som görs av slutanvändaren och som ligger utanför lösningen för UEDB.

Tillgång till uppgifter och underlag från antagningsdatabasen och Ungdoms- och elevdatabasen

Följande hanterar Gymnasieantagningen Stockholms län:

1. Gymnasieantagningen tillhandahåller data och uppgifter via inloggning i analysmodulen till antagningssystemet respektive till UEDB till behöriga användare.

Uppgifter ska finnas både på kommunal nivå och på regional nivå.

- Uppgifter på regional nivå är alltid av identifierade.

2. Gymnasieantagningen tillhandahåller support för uttag av uppgifter.
3. Gymnasieantagningen genomför regelbundet workshop i de webbapplikationer och analysmoduler som riktar sig till olika användargrupper och roller.
4. Vid förfrågan om uppgifter från antagningssystemet och Ungdoms- och elevdatabasen från allmänhet eller media så hänvisar Gymnasieantagningen till den kommun som äger informationen. Se punkt 2.

Bilaga 2

Styrgrupp, referensgrupper och nätverk

Styrgrupp

Enligt 6 § i huvudavtalet ska det finnas en styrgrupp för Gymnasieantagningen Stockholms läns uppdrag.

Antal ledamöter

Styrgruppen skall bestå av fem (5) st ledamöter. Av dessa skall en (1) ledamot representera Stockholms stad två (2) ledamöter skall representera kommunerna i södra länet och två (2) ledamöter skall representera kommunerna i norra länet.

Till södra länet räknas följande kommuner:

Botkyrka kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Nacka kommun, Nykvarns kommun, Nynäshamns kommun, Salems kommun, Tyresö kommun, Värmdö kommun.

Till norra Länet räknas följande kommuner:

Danderyds kommun, Ekerö kommun, Järfälla kommun, Lidingö stad, Sigtuna kommun, Sollentuna kommun, Solna stad, Sundbybergs stad, Täby kommun, Upplands-Bro kommun, Upplands Väsby kommun, Vallentuna kommun, Vaxholms stad, Österåkers kommun.

Val av styrgruppsledamöter

Styrgruppen skall utses av de förvaltningschefer som är ansvariga för gymnasieskolan i respektive kommun.

Mandattid

Styrgruppsledamöterna skall utses för en mandatperiod om ett (1) år. Mandatperioden skall sträcka sig från den 1 september varje år till den 31 augusti nästkommande år.

Styrgruppens ledamöter skall utses senast den 15 juni samma år som de skall tillträda som ledamöter.

Referensgrupper

Kommunerna ska delta i utvecklingsarbete som berör den hantering som utförs av kommunerna i antagningsprocessen.

Gymnasieantagningen sammankallar till och ansvarar för att genomföra referensgruppsmöten.

Deltagare i referensgrupper utses utifrån roll och funktion.

Nätverksmöten

Gymnasieantagningen ska genomföra nätverksmöten med personer verksamma i frågor som rör antagningskansliets uppdrag och hanteringen i UEDB.

Gymnasieantagningen avgör deltagande vid nätverksmötena beroende av roller, funktion och vilka frågor som skall tas upp.

Möten ska hållas för exempelvis kontaktpersoner, beslutsfattare, administratörer/ekonomer, handläggare av kommunala aktivitetsansvaret i kommunerna samt studie- och yrkesvägledare.

Bilaga 3

Förteckning över beslutsområden, lagrum och förslag till delegation

Ur Handledning för gymnasieantagning 2016-2017, Sveriges Kommuner och Landsting.

Beslutsområden inom antagningsprocessen med förslag på vem som bör ha delegation för de olika områdena ansökan, mottagande, urval/rangordning, antagning samt samverkansavtal.

Inom följande områden kan Styrelsen för utbildningen besluta och delegera beslutanderätten i samband med ansökningar till utbildningar inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan:

- ansökan
- mottagande
- urval – rangordning
- antagning

Ansökan

Ärendetyp och lagrum	Rekommendation
Tidplan – utöver Gymnasieförordningen 7:7 ang. preliminär och slutlig antagning	Huvudmannen
Ansökningsblanketter	Antagningsutskottet/Tjänsteman
Om-/nyval	Huvudmannen

Mottagande

Ärendetyp och lagrum	Huvudmannen	Förslag till delegation
Yttrande från hemkommunen SL 16:48	X	Tjänsteman
Hemkommunens beslut att eleven tillhör gymnasiesärskolans målgrupp SL 18:5	X	Tjänsteman

Hemkommunens bedömning att elev som sökt individuellt program kan följa undervisningen på ett nationellt program inom gymnasiesärskolan SL 19:40	X	Tjänsteman
--	---	------------

Beslut om behörighet och mottagande SL 16:36, 17:14, 17 a:18, 18:4, 19:29	X	Tjänsteman
Beslut ang. sökande från annan kommun SL16:44, 47, SL 17:19, 21, 19:29	X	Tjänsteman
Mottagande till språkintroduktion, bedömning av elevens språkkunskaper GyF 6:7	X	Tjänsteman
Mottagande av elever från utlandet SL 29:2-5, Gymnasieförordningen 12:11,	X	Tjänsteman
Antagning vid senare tidpunkt Gymnasieförordningen 7:8	X	Tjänsteman

Urval/rangordning

Ärendetyp och lagrum	Huvudmannen	Förslag till delegation
Meritvärde – färdighetsprov Gymnasieförordningen 7:5, 5:8, 5:16	X	Antagnings-utskottet/ Tjänsteman

Antagning

Ärendetyp och lagrum	Huvudmannen	Förslag till delegation
Antagning till åk 1 samt till vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år SL 15:12	X	Antagnings-utskottet/ Tjänsteman
Fördelning av elever på inriktningar i högre årskurs då inriktningsgaranti ej medgivits Gymnasieförordningen 7:6	X	Antagnings-utskottet/ Tjänsteman
Ev. inriktningsgaranti SL 16:12,39	X	Antagnings-utskottet/ Tjänsteman

Kommunstyrelser i Stockholms läns kommuner samt Håbo kommun och Gnesta kommun

Gymnasieantagningen Stockholms län. Finansiering

Inledning

I samband med revidering av avtalen mellan KSL och kommunerna gällande Gymnasieantagningen Stockholms läns uppdrag och tjänster så har en översyn av finansieringen och avgifter genomförts. En enhetlig finansieringsmodell som baserar sig på antal folkbokförda i respektive kommun har varit utgångspunkten för de två tjänsterna benämnda Kommunernas antagningskansli samt Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB.

Kommunernas antagningskansli

Avgift enligt nuvarande avtal till och med 2016

Avgiften för antagningskansliets uppdrag har varit 520 kr/år per antal 16-åringar folkbokförda i kommunen under antagningsåret. Avgiften baseras på antalet 15-åringar per den 31 december året före antagningsåret. Kostnaden debiteras kommunen och inte vare sig kommunala skolor eller fristående skolor. Detta är samma avgift som har gällt sedan antagningskansliet startade verksamheten 2007. Verksamheten har haft positiva resultat sedan 2009 och överskotten har burits över till kommande verksamhetsår då det har varit färre antal folkbokförda 16-åringar med lägre intäkter. Överskotten har använts under åren som varit med ett aktuellt preliminärt överskottssaldo på 1 200 000 kronor. Från 2016 så börjar kurvan vända upp avseende antal folkbokförda 16-åringar i våra kommuner.

Avgift 2017-2018 samt översyn inför 2019

Avgiften för antagningskansliets uppdrag föreslås fortsätta vara 520 kr/år per antal 16-åringar folkbokförda i kommunen 2017 respektive 2018. Avgiften baseras på antalet 15-åringar per den 31 december året före antagningsåret, d.v.s. den 31 december 2016 avseende år 2017 osv. Kostnaden debiteras kommunen och inte vare sig kommunala skolor eller fristående skolor.

En översyn av avgiftens storlek ska genomföras inför antagningsåret 2019. Förslag kring avgift från 2019 ska presenteras i början av 2018.

Kostnader för nytt antagningssystem

Nuvarande avtal med IST för antagningssystemet gäller till och med sista september 2018.

Vi har påbörjat arbetet med att undersöka förutsättningar och lösningar inför det avtal som ska tecknas därefter. Kravställning avseende våra användares specifika behov ska göras. Avseende kommande kostnader för utveckling, implementering samt leverantörskostnader gällande antagningssystem oavsett vägval, med skarp drift från oktober 2018, går inte att uppskatta eller prognosticera ännu.

Ett första steg är en nu pågående utredning kring möjligheter till samverkan och formella, avtalsmässiga och praktiska former gällande ett modernt, webbaserat antagningssystem som har utvecklats av och används inom Göteborgsregionen (GR). Resultat av utredningen ska vara klar i slutet av februari.

I den mån kostnader inte inryms inom nuvarande avgift som ska gälla 2017-2108, så kan det bli nödvändigt med en separat debitering.

Eventuella överskott eller underskott i antagningskansliets verksamhet

Eventuella underskott och överskott gällande antagningskansliets tjänst regleras årligen.

Ungdoms- och elevdatabasen, UEDB

Avgift enligt nuvarande avtal till och med 2016

Avgiften för UEDB baseras på antal placerade elever i gymnasieskolan. Den utgörs av 4 kronor per placerad elev och månad. Beloppet dras av från den utbetalning som ska göras från hemkommunen till skolorna där kommunens folkbokförda ungdomar går via en inbyggd funktion i UEDB. Kommuner debiteras motsvarande det administrativa avdraget av KSL som avgift för UEDB. Det görs fyra gånger per år. För elev som går i kommunal skola utanför Stockholms län och Håbo kommun görs inget administrativt avdrag av hemkommunen via UEDB.

UEDB infördes 2012. Under 2012-2014 gick UEDB med underskott, dels med anledning av initiala kostnader vid uppstart och implementering, dels med anledning av att kostnaden till leverantören låg framtungt i det avtal vi har som gäller till och med 2020. KSL har tagit underskott om totalt 2 261 876 kronor, i sitt resultat under åren 2012-2015, och detta regleras till och med 2020.

Nuvarande avtal med systemleverantören för UEDB löper till och med 2020, därvägen beräkningen till och med 2020. Inför 2021 kommer en översyn av avgiften gällande UEDB göras.

Avgift enligt reviderat avtal 2017-2020

Avgiften för UEDB föreslås vara 48 kronor per antal 17-, 18- och 19-åringar folkbokförda i kommunen respektive år. Avgiften kommer grunda sig på antal 16-, 17- och 18-åringar per den 31 december året före budgetåret, d.v.s. den 31 december 2016 avseende år 2017 osv. Kostnaden debiteras kommunen och inte vare sig kommunala skolor eller fristående skolor.

Då UEDB ger stöd till kommunerna inte bara avseende de elever som befinner sig i gymnasieskolan utan även de som inte gör det (ungdomar som är föremål för det kommunala aktivitetsansvaret, KAA) så är en finansiering beräknad på folkbokförda ungdomar i ålder 17-19 år en modell som kan anses stämma överens med systemets ändamål.

Förändringen av finansieringsmodell ska inte innebära att intäkterna ökar totalt sett. Se tabell längre ned där uppgifter finns för jämförelse med om nuvarande beräkningsgrund skulle behållas.

Beräkningsunderlag

Beräkningen av finansiering av UEDB är specificerad i tabell nedan med närmare information kring de kostnader avseende systemet och den administrativa driften av detta.

Antalet folkbokförda i åldersgrupperna respektive år har tagits fram med hjälp av SCB:s modell för uppräkning kommande år baserat på historiskt flyttnetto. Den är, med anledning av mängden nyanlända i våra kommuner som kommer påverka antalet folkbokförda kommande år, inte något underlag för prognos utan en framskrivning utifrån snitt av historiskt flyttnetto.

Avgiften beräknad med angiven framskrivning som grund ger inte utrymme för eventuella större utvecklingsinsatser som kan uppkomma med nya behov, lagändringar och beslutade insatser inom ramen för den gemensamma gymnasieregionen.

Administrativt avdrag i UEDB även från 2017

Via Ungdoms- och elevdatabasen är det tänkt att det såsom nu även kommande år dras av en administrativ avgift per placerad elev från den utbetalning som hemkommunen gör till kommunal huvudman/fristående skola där elev går.

Utdebitering av kostnaden

Utdebiteringen av kostnaden sker under första kvartalet respektive budgetår.

Eventuella överskott eller underskott i UEDB-verksamheten

Reglering gällande eventuella underskott och överskott för UEDB ska avräknas per 2020-12-31. Eventuellt underskott/överskott regleras gentemot medlemmarna. Från och med år 2021 ska avräkning göras årligen såsom för antagningskansliets verksamhet.

UEDB beräkning för perioden 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Intäkter					
Antal ungdomar, 17, 18, 19 år		70 072	72 016	75 517	78 961
Antal elever avs 2016	70 500	71 200	73 900	77 457	80 910
Summa intäkter utifrån 48 kr/ungdomar 17,18,19/år	3 363 456	3 456 768	3 624 816	3 790 128	
Jämförelse med utdeb 4 kr per elev o månad	3 384 000	3 417 600	3 547 200	3 717 936	3 883 680
Externa Kostnader					
IST kostnad+KAA+strukt till+sudiev variant	2 406 000	1 671 000	1 701 000	1 731 000	1 761 000
Betyg fr UHR för KAA	98 535	90 000	93 000	96 000	99 000
Folkbokföring Navet+Tieto	30 000	31 200	31 824	33 097	34 421
Utvecklingskostnad	80 000	86 700	88 400	90 000	90 000
Utbildning användare (externa admin)	20 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Övriga kostnader (lokal resor mm)	150 000	153 000	156 000	159 000	162 000
Summa externa kostnader	2 784 535	2 081 900	2 120 224	2 159 097	2 196 421
Personalkostnader					
Personal	681 000	694 620	708 512	722 683	737 136
Summa personalkostnader	681 000	694 620	708 512	722 683	737 136
Resultat	-81 535	586 936	628 032	743 036	856 571
Aterstående skuld till KSL per 151231	Upparbetat ö-skott period 16-20		Differens - Överskott till UEDB		
2 261 876	2 733 040		471 164		

Arbets- och företagsnämnden

Yttrande över promemorian ”Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd”, U2016/02685/SF

Förslag till beslut

1. Arbets- och företagsnämnden föreslår att kommunstyrelsen antar föreslaget yttrande över promemorian Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd U2016/02685/SF.
2. Arbets- och företagsnämnden beslutar att ärendet justeras i omedelbar anslutning till sammanträdet.

Sammanfattning

Nacka kommun har av Regeringskansliet anmodats att yttra sig över promemorian Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd U2016/02685/SF. Av promemorian framgår att regeringen har tagit initiativ till ett nytt kunskapslyft, i syfte att stimulera näringslivets kompetensförsörjning samt ge fler mäniskor möjlighet att få jobb. Nu tar regeringen nästa steg och föreslår ett nytt rekryterande studiestöd. Syftet är att erbjuda nya möjligheter till ekonomiskt studiestöd så att de med störst behov av utbildning faktiskt också påbörjar studier. Nacka kommun har under många år arbetat med utbildning som ett viktigt verktyg för att ge fler mäniskor möjligheter till innanförskap och egenförsörjning. Kommunen har goda erfarenheter av detta arbete, som ger goda resultat såväl för medborgarna som för samhället i stort. Det är positivt att nya insatser riktas till denna målgrupp och ett ökat ekonomiskt studiestöd kan säkert motivera fler att åter börja studera och därmed även ges möjlighet att lämna bidragsberoende. Ett förstärkt rekryterande studiestöd kan motivera fler att söka vuxenutbildning. I Nacka kommuns kundvalssystem inom kommunala arbetsmarknadsinsatser och vuxenutbildning erbjuds flera insatser som är relevanta för målgruppen för det förstärkta rekryterande studiestödet.

Ärendet

Bakgrund

Nacka kommun har av Regeringskansliet anmodats att yttra sig över promemorian Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd U2016/02685/SF. Av promemorian framgår att regeringen har tagit initiativ till ett nytt kunskapslyft, i syfte att stimulera

näringslivets kompetensförsörjning samt ge fler mäniskor möjlighet att få jobb. Nu tar regeringen nästa steg och föreslår ett nytt rekryterande studiestöd. Syftet är att erbjuda nya möjligheter till ekonomiskt studiestöd så att de med störst behov av utbildning faktiskt också påbörjar studier. Studiestödet föreslås vara ett bidrag om 2 104 kronor per vecka, vilket motsvarar 9 117 kronor per studiemånad (2016). Den som har barn kan även få ett tilläggsbidrag. Studiestartstödet föreslås vidare kunna lämnas i högst 50 veckor. Målgruppen för studiestartförslaget är enligt förslaget personer i åldern 25 – 56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. För att tillhöra målgruppen föreslås även att personen ska ha varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader. Den som har haft studiemedel under de senaste tre åren är inte berättigad till studiestartstödet. Kommunerna föreslås pröva och fatta beslut om vilka personer som uppfyller villkoren vad gäller utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder.

Enhetens synpunkter

Arbets- och företagsenheten ställer sig positiv till syftet med rekryterande studiestöd. Nacka kommun har under många år har arbetat med utbildning som ett viktigt verktyg för att ge fler mäniskor möjligheter till innanförskap och egenförsörjning. Kommunen har goda erfarenheter av detta arbete, som ger goda resultat såväl för medborgarna som för samhället i stort.

För att tillhöra målgruppen föreslås att eleven måste har varit inskriven på Arbetsförmedlingen i minst sex månader. I Nacka kommunens arbete med vuxenutbildning har det visat sig att det är avgörande att en elev kan påbörja en utbildning så snabbt som möjligt. När eleven är motiverad ökar möjligheterna att eleven lyckas genomföra utbildningen med goda resultat. Om eleven måste vänta försämras möjligheterna. Det blir dessutom en stor kostnad för eleven och samhället att klara försörjningen innan utbildningen startar. I Nacka kommunens vuxenutbildning kan eleven starta en utbildning några dagar efter att ansökan har lämnats in till kommunen. Det är därför önskvärt att det utreds närmare om målgruppen ska utvidgas till att omfatta fler personer.

Vidare föreslår promemorian att eleven inte ska ha genomgått någon längre utbildning tidigare och ett stort behov av grundläggande- eller gymnasial vuxenutbildning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Dessa regler förutsätter att kommunen gör ett individuellt prioriteringsarbete och noga prövar varje ansökan. Att arbeta med prioritering kräver administrativa resurser. Av promemorian framgår inte heller om kommunerna kommer kompenseras för kostnaderna för prioriteringsarbetet.

Enligt förslaget ska kommunerna samarbeta med Arbetsförmedlingen vid rekryteringen av elever som erbjuds det extra studiestödet. Nacka kommun har vid tidigare samarbete med Arbetsförmedlingen upplevt att myndigheten inte alltid anpassar sin verksamhet efter de lokala förutsättningarna. Nacka kommun efterfrågar därför tydliga former för samarbetet

och ansvarsfördelningen mellan myndigheterna för att säkerställa att syftet med studiestartstöd uppnås.

Ett förstärkt rekryterande studiestöd kan dock motivera fler att söka vuxenutbildning och ha sin försörjning tryggad under tiden. I Nacka kommuns kundvalssystem inom kommunala arbetsmarknadsinsatser och vuxenutbildning erbjuds flera insatser som är relevanta för målgruppen för det föreslagna förstärkta rekryterande studiestödet.

Ekonomiska konsekvenser

För Nacka kommuns del, kommer utredningens förslag att leda till ökade kostnader för det administrativa merarbetet. Studiestödet kan dock medföra att kommunens kostnader för ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen kan minska. Det är svårt att uppskatta om införande av studiestartstöd kan leda till merkostnader för kommunen.

Konsekvenser för barn

Det finns ett samband mellan föräldrars fattigdom och barns ekonomi, sociala relationer och aktiviteter. Barn till fattiga föräldrar har oftare egna ekonomiska problem och lägre levnadsnivå i allmänhet, men de flesta barn med fattiga föräldrar har en rimlig materiell levnadsstandard, fungerande sociala relationer samt en aktiv fritid.¹ När föräldrar ges ökade möjligheter till utbildning, och därmed ökar sin anställningsbarhet och framgång på arbetsmarknaden minskar risken för utanförskap och ekonomiskt beroende från samhället, vilket påverkar barnens livssituation positivt.

Bilagor

1. Yttrande över promemorian ”Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd”, U2016/02685/SF
2. Promemorian Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd U2016/02685/SF

Carina Filipovic
Enhetschef
Arbets- och företagsenheten

Staffan Ström
Rektor för vuxenutbildningen
Arbets- och företagsenheten

¹ <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19103/2013-5-36.pdf>

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Promemorian Studiestartstöd - ett nytt rekryterande studiestöd U2016/02685/SF

Nacka kommun har av Regeringskansliet anmodats att yttra sig över promemorian Studiestartstöd – ett nytt rekryterande studiestöd U2016/02685/SF. Nacka kommun ber därför att få anföra följande.

Sammantaget tillstyrker Nacka kommun förslaget om att införa ett rekryterande studiestöd. Nacka kommun har under många år har arbetat med utbildning som ett viktigt verktyg för att ge fler mänskor möjligheter till innanförskap och egenförsörjning. Kommunen har goda erfarenheter av detta arbete, som ger goda resultat såväl för medborgarna som för samhället i stort. Det är positivt att nya insatser riktas till denna målgrupp och ett ökat ekonomiskt studiestöd kan säkert motivera fler att åter börja studera och därmed även ges möjlighet att bli självförsörjande.

Nacka kommun tillämpar kundvalssystem inom kommunala arbetsmarknadsinsatser och vuxenutbildning. Kundvalssystemet är ett auktorisationssystem där kommunen godkänner olika leverantörer inom utbildning och arbetsmarknadsinsatser som uppfyller på förhand ställda villkor. I Nacka kommun erbjuds inom kundvalssystemet flera insatser som är relevanta för målgruppen för det förstärkta rekryterande studiestödet. Nacka kommuns jobb- och utbildningsexperter, de godkända leverantörerna, arbetar med målet egenförsörjning. Uppföljningen för 2015 visar att 76 procent av de som deltog i en arbetsmarknadsinsats var i egenförsörjning efter avslutad insats.

Av promemorian framgår att eleven måste har varit inskriven på Arbetsförmedlingen i minst sex månader för att tillhöra målgruppen för studiestartstöd. Inom Nacka kommuns vuxenutbildning har det visat sig avgörande att en elev kan påbörja en utbildning så snabbt som möjligt. När eleven är motiverad ökar möjligheterna att eleven lyckas genomföra utbildningen med goda resultat. Om eleven måste vänta försämrar möjligheterna. Det blir dessutom en stor kostnad för eleven och samhället att klara försörjningen innan utbildningen startar. I Nacka kommuns vuxenutbildning kan eleven starta en utbildning några dagar efter att ansökan har lämnats in till kommunen. Kommunen föreslår därför att det behöver utredas närmare om målgruppen ska utvidgas till att omfatta fler personer.

Vidare föreslår promemorian att eleven inte ska ha genomgått någon längre utbildning tidigare och ett stort behov av grundläggande- eller gymnasial vuxenutbildning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Dessa regler förutsätter att kommunen gör ett individuellt prioriteringsarbete och noga prövar varje ansökan. Att arbeta med prioritering kräver administrativa resurser. Av promemorian framgår inte om kommunerna kommer kompenseras för kostnaderna med prioriteringsarbetet.

Enligt förslaget ska kommunerna samarbeta med Arbetsförmedlingen vid rekryteringen av elever som erbjuds det extra studiestödet. Nacka kommun har vid tidigare samarbete med Arbetsförmedlingen upplevt att myndigheten inte alltid anpassar sin verksamhet efter de lokala förutsättningarna. Nacka kommun efterfrågar därför tydliga former för samarbetet och ansvarsfördelningen mellan myndigheterna för att säkerställa att syftet med studiestartstöd uppnås.

På Nacka kommuns vägnar

Mats Gerdau
Kommunstyrelsens ordförande
Nacka kommun

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör
Nacka kommun

Utbildningsdepartementet

Promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd

Härmed remitteras promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd.

Remissinstanser:

1. Riksdagens ombudsmän
2. Riksrevisionen
3. Kammarrätten i Göteborg
4. Datainspektionen
5. Domstolsverket
6. Migrationsverket
7. Försäkringskassan
8. Inspektionen för socialförsäkringen
9. Myndigheten för delaktighet
10. Myndigheten för handikappolitisk samordning
11. Pensionsmyndigheten
12. Socialstyrelsen
13. Arbetsgivarverket
14. Ekonomistyrningsverket
15. Länsstyrelsen i Jönköpings län
16. Länsstyrelsen i Västerbottens län
17. Skatteverket
18. Kronofogdemyndigheten
19. Statistiska centralbyrån
20. Statskontoret
21. Centrala studiestödsnämnden
22. Högskolan i Skövde
23. Karlstads universitet

24. Kunl. Tekniska högskolan
25. Linköpings universitet
26. Linnéuniversitetet
27. Malmö högskola
28. Mittuniversitetet
29. Specialpedagogiska skolmyndigheten
30. Statens skolverk
31. Statens skolinspektion
32. Södertörns högskola
33. Umeå universitet
34. Universitets- och högskolerådet
35. Universitetskanslersämbetet
36. Uppsala universitet
37. Överklagandenämnden för studiestöd
38. E-legitimationsnämnden
39. Tillväxtverket
40. Regelrådet
41. Diskrimineringsombudsmannen
42. Arbetsförmedlingen
43. Inspektionen för arbetslösheftsförsäkringen
44. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
45. Arjeplogs kommun
46. Falkenbergs kommun
47. Falu kommun
48. Grästorps kommun
49. Göteborgs kommun
50. Hagfors kommun
51. Helsingborgs kommun
52. Härjedalens kommun
53. Härryda kommun
54. Hörby kommun
55. Jönköpings kommun
56. Karlshamns kommun
57. Kils kommun
58. Kungsbacka kommun
59. Luleå kommun
60. Lycksele kommun
61. Malmö kommun
62. Mjölby kommun
63. Nacka kommun
64. Norsjö kommun
65. Olofströms kommun
66. Oxelösunds kommun
67. Pajala kommun
68. Partille kommun
69. Sjöbo kommun
70. Stockholms kommun

- 71. Storumans kommun
- 72. Sundbybergs kommun
- 73. Svedala kommun
- 74. Söderhamns kommun
- 75. Södertälje kommun
- 76. Tingsryds kommun
- 77. Täby kommun
- 78. Umeå kommun
- 79. Västerås kommun
- 80. AcadeMedia AB
- 81. Folkbildningsrådet
- 82. Företagarna
- 83. Handikappförbunden
- 84. Kommunförbundet Stockholms län (KSL)
- 85. Landsorganisationen i Sverige (LO)
- 86. Lernia AB
- 87. Lika Unika
- 88. Lärarförbundet
- 89. Lärarnas Riksförbund
- 90. Regionförbundet i Kalmar län
- 91. Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan (ViS)
- 92. Saco Studentråd
- 93. Svenskt Näringsliv
- 94. Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)
- 95. Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag (SAUF)
- 96. Sveriges förenade studentkårer (SFS)
- 97. Sveriges Kommuner och Landsting
- 98. Sveriges Skolledarförbund
- 99. Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Remissvaren ska ha kommit in till Utbildningsdepartementet **senast den 25 augusti 2016**. Svaren bör lämnas både på papper till Utbildningsdepartementet, 103 33 Stockholm och per e-post i ett format som man kan kopiera textavsnitt från, t.ex. i Wordformat eller teckenläsbar PDF, till u.registerator@regeringskansliet.se.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i promemorian.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissytranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Eva Lenberg
Rättschef

REGERINGSKANSLIET

246

Promemoria

2016-06-01

U2016/02685/SF

Utbildningsdepartementet

Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Författningsförslag	6
2.1	Förslag till lag (0000:00) om studiestartsstöd.....	6
2.2	Förslag till förordning (0000:00) om studiestartsstöd	14
2.3	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	20
2.4	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	23
2.5	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	24
2.6	Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).....	27
2.7	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2000:1418) om tillämpningen av vissa skyddsbestämmelser för sjukpenninggrundande inkomst	28
2.8	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1071) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden.....	29
2.9	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1348) med instruktion för Överklagandenämnden för studiestöd	30
2.10	Förslag till förordning om ändring i studiestödsdataförordningen (2009:321)	31
3	Många har behov av utbildning.....	34
3.1	Det finns stora utbildningsbehov	34
3.2	Ett kunskapslyft för att möta behoven	34
3.3	Studiestödet är inte tillräckligt rekryterande.....	35
4	Studiestödet bör bidra till att fler studerar inom kunskapslyftet	37
5	Ett nytt rekryterande studiestöd	38
5.1	Målgrupp för studiestartsstödet	39
5.1.1	Utbildningsbakgrund och utbildningsbehov	39
5.1.2	Ålder för rätt till stöd	40
5.1.3	Arbetsmarknadssituation	41
5.1.4	Krav på nyrekrytering.....	42
5.1.5	Studiestartsstöd och medborgarskap.....	42
5.2	Utbildningar som ger rätt till studiestartsstöd.....	44
5.3	Studiestartsstödets storlek	44
5.4	Studiernas omfattning.....	46
5.5	Längsta tid med studiestartsstöd.....	47
5.6	Prövning av studieresultat	47
5.7	Prövning av studerandes inkomst	48
5.8	Utbetalning av studiestartsstöd.....	50

5.9	Bestämmelser som bör överensstämma med bestämmelser som gäller för studiemedel	50
5.9.1	Krav på aktiva studier.....	51
5.9.2	Beräkning av studiernas omfattning	52
5.9.3	Obetalda årsbelopp eller återkrav för mer än ett kalenderhalvår	52
5.9.4	Samordning med andra förmåner	52
5.9.5	Sjukdom och vård av barn, m.m.....	53
5.9.6	Återkrav av studiestartsstöd	53
5.9.7	Nedsättning under studietiden	54
5.10	Resursram.....	54
5.10.1	En årlig resursram	54
5.10.2	Kommunal resursram	55
5.11	Administration av studiestartsstödet.....	56
5.11.1	Rekryteringsarbetet	56
5.11.2	De lokala riktlinjerna	57
5.11.3	Kommunens prövning och beslut	58
5.11.4	CSN:s prövning och beslut	60
5.11.5	Uppgiftsskyldighet till CSN	61
5.11.6	Behandling av personuppgifter och informationsstöd	64
5.11.7	Sekretess.....	68
5.12	Överklagande och uppgiftsskyldighet till Överklagandenämnden för studiestöd	71
5.13	Uppföljningssamtal hos kommunen	72
6	Avskaffad avskrivning av lån tagna vid behörighetsgivande studier	74
6.1	Avskrivning av lån tagna vid behörighetsgivande studier inom studiemedelssystemet	74
6.2	Avskrivningen avskaffas	74
7	Ikraftträdande	76
8	Uppföljning av reformen.....	77
9	Konsekvenser	78
9.1	Ekonomiska konsekvenser	78
9.2	Konsekvenser för enskilda	78
9.3	Konsekvenser för utrikes föddas etablering	79
9.4	Konsekvenser för kommuner	80
9.5	Konsekvenser för Arbetsförmedlingen.....	81
9.6	Konsekvenser för CSN	81
9.7	Konsekvenser för ÖKS.....	82
9.8	Konsekvenser för domstolar.....	82
9.9	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.....	82
9.10	Sveriges medlemskap i Europeiska unionen (EU)	83
9.11	Påverkan på företag och konkurrensförhållanden	83
10	Författningskommentar	84
10.1	Förslag till lag (0000:00) om studiestartsstöd	84
10.2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	97

10.3	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	99
10.4	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	100
	Bilaga – Information om studiemeDELSSystemet	103

1 Sammanfattning

Möjligheten till utbildning är avgörande för både enskildas utveckling, delaktighet, självbestämmande och arbetsmarknadsutsikter, samt för att arbetsmarknaden ska fungera väl.

Många vuxna har kunskap och kompetens som inte motsvarar arbetsmarknadens behov. Utbildning är av avgörande betydelse för att förbättra mänskors anställningsbarhet.

Under 2015 inledde regeringen en utbildningssatsning för vuxna i form av ett nytt kunskapslyft. Kunskapslyftet är centralt för regeringens mål att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Kunskapslyftet ska bl.a. ge mänskor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. Kunskapslyftet ska också bidra till att förkorta tiden för nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden.

Hittills har det inom kunskapslyftet bl.a. avsatts medel för fler utbildningsplatser. I samband med detta har det även avsatts medel för studiestöd till de studerande. Det har även genomförts satsningar som syftar till att unga ska fullfölja en gymnasieutbildning.

I nästa fas av kunskapslyftet bör det säkerställas att det finns tillräckligt goda ekonomiska förutsättningar för vuxna att studera, så att de med störst behov av utbildning faktiskt också påbörjar studier.

I denna promemoria föreslås att ett nytt rekryterande studiestöd – studiestartsstöd – ska införas i syfte att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. För att stödet ska bli effektivt och nå dem med störst utbildningsbehov innebär förslaget att studiestartsstödet ska användas inom ramen för kommunernas uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Kommunernas rekryteringsarbete ska enligt förslaget ske i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Målgrupp för studiestartsstödet är enligt förslaget personer i åldern 25–56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. För att tillhöra målgruppen föreslås även att personen ska ha varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader. Avsikten med det nya stödet är att det ska rekrytera personer som annars inte skulle ha studerat. Av den anledningen föreslås att den som har haft studiemedel under de senaste tre åren inte ska kunna få studiestartsstöd.

Kommunerna föreslås pröva och fatta beslut om vilka personer som uppfyller villkoren vad gäller utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder. Den sökande ska också lämna in en ansökan om studiestartsstöd till sin hemkommun. Om kommunen bedömer att den sökande uppfyller de nämnda villkoren ska kommunen överlämna sitt beslut tillsammans med ansökan om studiestartsstöd till Centrala studiestödsnämnden (CSN). CSN föreslås fatta beslut om övriga förutsättningar samt betala ut studiestartsstöd.

Stödet föreslås vara ett bidrag som vid heltidsstudier uppgår till 2 104 kronor per vecka, vilket motsvarar 9 117 kronor per studiemånad (2016). Den som har barn kan även få tilläggsbidrag. Studiestartsstöd föreslås vidare kunna lämnas i högst 50 veckor. För att det ska vara möjligt att övergå från studiestartsstöd till studier med studiemedel bygger förslaget på att bestämmelserna i så stor utsträckning som möjligt ska överensstämma med reglerna för studiemedel.

Varje kommun får enligt förslaget en resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

I sitt arbete med rekrytering och prövning förutsätts att kommunerna bl.a. ska ta fram riktlinjer för hur studiestartsstödet ska användas. I detta arbete ska kommunerna inhämta synpunkter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

För att göra kommunernas arbete möjligt föreslås bl.a. att dessa ska ges rätt att ta del av viss elektroniskt lagrad studiestödsinformation.

I anslutning till förslaget om ett nytt studiestartsstöd lämnas i promemorian förslag om minskade avskrivningsmöjligheter inom studiemedelssystemet. Förslaget innebär att möjligheten att skriva av studielån som tas i samband med behörighetsgivande studier vid fortsatta studier inom högskolan, avskaffas.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017 avseende studiestartsstödet och den 1 januari 2018 avseende avskrivningen av studielån.

Promemorian har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

En länk till fullständigt dokument

7 juni 2016

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 112

Dnr KFKS 2015/174-001

Metoder för inflytande och innovation

Information

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen fatta följande beslut.

Kommunstyrelsen noterar rapporten – *Metoder för inflytande och innovation*.

Ärendet

Nacka kommun styrs utifrån visionen om öppenhet och mångfald samt den grundläggande värderingen om tillit till var och ens förmåga. Den service som kommunen levererar ska enligt de fyra övergripande målen utgå ifrån de behov nackaborna gett uttryck för och den ska upplevas enkel, öppen och effektiv. Genom att ha strukturerat och systematiserat både förhållningssätt och arbetssätt har förnyelseenheten under 2015-2016 testat metoder för inflytande och innovation. De metoder som testats är kundinsikter, trendspaning, prototypande, designtänkande och dialog. Det som testerna möjliggjort är att identifiera viktiga komponenter av inflytande och innovation samt fungerande metoder, arbets- och förhållningssätt för dessa. Arbetssätten har kommit att genomsyras av ett kreativt utforskande, småskalighet och insamlande av kundinsikter. Förhållningssättet präglas av öppenhet och mångfald samt är inriktat på dialog och genomsyras av ett nyfiket utforskande i samskapande med andra. Testerna har stärkt förnyelseenheten i sitt arbete att stötta organisationen till att i ökad utsträckning utveckla verksamheter och service utifrån nackabornas behov genom inflytande och innovation.

Handlingar i ärendet

Förnyelseenhetens tjänsteskrivelse den 16 maj 2016

Rapport- *Metoder för inflytande och innovation*

Beslutsgång

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade i enlighet med förnyelseenhetens förslag.

Ordförandes signatur	Justerandes signatur	Utdragsbestyrkande
		

Kommunstyrelsen

Metoder för inflytande och innovation

Information

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen noterar rapporten – *Metoder för inflytande och innovation*.

Sammanfattning

Nacka kommun styrs utifrån visionen om öppenhet och mångfald samt den grundläggande värderingen om tillit till var och ens förmåga. Den service som kommunen levererar ska enligt de fyra övergripande målen utgå ifrån de behov nackaborna gett uttryck för och den ska upplevas enkel, öppen och effektiv. Genom att ha strukturerat och systematiserat både förhållningssätt och arbetssätt har förnyelseenheten under 2015-2016 testat metoder för inflytande och innovation. De metoder som testats är kundinsikter, trendspaning, prototypande, designtänkande och dialog. Det som testerna möjliggjort är att identifiera viktiga komponenter av inflytande och innovation samt fungerande metoder, arbets- och förhållningssätt för dessa. Arbetssätten har kommit att genomsyras av ett kreativt utforskande, småskalighet och insamlande av kundinsikter. Förhållningssättet präglas av öppenhet och mångfald samt är inriktat på dialog och genomsyras av ett nyfiket utforskande i samskapande med andra. Testerna har stärkt förnyelseenheten i sitt arbete att stötta organisationen till att i ökad utsträckning utveckla verksamheter och service utifrån nackabornas behov genom inflytande och innovation.

Ärendet

Detta ärende är en uppföljning från ärendet 27 april 2015 om inflytande och innovation. Kommunstyrelsen gav då förnyelseenheten i uppdrag att ytterligare strukturera och systematisera arbetet för ännu högre effekt för nackaborna. Det har skett under året som gått och presenteras i bilagan- *Metoder för inflytande och innovation*. Arbetet har inte som traditionellt är brukligt fokuserat på att skriva fram en strategi utan istället har flera olika projekt där inflytande och innovation är viktigt använts som prototyper.

Nacka kommun styrs utifrån visionen om öppenhet och mångfald samt den grundläggande värderingen om tillit till var och ens förmåga. Sammantaget andas styrpaketet ett förhållningssätt med nackabon i centrum och det finns tilltro att de kan vara med att påverka och utveckla kommunen med sitt inflytande. Den service som kommunen levererar ska enligt de fyra övergripande målen utgå ifrån de behov nackaborna gett uttryck för och den ska upplevas enkel, öppen och effektiv. Genom att ha strukturerat och systematiserat både förhållningssätt och arbetssätt har förnyelseseenheten under 2015-2016 utvecklat metoder för inflytande och innovation. De metoder som presenteras i rapporten är kundinsikter, trendspaning, prototypande, designtänkande och dialogisk metodik. Det som testerna möjliggjort är att identifiera inflytande och innovation och dess olika delar samt fungerande metoder, arbetssätt och också förhållningssätt. Arbetssätten har kommit att genomsyras av ett kreativt utforskande, småskalighet och insamlande av kundinsikter. Förhållningssättet präglas av öppenhet och mångfald samt är inriktat på dialog och genomsyras av ett nyfiket utforskande i samskapande med andra. Inom områden där vi vill vara extra innovativa för att hänga med i utvecklingen behöver vi utveckla och förnya utan att i förväg ha rätta svar, möjliggöra möten över gränser och facilitera lärande och nytänkande.

Nacka kommun har med sina nya övergripande mål sagt att; nacka ska utvecklas i nära samspel med nackabor, civilsamhälle och näringsliv genom att tänka nytt, långsiktigt och innovativt. De metoder som nu testats bidrar till detta men vi kan i framtiden behöva utveckla fler utforskande metoder och förhållningssätt som samlar medarbetare och invånare för att diskutera utmaningar som vi ännu inte identifierat. Det gångna årets arbete har syftat till att systematisera och strukturera arbetet. För övrigt har det kommat att handla mycket om att underlätta övergången för medarbetare och invånare till att våga vara i ett läge där omväldstrycket är högt. Testerna har stärkt förnyelseeenheten i sitt arbete att stötta organisationen till att i ökad utsträckning arbeta med inflytande och innovation. Allt för att nackaborna ska få så bra service som möjligt. Det är en viktig framtidskompetens att organisationen samtidigt förmår producera och leverera samtidigt som man är innovativ. Framförallt i en värld under högre omväldstryck och där radikala innovationer i högre utsträckning efterfrågas. Det är också avgörande om nacka ska kännetecknas som en kommun med inflytande på riktigt. Rapporten skildrar de arbetssätt och förhållningssätt som testats och som upplevs haft bra effekter. Får vi till helheten att verksamhetsutveckla genom inflytande och innovation har vi stor möjlighet att i framtiden vara en kommun som är fortsatt relevant, i framkant och upplevs bäst utifrån våra invånare.

Ekonomiska konsekvenser

Med en högre grad av processer som utformats utifrån invånarnas behov kan organisationen bli än mer effektiv, agil och framtidssäker.

Konsekvenser för barn

Med ett mer systematiskt och strategiskt inflytande och innovationsarbete i kommunen skapar vi mer engagemang bland både medarbetare och invånare. Ett ökat inflytande och innovationsförmåga är värdefullt för såväl vuxna som barn och nacka som robust samhälle och leder förhoppningsvis till ett än mer hållbart nacka.

Bilagor

Rapport- *Metoder för inflytande och innovation*

Kersti Hedqvist

Pia McAleenan

Enhetschef Förnyelsenheten

Förnyelsenheten

PM
 Pia McAleenan
 Förnyelseenheten

Kommunstyrelsen

Metoder för inflytande och innovation

I. Inledning

Nacka kommun styrs utifrån visionen öppenhet och mångfald samt med den grundläggande värderingen om tillit till var och ens förmåga med nackabon i centrum. Den service som kommunen levererar ska enligt de fyra övergripande målen utgå ifrån nackabornas behov och ska upplevas öppen, enkel och vara effektiv. Förnyelseenheten har i uppdrag att stötta och stärka den utvecklingen i organisationen. Detta har bland annat skett under det gångna året genom att ytterligare strukturera och systematisera arbetet med inflytande och innovation. Allt med syfte att ge ännu högre effekt för nackaborna. Denna rapport redovisar några av dessa metoder.

Många initiativ för att få in nackabornas perspektiv och för att ge utrymme för deltagande sker inom stadsutvecklingen och nya former för medskapande har prövats inom ramen för projektet Konsten att skapa stad. Utveckling av tjänster i samverkan med nackabor sker även inom andra områden. Den här rapporten redovisar några exempel på strukturerade och systematiserade arbetssätt för att involvera de vi är till för i kommunens utveckling. Tre avgränsade verksamheter med fokus på inflytande och innovation har utgjort testbädd; ungt inflytande, utvecklingsakademien och smart kommun. Ungt inflytande ska på tre veckor varje sommar utifrån av kommunens valda utmaningar presentera innovativa lösningsförslag. I utvecklingsakademien deltar utvalda medarbetare från kommunen internt men också från externa aktörer inom kundval för att utveckla sina verksamheter. Syftet är att skapa en kultur som i ännu högre utsträckning baseras på förnyelse och innovation. Smart kommun har fokus på att kommunen ska upplevas öppen och enkel. Byråkratisering ska minska och samverkan i organisationen öka. Digitalisering står i fokus och inflytande från både medarbetare och kunder har lett till nya arbetssätt och innovationer.

2. Testexempel

2.1 Att verksamhetsutveckla utifrån kundinsikter

Under arbetet med smart kommun har strukturerade former utvecklats för att ta reda på vad kunderna tycker om den service kommunen erbjuder men också vilka behov de har i övrigt. Inom de olika piloter som genomförts har medarbetare i workshops skissat på sina processer i nuläget och sedan det önskade läget. Här har de i workshopform fått försöka tänka sig in i kundernas perspektiv på olika sätt. Resultatet har blivit en av medarbetarna uppritad skiss på processen som sedan har testats på kunder i respektive process. Genom ett intervjuformulär får kunderna pricka in var under processen de tyckt saker fungerat väl eller skulle behövt förändras. Resultatet har gett insikter om deras behov. Många gånger har medarbetarna själva identifierat samma områden och därmed fått ett kvitto på att de förstått sina kunder rätt. I andra fall har kundinsikterna vidgat medarbetarnas syn på processen och vad kundvärdet i den också skulle kunna vara. Metoden har använts i flera steg i processen, såväl i behovsidentifiering som prototyp- och testfas. Vad tycker egentligen kunderna om servicen idag, vilka utmaningar ser de i nuläget och vad önskar de? Genom att använda kundinsikter genom hela processen har slutleveransens kvalitet ökat. Samma synsätt har använts med de e-tjänster som nu växer fram. Tjänsterna har testats med medarbetare från kommunen vilket gett goda insikter i hur de behöver utvecklas. Nu planeras för att göra samma tester med reella kunder i respektive process. De kunder som deltagit i smart har uttryckt sig positivt om att kommunen på detta sätt så systematiskt lyssnar in deras synpunkter och behov. För organisationen i stort är detta ett resurseffektivt sätt att arbeta eftersom det ger större pricksäkerhet i det vi tar fram. Hållbarheten i utvecklingsarbetet blir på detta sätt större. När organisationen ger kunderna och medarbetare inflytande och innovationsmöjlighet och verkligen lyssnar in deras behov blir vi snabbare och mer agila.

Att arbeta med kundinsikter har i testerna visat goda resultat och vi skalar nu upp detta även i ungt inflytande där ungdomarna under sommaren med samma verktyg kommer att bistå uppdragsägarna med insamling av kundinsikter som underlag för idégenerering och prototypande. För att framtidssäkra organisationens verksamhet och utgöra ett föredöme vad gäller den service vi levererar till våra nackabor behöver vi den här typen av metoder som säkrar att vi utvecklar verksamheten utifrån invånarnas behov. Då upplever de vår service som relevant. Genom att på detta sätt aktivt lyssna in nackabornas behov och ge inflytande under hela utvecklingsprocessen kan organisationen lättare styra mot ett hållbart samhälle.

2.2 Trendspaning som input i innovationsarbetet

I en alltmer komplex verklighet där vi som organisation förväntas ligga steget före är det viktigt att hela tiden ha förståelse för omvärlden men också trender. Under hösten 2015 har förnyelseenheten arbetat fram ett koncept för trendspaning som både genererar inflytande och fungerar som underlag för verksamhetsutveckling och innovation. Inom

utvecklingsakademien har detta kommit att utgöra ett viktigt inslag och deltagarna har fått både teori och praktiska övningar för att bättre förstå de trender som kan påverka de utvecklingsprojekt de driver. Denna input har möjliggjort en högre förståelse och medvetenhet om framtiden. Deltagarna har genom att fundera kring hur deras verksamhet ser ut i framtiden och vilka behov invånarna då kommer att ha, kunnat tänka än mer innovativt. Trendspaning har dessutom använts som viktigt inslag i arbetet med kommunens nya övergripande mål.

2.3 Prototyper för ökat inflytande och innovationskraft

Inom innovationsforskningen pratar man ofta om vikten av att testa och göra. *Fail fast to learn faster* är ett uttryck som ofta används för att synliggöra vikten av att i små tester hela tiden trimma sina lösningsförslag. Detta sker helst i samverkan med de som servicen är till för så att deras insikter hela tiden tas till vara. Ett sätt att testa är att skapa idéförslag som går att reagera på, så kallade prototyper. För inflytande betyder detta mycket eftersom man flera gånger under en utvecklingsprocess då som kund och medarbetare kan vara med och påverka. För innovationsförmågan kan det också ses som positivt eftersom personer som bjuds in för att utveckla gör det utifrån förslag som ger utrymme för egna idéer och skapande. Mellan prototyputvecklingarna finns också tid vilket skapar utrymme för reflektion.

Att skapa lösningsförslag i form av prototyper har alltid varit viktigt i ungt inflytande. Genom att skapa representationer av idéer i så kallade prototyper kan deltagarna tydligare förstå sina idéer. Genom att visa upp dem för medarbetare eller nackabor och se hur de ställer sig till förslagen kan man också förstå hur idén kan behöva förfinas. Den feedback vi får är mer direkt och effektiv och möjliggör att utveckla och snabbare svara mot de förväntningar kunder har. Genom att testa i liten skala skapas en större möjlighet att testa och också misslyckas, det vill säga lära av försöket. Att arbeta med prototyper har under senare år kommit att bli ännu viktigare för att öka innovationskraften. Rapportskrivandet har i årets upplaga av ungt inflytande därfor fått stryka på foten och istället ges utrymme för fler testomgångar med prototyperna. I utvecklingsakademien är också arbetet med prototyper i fokus och lösningsförslagen har tagits fram i dialog med både deltagare inom utvecklingsakademien och kollegor och kunder. Smart-projektet har också använt en metodik som bygger på att testa prototyper som till exempel i arbetet med att ta fram en informationsbox till de krögare som får alkoholtillstånd. Detta har gett nya insikter och innovativa lösningar för denna box som vi inte tror att vi skulle fått till utan prototyperna.

2.4 Designtänkande som metod i inflytande och innovationsarbete

Designtänkande innebär att verksamhetsutvecklingen utgår ifrån en logik som tidigare varit mest utbredd inom kreativa näringar som arkitektur, design och reklam etc. Där är man van att få en problemställning som man först utforskar utifrån subjekten/kundernas perspektiv. Vanliga steg i en sådan innovationsprocess är behovsidentifiering, idégenerering,

prototypande och testa/göra. Inom ungt inflytande har vi alltid arbetat på ett sådant sätt men under senare år har det gjorts i ännu högre utsträckning eftersom vi upplever att det ger mer innovativa resultat. Arbetet har där strukturerats genom att ta fram olika mallar för idégenering och metoder för att prioritera lösningsförslag. Designtänkandet är uttalat och kundinsikterna den röda tråden igenom hela inflytande och innovationsprocessen.

Designtänkandet kommuniceras som den process som piloterna i ungt inflytande ska gå igenom under sina tre veckor. Utväxlingen för inflytande är stor eftersom hela tänkandet utgår ifrån att subjektet det handlar om har kunskaper som är viktiga att använda sig av då servicen/tjänsten utformas. Inom smart har också designmetodiken använts. Genom att ge tid för reflektion i grupp med medarbetarna kopplat till kundinsikter har vi lyckats komma åt behov som är reella och kan skapa ännu större värde för kunderna i framtiden. Kunder och medarbetare har hittills inte i så stor utsträckning haft workshops tillsammans vilket kanske kunde vara värt att prova för att ytterligare få till nya insikter, relationer och innovationer. Vi har sett stor potential i den här typen av möten när vi testat.

2.5 Dialogisk kompetens

I många sammanhang under året har verktyg och metoder för att skapa dialog efterfrågats. Vad gäller inflytande kan det delas in i fyra olika steg; veta, tycka, medskapa och göra. Av de projekt där vi testat olika arbetssätt och förhållningssätt är det främst utvecklingsakademien och smart som genomsyras av alla fyra steg. Ungt inflytande har hittills inte haft uttalat syfte att leda till medskapande och eget görande. Olika metoder för att skapa dialog som testats i andra arenor är till exempel incheckningar där alla som deltar får chans att snabbt få talutrymme och möjlighet att delta. En metod som använts för dialog är reflekterande samtal som bland annat testades under ungt inflytande 2015. Metoden har också använts under utvecklingsakademien som ett sätt att tydligt signalera att kunskapen till lösningar finns i rummet där dialogen sker och att lyssnandet är viktig för att kunna leverera kvalitativa lösningar. Hanna som är ungt inflytandepilot säger; *Reflektion i ungt inflytande är det som är så bra, det finns inte tid i vardagen att experimentera vilket ger tid för reflektion och lärande. Man gör något som är på riktigt-det jag säger betyder något, det jag vill är viktigt, jag kan göra saker själv, man kan inte rösta, starta eget företag. Man blir mer innovativ av att få inflytande.*

2.6 Sammanfattning

De samlade arbetssätt som testats utgår från viljan att uppnå inflytande och innovation men också därigenom engagemang och värdeskapande i varje led. Som organisation vinner vi på att ha fokus på slutanvändaren av vår tjänst men också fundera med verksamheten och personalen som ska leverera den. Det väsentliga i alla dessa exemplen som testats är att alla kan vara med och skapa om de ges inflytande och strukturerar upp arbetet på rätt sätt. På detta sätt har förnyelseenheten lyckats skapa engagemang för förändring och utveckling både hos medarbetare och kunder/nackabor och också ökat värde för nackaborna.

Nackabor och medarbetare har med hjälp av de medskapande förhållnings- och arbetssätten kunnat bidra till utvecklingen och göra den än mer relevant och framtidssäkrad. Genom att möjliggöra medskapande skapar vi som organisation engagemang och innovation som

kommer möjliggöra för oss att leva upp till vår ambition, att vara bäst på att vara kommun. Förhållningssättet som utgör plattform är att skapandet av nya lösningar görs bäst **med** de som ska använda dem och inte **för** dem. Innovationsforskaren Leif Denti pratar om vikten av att göra. För detta behövs förutsättningar, strukturer och gärna vad han kallar innovationscoacher. Precis så kan man se förnyelseenhetens medarbetare i de olika uppdrag där dessa arbetssätt och förhållningssätt prövats. Alla tester har gjorts på arenor som i viss mån bildats utanför det ordinarie arbetet och där fokus på inflytande och innovation kunnat vara ännu tydligare och möjligheten att experimentera friare. Dessutom har arbetet skett med coachstöd. Att på det sätt som förnyelseenheten arbetat under 2015-2016 med att testa olika metoder för inflytande och innovation småskaligt hoppas vi ha förberett organisationen och rustat både medarbetare och ledare med goda erfarenheter av vad det kan ge för vinster. Arbetet har genom att struktureras och systematiseras skapat förutsättningar för högre effekt. Alla medarbetare som varit med i testerna har med sig metoder, arbetssätt och förhållningssätt vilket möjliggör spridning i organisationen. Som enhet upplever vi att vi nu har verktyg och metoder som fungerar väl för att öka engagemang genom inflytande och innovation. Förnyelseenheten kommer att fortsättningsvis använda sig av samma metoder med nya deltagare och ytterligare förstärka spridningen i organisationen och nackasamhället. Målsättningen är att nackaborna uppfattar kommunens service och tjänster som relevanta och att de är med och medskapar nacka som samhälle.

Detta är ett sätt för nacka att vara bäst på att vara kommun för de vi är till för och uppfattas som ett föredöme och inspiration. För att nå dit behöver hela organisationen genomsyras av metoder för inflytande och innovation.